

جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى

المسلم الصينى

3-4

1987

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ بېكىدىن سايلانغان مۇدىرى. مۇئاۋىن مۇدىرلىرى. باش كاتىپى ۋە 5-ئۆۋەتلىك دائىمىي ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرى

يىغىن ھەيئەت رىياستىنىڭ ئەزالىرى يىغىن سەھنىسىدە

قىرائەتنىن كېيىن ۋەكىللەر دۇئا قىلماقتا

(بۇ بەتتىكى سۈرەتلەرنى يۇ كەيفېڭ تارتقان)

بىر قىسىم ئايال ۋەكىللەر يىغىندا.

3 — 4

1987 - يىل

(ئومۇمىي 28 - 29 - سان)

جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى

(پەسىللىك ژۇرنال)

مۇندەرىجە

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىغا بېغىشلانغان سان

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنى ئېچىش نۇتقى
ھامۇت دامولا (1987 - يىل 3 - ئاينىك 01 - كۈنى) ..... (3)

مەمىلكەتلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ پەخرىي مۇدىرى بۇرھان شەھىدىنىڭ جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدا قىلغان سۆزى (1987 - يىل 3 - ئاينىك 10 - كۈنى) ..... (6)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدا بېرىلگەن خىزمەت دوكلاتى (1987 - يىل 3 - ئاينىك 10 - كۈنى) ..... شېن شياشى (9)

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ نىزامنامىسى ..... (28)

«جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قىسقىچە نىزامنامىسى»گە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا بىرقانچە ئىزاھات (1987 - يىل 3 - ئاينىك 12 - كۈنى) ..... نۇرمان. ماشىيەن (30)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ قارارى (1987 - يىل 3 - ئاينىك 16 - كۈنى ماقۇللاندى) ..... (33)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنى يېپىش نۇتقى
ھۈسەين ھاجى (1987 - يىل 3 - ئاينىك 16 - كۈنى) ..... (37)

گۇۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدا قىلغان سۆزى (1987 - يىل 3 - ئاينىك 11 - كۈنى) ..... (39)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ ۋەكىللىرىنى كۈتۈۋېلىش يۈزىسىدىن بېرىلگەن چايدا قىلىنغان سۆز (1987 - يىل 3 - ئاينىك 14 - كۈنى)
جياڭ پىڭ ..... (46)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ ۋەكىللىرىنى كۈتۈۋېلىش يۈزىسىدىن بېرىلگەن چايدا قىلىنغان سۆز (1987 - يىل 3 - ئاينىك 14 - كۈنى)
جاۋ يەننيەن ..... (49)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ۋەكىللىرىنىڭ ئىسمىلىكى ..... (53)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 - قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ھەيئەت رىياسىتىنىڭ ئىسمىلىكى ..... (57)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ھەيئەت رىياسىتى دائىمىي رەئىسلىرىنىڭ ئىسمىلىكى..... (57)
جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك كومىتېتى ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ ئىسمىلىكى..... (58)
جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك دائىمىي كومىتېتنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ ئىسمىلىكى..... (61)
جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك كومىتېتى رەھبەرلىرىنىڭ ئىسمىلىكى..... (62)

ۋەكىللەرنىڭ يىغىندا قىلغان سۆزلىرى

ۋەكىل ھامۇت دامولىلانىڭ سۆزى..... (63)
ۋەكىل سالىھ. ئەن شۇبېينىڭ سۆزى..... (66)
ۋەكىل ھۈسەين ھاجىنىڭ سۆزى..... (75)
ۋەكىل خەن مەنسۇرنىڭ سۆزى..... (77)
ۋەكىل مۇيىلەننىڭ سۆزى..... (80)
ۋەكىل خەن شېڭگۇي ئاخۇنۇمنىڭ سۆزى..... (84)
ۋەكىل جېك لۇڭخۇينىڭ سۆزى..... (88)
ۋەكىل لى خۇڭبىن ئاخۇنۇمنىڭ سۆزى..... (93)
ۋەكىل ئەزىزنىڭ سۆزى..... (97)
ۋەكىل يەھياجان مۇزەپپەرنىڭ سۆزى..... (99)
ۋەكىل خەن ۋېيلەننىڭ سۆزى..... (100)
ۋەكىل ما جىنچېڭنىڭ سۆزى..... (102)
ۋەكىل ناشىڭجەيىنىڭ سۆزى..... (105)
كەۋەل ما رۇلىڭنىڭ سۆزى..... (109)
ۋەكىل ئىبراھىم قازى ھاجىنىڭ سۆزى..... (116)
ئاخىرقى سۆز..... (119)
ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى، گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى چياۋ شى ۋەكىللەر بىلەن سەمىمىي كۆرۈشمەكتە ..... ۋاڭ چېڭشۈەن فوتوسى (مۇقاۋىدا)
جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدىن كۆرۈنۈش ..... ۋاڭ چېڭشۈەن فوتوسى (مۇقاۋىنىڭ ئاخىرقى بېتىدە)

بۇ ژۇرنالنىڭ تەرجىمە-تەھرىرلىكىنى خوجا ئابدۇللا ئوسمان، ئوسمان موللا، ماشىڭرېن، ئالىمجان سابىت ئىشلىدى.

مەسئۇل كوررېكتور: نۇربىيە ئەزىز

☆ 10-ئاينىڭ 15-كۈنى نەشىردىن چىقتى ☆

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 ـ قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنى ئېچىش نۇتقى

(1987 ـ يىل 3 ـ ئاينىڭ 10 ـ كۈنى)

هامۇت داموللام

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، مېھمانلار ۋە يولداشلار:

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

ئەلھەمدۇلىللا! جۇڭگو ئىسلام دىنى 5 ـ قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى بۈگۈن داغدۇغىلىق ئېچىلدى، بۇ قېتىمقى يىغىنىغا مەملىكىتىمىزنىڭ ھەرقايسى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلىرىدىكى 10 ئاز سانلىق مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەرنىڭ 330 ۋەكىلى قاتناشتى، ۋەكىللەرنىڭ سانى 4 ـ قېتىملىق يىغىنغا قاتناشقان ۋەكىللەرنىڭ سانىدىن كۆپ، ۋەكىللىك خاراكتېرىمۇ كەڭ بولدى، بۇ ھال ئېلىمىزدىكى مۇسۇلمانلار ئىتتىپاقلىشىپ ئالغا ئىلگىرىلەۋاتقان يېڭى كەيپىياتنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى بىرلىك سەپ بۆلۈمى، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتى ۋە گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ ئالاقىدار رەھبەرلىرىمۇ بۈگۈنكى يىغىنىمىزغا قەدەم تەشرىپ قىلدى. مەن يىغىنغا قاتناشقان ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، مېھمانلار ۋە يولداشلارنى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى نامىدىن قىزغىن قارشى ئالىمەن ۋە ئۇلارغا چىن دىلىمدىن رەھمەت ئېيتىمەن.

4 ـ قېتىملىق يىغىندىن تارتىپ ھازىرغىچە بولغان يەتتە يىل ئىچىدە، جەمئىيىتىمىزنىڭ ھەيئەت ۋە دائىمىي ھەيئەتلىرىدىن 28 كىشى ئىلگىر ـ ئاخىر بولۇپ ئاللانىڭ دەرگاھىغا كەتتى. ئۇلار ھايات ۋاقتىدا سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ۋە ئىسلام دىنى ئىشلىرى ئۈچۈن نۇرغۇن پايدىلىق ئىشلارنى قىلغان، خىزمەت ۋەزىپىلىرىنى ئادا قىلغان، كۈچ ـ قۇۋۋىتىنى تۆھپە قىلغان، ئۇلارغا بولغان سېغىنىشىمىزنى بىلدۈرۈپ، مەن كۆپچىلىكنى ئاللادىن ئۇلارغا رەھمەت ياغدۇرۇشنى، ئۇلارنىڭ مەرتىۋىسىنى ئۆستۈرۈشنى تىلەپ دۇئا قىلىشقا تەكلىپ قىلىمەن (ئامىن).

بۇ قېتىمقى يىغىن ئېلىمىز سىرتقا ئىشىكنى ئېچىۋەتكەن، ئىچكى جەھەتتە ئىگىلىكنى جانلاندۇ-

رۇۋاتقان، تۇرلۇك تۇزۇلمە ئىسلاھاتى كەڭ قانات يايدۇرۇلۇۋاتقان، شەھەر-يېزا قۇرۇلۇشىدا غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلگەن، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ماددىي ۋە مەدەنىي تۇرمۇشى كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە ئۆسكەن ناھايىتى ياخشى ۋەزىيەت ئاستىدا ئېچىلدى، شۇنداقلا پارتىيىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئەمەلىيەشتۈرۈشتە كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلگەن، ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرى ۋە ئىسلام دىنى زاتلىرى پۈتۈن مەملىكەت خەلقى بىلەن بىرلىكتە تولۇپ تاشقان ئىشەنچ بىلەن ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا تۆھپە قوشۇۋاتقان يېڭى ۋەزىيەت ئاستىدا ئېچىلدى. «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكتورىنى توغرىسىدىكى قارارى» ۋە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بىيۇروسىنىڭ يېقىندا ئېچىلغان كېڭەيتىلگەن يىغىنىنىڭ تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا داۋاملىق چىڭ تۇرۇش، بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش توغرىسىدا چىقارغان قارارى بىزگە يېڭى ئىلھام بەردى، يېڭى تەلەپلەرنى قويدى، بۇلار يېڭى دەۋردە ۋە يېڭى ۋەزىيەتتە ئىسلام دىنى خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەشتە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.[1]

4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ غەمخورلۇق قىلىشى ۋە قوللىشى ئاستىدا، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى «قىسقىچە نىزامنامە»دە بەلگىلەنگەن مەقسەت بويىچە، ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇشىغا ياردەملىشىش جەھەتتە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرگە ئېرىشتى. لېكىن خىزمەتتە يەنە بىرمۇنچە كەمچىلىك ۋە يېتەرسىزلىكلەر مەۋجۇت. ۋەكىللەرنىڭ تەنقىد ۋە تەكلىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

بۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ ئاساسىي كۈنتەرتىپى تۆۋەندىكىچە:

1. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى قاراپ چىقىش، بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلىرىنى مۇزاكىرە قىلىش ۋە بەلگىلەش؛
2. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قىسقىچە نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈش؛
3. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 5-نۆۋەتلىك كومىتېتىنى سايلاپ چىقىش.

ۋەكىللەر، يولداشلار:

دۆلىتىمىزدە تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش، يەتتىنچى بەش يىللىق پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ جۈملىدىن ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ۋە ئىسلام دىنى زاتلىرىنىڭ ئورتاق ئارزۇسى ۋە كۈرەش نىشانى. ئىسلام ئەقىدىسى بىزدىن ئىككىلا دۇنيانىڭ بەختسائادىتى ئۈستىدە تەڭ ئىزدىنىشنى تەلەپ قىلىدۇ، بىز تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، ۋەتەننى سۆيۈپ، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسىنى جارى قىلدۇرۇپ، دىنىي ئىشلارنى ياخشى يولغا قويۇشىمىز لازىم. ۋەتەن گۈللىنىپ قۇدرەت تاپسا، ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ ئىقتىسادى، مەدەنىيىتى تەرەققىي قىلىپ، تۇرمۇش سەۋىيىسى ئۆسسە، ئىسلام دىنى ئىشلىرى تېخىمۇ پارلاق ئىستىقبالغا ئىگە بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بىز ھازىرقى تەستە قولغا كەلگەن تىنچ-ئىتتىپاقلىق

ئاساسدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى بەكمۇ قەدىرلىشىمىز، دۆلەتنىڭ تۈرلۈك فاكتورلىرى، سىياسەتلىرى ۋە ئالاقىدار قانۇن-پەرمانلىرىنى ئۆگىنىشنى كۈچەيتىپ، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشكنى ئېچىۋېتىش ۋە ئىگىلىكنى جانلاندۇرۇشنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتىگە بولغان تونۇشىمىزنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشىمىز لازىم. شۇنىڭ بىلەن بىرۋاقتىتا، ئىسلام دىنى جەھەتتە مەيدانغا كەلگەن يېڭى ئەھۋال، يېڭى مەسىلىلەرنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ، تەتقىق قىلىپ، بۇ ھەقتە پىكىر يۈرگۈزۈپ، تونۇشىمىزنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈرۈپ، ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا يېتىشۋېلىپ، يېڭى دەۋردىكى باش ۋەزىپە ۋە باش نىشاننى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشى خىزمەت قىلىپ، ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ۋە يەتتىنچى بەش يىللىق پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن يېڭى تۆھپە قوشۇش بىلەن، ئىسلام دىنىي خىزمىتىدە تىرىشىپ يېڭى ۋەزىيەت يارىتىشىمىز لازىم.

ۋەكىللەر، يولداشلار: بۇ قېتىمقى يىغىنىمىز شەرەپلىك ھەم مۇھىم ۋەزىپىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان، كۆپچىلىكنىڭ ئىتتىپاقلىقىتا چىڭ تۇرۇپ، بىر بىرىگە ھۆرمەت قىلىپ، دېموكراتىيە ۋە كېڭىشىش روھىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، كەڭ-كۇشادە پىكىر بايان قىلىپ، ئۆز كۆز قاراش-لىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، ئەقىل-پاراسىتى ۋە كۈچ-قۇۋۋىتىنى ئىشقا سېلىپ، بۇ يىغىننى ياخشى ئېچىشنى ئۈمىد قىلىمىز. ئاللادىن يىغىنىمىزنىڭ تولۇق مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشىنى تىلەيمىز.

ۋەكىللەرگە، مېھمانلارغا ۋە بۇ يىغىنغا قاتناشقان يولداشلارغا خۇشال-خورامليق، سالامەتلىك تىلەيمەن.

رەھمەت!

مەملىكەتلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ پەخرى مۇدىرى بۇرھان شەھىدىنىڭ

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5- قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىندا قىلغان سۆزى

(1987- يىل 3- ئاينىڭ 10- كۈنى)

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

ۋەكىللەر، دوستلار، يولداشلار:

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

ئالدى بىلەن مەن جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ ئېچىلغانلىقىنى قىزغىن تەبرىكلەيمەن! بۇ پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنىدىكىلەرنىڭ مەملىكىتىمىز يېڭى تارىخىي دەۋرگە قەدەم قويغانلىقىدىن كېيىن ئېچىلغان يەنە بىر قېتىملىق كاتتا يىغىنى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ، بۇ يىغىن مەملىكىتىمىزدە ئىسلام دىنىنىڭ بىر يېڭى باسقۇچقا قەدەم قويۇپ، دۆلتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئەڭ ياخشى دەۋردە تۇرۇۋاتقانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ.

بىرقانچە يىلدىن بۇيان، قالايمىقانچىلىقنى ئوڭشاش تۈرلۈك توغرا سىياسەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئارقىلىق، مەملىكەت مىقياسىدا تىنچ-ئىتتىپاق بولغان ناھايىتى ياخشى ۋەزىيەت بارلىققا كەلدى، ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ماددىي ۋە مەدەنىي تۇرمۇشىمۇ ياخشىلاندى ۋە يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. ئۇلار مەملىكىتىمىزدە تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش ۋە سوتسىيالىستىك ئىككى مەدەنىيەت بەرپا قىلىش ئۈچۈن تىرىشىپ ئۆز ھەسسىسىنى قوشماقتا.

4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان، مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنىنىڭ ئەھۋالىدا غايەت زور ئۆزگىرىشلەر بولدى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇشىغا ياردەملىشىش ۋە مۇسۇلمانلار ئۈچۈن دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇش جەھەتلەردە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، كۆۋرۈكلۈك رول ئويناپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى.

مەن بارلىق ۋەكىللەرنىڭ ئەقىل كۆرسىتىپ، كۈچ چىقىرىپ، بۇ يىغىنىنى ئوبدان ئېچىشىنى

ئۇمىد قىلىمەن. مەن ئىشىنىمەنكى، بۇ قېتىمقى يېڭىن ئارقىلىق، كۆپچىلىك چوقۇم تونۇشىنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، بىردەك قەدەم تاشلاپ، مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنى ئىشلىرىنى مەملىكىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك تۈزۈمى ۋە دۆلەتنىڭ تۈرلۈك قائىدىلىرى، سىياسەتلىرى بىلەن تېخىمۇ ئۇيغۇن ماسلاشتۇرۇپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنى تېخىمۇ ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ ۋە ھەرىكەتلەندۈرۈپ، دۆلىتىمىزنىڭ يېڭى دەۋرىدىكى باش ۋەزىپىسى ۋە باش نىشانى ئۇچۇن خىزمەت قىلىدۇ. بىز ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ داۋاملىق تۈردە تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش، بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش توغرىسىدىكى تەدبىرىنى تامامەن ھىمايە قىلىمىز. بىز «قۇرئان كەرىم»دىكى «سىلەر ئالىلانىڭ ئاغامچىسىنى مەھكەم تۇتۇڭلار، بۆلۈنۈپ كەتمەڭلار» دېگەن تەلىمگە ئاساسەن، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى، مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئىتتىپاقلىقنى ۋە رايونلار ئوتتۇرىسىدىكى ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىشىمىز، شۇ ئارقىلىق پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ بۈيۈك ئىتتىپاقلىقىنى قوغداپ، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى يەنمۇ جارى قىلدۇرۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ مەنىۋى مەدەنىيەت ۋە ئەخلاق-پەزىلەت قۇرۇلۇشىنى ئوبدان ئېلىپ بېرىشقا پايدا يەتكۈزۈشىمىز لازىم.

بىز مەركەزنىڭ ئالاقىدار فاكۇلتېتلىرىنى ئۆگىنىشكە ئەھمىيەت بېرىشىمىز، مەدەنىيەت، ئىلىم-پەن ۋە دېموكراتىيە، قانۇن-تۈزۈملەر توغرىسىدىكى ئۆگىنىشكە ئەھمىيەت بېرىشىمىز، ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ مەدەنىيەت، مائارىپ ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلۈپ ۋە يار-يۆلەك بولۇپ، ساۋاتسىزلىقنى ۋە قانۇن ساۋاتسىزلىقىنى تەدرىجى تۈگىتىشىمىز، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەر بۇ جەھەتتە ئۇلگىلىك رول ئوينىشىمىز لازىم.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام: "پەيغەمبەرلەر بىزگە ئالتۇن-كۈمۈش قالدۇرۇپ كەتمىدى، پەقەت ئىلىمنىلا قالدۇرۇپ كەتتى" دېگەن ئىدى. ئىسلام دىنىدا ئىلىم ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ: بىرى ئۆزىنى تەربىيەلەپ، ئاللاغا پىقىنلىشىدىغان ئىلىم، بىرى خەلقە پايدا-مەنپەئەت يەتكۈزۈپ، ساۋابلىق ئىش قىلدۇرىدىغان ئىلىم، بۇنىڭ ھەرئىككىسىگە تەڭ ئېتىبار بېرىش كېرەك، بىرىگە ئېتىبار بېرىپ، بىرىگە سەل قاراشقا بولمايدۇ. ئۆگىنىش ۋە ئىلىم ئىگەللەشتە ئەتراپلىق كۆزقاراشتا بولۇش لازىم. ئۇزاقتىن بۇيان پەيدا بولۇپ قالغان، ئىسلام روھىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغان بەزى بىر تەرەپلىمە قاراشلارنى تۈگىتىش لازىم. مۇشۇنداق قىلىشلا ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئىقتىساد، مەدەنىيەت، مائارىپ ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە، دەۋرىنىڭ ئىلگىرىلىشىگە يېتىشىپ مېڭىشقا پايدىلىق.

دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇپ، مەسچىتلەرنى دېموكراتىك ئۇسۇلدا باشقۇرۇشنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئىقتىساد قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىش، ئاممىنىڭ سىلىقىنى ئېغىرلاشتۇرماسلىق لازىم. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى بىلەن بىرلىكتە، ھەج قىلىشقا تەشكىللەش ۋە ئۇنىڭ ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئىشلىرىنى ئوبدان ئىشلىشى لازىم؛ ھەج قىلىش شەرتىنى ھازىرلاپ، ھەرمەككە بارماقچى بولغانلارنىڭ ھەممىسى دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك

ئىشلارنى ۋە رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك ئىنتىزامنى ئوبدان بىلىۋېلىشى، چەت ئەلدە ئۆز ئىززەت-ئابرويىنى ساقلىشى، مىللەتنىڭ غۇرۇرىنى ۋە دۆلەتنىڭ ئابرويىنى ساقلىشى لازىم.

ئىسلام دىنى ئىنسانپەرۋەرلىكنى بىرقانچە جايدا قۇرۇلدى. كۆپچىلىكنىڭ ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلۈشى ۋە مەدەت بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمەن. دىنىي ئىنستىتۇتلارنىڭ مەسئۇللىرى ئاكتىپلىق بىلەن خىزمەت ئىشلەپ، قىينىچىلىقلارنى يېڭىپ، ئىنستىتۇتلارنى تېرىشىپ ئوبدان يولغا قويۇشى لازىم. بۇ ئېلىمىزدىكى ئىسلام دىنىنىڭ كەلگۈسى ئىشلىرىدا مۇھىم رول ئويناىدۇ.

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى جەمئىيەتنىڭ ھەيئەت ئەزالىرى ھەم ۋەكىللەر بىلەن دائىم ئالاقىلىشىپ تۇرغاندىن باشقا، خىزمەتتە ئۆزئارا ماسلىشىشى، بىر-لىكتە تېرىشچانلىق كۆرسىتىشى لازىم. بىر دۆلەتتە ئىككى خىل تۈزۈمنى يولغا قويۇش تەسەۋۋۇرىغا ئاساسەن، شياڭگاڭلىق، ئاۋمېنلىق ۋە تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ھەم چەت ئەللەردە تۇرۇۋاتقان مۇھاجىر قېرىنداشلار ئىچىدىكى مۇسۇلمان قېرىنداشلار بىلەن بولغان ئالاقىنى كۈچەيتىپ، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىش ئۈچۈن ئورتاق ھەسسە قوشۇش لازىم. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداشقا پايدىلىق بولسۇن ئۈچۈن، سىرت بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىش ۋە ئىلىم، مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇشنى داۋاملىق قانات يايدۇرۇپ، ئۆزئارا چۈشىنىشنى ئىلگىرى سۈرۈپ، دوستلۇقنى كۈچەيتىشنى ئۈمىد قىلىمەن.

دەۋر ئىلگىرىلىمەكتە، دۇنيادا ئۆزگىرىش بولماقتا، ۋەتەن تەرەققىي قىلماقتا، بىز جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەرمىللەت خەلقىغە ئوخشاش، نەزەر دائىرىمىزنى كېڭەيتىپ، كەلگۈسىگە نەزەر سېلىپ، ئىدىيىۋى سەۋىيىمىزنى ئۈزلۈكسىز ئۆستۈرۈپ، ئىقتىدارىمىزنى ئاشۇرۇپ، پارتىيە ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە ئەقىل-پاراسىتىمىزنى جارى قىلدۇرۇپ، ئوخشاش بولمىغان ئاددىي ئىش ئورنىمىزدا تېگىشلىك نەتىجە يارىتىشىمىز لازىم. بۇ بىزنىڭ ھەم دۆلەتكە قوشقان ھەسسىمىز، ھەم ئىسلام ئىشلىرىغا قوشقان ھەسسىمىز بولىدۇ.

يېغىنىنىڭ تولۇق مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشىنى، كۆپچىلىكنىڭ سالامەت بولۇشىنى تىلەيمەن.

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدا بېرىلگەن خىزمەت دوكلاتى

شېن شياشى

(1987-يىل 3-ئاينىڭ 10-كۈنى)

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، مېھمانلار، يولداشلار:

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

ئاللاغا ھەمدۇ-سانا ئوقۇيمىز! جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى بۈگۈن داغدۇغىلىق ئېچىلدى. 1980-يىلى 4-ئايدا ئېچىلغان 4-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۈگۈنگە قەدەر يەتتە يىل بولدى. بۇ ئارىلىقتا دۆلىتىمىزدە زور ئۆزگىرىشلەر بولدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، قالايمىقانچىلىقنى ئوڭشاش ئارقىلىق پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ تۈرلۈك سىياسەتلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى ۋە ئىزچىللاشتۇرۇلدى، ئىچكى جەھەتتە ئىگىلىكنى جانلاندۇرۇش، سىرتقا قارىتا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش ۋە ئومۇمىيۈزلۈك ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش خىزمىتى تەدرىجى چوڭقۇرلىشىپ باردى، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەرگە ئېرىشتى، دېموكراتىيە ۋە قانۇنچىلىق كۈندىن-كۈنگە مۇكەممەللەشمەكتە، مەملىكەت ئىچىدە تىنچ ھالەت شەكىللەنمەكتە، مىللەتلەر ئىتتىپاقى ئۈزلۈكسىز كۈچەيمەكتە. ئۆتكەن يىل 9-ئايدا، پارتىيە 12-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 6-ئومۇمىي يىغىنىدا ماقۇللانغان «قارار»دا سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنىڭ ئومۇمىي ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى ۋە سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ تۈپ ۋەزىپىسى ئوتتۇرىغا قويۇلدى. يېقىندا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىدا يەنە تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا داۋاملىق چىڭ تۇرۇش، بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش لازىملىقى كۆرسىتىلىپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بىردەك ئىتتىپاقلىشىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇش-ئىقتىساد قىلىش، جاپاغا چىداپ كۈرەش قىلىشتىن ئىبارەت ئېسىل ئەنئەننى جارى قىلدۇرۇپ، 7-بەش يىللىق پىلاندىكى ۋەزىپىلەرنى تىرىشىپ تولۇق ئورۇنلىشى تەلەپ قىلىندى، بىزنىڭ ئالغا ئىلگىرىلەش يۆنۈلۈشىمىز تېخىمۇ ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىلدى. خەلقئارادا، مۇستەقىل-ئۆزىگە

ئۆزى خوجا بولغان تىنچلىق دىپلوماتىيە سىياسىتىنى ئىجرا قىلغانلىقتىن، دۆلىتىمىزنىڭ خەلقئارا-
دىكى ئىناۋىتى كۈنسېرى-كۈنگە ئۆسمەكتە. مۇشۇ يەتتە يىلدا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى مەملە-
كىتىمىز ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، گۇۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسى ۋە ئالاقىدار
تارماقلارنىڭ غەمخورلۇقى ھەم مەدەت بېرىشى بىلەن، دىنىي ئىشلارنى يولغا قويۇش، 4-قېتىم-
لىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ قارارلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى
زاتلارنىڭ ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ
قاتنىشىشغا تۈرتكە بولۇش قاتارلىق جەھەتلەردە كۆپلىگەن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، كۆرۈنەرلىك
نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. تۆۋەندە مەن 4-نۆۋەتلىك كومىتېت دائىمىي ھەيئىتىنىڭ ۋە
مۇدىر جاڭ جيېنىڭ تاپشۇرۇقىغا بىنائەن، يىغىنغا خىزمەت دوكلاتى بەرمەكچى، يىغىنىڭ قاراپ
چىقىشىنى سورايمەن.

1. بىرقانچە يىلدىن بۇيانقى خىزمەت ئەھۋالى

1) ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى تەشۋىق قىلىشى ۋە ئىزچىللاشتۇرۇشىغا
ياردەملەشتۇق. 4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان، جەمئىيىتىمىز ئۆز خىزمىتىنى قانات
يايدۇرۇپ ۋە ياخشى ئىشلەپ، يېڭى دەۋردىكى باش ۋەزىپە ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشى خىزمەت
قىلىش مەقسىتىدە، دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئۆگىنىشكە، تەشۋىق قىلىشقا ۋە ھۆكۈ-
مەتنىڭ بۇ سىياسەتىنى ئىزچىللاشتۇرۇشىغا ياردەملىشىشكە ئىزچىل ئەھمىيەت بەردى.

4-نۆۋەتلىك كومىتېتنىڭ 2-قېتىملىق ھەيئەتلەر كېڭەيتىلگەن يىغىندا، جۇڭگو كوممۇنىستىك
پارتىيىسى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلىرى نۇقتىلىق ئۆگىنىلدى ۋە
مۇزاكىرە قىلىندى ھەمدە بارلىق ھەيئەتلەر، جەمئىيىتىمىزنىڭ خادىملىرىدىن ۋە جايلاردىكى
ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلاردىن سىياسەتنىڭ روھىنى چوڭقۇر ئۆگىنىپ، ھەقىقى ئۆزلەش-
تۈرۈش، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئىزچىل ئىجرا قىلىشىغا ئەستايىدىل ياردەملىشىش تەلەپ
قىلىندى.

جەمئىيىتىمىز «ئاساسىي قانۇن» (لايىھە)نى مۇزاكىرە قىلىش جەريانىدا، دىنغا مۇناسىۋەتلىك
ماددا ۋە تارماقلارنى ئىسلام دىنىنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرگەن ھالدا ئەتراپلىق مۇزاكىرە
قىلىش ۋە تەھلىل قىلىش ئارقىلىق، تۈزىتىش كىرگۈزۈش تەكلىپىنى بەردى؛ يېڭى «ئاساسىي
قانۇن» ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، بىز بېيجىڭدىكى ھەيئەت ئەزالىرى يىغىنىنى ئۆز ۋاقتىدا
چاقىرىپ، يەنە بىر قېتىم ئەستايىدىل ئۆگىنىش ۋە مۇزاكىرە ئېلىپ بارىدۇق ھەمدە پۈتۈن مەملە-
كەتتىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنى «ئاساسىي قانۇن»نى ياخشى ئۆگىنىپ ۋە ئۇنىڭغا
قاتتىق رىئايە قىلىپ، قانۇننى ئۆگىنىش، قانۇندىن خەۋەردار بولۇش، قانۇنغا ئەمەل قىلىشنى
ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئاساسىي قانۇن ۋە قانۇنلار دائىرىسىدە دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇپ،
نورمال دىنىي پائالىيەت ئېلىپ بېرىشقا چاقىردۇق.

جەمئىيىتىمىزنىڭ رەھبەرلىرى ۋە خادىملىرى جايلارغا بېرىپ، يەرلىك ئىسلام جەمئىيەت-

لىرىنىڭ يىغىنلىرى ۋە مۇناسىۋەتلىك يىغىنلارغا قاتنىشىش پۇرستىدىن پايدىلىنىپ، جايلارنىڭ دىنىي سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشى داۋامىدا كۆرۈلگەن مەسىلىرنى تەكشۈرۈپ ئىگەللەپ، بىر تەرەپ قىلىش پىكرى ۋە تەدبىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى.

ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرىنىڭ ۋەكىلى ۋە سىياسىي مەسلىھەت كېڭەشلىرىنىڭ ئەزاسى بولۇپ سايلانغان ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ مۇدىرلىرى، مۇئاۋىن مۇدىرلىرى، دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرى، ھەيئەت ئەزالىرى ۋە ۋەكىللەر دىنىي سىياسەتنى ئىزچىللاشتۇرۇش-ئەمەلىيلەشتۈرۈش داۋامىدا ساقلانغان مەسىلەرنىڭ ۋاقتىدا ھەل بولۇشى ئۈچۈن ئاكتىپلىق بىلەن تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى؛ ئۇلارنىڭ بەزىلىرى يەنە ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرى ۋە سىياسىي مەسلىھەت كېڭەشلىرى تەشكىللىگەن كۆزىتىش گۇرۇپپىلىرى ياكى تەكشۈرۈش گۇرۇپپىلىرىغا قاتنىشىپ، جايلارغا بېرىپ دىنىي سىياسەتنىڭ ئىجرا قىلىنىش ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ ۋە ئىگەللەپ، يازما دوكلات ئارقىلىق ئالاقىدار ئورۇنلارغا ئىنكاس قىلدى. جەمئىيەتمىزنىڭ جايلاردىكى باشقا دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرى ۋە ھەيئەت ئەزالىرىمۇ يەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە پائال ماسلىشىپ، ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي سىياسەتنى تەشۋىق قىلىشى ۋە ئەمەلىيلەشتۈرۈشىگە يارەملىشىش جەھەتلىرىدە بىرمۇنچە خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، مەلۇم دەرىجىدە تۈرتكىلىك رول ئوينىدى. جەمئىيەتمىز يەنە ھۆكۈمەتنىڭ بەزى يەرلىك گېزىت-ژۇرنالىلار دىنىي سىياسەتكە خىلاپ بولغان، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا تەسىر يەتكۈزىدىغان، مۇسۇلمانلارنى رەنجىتىدىغان ماقالىلەرنى باسقان بىرقانچە قېتىملىق ۋەقەنى مۇۋاپىق ھەل قىلىشقا يارەملىشىپ، ۋەقەنىڭ كېڭىيىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئالدى، بۇ ۋەقە بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان كىشىلەرنىمۇ مىللىي، دىنىي سىياسەت جەھەتتە تەربىيە ئېلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى.

كەلگەن خەت-چەكلەرنى بىر تەرەپ قىلىش ۋە ھال ئېيتىپ كەلگەنلەرنى كۈتۈۋېلىش خىزمىتى ياخشى ئىشلەندى. كەلگەن خەت-چەكلەردە ئىنكاس قىلىنغان ۋە ھال ئېيتىپ كەلگەنلەر مەلۇم قىلغان مىللىي، دىنىي سىياسەتلەر ۋە دىنىي ئەقىدە، شەرىئەت ھەمدە مۇسۇلمانلارنىڭ تۇرمۇش ئادەتلىرىگە چېتىشلىق بولغان مەسىلەرگە سىياسەتكە ئاساسەن ۋاقتىدا جاۋاب قايتۇرۇلدى ياكى بىر تەرەپ قىلىش پىكرى ئوتتۇرىغا قويۇلۇپ، ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ مۇزاكىرە قىلىپ ھەل قىلىشقا ئىنكاس قىلىندى، بۇمۇ بىز ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشىگە يارەملىشىدىغان مۇھىم بىر تەرەپ. بىرقانچە يىلدىن بۇيان، بىز ھال ئېيتىپ كەلگەن 600 دىن ئارتۇق ئادەم-قېتىمنى كۈتۈۋالدۇق، 3000 پارچىدىن ئارتۇق خەت-چەكنى بىر تەرەپ قىلدۇق.

جەمئىيەتمىز چىقىرىۋاتقان «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلىدا جەمئىيەتمىز رەھبەرلىرىنىڭ دىنىي سىياسەتنى ئۆگىنىش ئەھۋالى كۆپ قېتىم خەۋەر قىلىندى، جايلارنىڭ دىنىي سىياسەتنى تەشۋىق قىلىش ۋە ئىزچىل ئىجرا قىلىش ئۈسۈلى ھەمدە كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولغانلىقىغا دائىر ئەھۋاللار تونۇشتۇرۇلدى، بۇ ئارقىلىق ئۆگىنىش تەسراتلىرى ۋە خىزمەت تەجرىبىلىرى ئالماشتۇرۇلۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي سىياسىتىنى ئەتراپلىق چۈشىنىشىگە ۋە ئۇنىڭغا ئەستايىدىل رىئايە قىلىشىغا

يېتەكچىلىك قىلىندى ھەم ياردەم بېرىلدى. خەلقئارادىكى دوستانە بېرىش-كېلىش ئىشلىرىدىمۇ بىز پۈرسەت تېپىپ، دۆلىتىمىزنىڭ مىللەتلەر باراۋەرلىكى ۋە دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى تونۇشتۇردۇق، تەكلىپ بىلەن زىيارەتكە كەلگەن نۇرغۇن ئىسلام دىنى زاتلىرى ۋە ئۆلىمالار، مۇتەخەسسىسلەر دۆلىتىمىزنىڭ نۆۋەتتىكى ياخشى ۋەزىيىتىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپلا قالماستىن، يەنە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى بىلەن دىنىي ئەقىدە ئۇستىدە كېڭىشىپ، بىللە ناماز ئوقۇپ، جۈملىدىن ھۆكۈمىتىمىزنىڭ دىنىي سىياسىتى "ئىنتايىن ئاقىلانە" ئىكەن، جۈملىدىن مۇسۇلمانلىرى دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى ھوقۇقىدىن ھەقمۇقەتەن تولۇق بەھرىمەن بولۇۋاتقىنى دەپ ماختاشتى.

2) ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىپ، مەملىكىتىمىزنى قاتتىقشى ئىلگىرى سۈرۈلدى. ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىپ، مەملىكىتىمىزنى يۈكسەك مەدەنىيەت ۋە يۈكسەك دېموكراتىيىگە ئىگە زامانىۋىلاشقان سوتسىيالىستىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش خەلقىمىزنىڭ جۈملىدىن ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ھازىرقى باسقۇچتىكى ئومۇرتاق غايىسى، ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا خىزمەت قىلىش جۈملىدىن ئىسلام جەمئىيىتى ۋە جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ مەسئۇلىيىتى، جەمئىيىتىمىز ۋە جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ھەر خىل يىغىنلاردا ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنى ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىپ، جۈملىدىن سوتسىيالىزم قۇرۇشقا ئۆزىنىڭ بىر كىشىلىك تۆھپىسىنى قوشۇشقا پائال يېتەكلەشنى بىردەك ئوتتۇرىغا قويدى. كۆپچىلىك ئۆگىنىش ۋە مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى تەڭ تۇتۇشنىڭ ئەھمىيىتىگە بولغان تونۇشنى ئۈزلۈكسىز چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، ھەرخىل ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، مۇسۇلمانلار ئارىسىدا كەڭ تۇردە تەشۋىقات ئېلىپ باردى. بىزنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرىمىز، ھەيئەت ئەزالىرىمىز ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلىرىمىز ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى داۋامىدا يەنە نۇرغۇن پايدىلىق ئىشلارنى قىلدى، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆزلىرىنىڭ چەت-يىراق يەردىكى يۇرتلىرىدا مەجبۇرىي مائارىپ خىزمىتىنى تەشەببۇس قىلدى ۋە قوللىدى ھەمدە مەبلەغ توپلاپ، مەكتەپ قۇرۇشقا ياردەم قىلىپ، ئۆز پەرزەنتلىرىنى مەكتەپكە كىرىپ ئىلىم-پەن ۋە مەدەنىيەت ئۆگىنىشكە سەپەرۋەر قىلدى؛ بەزىلىرى ئۆز ئۇرۇق-تۇققانلىرىنى پىلانلىق تۇغۇتنى يولغا قويۇشقا باشلامچىلىق قىلىشقا ھەرىكەتلەندۈرۈپ، شۇ رايونلاردا پىلانلىق تۇغۇت خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇشقا ئەمەلىي ھەرىكىتى بىلەن تۈرتكە بولدى؛ گۈل-گىيا تېرىش، كۆچەت تىكىش يولى بىلەن ۋەتەننى كۆكەرتىش پائالىيىتىدە، ئىمام-مەزىنلەر مەسچىت ئەتراپىدىكى بوش يەرلەردىن پايدىلىنىپ كۆچەتزارلىق بىنا قىلىپ، قىسقىغىنا ۋاقىت ئىچىدە نۇرغۇن كۆچەت يېتىشتۈردى. يېقىنقى ئىككى يىلدىن بۇيان، بەزى رايونلاردىكى مەسچىت ۋە ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋەخپە يەرلەردىن پايدىلىنىش ياكى مۇسۇلمانلار مەبلەغ توپلاش يولى بىلەن مېھمانخانا، ئاشخانا ۋە كىچىك تىپتىكى كارخانا شۇنىڭدەك مۇلازىمەت خاراكتېرىدىكى ماگىزىن-دۇكان ۋە شىپاخانا، يەسلى قاتارلىقلارنى قۇرۇپ، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرگەن ھالدا ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش مۇلازىمىتى ۋە ئىجتىمائىي جامائەت پاراۋانلىقى ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللاندى، بۇنىڭ بىلەن ھەم مەسچىت ئۆز خىراجىتى ئۈچۈن ئىقتىسادىي كىرىمگە ئىگە بولدى، ھەم جەمئىيەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىندى.

بىزنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرىمىز ۋە ھەيئەت ئەزالىرىمىز ئىتتىپاقلىق خىزمىتىنگە ئىزچىل ئەھمىيەت بېرىپ، دىن ئىچىدىكى ۋە مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت، ماجىرالارنى تەشەبـ بۇسكارلىق بىلەن كېلىشتۇرۇشتە ناھايىتى ياخشى رول ئويناندى. جەمئىيتىمىز نۇرغۇن جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى بىلەن يەنە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ خۇشخەت ۋە رەسىملىرىنى كۆرگەزمە قىلىش پائالىيەتلىرىنى ئۆتكۈزدى. ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىش داۋامىدا، بىرمۇنچە ئىلغار شەخس ۋە كوللېكتىپ بارلىققا كەلدى، بەزى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ قوللىشى بىلەن، "تۆتنى زامانىۋىلاشـ تۇرۇش ئۇچۇن تۆھپە قوشۇش" تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنلىرىنى ئېچىپ، بىر تۇركۇم ئىلغار شەخس ۋە كوللېكتىپنى تەقدىرلىدى، جەمئىيتىمىزنىڭ مەسئۇللىرى بەزى يىغىنلارغا قاتنىشىپ، ئۇلارنى تەبرىكلىدى ۋە ئىلھاملاندۇردى، بۇ يىغىنلارنىڭ ئېچىلىشى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۇچۇن تۆھپە قوشۇش ئاكتىپلىقىغا تېخىمۇ تۇرتكە بولدى.

3) ئىسلام دىنىنىڭ ئىز باسارلىرى تەرىبىلەندى ۋە يېتىشتۇرۇلدى، 4ـقېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ قارارىغا ئاساسەن، بىز 1982ـيىلى جۇڭگو ئىسلام دىنى ئىنستىتۇتىنى ئەسلىگە كەلتۇردۇق، شۇ يىلى 9ـئايدا 1ـقارارلىق بەش يىللىق تۇزۇمىدىكى تولۇق كۇرس سىنىپىغا 42 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدۇق. ھازىر ئىنستىتۇت بويىچە بەش يىللىق ئالتە سىنىپتا ئالتە مىللەتتىن تەركىپ تاپقان 129 ئوقۇغۇچى بار. ئۇلار 27 ئۆلكە، شەھەر ۋە ئاپتونوم رايونىدىن كەلگەن بولۇپ، ھەممىسى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپ مەدەنىيەت سەۋىيىسىگە ئىگە. ئۇلار مەكتەپتە ئوقۇش مەزگىلىدە، ئاساسەن ئىسلام دىنى كىتابلىرىنى، فىقھە، دىنىي تارىخ، ئەرەب تىلى ۋە داشۆنىڭ ئىجتىمائىي پەن ئاساس دەرسلىرىنى ئوقۇيدۇ. بىرقانچە يىلدىن بۇيان، بارلىق ئوقۇتقۇچى ۋە ئىشچى-خىزمەتچىلەرنىڭ ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى شۇنداقلا قېرىنداش ئورۇنلارنىڭ زور كۆچ بىلەن ياردەم بېرىشى ئارقىلىق، ئوقۇتقۇچى ۋە ئوقۇتۇش ماتېرىيالىرى كەمچىل بولۇش، ئوقۇتۇش ئۇسكۇنىلىرى ۋە دەرسخانا-ياتاق يېتەرسىز بولۇشتەك قىيىنچىلىقلار يېڭىلىپ، ئىنستىتۇت تۇزۇلمىسى دەسلەپكى كۆلەمگە ئىگە بولۇپ قالدى، ئوقۇتۇش سۇپىتى ئۇزلۇكسىز ئۆسمەكتە. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى شېنياڭ، لەنجۇ، نىڭشيا، جېڭجۇ، كۇنمىڭ، چىڭخەي، شىنجاڭ قاتارلىق جايلاردىكى دىنىي ئىنستىتۇتلارنىڭ ئېچىلىشىغا ئاكتىپ مەدەت بەردى ھەم كۇچىنىڭ يېتىشىچە ياردەم بەردى، جۇملىدىن ئىقتىسادىي جەھەتتە ياردەم بەردى، دىنىي كىتابلار، ئوقۇتۇش ماتېرىيالىرى ۋە ئوقۇتۇش ئۇچۇن ئىشلىتىدىغان ئۇنىئالغۇ، قۇرئان لىنتىسى ۋە ئەرەبچە ماشىنكا قاتارلىقلارنى ئىئانە قىلدى. جۇڭگو ئىسلام دىنى ئىنستىتۇتى بەلگىلەنگەن مەكتەپ باشقۇرۇش فاكۇلتېتىنى ئەمەلىيلەشتۇرۇپ، ۋەتەننى سۆيىدىغان، سوتسىيالىزمنى ھىمايە قىلىدىغان، بىرقەدەر يۇقىرى دىنىي بىلىمگە ئىگە ياش ئاخۇن-ئىمامىلارنى يېتىشتۇرۇش يولىدا ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىش ئۇچۇن، يەنە جايلاردىكى دىنىي ئىنستىتۇتلار بىلەن ئىسلام مائارىپىنى قانداق قىلىپ ياخشى يولغا قويۇش ھەقىقىدە سۆھبەت ئۆتكۈزۈپ، ئەھۋال ۋە تەجرىبىلەرنى ئالماشتۇردى.

يېڭى دەۋردىكى دىنىي پائالىيەتلەرنىڭ ئېھتىياجىغا ماسلىشىش ئۇچۇن، جۇڭگو ئىسلام دىنى ئىنستىتۇتى يەنە ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان ئاخۇنلار ۋە ئىمامىلارنى يېتىشتۇرۇش كۇرسى ئاچتى. يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان، بەزى ئۆلكە، شەھەر، ئاپتونوم رايونلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىمۇ ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ، شۇنىڭغا ئوخشايدىغان بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسلىرىنى ئاچتى. بەزى ئۆلكە-لىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيەتلىرى يەنە ئىمامىلاردىن ئىمتىھان ئېلىپ، لاياقەتلىك بولغانلىرىغا گۇۋانامە تارقىتىپ بەردى. بىلىم ئاشۇرۇش ۋە ئىمتىھان بېرىش ئارقىلىق، ئۇلارنىڭ دىنىي بىلىمى ۋە سىياسەت سەۋىيىسى بىرقەدەر ئۆسۈپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

دىنىي خادىملارنى يېتىشتۇرۇش جەھەتتە، مەن يەنە شۇنى تىلغا ئېلىپ ئۆتمەنكى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ھۆكۈمەتنىڭ مەسئۇل تارماقلىرىنىڭ قوللىشى بىلەن 1982-يىلى ئازادلىقتىن بۇيانقى بىرنەچچە تۇركۈم خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق مىللەتلىرىدىن تەركىپ تاپقان ئون ئۇقۇغۇچىنى مىسىردىكى ئەزھەر داشۆسگە ئوقۇپ بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتتى. بۇلارنىڭ بەزىلىرى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ دۆلىتىمىزگە قايتىپ كېلىپ، خىزمەتتىمىزدە يېڭى كۈچ بولۇپ قالدى. 1986-يىلى يەنە ئىككىنچى تۇركۈم ئوقۇغۇچى ئەۋەتىلدى. بۇلاردىن ئۇچى لۈبنىگە كەتتى. بۇلتۇر گەنسۇ، شىنجاڭ-دىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ قوللىشى بىلەن مۇسۇلمان ئوقۇغۇچىلارنى پاكىستانغا ئوقۇشقا ئەۋەتتى. بۇ ياشلارنىڭ ئوقۇشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپ، كەلگۈسىدە مەملىكەت-ىمىزنىڭ ئىسلام ئىشلىرى ئۈچۇن خىزمەت قىلىشىغا ئاللا مەدەت بەرگەي.

4) مەسچىتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ئېچىپ بېرىشكە ياردەم بېرىلدى. مۇشۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيان، جەمئىيىتىمىز جايلارنىڭ مەسچىتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ئېچىش، ئىگەللەۋېلىنغان مەسچىت مۇلكىنى قايتۇرۇۋېلىش ۋە مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ئىشلىرىغا يارەم بېرىش جەھەتلىرىدىمۇ بەزى خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. ھازىر مەملىكەت بويىچە ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەن ۋە ئېچىپ بېرىلگەن مەسچىتلەر 20 مىڭدىن ئارتۇق بولۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي پائالىيەت ئېلىپ بېرىش ئېھتىياجى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى. بۇنىڭ بىلەن كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ كۆڭلى يايراپ، بىردەك بارىكاللا ئېيتىشتى. جەمئىيىتىمىز يەنە شەرت-شارائىتقا قاراپ، جىددىي رېمونت قىلىشقا تېگىشلىك بولغان جامە ۋە مەشھۇر مەسچىتلەر ئۈچۇن، ھۆكۈمەتنىڭ ياردەم بېرىشىنى تەلەپ قىلدى ھەمدە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش چارىسى ئارقىلىق، جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ دىنىي پائالىيەتلەرنى باشقۇرۇشىغا ياردەم بەردى. ھازىر، جايلاردىكى ئېچىۋېتىلگەن مۇتلەق كۆپ سانداكى مەسچىتلەردە مۇسۇلمانلار ۋەكىلى ۋە ئىمام-مەزىنلەردىن تەركىپ تاپقان مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى ئارقا-ئارقىدىن قۇرۇلۇپ، دىنىي ئىشلار ۋە مەسچىتنىڭ مال-مۈلكى دېموكراتىك باشقۇرۇلدىغان بولدى. بەزى مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى يەنە قائىدە-تۈزۈم يېكى باشقۇرۇش نىزام-لىرىنى تۈزۈپ ئىجرا قىلىپ، بىرقەدەر ئوبدان ئۇنۇمگە ئېرىشتى. نۇرغۇن جايلاردىكى مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى ئۆزىنىڭ شەرت-شارائىتىغا قاراپ، ئاكتىپ ئىزدىنىپ، ھەرخىل شەكىل-دىكى كوللېكتىپ ئىشلەپچىقىرىش ۋە مۇلازىمەتچىلىك ئىشلىرىنى يولغا قويدى، بۇنىڭ بىلەن ھەم

جەمئىيەت ئۇچۇن بايلىق يارىتىلدى، ھەم مەسچىت ۋە مەسچىت خىزمەتچىلىرى مەلۇم كىرىمگە ئىگە بولۇپ، مەسچىتلەرنىڭ ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىشى ئۇچۇن يېڭى يول ئېچىلدى.

5) ئىسلام دىنى كىتابلىرى نەشر قىلىندى، فىقھە تەتقىقاتى ئېلىپ بېرىلدى، «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلى نەشر قىلىندى. جەمئىيىتىمىز جايلارنىڭ جىددىي ئېھتىياجىنى قانداقمۇ ئۇچۇن، ئەرەبچە «قۇرئان كەرىم»، «تەپسىرى جالالەين»، «لۇئلۇئۇلمەرجان»، «شەرھى ۋىقايە» ۋە خەنزۇچە «سىرەتۇ خاتىمۇننەبى» قاتارلىق جەمئى ئون خىل كىتابنى 800 مىڭ پارچىدىن ئارتۇق باستۇردى؛ جۇڭگو مۇسۇلمانلىرىنىڭ تۇرمۇشىغا دائىر رەسىملەر توپلىمى، دىنىي خۇشخەت، مىلادىيە، قەمەرىيە ۋە ھىجرىيە يىلنامىلىرىنىڭ سېلىشتۇرما جەدۋىلى ۋە ئاسما كالىندار قاتارلىقلارنى ئىشلەپ باستۇرۇپ، كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. يېقىنقى بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، جەمئىيىتىمىز مەخسۇس ئادەم بەلگىلەپ، ئىلگىرىدىن بار بولغان ۋە چەت ئەللەر ھەدىيە قىلغان دىنىي كىتاب ۋە تارىخى ماتېرىيالларنى تۇرگە ئايرىپ، مۇندەرىجە تۇزۇپ، تۇپلەپ چىقتى، مۇشۇ ئاساستا، ئىسلام دىنى ئۇستىدە ئىلمىي تەتقىقات ئېلىپ بېرىپ، جەمئى يەتتىنچى ژۇرنىلدا مۇشۇ جەھەتتىكى بەزى ماقالىلەرنى ئېلان قىلدى. جەمئىيىتىمىز يەنە «جۇڭگو قامۇسى. دىن قىسمى»نىڭ ئىسلام دىنى قىسمى ئۇچۇن تەخمىنەن 200 مىڭ خەتلىك ماقالە ئۇيۇشتۇرۇش ۋە تەييارلاش خىزمىتىنى ئۇستىگە ئالدى ھەمدە مۇناسىۋەتلىك ئۇلىمالارنى ئەۋەتىپ، مەملىكەت ئىچىدىكى ئىسلام ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنلىرىغا قاتناشتۇردى.

«جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلىنىڭ خەنزۇچە نۇسخىسى 1981-يىلى، ئۇيغۇرچە نۇسخىسى 1983-يىلى ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن بۇيان، خەنزۇچىسى 22 سان، ئۇيغۇرچىسى 14 سان تارقىتىلدى؛ بۇ ژۇرنال ئېلىمىزنىڭ يېڭى دەۋردىكى ئىسلام ئىشلىرى ۋە كەڭ مۇسۇلمانلار ئۇچۇن خىزمەت قىلىدۇ. بۇ ژۇرنال دىنىي سىياسەتنى تەشۋىق قىلىش، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇش، ئىسلام دىنى ئەقىدىلىرى ۋە شەرىئەت بىلىملىرىنى تارقىتىش، ئىسلام ئىلمى ۋە مەدەنىيىتىنى ئالماشتۇرۇش، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەر ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىچكى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى جەھەتتىكى تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇرۇش، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە دىنىي ئىتتىپاقلىقنى ئىلگىرى سۈرۈش جەھەتلەردە مۇئەييەن رول ئويناندى. بۇ ژۇرنال ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەندىن بۇيان، ھەرقايسى ساھەدىكى زاتلار ئەھمىيەت بېرىپ قوللىدى، شۇنداقلا بۇ ژۇرنالغا ماقالە يېزىپ ئەۋەتىپ، تەكلىپ ۋە ئۇمتىلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى. مەن مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، كۆپچىلىككە تەشەككۇر ئېيتىمەن.

جەمئىيىتىمىز دىنىي كىتاب-ژۇرنال بىلەن تەمىنلەش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەش ئۇچۇن دىنىي كىتابلارنى تارقىتىش ئورنى تەسىس قىلدى، بەزى يەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مەسچىتلەرمۇ ئارقا-ئارقىدىن دىنىي كىتاب سېتىش نۇقتىلىرىنى قۇردى، دىنىي كىتاب تارقىتىش ئورنىمىز 1984-يىلدىن باشلاپ دىنىي تۇرمۇش بۇيۇملىرىنى سېتىش كەسپىنىمۇ يولغا قويۇپ، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىغا قولايلىق تۇغدۇرۇپ بەردى.

6) ھەج-تاۋاپ قىلىش ئىشلىرى ئۇيۇشتۇرۇلدى. 4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى جەمئى يەتتە قېتىم جۇڭگو مۇسۇلمانلار ھەج قىلىش ئۇمىكى تەشكىل

قىلدى، ھەرقايسى ئۆلكە، شەھەر ۋە ئاپتونوم رايونلاردىن كەلگەن ئون مىللەتتىن تەركىپ تاپقان 187 ئادەم-قېتىم مەكتىگە بېرىپ، بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىپ ھەج پەرزىنى ئادا قىلىش ئارقىلىق، ھەرقايسى ئەل ھاجىلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ، دوست بولۇپ، ئۆز ئارا چۈشەنچە ۋە دوستلۇقنى ئىلگىرى سۈردى.

ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئىقتىسادىي تۇرمۇشىنىڭ ئۆزلۈكسىز ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، ھەج قىلىشنى تەلەپ قىلىدىغانلار يىلدىن-يىلغا كۆپەيمەكتە، ئۆتكەن يىلى ھەجگە بارغانلار 2 مىڭدىن ئاشىدۇ. جايلار تەكشۈرۈپ ھەج قىلىشقا قوشۇلغانلارغا جەمئىيىتىمىز ئۇلارنىڭ پاسپورت ئېلىش ۋە چەتكە چىقىشقا مۇناسىۋەتلىك بولغان باشقا ئىشلىرىنى بېجىرىش ئىشلىرىغا ياردەملەشتى. 1986-يىلى، جەمئىيىتىمىز يەنە «ھەج قىلىشتا بىلىشكە تېگىشلىك ئىشلار» دېگەن كىتابچىنى تۈزۈپ باستۇردى، "ھەج ئىشلىرى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش گۇرۇپپىسى" تەشكىل قىلىپ، ئىسلامئاباد، كاراچى، جىددە، مەككە قاتارلىق جايلارغا ھاجىلارنى كۈتۈۋېلىش ۋە ھەج-تاۋاپ مەزگىلىدىكى مۇلازىمەتچىلىك ئىشلىرىنى ئىشلەشكە ئەۋەتىپ، ھاجىلارنىڭ ماختىشى ۋە ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. ئىشلار ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، خىزمەت گۇرۇپپىسى يەنە مەخسۇس دوكلات يېزىپ، بۇنىڭدىن كېيىن بۇ خىزمەتنى ياخشى ئىشلەش توغرىسىدا تەكلىپ بەردى. دۆلىتىمىزنىڭ يېقىن خوشنىسى بولغان پاكىستان ھۆكۈمىتى، ئىسلام دۇنياسى ئىتتىپاقى ۋە سەئۇدى ئەرەبىستانى پادىشالىقىنىڭ ھەج-تاۋاپ مىنىستىرلىكى ۋە پاكىستاندا تۇرۇشلۇق ئەلچىخانىسى دۆلىتىمىزدىن ھەج-تاۋاپ قىلىشقا بارغان ھاجىلارنىڭ ھەج پەرزىنى ئوڭۇشلۇق ئادا قىلىشى ئۈچۈن كۆپ تەرەپتىن ياردەم بەردى ۋە ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بەردى. مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن، مەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىگە ۋاكالىتەن ئۇلارغا سەمىمى مىننەتدارلىق بىلدۈرىمەن.

7) خەلقئارا دوستانە بېرىش-كېلىش ۋە ئىلىم ئالماشتۇرۇش قانات يايدۇرۇلدى. مەملىكىتىمىزنىڭ ئەرەب، ئىسلام ئەللىرى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنىڭ كۈندىن-كۈنگە ئىلگىرىلىشىگە ئەگىشىپ، جەمئىيىتىمىزنىڭ ئاسىيا، ئافرىقىدىكى ئىسلام ئەللىرى، شۇنداقلا ئىسلام دۇنياسى ئىتتىپاقى، دۇنيا مۇسۇلمانلار كېڭىشى، لىۋىيە ئىسلام دىنى تەشۋىقاتى جەمئىيىتى قاتارلىق خەلقئارا ئىسلام تەشكىلاتلىرى بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىش ۋە ئىلىم ئالماشتۇرۇش پائالىيەتلىرى يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا قانات يايدۇرۇلدى. جەمئىيىتىمىز ھۆكۈمەتنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرىنىڭ زىيارەتكە كەلگەن ئىسلام دۆلەتلىرىنىڭ زۇكۇتۇكلىرى، پارلامېنت باشلىقلىرى قاتارلىق ئەزىز مېھمانلارنى كۈتۈۋېلىش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىشىگە ياردەملەشكەندىن باشقا، جەمئىيىتىمىز ئۆزىمۇ 20 نەچچە دۆلەت ۋە رايوندىن 126 ئادەمنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 32 مۇسۇلمانلار ۋەكىللەر ئۆمىكىنى جۇڭگوغا كېلىپ دوستانە زىيارەتتە بولۇشقا تەكلىپ قىلدى ۋە كۈتۈۋالدى. ئۇلار ئايرىم-ئايرىم ھالدا دۆلىتىمىزنىڭ ۋە جايلارنىڭ رەھبەرلىرى بىلەن كۆرۈشتى، جايلاردىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەر ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قىزغىن قارشى ئېلىشىغا ئېرىشتى. چەت ئەللىك مېھمانلار ئېكسكۇرسىيە قىلىش ئارقىلىق، جايلارنىڭ ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا، مىللىي، دىنىي سىياسەتىنىڭ ئەمەلىيەشتۈرۈلۈش ئەھۋالىغا يۇقىرى

باها بەردی ۋە ئۇنى ماختىدى. ئۇلارنى كۆتۈۋېلىش داۋامىدا جايلاردىكى ئالاقىدار ئورۇنلار ۋە ئىسلام جەمئىيەتلىرىمۇ بىرگە كۆپ ياردەم بەردى. يېقىنقى يەتتە يىل ئىچىدە، جەمئىيىتىمىز يەنە تەكلىپكە بىنائەن غەربىي ئاسىيا، شىمالىي ئافرىقا، جەنۇبىي ئاسىيا ۋە شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا-دىكى ئىسلام ئەللىرىگە دوستانە زىيارەت قىلىشقا ۋە ئىسلام دىنىغا دائىر خەلقئارا ئىلمىي يىغىنغا قاتنىشىشقا 73 ئادەمنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 25 ۋەكىللەر ئۆمىكى ئەۋەتتى، بۇلار ساھىپخان دۆلەتلەر ھۆكۈمىتى، دىنىي ئىشلار ئورۇنلىرى ۋە مۇسۇلمانلىرىنىڭ قىزغىن كۆتۈۋېلىشىغا ئېرىشتى. 1983-يىلى جەمئىيىتىمىز كاراچىدا ئۆتكۈزۈلگەن خەلقئارا ئىسلام دىنى كىتابلار كۆرگەزمىسىگە ئۆمەك ئەۋەتىپ قاتناشتۇردى. بۇنداق كۆرگەزمىگە قاتنىشىش جەمئىيىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى 1-قېتىملىق ئىش بولۇپ، كۆرگەزمىگە قويۇلغان دىنىي كىتابلار ۋە دىنىي ئەقىدىلەر توغرىسىدىكى قىممەتلىك تەرجىمە ئەسەرلىرى كۆرگەزمىگە قاتناشقۇچىلارنىڭ دىققەت-ئېتىبارىغا ۋە ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئىلىم، مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇشنى كۈچەيتىش رولىنى ئويىنىدى.

دوستانە ۋە ئۆز ئارا زىيارەت قىلىش، ئىلىم ئالماشتۇرۇش ئارقىلىق، ئۆز ئارا چۈشەنچە چوڭقۇرلاشتى، دوستلۇق كۈچەيدى، دۆلىتىمىزنىڭ تەسىرى كېڭەيدى، شۇنىڭ بىلەن بىرگە ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەت قاتارلىق جەھەتلەردىكى دوستانە ھېرىش-كېلىش ۋە ھەمكارلىق ئۈچۈنمۇ پايدىلىق شارائىت يارىتىلدى.

ھەرقايسى ئىسلام ئەللىرى خەلقئارا ھەققانىي كۈرىشىنى قوللاپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش جەمئىيىتىمىزنىڭ ئاساسىي مەقسەتلىرىدىن بىرى. مەملىكىتىمىز مۇسۇلمانلىرى پۈتۈن مەملىكەت خەلقى بىلەن بىرلىكتە، ئەرەب، ئىسلام ئەللىرى ۋە پەلەستىن خەلقىنىڭ ھەققانىي ئىشلىرىنى قوللاپ كەلدى، ئافغانىستان قاتارلىق دۆلەتلەردىكى مۇسۇلمانلارنىڭ چەتئەللىك تاجاۋۇزغا قارشى تۇرۇش، مىللىي مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈش، ئۆز دۆلىتىنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقىنى قوغداش يولىدا ئېلىپ بارغان ھەققانىي كۈرەشلىرىنى قوللىدى ھەمدە ئافغانىستانلىق مۇسۇلمان مۇساپىرلارغا كۆچ-قۇدرىتىنىڭ يېتىشچە ماددىي ياردەم بەردى.

جەمئىيىتىمىز يەنە ئاسىيا دىنى-تىنچلىق ئىشلىرى يىغىنى ۋە دۇنيا دىنى-تىنچلىق ئىشلىرى يىغىنىغا ۋەكىل قاتناشتۇرۇپ، ئاسىيا ۋە پۈتۈن دۇنيادىكى دىنىي زاتلار بىلەن بىرلىكتە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش يولىدا ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسەتتى.

بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ خەلقئارا تىنچلىق يىلى توغرىسىدىكى تەشەببۇسىغا ئاۋاز قوشۇش ئۈچۈن، 1986-يىلى 4-ئايدا، سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى 6-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك كومىتېتىنىڭ 4-يىغىنىغا قاتنىشىۋاتقان مۇسۇلمان ھەيئەت ئەزالىرى باشقا دىنداشلىرىدىكى ھەيئەت ئەزالىرى بىلەن بىرلىكتە، دۇنيا تىنچلىقى ئۈچۈن دۇئا-تىلاۋەت قىلىشنى تەشەببۇس قىلدى. مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن جەمئىيىتىمىز ئۇقتۇرۇش تارقاتتى، جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مەسچىتلەر شۇنداقلا ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى بۇنىڭغا ئاكتىپ ئاۋاز قوشۇپ، روزى ھېيىت مەزگىلىدە ئايرىم-ئايرىم داغدۇغىلىق مۇراسىم ئۆتكۈزۈپ، ئالالاتائالادىن ئىنسانىيەتكە تىنچلىق تىلەپ دۇئا-تىلاۋەت قىلىشتى. بۇ مەملىكىتىمىزدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ تىنچلىقنى قىزغىن سۆيىدە-

غان كۇچلۇك ئارزۇسى ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغدايدىغان قەتئى ئىرادىسىنى تولۇق گەۋدىلەندۈرۈپ بەردى.

يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان، جەمئىيىتىمىزنىڭ شياڭگاڭ، ئاۋمېنلىق قېرىنداشلار، تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ۋە چەت ئەللەردىكى مۇھاجىر قېرىنداشلار ئىچىدىكى مۇسۇلمان زاتلار بىلەن بولغان ئالاقىسى ۋە مۇناسىۋىتى كۈچەيدى. ھەج-تاۋاپ قىلىش ۋە خەلقئارالىق ئىلمىي يىغىنلارغا شۇنىڭدەك تەبرىكلەش پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىش داۋامىدا، ئۇلار بىلەن ئۇچرىشىش كۆپەيدى؛ جەمئىيىتىمىز شياڭگاڭدىكى ھەرقايسى مۇسۇلمانلار تەشكىلاتلىرى بىلەن ئۆز ئارا تەكلىپ قىلىشىپ، ئېكسكۇرسىيە ۋە زىيارەت ئىشلىرىنى ئېلىپ باردى. شياڭگاڭ، ئاۋمېنلىق قېرىنداشلار، تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ۋە چەت ئەللەردىكى مۇھاجىر قېرىنداشلار بىلەن ئالاقىلىشىش داۋامىدا، ئۇلار ئىچىدىكى نۇرغۇن زاتلار ئانا يۇرتى ۋە ئىچكى جايلاردىكى ئۇرۇق-تۇققانلىرى ۋە قەدىناس بۇرادەرلىرىنى ئەسلەپ، ئىچكى جايلارغا كېلىپ ئېكسكۇرسىيە قىلىشنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى ھەمدە بىز بىلەن ھەمكارلىشىپ، دىنىي ئىشلارنى ياخشى يولغا قويۇش ھەم ۋەتەننى تىنچ يول بىلەن بىرلىككە كەلتۈرۈش جەھەتتە تېرىشچانلىق كۆرسىتىشنى خالايدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

بۇلاردىن باشقا، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى يەنە ئىچتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرى ئۈچۈن ئاكتىپ تېرىشچانلىق كۆرسەتتى. 1986-يىلى، جەمئىيىتىمىز مەملىكەتلىك باشقا تۆت دىنىي تەشكىلات بىلەن بىرلىكتە، جۇڭگو مېيىپلار پاراۋانلىق ئىشلىرىغا ئىئانە يىغىش يۇزىسىدىن خۇشخەت ۋە رەسىم توپلىدى. ھەر مىللەت مۇسۇلمان خەتتاتلىرى ۋە رەسساملىرى يۇكسەك قىزغىنلىق بىلەن 300 پارچىدىن ئارتۇق ئېسىل خۇشخەت ۋە رەسىملەرنى تەقدىم قىلدى، بۇنىڭدىن 100 نەچچە پارچىسى باشقا دىندىكىلەرنىڭ تاللانغان ئەسەرلىرى بىلەن بىرلىكتە جۇڭگو گۈزەل سەنئەت سارىيىدا كۆرگەزمىگە قويۇلغاندىن كېيىن، «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرىنىڭ خۇشخەت، رەسىملىرى توپلىمى» قىلىپ تۈزۈلۈپ نەشر قىلىنىپ، ياخشى باھاغا ئېرىشتى.

ۋەكىللەر: بىز ئۆتكەن يەتتە يىل ئىچىدە بەزى خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، مەلۇم نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردۇق. بۇ نەتىجىلەرنىڭ قولغا كېلىشى بارلىق ھەيئەت ئەزالىرى، ۋەكىللەر شۇنداقلا جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى، مۇسۇلمانلارنىڭ قوللىشى ۋە ياردىمىدىن ئايرىلالمايدۇ. يەنە بىر تەرەپتىن، بىزنىڭ خىزمەتلىرىمىزدە يەنىلا بەزى كەمچىلىك ۋە يېتەرسىزلىكلەر مەۋجۇت، ئاساسەن جەمئىيىتىمىزدە تۇرۇشلۇق رەھبەرلەرنىڭ ئىدىيىمىز ۋە تەشكىلەش ئىقتىدارىمىز ۋەزىيەت تەرەققىياتىنىڭ تەلىپىگە يېتىشەلمىدى، جايلاردىكى ھەيئەت ئەزالىرى ۋە ۋەكىللەر بىلەن ئالاقىلىشىپ تۇرۇشىمىز تازا كەڭ دائىرىلىك بولمىدى، جايلارنىڭ ئېھتىياجىنى دېگەندەك ئىگەللەپ تۇرالمىدۇق، كۆپچىلىك ئىنكاس قىلغان مەسىلەرنىڭ بەزىلىرىنى ھەل قىلىشىمىزمۇ دېگەندەك ۋاقتىدا بولمىدى، بەزى خىزمەتلەرنىمۇ چىڭ ۋە ياخشى تۇتالمىدۇق، ئىسلام جەمئى-يىتىنىڭ كۆۋرۈكلۈك رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرالمىدۇق ۋە باشقىلار. كۆپچىلىكنىڭ بۇ قېتىمقى يىغىن داۋامىدا سەمىمىلىك بىلەن تەنقىد بېرىشىنى قارشى ئالىمىز، بولۇپمۇ ئىجابىي پىكىرلەرنى بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

2. بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلىرىمىز

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، مېھمانلار، يولداشلار:

جەمئىيىتىمىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئاساسىي خىزمەت ۋەزىپىسى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ كۆۋرۈكلۈك رولىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار بىلەن قويۇق ئالاقە باغلاپ ۋە ئۇلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، سوتسىيالىستىك ۋەتىنىمىزنى قىزغىن سۆيۈپ، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇپ، دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇپ، ئىسلام دىنىنى مەملىكىتىمىز ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ماسلاشتۇرۇپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە ئىسلام دىنىنىڭ ئىچكى ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىپ، ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنى سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىشقا پائال يېتەكلەپ، شياڭگاڭ، ئاۋمېنلىق قېرىنداشلار، تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ۋە چەت ئەللەردىكى مۇھاجىر قېرىنداشلارغا قارىتىلغان خىزمەتلەرنى قانات بايدۇرۇپ، چەت ئەللەر بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىشنى كۈچەيتىپ، جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۇرۇش، ھەرمىللەت خەلقىنىڭ ھازىرقى باسقۇچتىكى ئورتاق غايىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىشتىن ئىبارەت.

ھازىر، مەن جەمئىيىتىمىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلىرى توغرىسىدا تۆۋەندىكى پىكىر ۋە تەكلىپلەرنى ئوتتۇرىغا قويىمەن:

بىرىنچى، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىپ، ۋەتەننىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا پائال يېتەكلەش.

ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىش خەلقىمىزنىڭ جۈملىدىن ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ مەسئۇلىيىتى ۋە مەجبۇرىيىتى. جەمئىيىتىمىز ۋە جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى جاۋ زىياڭ زۇڭلى 6-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 4-يىغىنىدا بەرگەن «7-بەش يىللىق پىلان توغرىسىدىكى دوكلات»نى ۋە ئۆتكەن يىل 9-ئايدا چىقىرىلغان «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكتورىنى توغرىسىدىكى قارارى»نى ياخشى ئۆگىنىپ، ھۆججەتلەرنىڭ روھىي ماھىيىتىنى توغرا، ئەتراپلىق ئۆزلەشتۈرۈش ئۈچۈن تىرىشىپ، شۇ ئارقىلىق ئىسلام دىنى جەھەتتىكى خىزمەتلەرگە يېتەكچىلىك قىلىپ ۋە ئۇ خىزمەتلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇنى مەملىكىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك تۈزۈمى ۋە ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ماسلاشتۇرۇشى لازىم. ئىسلام دىنىمىز ئىككى دۇنيالىق ئۈچۈن ياخشىلىق ۋە بەخت-سائادەت ئىزدەشكە ئەھمىيەت بېرىدۇ، ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن كۈچ چىقىرىش ھەم ۋەتەننى سۆيگەنلىك، ھەم دىننى سۆيگەنلىكنىڭ ئىپادىسى. ۋەتىنىمىز گۈللەپ

قۇدرەت تېپىپ، بىز ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ئىقتىسادى ۋە مەدەنىيىتى تەرەققىي قىلغاندىلا، مۇسۇلمانلارنىڭ تۇرمۇشى ئاندىن ياخشىلىنىدۇ ۋە يۇكسىلىدۇ، دىنىمىزنىڭ تۇرلۇك ئىشلىرىنمۇ ياخشى يولغا قويغىلى بولىدۇ. شۇڭا بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار، ھەرقايسى ساھەدىكى مۇسۇلمان زىيالىيلار ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى بىلەن كەڭ تۇردە ئالاقە باغلاپ، ئىتتىپاقلىق ۋە ھەمكارلىقنى كۈچەيتىپ، ئۇلارنى ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئۆزىنىڭ قۇدرىتى يېتىدىغان خىزمەتلەرنى ياخشى ئىشلەپ، ۋەتەننىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىغا، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغ ۋاز ئىشقا ئاكتىپلىق بىلەن تۆھپە قوشۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىشىمىز لازىم.

يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان، ئىسلام دىنى ساھەسىدە نەتىجىسى كۆرۈنەرلىك بولغان ئىلغار كوللېكتىپ ۋە تېپىك شەخسلەر خېلى كۆپ بارلىققا كېلىپ، جايلاردا چاقىرىلغان ھەرخىل تەقدىرلەش يىغىنلىرىدا ھۆكۈمەت ۋە جەمئىيەتنىڭ مەدھىيىلىشى ۋە تەقدىرلىشىگە ئېرىشتى. بىز بۇنداق ياخشى ئىشلارنى قوللاپ-قۇۋۋەتلەپ ۋە جارى قىلدۇرۇپ، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەپ، داۋاملىق تىرىشىپ، بۇ ئىشقا تۆھپە قوشۇشىمىز لازىم. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى بارلىق زاتلار ۋە بۇ يىغىنغا قاتناشقان ۋەكىللەرنىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئۆزىلا قاتنىشىپ قالماستىن، ئۆزى ئالاقىلىشىپ تۇرۇۋاتقان مۇسۇلمانلارنىمۇ يېتەكلەپ قاتناشتۇرۇشنى ئۈمىد قىلىمىز. بۇ — بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز. بىز ئىسلام دىنىنىڭ ئىتتىپاق بولۇش، دوست ئۆتۈش، باشقىلارغا ياردەم بېرىشنى ئۆزى ئۈچۈن خۇشاللىق بىلىش، سەمىمى-سادىق بولۇش، چوڭلارنى ھۆرمەتلەش، كىچىكلەرگە كۆيۈنۈش دېگەنگە ئوخشاش تەشەببۇسلىرىغا ئەمەل قىلىپ، ھەممە جايدا مەدەنىيەتلىك، ئەدەپ-ئەخلاقلىق بولۇپ، قانۇن-ئىنتىزامغا رىئايە قىلىپ، ئومۇمنىڭ مال-مۈلكىنى ئاسراپ، سوتسىيالىستىك ئەخلاق-پەزىلەتنى تۇرغۇزۇپ، بەشنى سۆيۈش (ۋەتەننى سۆيۈش، خەلقنى سۆيۈش، ئەمگەكنى سۆيۈش، ئىلىم-پەننى سۆيۈش، سوتسىيالىزمنى سۆيۈش)نى كۈندىلىك تۇرمۇشىمىزدا ئەكس ئەتتۈرۈشىمىز، پەرزەنتلىرىمىزنى ئوبدان تەربىيىلەپ، ئۇلارنى غايىلىك، ئەخلاقلىق، مەدەنىيەتلىك، ئىنتىزاملىق بولغان، تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش ئۈچۈن كۈچ چىقىرالايدىغان ئىختىساس ئىگىلىرىدىن قىلىپ يېتىشتۇرۇشىمىز لازىم. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەت ئەلەيھىسسالام: "ئىلىم تەلەپ قىلىش ھەربىر ئەر-ئايال مۇسۇلمان ئۈچۈن پەرزدۇر" دېگەن. بۇ يەردە دېيىلگەن "ئىلىم تەلەپ قىلىش" كەڭ مەنىگە ئىگە بولۇپ، ھەرخىل بىلىملەرنى ئىگەللەشنى تەلەپ قىلىدۇ. دىنىي كىتابلارنى ئوقۇپ ئىمام-مەزىن بولۇش "پەرزى كىپايە"دۇر، بۇ — بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئىشى، بىز ئۇلارنى يېتىشتۇرۇشىمىز لازىم. لېكىن يېڭى دەۋرده تېخىمۇ كۆپلىگەن ئوغۇل-قىز-لارنى مەكتەپكە كىرىپ مەدەنىيەت ئۆگىنىپ، پەن-تېخنىكا ئۆگىنىپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ۋە مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىلەن شۇغۇللىنىپ، سانائەت، دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىق، قوشۇمچە كەسىپ ۋە سودا ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشقا، تاغ-دەريالارنى ئۆزگەرتىپ، نامراتلىقنى تۈگىتىپ باي بولۇشقا، ۋەتىنىمىزنىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئۆز ئەقىل-پاراستىنى ئىشقا سېلىشقا ئىلھاملاندۇرۇشىمىز لازىم. بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار

ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتىنى تونۇپ، تارىخنىڭ ئېقىمىغا يېتىشۋېلىشىمىز، دىنىي ئىشلارنى ياخشى يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىلىم-پەنگە ھۆرمەت قىلىشىمىز، بىلىمگە ھۆرمەت قىلىشىمىز، مەدەنىيەت ۋە ئىلىم-پەن ئۆگىنىشىنى تەشەببۇس قىلىپ ۋە ئۇنى قوللاپ، ئۆزىملىلىتىمىز ۋە ئۆز رايونىمىزنىڭ ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى ياخشى ئېلىپ بېرىشىمىز لازىم. بۇ— دەۋرنىڭ بىزگە قويغان تەلىپى.

ئىككىنچى، ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇشىغا يارەم-لىشىپ، مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇشنى كۆچەيتىش.

ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىشىغا يارەملىشىش ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك ۋەزىپىسى ۋە مەسئۇلىيىتى. كۆپچىلىككە مەلۇمكى، مۇشۇ بىرقانچە يىلدىن بۇيان، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى نۇرغۇن زاتلار ئۇستىدىكى ناھەق، يالغان ۋە خاتا ئەنزىلەر ئاقلانىدى، مىللىي ۋە دىنىي جەھەتلەردە ۋەكىللىك خاراكتېرگە ئىگە زاتلار سىياسىي جەھەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ئىقتىساد ۋە تۇرمۇش جەھەتتە ئۇلارغا غەمخورلۇق قىلىندى ۋە ئېتىبار بېرىلدى؛ شۇنىڭ بىلەن بىرگە، مەسچىتلەر ئېچىۋېتىلدى، دىنىي ئىنستىتۇتلار قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈلدى ياكى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، دىنىي كىتابلار نەشر قىلىندى، نۇرغۇن كىشىلەر بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىپ، بەش پەرزنى تولۇق ئادا قىلىش ئارزۇسىنى ئىشقا ئاشۇردى...

قىسقىسى، بىزنىڭ دىنىي ئېتىقادىمىز تولۇق ھۆرمەتكە ۋە قانۇننىڭ كاپالىتىگە ئىگە بولدى، بۇلارنىڭ ھەممىسى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ مىللىي سىياسەت، دىنىي سىياسەت ۋە باشقا تۈرلۈك سىياسەتلەرنى ئەستايىدىللىق بىلەن ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرگەنلىكىنىڭ نەتىجىسى. شۇڭا مۇسۇلمانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ كۆڭلى-كۆكسى ئازادە بولۇپ، ھەممىسى ئىشلەپچىقىرىش ۋە خىزمەتلەردە ئاكتىپ تىرىشچانلىق كۆرسەتمەكتە. خىزمەتلىرىمىزنى ياخشى ئىشلەپ، كۆپچىلىكنىڭ ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىش ئاكتىپلىقىنى تېخىمۇ قوزغاش ئۈچۈن، بۇنىڭدىن كېيىن بىز ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇشىغا داۋاملىق تۈرتە ياخشى يارەملىشىشىمىز لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن، (1) ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خادىملىرى ۋە بارلىق ھەيئەت ئەزالىرىدىن دىنىي سىياسەتنى ئۆگىنىشنى ياخشى يولغا قويۇپ، ئەتراپلىق چۈشەنچە ھاسىل قىلىش، ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈش، ئەستايىدىل ئەمەل قىلىشنى تەلەپ قىلىمىز. بىز پايدىلىنىش ماتېرىياللىرىنى بېسىپ تارقىتىش، ئۆگىنىش ئەھۋالىلىرىنى تونۇشتۇرۇش قاتارلىق چارىلەرنى قوللىنىپ، ياخشى تەجرىبىلەرنى ئالماشتۇرىمىز ۋە ئومۇملاشتۇرىمىز. (2) ۋەتەننى سۆيۈش، قانۇنغا رىئايە قىلىش كۆز قارىشى ۋە سىياسەت كۆز قارىشىنى كۈچەيتىپ، دىنىي پائالىيەتلەردە دۆلەتنىڭ سىياسىتى ۋە قانۇنىغا خىلاپلىق قىلماي، دىنىي ئىشلارنى يولغا قويۇشتا مەدەنىيەت-مائارىپ ۋە ئەدلىيە ئىشلىرىغا ئارىلاشماسلىقنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، نورمال بولغان تۇرمۇش، ئىشلەپ-چىقىرىش ۋە جەمئىيەت تەرتىپىنى قوغداش ئۈچۈن، دىنىي سىياسەتنى ئۆگىنىشكە بىرلەشتۈرۈپ، ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ قانۇن بىلىملىرىنى ئومۇملاشتۇرۇش جەھەتتىكى تەربىيە خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىشىگە ماسلىشىمىز. (3) دىنىي سىياسەتنى ئۆگىنىش ئارقىلىق، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ئوخشاش بولمىغان مەزھەبلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى توغرا بىر تەرەپ قىلىشىغا

يارده‌م بېرىپ، تىنچلىق ـ ئىنتىپاقلىقنى قوغدايمىز. (4) جايلاردىكى ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىغا ماسلىشىپ، جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى بىلەن بىرلىكتە، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلار ئىچىدە سوتسىيالىستىك مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىپ، دىنىي پائالىيەتنىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ئېقتىسادىي، مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىمىز. (5) ھۆكۈمەتنىڭ سىياسەتىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش داۋامىدا قېلىپ قالغان بەزى مەسىلەرنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىشىغا يارەملىشىمىز ۋە باشقىلار.

مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈمىنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، دىنىي ئىشلارنى ياخشى يولغا قويۇشىمىز لازىم. ھازىر مەملىكەت بويىچە 20 مىڭدىن ئارتۇق مەسچىت ئېچىۋېتىلدى، بۇ مەسچىتلەرنىڭ نۇرغۇنىدا دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى قۇرۇلدى. بىراق، ئاز بولمىغان مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى دېگەندەك مۇكەممەل ئەمەس، زۆرۈر بولغان قائىدە ـ تۈزۈملەر ئورنىتىلمىدى، بەزى مەسچىتلەردە قائىدە ـ تۈزۈملەر بېكىتىلگەن بولسىمۇ، ئەمەلىيلەشمىدى؛ ئايرىم مەسچىتلەرنى يەنىلا ئازساندىكى كىشىلەر چاڭگىلىغا ئېلىۋېلىپ، مەزھەب ماجىراسى تۇغدۇرغاچقا، نۇرغۇن مەسىلىلەر ساقلانماقتا. شۇڭا، جۈملىگو ئىسلام جەمئىيىتى جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى بىلەن بىرلىكتە ھۆكۈمەتنىڭ ئالاقىدار ئورۇنلىرىنىڭ مەمۇرىي رەھبەرلىكىدە مەسچىت باشقۇرۇشنى ياخشىلاشقچى. بىز جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنىڭ ئۆز تەجرىبە ـ ساۋاقلىرىنى ياخشىراق يەكۈنلىشىگە يارەملىشىپ، مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنىڭ مەسىلە كۆپرەك، ئاممىنىڭ پىكرى كۆپرەك بولغانلىرىغا قارىتا زۆرۈر بولغان تەرتىپكە سېلىش خىزمىتىنى ئېلىپ بېرىپ، رەھبەرلىك كۈچىنى تولۇقلاپ ۋە كۈچەيتىپ، ۋەتەننى سۆيۈپ قانۇنىغا رىئايە قىلىدىغان، سوتسىيالىزمنى ھىمايە قىلىدىغان، دىنىي ئىشلارنى قىزغىن ئىشلەيدىغان، ئادىل ئىش قىلىدىغان، ئامما قوللايدىغان، مەلۇم دىنىي بىلىمگە ھەم باشقۇرۇش ئېقتىدارىغا ئىگە مۆتىۋەرلەر ۋە ئىمام ـ مەزىنلەردىن تەركىپ تاپقان مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنى سايلاپ چىقىشنى؛ دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈمىنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، پەزىلەتلىك ھەم بىلىملىك ئىمام ـ مەزىنلەرنى تەكلىپ قىلىش ئۈستىدە كېڭىشىشنى؛ مىللەتلەر مۇناسىۋىتى ۋە دىنىنىڭ ئېچكى مۇناسىۋىتىنى توغرا بىر تەرەپ قىلىپ، ئىنتىپاقلىقنى ياخشىلاشنى تەكلىپ قىلىمىز. مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى يەنە مەسچىتلەرنىڭ مەدەنىي يادىكارلىقلىرى ۋە ئۆي ـ جاي، مال ـ مۈلۈكلىرىنى ياخشى باشقۇرۇپ، نەخ پۇل كىرىم ـ چىقىم ھېساباتىنى قەرەللىك ئېلان قىلىپ تۇرۇشى؛ ھەرجاي ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ئېھتىياجىغا ئاساسەن، تۈرلۈك ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش مۇلازىمەتچىلىكى ۋە ئىجتىمائىي جامائەت پاراۋانلىقى ئىشلىرىنى يولغا قويۇپ، ئېقتىسادىي كىرىمىنى كۆپەيتىپ، مەسچىتنىڭ ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىدىغان بولۇشىنى تەدرىجى ئىشقا ئاشۇرۇشى؛ شەھەر ۋە يېزىلاردا ئېقىپ يۈرۈپ ۋە دىن تارقىتىپ، دىننى نىقاب قىلىۋېلىپ ئاممىنى ئالداپ پۇل ـ مال يىغىدىغان قانۇنسىز ۋە قانۇنغا خىلاپ ھەرىكەتلەر بىلەن شۇغۇللانغانلارغا قارىتا ھۆكۈمەتنىڭ تەرىبىنى ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتىشىگە يارەملىشىشى لازىم.

جايلاردىكى بەزى مەسچىتلەر بولۇپمۇ بەزى جامەلەر، مەشھۇر مەسچىتلەر ۋە قەدىمقى مەسچىتلەر چەت ئەللىك مېھمانلار، شىياڭگاڭ، ئاۋمىنلىق قېرىنداشلار، تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ۋە چەت

ئەللەردىكى مۇھاجىر قېرىنداشلارنى كۈتۈۋېلىش خىزمىتىنى قىزغىنلىق بىلەن ياخشى ئىشلەپ، دوستلۇق ۋە ئۆزئارا چۈشىنىشنى چوڭقۇرلاشتۇرۇشى، مەسچىت-جامەلەرنى سەيلە-سایاھەت ئورنى قىلىپ قويماسلىقى كېرەك.

مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە ئىسلام دىنىنىڭ ئىچكى ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىشىمىز لازىم. تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئېلىپ بېرىشتا، تىنچ-ئىتتىپاق بولغان ئىجتىمائىي مۇھىت بولۇشى كېرەك، بۇ — نۆۋەتتىكى ئىتتىپاقنىڭ مۇھىم بىر مەسىلە. «قۇرئان كەرىم»دە: "ھەممىڭلار ئاللانىڭ ئارغامچىسىغا مەھكەم ئېسىلىڭلار، ئايرىلماڭلار" دېيىلگەن. بىز ھەممەيلەن مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى، مەزھەبلەر ئوتتۇرىسىدىكى ۋە مەزھەبنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ئىتتىپاقلىقنى ئاكتىپلىق، تەشەببۇسكارلىق بىلەن ياخشىلىشىمىز لازىم. بۇ — بىز بارلىق ۋەكىللەرنىڭ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمان قېرىنداشلارنىڭ، شۇنداقلا مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئىتى ئەزالىرىنىڭ ئورتاق مەسئۇلىيىتىمىز، بىزنىڭ مۇتلەق كۆپ سانىدىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلىرىمىز ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىشكە ناھايىتى ئەھمىيەت بېرىپ كەلدى ھەم بۇ جەھەتتە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. ئەمما، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، بەزى جايلار، بەزى مەسچىتلەر دېگەندەك تىنچ-ئىتتىپاق بولالمىدى، مەزھەبلەر ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ۋە مەزھەبنىڭ ئىچكى ماجىرالىرى ئاندا-ساندا يۈز بېرىپ تۇردى. دىنىي ساھەدە ئومۇملۇققا ئېتىبار بەرمەيدىغان ئىنتايىن ئازساندىكى كىشىلەر ھوقۇق تالىشىپ، ھەرخىل باھانە بىلەن ئاممىنىڭ دىنىي ھېسسىياتىدىن پايدىلىنىپ، ئۆزى بىلگەنچە "ھۆكۈم" ۋە "مەسىلە" چىقاردى، ھەتتا ئاممىغا بېسىم ئىشلىتىپ، زىددىيەت پەيدا قىلدى ياكى غەرەزلىك ھالدا قارشى تەرەپنى سۇندۇرۇپ، ئۆزىنى ئۆستۈرۈپ، نورمال دىنىي پائالىيەت دائىرىسىدىن چەتلىگەن ئىشلارنى قىلدى، ياكى بەزى ناموۋاپىق تەلەپلەرنى قويۇپ، ئىتتىپاقلىق ۋە ئىناقلىقنى تەسىر يەتكۈزدى. بۇنداق قىلمىشلارنىڭ ھەممىسى خاتا. بىز جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى سۇننىي مەزھەبىدە بولغاچقا، ئىسلام ئەقىدىلىرى ۋە شەرىئەتكە ئەمەل قىلىشتا بىزدە پرىنسىپلىق ئىختىلاپ يوق، ئۇششاق ئىشلاردىكى ئوخشاشماسلىقنى ئۆزئارا كېچىرىم قىلىپ، چوڭ ئىشلاردا بىرلىككە كېلىپ، ئۇششاق ئىشلاردىكى ئوخشاشماسلىقنى ساقلاپ قېلىپ، "ئۆزئارا ھۆرمەت قىلىشىمىز، باشقىلارنىڭ ئىشىغا ئارىلىشۋالماسلىقىمىز" لازىم. بىزنىڭ قارىشىمىزچە، بۇ جەھەتتە مەسىلىلەرنى توغرا بىر تەرەپ قىلىشنىڭ ئاچقۇچى ئاخۇن-ئىمامىلاردا. ئىتتىپاقلىقنى تەسىر يەتكۈزگەنلەرگە بولغان يېتەكچىلىكنى كۈچەيتىپ، ئۇلارغا قارىتا سۆز بىلەن قايىل قىلىش، تەربىيە بېرىش خىزمىتىنى كۆپرەك ئىشلىشىمىز ياكى تېگىشلىك تەنقىد بېرىشىمىز لازىم. ماجىرا پەيدا قىلىشقا باشلامچىلىق قىلغان، قانۇنغا خىلاپلىق قىلغان، قىلمىشى ئېغىر بولغانلارنى ھۆكۈمەتنىڭ قانۇن بويىچە بىر تەرەپ قىلىشىغا يارەملىشىمىز لازىم. ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ئەمەلىي ھەرىكىتى بىلەن ئۇلگە بولۇپ، ئىتتىپاقلىقنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ياخشىلىشنى ئۈمىد قىلىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بىز يەنە ئۆتكەنكى دىنىي تۈزۈم ئىسلاھاتىدا بىكار قىلىنغان نەرسىلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرمەسلىككە دىققەت قىلىشىمىز لازىم.

مەسچىتلەردە ھەر تۈرلۈك ئىجتىمائىي جامائەت پائالىيەتلىرىنى يولغا قويۇپ، ئۆز

خىراجىتنى ئۆزى ھەل قىلىش مەسىلىسىنى تەدرىجى ھەل قىلىش لازىم. بىز ھەرقايسى مەسچىتـ
لەر ۋە ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىلىگە ئۆز شارائىتى ۋە ئالاھىدىلىكىگە ئاساسلىنىپ، بەزى ئىشلەپـ
چىقىرىش، تۇرمۇش مۇلازىمەتچىلىكى ئىشلىرى ۋە ئىجتىمائىي جامائەت پاراۋانلىقى ئىشلىرىنى
يولغا قويۇشنى تەكلىپ قىلىمىز. بۇ ــ يېڭى ۋەزىيەتتە بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەر تۆتـنى
زانۇيلاشتۇرۇش ئۈچۈن كۈچ چىقىرىدىغان بىر تەرەپ، شۇنداقلا ئۆز خىراجىتىمىزنى ئۆزىـمىز
ھەل قىلىشنى تەدرىجى ئىشقا ئاشۇرۇشنىڭ مۇھىم يولى. بىز مەسچىتلەر ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى
ھەل قىلىدىغان ياخشى ئۇسۇلنى زور كۈچ بىلەن تەشەببۇس قىلىشىمىز، بۇ ئىشقا ئاكتىپ يېتەكـ
چىلىك قىلىپ، تەجرىبىلەرنى يەكۈنلىشىمىز لازىم، كۆپچىلىكىنىڭ مەسلىھەت بېرىپ، چارە ـ ئەقىل
كۆرسىتىپ، بۇ ئىشنى ساغلام قانات يايدۇرۇشنى ئۈمىد قىلىمىز.

ئۈچىنچى، ئىسلام دىنى مائارىپىنى ياخشى يولغا قويۇپ، ئىسلام دىنىغا دائىر ئىلمىي تەتقىقاتنى
قانات يايدۇرۇش.

1) دىنىي مائارىپنى ياخشى يولغا قويۇپ، يېڭى بىر ئەۋلاد ۋەتەنپەرۋەر ياش ئىمامـلارنى
يېتىشتۈرۈش. دىنىي ئىز باسارلارنىڭ سۈپىەت ئەھۋالى ئۇلارنىڭ مۇسۇلمانـلارنىڭ ئېھتىياجىغا
ئۇيغۇنلىشىش ـ ئۇيغۇنلىشالماسلىقىغىلا بېۋاستە چېتىشلىق بولۇپ قالـماستىن، ئىسلام دىنـىنىڭ
مەملىكىتىمىز ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ماسلىشىشىغىمۇ مۇناسىۋەتلىك بولغان بىر مۇھىم ھالقىدۇر.
جۈملىدىن ئىسلام دىنى ئىنىستىتۇتىنى تېخىمۇ ياخشى باشقۇرۇش ــ جەمئىيىتىمىزنىڭ ئالدىغا قويۇلغان
بىر مۇھىم خىزمەت. شۇڭا بىز مۇنۇلارنى ئويـلاپ كـۆردۇق: (1) ئالـدى بىلەن رەھـبەرلـىك
كۈچىنى كۈچەيتىپ، ئوقۇتۇش مەمۇرىيـىتى ۋە ئوقۇتۇش تەتقـىقاتى تايانچـلىرىـنى سەپلەيـمىز؛
ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنـىنى تەڭشەپ تولۇقـلايمىز، بولۇپمۇ دىـنىي ئوقۇتۇشـنى كۈچەيتىش ئۈچۈن،
دىنىي دەرس ئوقۇتقۇچىلىرىنى تاللاپ كۆپرەك تەكلىپ قىلىمىز؛ (2) كۈچ تەشكىللەپ، ئوقۇتۇش
پروگراممىسى تۈزۈپ چىقىپ، ھەرقايسى پەنلەر بويىچە دەرسلىكلەرنى تاللاپ بېكىتىپ ۋە يېزىپ
چىقىمىز؛ ئوقۇتۇش ئۇسۇلىنى ياخشىلاپ، ئاساسلىق دەرس ئوقۇتۇشنى كۈچەيتـىمىز؛ ئوقۇغۇچـى
لارغا بولغان سىياسىي ئىدىيە ۋە كەسپىي ئىدىيە تەلىم ـ تەربىيىسىنى كۈچەيتىپ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ
ئۆگىنىش ئاكتىپلىقىنى قوزغاپ، ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىش ئېقتىدارىـنى يېتىشـتۈرىمىز؛ (3) ھەمكار ـ
لىقنى كۈچەيتىپ، تەجرىبىلەرنى ئالماشتۇرۇپ، ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، ھازىرقى دىنىي
ئىنىستىتۇتلارنى ياخـشى باشقۇرۇش ئۈچۈن، جەمئىيىتـىمىز يەرلىك دىنىي ئىنىسـتىتۇتـلاردىـكى
يولداشلارنى بېيجىڭغا تەكلىپ قىلىپ سۆھبەت يىغىنى ئاچماقچى. دىـنىي مائارىپنى ياخـشى يولغا
قويۇش، دىنىي خادىملارنى يېتىشتۈرۈش خىزمىتى يەنە ئېھتىياج ۋە ئىمكانـىيەتكە قاراپ، بىـلىم
ئاشۇرۇش ئۈچۈن چەت ئەللەرگە داۋاملىق ئوقۇغۇچى ئەۋەتىش، ۋەزىپە ئۆتەۋاتقان ئىمامىلارنىڭ
بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسلىرىنى داۋاملىق ئېچىشنىمۇ ئۆز ئىچىـگە ئالىدۇ. بۇ يىلـدىن باشلاپ، يىل
ئاتلاپ بىر قېتىمـدىن كۇرس ئاچماقـچىـمىز. باشـقا جايلارنـىمۇ شارائىت يار بەرسە مۇشۇنـداق
كۇرسلارنى داۋاملىق ئېچىپ تۇرۇشقا تەكلىپ قىلىمىز، كۇرس ئېچىش ۋاقتىنى جايلار ئۆز ئەھۋـ
يىتىگە ئاساسەن ئۆزى بېكىتسە بولىدۇ. جەمئىيىتـىمىز مۇناسىۋەتـلىك ئەھۋالـلارنى ئىـگەلـلەپ،
ياخشى تەجرىبىلەرنى ئالماشتۇرۇپ ئومۇملاشتۇرىدۇ. جۈملىگە ئىسلام دىنى ئىنىسـتىتۇتـىنىڭ تۇنجى

قارارلىق تولۇق كۆرس ئوقۇغۇچىلىرى بۇ يىل يازلىق تەتىلدە ئوقۇش پۈتتۈردۇق. بىز بۇ ئوقۇغۇچىلارنى پىراكتىكا قىلدۇرۇش ۋە تەقسىم قىلىش خىزمىتىنى ئورۇنلاشتۇرۇۋاتىمىز. جايلار-دىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە دىنىي خىزمەت ئورۇنلىرىنىڭ بىزنىڭ بۇ خىزمەتنى ياخشى ئىشلىشىمىزگە ياردەملىشىشنى ئۈمىد قىلىمىز.

هازىر، جايلاردىكى مەسچىتلەرنىڭ تالىپ قوبۇل قىلىشى — ياش ئىمامىلارنى يېتىشتۈرۈشنىڭ بىر يولى، شۇنداقلا بىزنىڭ دىنىي ماۋارىپنى يولغا قويۇشتا ئەھمىيەت بېرىشىمىزگە تېگىشلىك بىر تەرەپ. بىز ئىقتىسادىي شارائىتى ياخشىراق بولغان، ئىمامىلىرى ئوقۇتۇشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالايدىغان مەسچىتلەرگە يەرلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ماقۇللۇغىنى ئالغاندىن كېيىن، مەلۇم ساندا تالىپ قوبۇل قىلىشنى تەكلىپ قىلىمىز. ئوقۇتۇش مەزمۇنى ۋە ئۇسۇلى جەھەتتە، بىزنىڭ قارىشىمىزچە، دىنىي كىتاب ۋە دىنىي ئەقىدىلەرنى نۇقتىلىق هالدا ياخشى ئۆگىنىشتىن باشقا، خەنزۇ تىلى ۋە ئىجتىمائىي پەن بىلىملىرىنىمۇ مۇۋاپىق دەرىجىدە قوشۇپ، ئوقۇتۇش ئۇسۇلىنى ياخشىلاپ، ئوقۇش يىلىنى بەلگىلەپ، قەرەللىك ئىمتىهان ئېلىش، ئوقۇش پۈتتۈرۈش تۈزۈمىنى يولغا قويۇش لازىم. مۇشۇنداق قىلىشلا جەمئىيەتكە ۋە دىنىمىزغا ياراملىق ئىختىساس ئىگىلىرىنى يېتىشتۇرۇشكە پايدىلىق. مىڭ سۇلالىسىنىڭ ئاخىرىدا ئۆتكەن خۇ دېڭجۇ بابانىڭ تۈگمەن چۆرۈپ تالىپ قوبۇل قىلغان يېرىم كۈن ئىشلەپ، يېرىم كۈن ئوقۇش ئۇسۇلى بىلەن مەكتەپ باشقۇ-رۇش — ياخشى بىر ئەنئەنە. هازىر، بەزى دىنىي سىنىپلاردا يولغا قويۇلۇۋاتقان يېرىم كۈن ئىشلەپ (دېھقانچىلىق قىلىپ) يېرىم كۈن ئوقۇش ياكى ئوقۇغۇچىلار ئۆز تەمىناتىنى ئۆزى ئېلىپ كېلىش ئۇسۇلىنىمۇ يولغا قويۇشقا بولىدۇ. بىز جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ مەسچىت ماۋارىپىنى قانداق قىلىپ ياخشى يولغا قويۇشنى ئەستايىدىل تەتقىق قىلىپ، ئۇنى تېخىمۇ ياخشىلاپ كېتىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

2) دىنىي كىتابلارنى داۋاملىق نەشر قىلىش، «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلىنى ياخشى چىقىرىش. مەسچىتلەرنىڭ ئىمام-مەزىنلىرى، دىنىي ئىنستىتۇتنىڭ ئوقۇتقۇچى-ئوقۇغۇچى-لىرىنىڭ، مۇسۇلمانلار ۋە ئىسلام ئىلمى تەتقىقاتچىلىرىنىڭ دىنىي كىتاب ۋە ماتېرىيال قاتارلىقلارغا بولغان ئوخشاش بولمىغان ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، تېخىمۇ ياخشى پىلانلاپ، ئىسلام دىنى كىتابلىرىنى تاللاپ نەشر قىلىمىز، ئىسلام دىنى ئەسەرلىرىنى خەنزۇچە ۋە ئۇيغۇرچە تەييارلاپ خەنزۇچە قىلىمىز، مەملىكىتىمىزدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي تۇرمۇشىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان رەسىملەر توپلىمى، ئاتكىرىتكا، كىتابچە ۋە كالېندار قاتارلىقلارنى تۈزۈپ نەشر قىلىمىز. «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلىنى تېخىمۇ ياخشى چىقىرىش ئۈچۈن، تەھرىرلىك كۈچىنى تولۇقلاپ، تەھرىرلىك ئۇسۇلىنى ياخشىلاپ، ئاكتىپ هالدا ماقالە ئۈيۇشتۇرۇپ، ژۇرنالىنىڭ مەزمۇنىنى مول ۋە جانلىق قىلىپ، جايلاردىكى مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي تۇرمۇشى ۋە ئىشلەپچىقىرىش پائالىيىتى قاتارلىق جەھەتلەردىكى خەۋەر، ئەھۋال ۋە خىزمەت تەجرىبىلىرىنى ئەكس ئەتتۈرمەكچى. بىز شارائىت هازىرلاپ، هازىرقى پەسىللىك ژۇرنالنى تەدرىجى هالدا قوش ئايلىق ژۇرنالغا ئۆز-گەرتمەكچىمىز. ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار، مۇسۇلمان ئۆلىمالار ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ژۇرنە-لىمىزغا كۆڭۈل بۆلۈشى ۋە مەدەت بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

3) دىنىي كىتاب ۋە مەدەنىي يادىكارلىقلارنى توپلاپ ھەم رەتلەپ، ئىسلام ئىلمى تەتقىقاتىنى قانات يايدۇرۇش. نۆۋەتتە، ئىسلام ئىلمى تەتقىقاتىدا دۇچ كېلىۋاتقان يېڭى مەسىلىلەر ناھايىتى كۆپ. بۇنىڭدىن كېيىن ئىسلام جەمئىيىتى تەتقىقات كۈچلىرىنى تولۇقلاپ ۋە كۈچەيتىپ، مۇۋاپىق پىلانلاپ، تېمىنى ئوبدان تاللاپ، تەدرىجى ئورۇنلاشتۇرۇشى لازىم. بىرىنچىدىن، مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنىنىڭ ھازىرقى ھالىتى ۋە يېڭى دەۋردە كېلىپ چىققان يېڭى ئەھۋال، يېڭى مەسىلىلەرنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىپ، ئەمەلىيەتكە ئاساسەن، سىستېمىلىق ۋە ئىلمىي ئاساستا تەكشۈرۈش ھەم تەھلىل ئېلىپ بېرىپ، قىممەتلى بار ئىلمىي دوكلات ياكى ماقالىلەرنى يېزىپ چىقىش لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن، جەمئىيىتىمىز جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار بىلەن ئالاقىنى كۈچەيتىپ، بىرەك كۈچ چىقىرىپ ھەمكارلىشىدۇ. جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ئۆزلىرىنىڭ كۈچىگە قاراپ، ئۆز جايىدىكى ئىسلام دىنىغا ئائىت مەدەنىي يادىكارلىق ۋە دىنىي كىتابلارنى يىغىپ ۋە رەتلەپ، ئادەم ئۈيۈشتۇرۇپ، تارىخىي تەزكىرىلەرنى يازدۇرۇشى لازىم. ئىككىنچىدىن، مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنىنىڭ مەدەنىي مىراسلىرى ۋە مەشھۇر ئەسەرلىرىنى پىلانلىق تونۇشتۇرۇشىمىز، شۇنداقلا چەت ئەللىك ئىسلام ئۆلىمالىرىنىڭ قىممىتى بار ئەسەرلىرىنى تەرجىمە قىلىشىمىز لازىم. مەملىكىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ماسلىشىپ، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىدا يېڭى ئىدىيە، مەدەنىيەت ۋە ئەخلاقنى يېتىشتۇرۇش ئۈچۈن، مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل مەدەنىيەت ئەنئەنىلىرى ۋە ئەخلاقىي ئەنئەنىسىنى قېزىپ چىقىپ تەتقىق قىلىشىمىز لازىم. ئۈچىنچىدىن، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى ئىسلام ئىلمى تەشكىلاتلىرى ۋە ئورۇنلىرى ئۆتكۈزگەن ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىغا قاتنىشىشىمىز لازىم. بىز يەنە بۇنىڭدىن كېيىنكى بىرقانچە يىل ئىچىدە، دىنىي كىتابلار، ھۆججەتلەر، مەدەنىي يادىكارلىقلار ۋە تارىخىي ماتېرىياللارنى توپلاش ھەم رەتلەشنى كۈچەيتىپ، ئۇلارنىڭ ئۈنۈمىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، جۈڭگو ئىسلام تارىخىدىن ئومۇمىي مەلۇمات بېرىپ چىقىشقا ۋە دىنىي ئىنىستىتۇتىنىڭ ئوقۇتۇش ماتېرىياللىرىنى يېزىپ چىقىشقا تەييارلىق كۆرمەكچىمىز.

تۆتىنچى، ھەج-تاۋاپ ئىشىنى ئۈيۈشتۇرۇش ۋە ھەج-تاۋاپ ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئىشىنى ياخشى ئىشلەش.

1984-يىلدىن بۇيان، ھەج-تاۋاپ قىلغۇچىلارنىڭ سانى يىلدىن-يىلغا كۆپەيمەكتە، ھەج-تاۋاپ قىلىش داۋامدا، نۇرغۇن يېڭى ئەھۋال، يېڭى مەسىلىلەر كۆرۈلدى، جۈڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ ماسلىشىشى بىلەن، بۇ ئىشنى ياخشىلاش چارىسىنى مۇزاكىرە قىلىپ، ھەج-تاۋاپنى ئۈيۈشتۇرۇش ۋە ئۇنىڭغا خىزمەت قىلىش ئىشلىرىنى ياخشى ئىشلىشى لازىم. بىز مۇنداق تەكلىپ بېرىمىز: جايلاردىكى ئالاقىدار ئورۇنلار رەسمىيەتنى چىڭىتىپ، تېنى ساغلام، يول راسخوتى يېتەرلىك بولۇش دېگەن ھەج شەرتىنى ھەقىقىي ھازىرلىغان مۇسۇلمانلارنىڭ ھەجگە بېرىشىغا يول قويۇشى، تۇققان يوقلاپ ھەج قىلدىغانلارنىڭ ئەھۋالىنى تەكشۈرۈپ ئېنىقلىشى لازىم؛ ھەج قىلىشقا رۇخسەت ئالغانلاردىن ھەج-تاۋاپ قىلىش بىلىملىرىنى پۇختا ئىگەللەپ، ھەج پەرزىنى ئىخلاس بىلەن ئادا قىلىش،

ئۆز ئىززەت-ئابرويىنى ساقلاش، چەت ئەلگە چىقىش ئىنتىزامىغا رىئايە قىلىشنى تەلەپ قىلىشى لازىم. ھەج قىلىدىغانلارنىڭ سانىنى جايلارغا تەقسىم قىلىشتا بۇنىڭدىن كېيىن چېگرا جايلاردا مۇسۇلمانلار توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان رايونلاردىكى مۇسۇلمانلارغا داۋاملىق ئېتىبار بېرىش بىلەن بىرگە، مۇسۇلمانلار تارقاق ئولتۇراقلاشقان رايونلاردىكى ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىغمۇ ئېتىبار بېرىشىمىز لازىم. ھەج-تاۋاپ قىلىش شەرتىنى ھازىرلىغانلار پەقەتلا يىلىمۇ يىل، مۇددەتكە ۋە تۇرکۈمگە بۆلۈنۈپ بېرىشقا بولىدۇ، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ھەج ئۆمىكىنى تەشكىللەش بىلەن بىرگە، ئالاقىدار ئۆلكە ۋە ئاپتونوم رايونلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ جايلاردىكى ھەج قىلىش ئۆمەكلىرىنى ياخشى تەشكىللىشگە ياردەملىشىپ ۋە ماسلىشىپ، ھەج-تاۋاپ ئۇچۇن خىزمەت قىلىش ئىشلىرىنى بىرلىكتە ياخشى ئىشلىشى لازىم.

بەشىنچى، ۋەتەنىنىڭ بىرلىككە كېلىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش.

دۆلىتىمىزنىڭ مۇستەقىل-ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇشتىن ئىبارەت تىنچ دىپلوماتىيە سىياسىتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، جەمئىيىتىمىزنىڭ تاشقى ئىشلار خىزمىتىدە ئەرەب ۋە ئىسلام ئەللىرى، 3-دۇنيا ئەللىرىدىكى مۇسۇلمانلار بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىشىنى داۋاملىق مۇستەھكەملەپ ۋە راۋاجلاندۇرۇپ، زىيارەتكە كەلگەنلەرنى كۈتۈۋېلىش ۋە تەكلىپكە بىنائەن زىيارەتكە چىقىش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەپ، ئۆز ئارا چۈشىنىش ۋە ئالاقىلىشىشنى تېخىمۇ كۈچەيتىپ، ئىنتىپاقلىق ۋە ھەمكارلىقنى ئىلگىرى سۈرۈشىمىز لازىم. چەت ئەللەر بىلەن باردى-كەلدى قىلىش داۋامىدا بولىدىغان خەلقئارالىق دىنىي-ئىلمىي پىكىر ئالماشتۇرۇش پائالىيەتلىرىدە، ئاساسەن، مۇناسىۋەتلىك ئىسلام ئىلمى مۇھاكىمە يىغىنلىرى ۋە قرائەت مۇسابىقىسىگە شۇنداقلا خەلقئارالىق ئىسلام دىنى كىتابلىرى كۆرگەزمىسى قاتارلىق پائالىيەتلەرگە قاتنىشىمىز.

ئىسلام دىنىنىڭ تىنچلىقنى ئاكتىپ تەشەببۇس قىلىش كۆز قارىشىنى جارى قىلدۇرۇپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش ئۇچۇن كۈچ قوشۇشىمىز لازىم. مەملىكىتىمىز مۇسۇلمانلىرى پۈتۈن مەملىكەت خەلقى بىلەن بىرلىكتە، 3-دۇنيا ئەللىرى خەلقلىرىنىڭ چەتئەل تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇش، ئۆز دۆلىتىنىڭ ئىگىلىك ھوقۇقى ۋە مىللىي مۇستەقىللىقىنى قوغداش يولىدا ئېلىپ بېرىۋاتقان ھەققانىي كۈرىشىگە ئىزچىل ھېسداشلىق قىلىپ ۋە مەدەت بېرىپ كەلدى، بەزى دۆلەت خەلقلىرى ۋە مۇسۇلمان قېرىنداشلارنىڭ ئازاپ-ئوقۇبەت ۋە بالايىئاپەتلەرگە ئۇچرىغانلىقىغا زور ھېسداشلىق قىلىدۇ ۋە دىققەت-ئېتىبار بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن كېيىن يەنە بۇرۇنقىدەكلا ئەرەب ئەللىرى ۋە پەلەستىن مۇسۇلمانلىرىنىڭ قولىدىن كەتكەن زېمىننى قايتۇرۇۋېلىش، مىللىي ھوقۇقنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش يولىدىكى ھەققانىي كۈرىشىنى قوللايمىز، ئافغانستانلىق مۇسۇلمان قېرىنداشلارنىڭ چەتنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇش، مىللىي مۇستەقىللىقنى قوغداش يولىدىكى ھەققانىي كۈرىشىنى قوللايمىز، زومىگەرلىكىكە قارشى تۇرۇش، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش ۋە ئىنسانلارنىڭ خاتىرجەملىكى ئۈچۇن پائال تۆھپە قوشىمىز.

چەت ئەللەر بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىشىلەردە، مەملىكىتىمىزنىڭ سىرتقا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىش، ئىچكى جەھەتتە ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇش قانۇنىنى، شەھەر-يېزىلاردا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ئىقتىسادىي ئىسلاھاتنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىرى ۋە مەملىكىتىمىز مۇسۇلمانلىرىنىڭ

سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە دىنىي تۈرمۇشىنى تونۇشتۇرۇشىمىز، مەملىكىتىمىزنىڭ مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلىرى ۋە باشقا سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىشىمىز لازىم. ئىسلام دىنى جەھەتتىكى تاشقى ئىشلار خىزمىتىنى ئىشلەيدىغان ئىختىساسلىق خادىملارنى بايقاش ۋە يېتىشتۈرۈشكە ئەھمىيەت بېرىپ، ئورگانىنى تولۇقلىشىمىز، شۇ ئارقىلىق بۇ جەھەتتىكى خىزمەتنىڭ ئېھتىياجىغا ئۇيغۇنلىشىشىمىز لازىم.

شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە شىائىگاك، ئاۋمېنلىق، تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ھەم چەت ئەللەردىكى مۇھاجىر قېرىنداشلار ئىچىدىكى مۇسۇلمانلار ۋە دىنىي ساھەدىكى زاتلار بىلەن بولغان ھېرىش-كېلىش ۋە ئالاقىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، بىر دۆلەتتە ئىككى خىل تۈزۈمنى يولغا قويۇش تەسەۋۋۇرى بويىچە ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىشىمىز لازىم.

بۇ يىل 7-بەش يىللىق پىلاننىڭ 2-يىلى، مەملىكىتىمىز دەل ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلۋاتقان ۋە ئىشىك ئېچىۋېتىلگەن يېڭى دەۋردە تۇرماقتا، ھەرقايسى سەپلەردە يېڭى مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى، بىز دەۋر ۋە ۋەزىيەتنىڭ تەرەققىياتىغا ئەگىشىپ، ئىسلام دىنى خىزمىتىنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىنى بارلىققا كەلتۈرۈشىمىز لازىم. پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە بارلىق مۇسۇلمانلار تېخىمۇ زىچ ئىتتىپاقلىشىپ، پارتىيە ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە بىرلىكتە كۈچ چىقىرىپ، جاسارەتلىك، يارامللىق بولۇپ، جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈپ، ۋەتەننىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىنى ياخشى ئېلىپ بېرىش، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشنى ئورۇنلاش ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش ئۈچۈن ئۆز تۆھپىمىزنى قوشايلى.

ئاخىردا، ئالىلاتائالانىڭ بىزگە مەدەت بېرىشىنى، كۆپچىلىكىنىڭ سالامەت بولۇشىنى تىلەيمەن.

رەھمەت!

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ نىزامنامىسى

1-ماددا جەمئىيىتىمىزنىڭ نامى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى دەپ بېكىتىلدى.

2-ماددا جەمئىيىتىمىز جۇڭگودىكى ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ مەملىكەت خاراكتېرلىك دىنىي تەشكىلاتى.

3-ماددا جەمئىيىتىمىزنىڭ مەقسىتى خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇشقا يارەملىشىش؛ ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇش، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قانۇنىي ھوقۇق-مەنپەئەتىگە ۋەكىللىك قىلىش، دىنىي ئىشلارنى

ياخشى يولغا قويۇش؛ ھەر مىللەت مۇسۇلماڭلىرىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ۋەتەننى سۆيۈپ، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا پائال قاتنىشىش، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشنى ئىلگىرى سۈرۈش؛ ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرى بىلەن بولغان دوستانە ئالاقە ۋە بىرىش-كېلىشنى راۋاجلاندۇرۇپ ۋە كۆچەيتىپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش.

4 ـ ماددا جەمئىيتىمىزنىڭ ئالىي ئاپپاراتى جۇڭگو ئىسلام دىنى مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى بولىدۇ. مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ھەر تۆت يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىپ، خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلايدۇ ۋە قاراپ چىقىدۇ. جەمئىيتىمىزنىڭ نىزامنامىسىگە تۈزىتىش كىرگۈزىدۇ، جەمئىيتىمىزنىڭ ھەيئىتىنى ئۆزگەرتىپ سايلايدۇ؛ زۆرۈر تېپىلغاندا، ۋەكىللەر يىغىنىنى ئېچىش مۇددىتى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ ياكى كېچىكتۈرۈلىدۇ.

5 ـ ماددا جەمئىيتىمىزدە ھەيئەت تەسىس قىلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئەزالىرى مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدا سايلام ئارقىلىق ۋۇجۇتقا كېلىدۇ، ئۇلارنىڭ ۋەزىپە ئۆتەش مۇددىتى كېيىنكى قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىغا قەدەر بولىدۇ. ھەيئەتلەر يىغىنى ھەر ئىككى يىلدا بىر قېتىم ئېچىلىدۇ، زۆرۈر تېپىلغاندا ئېچىش ۋاقتى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ ياكى كېچىكتۈرۈلىدۇ.

6 ـ ماددا جەمئىيتىمىزدە دائىمىي ھەيئەت تەسىس قىلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئەزالىرى ھەيئەتلەر يىغىنىدا سايلام ئارقىلىق ۋۇجۇتقا كېلىدۇ، دائىمىي ھەيئەت مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ قارارىنى مۇزاكىرە قىلىدۇ ۋە ئىجرا قىلىدۇ، دائىمىي ھەيئەت يىغىنى ھەر يىلى بىر قېتىم ئېچىلىدۇ، زۆرۈر تېپىلغاندا ئېچىش ۋاقتى ئىلگىرى سۈرۈلىدۇ ياكى كېچىكتۈرۈلىدۇ.

7 ـ ماددا جەمئىيتىمىزدە پەخرىي مۇدىر ۋە مەسلىھەتچى تەسىس قىلىنىدۇ؛ بىر مۇدىر، بىرقانچە مۇئاۋىن مۇدىر، بىر باش كاتىپ تەسىس قىلىنىدۇ ۋە بۇلار ھەيئەتلەر يىغىنىدا كېڭىشىپ سايلاش ئارقىلىق ۋۇجۇتقا كېلىدۇ. مۇدىر، جەمئىيەتتە تۇرۇشلۇق مۇئاۋىن مۇدىرلار مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى يىپىق مەزگىلدە، دائىمىي ھەيئەتنىڭ تاپشۇرۇقىغا ئاساسەن، جەمئىيەتنىڭ كۈندىلىك خىزمىتىگە رىياسەتچىلىك قىلىدۇ ۋە رەھبەرلىك قىلىدۇ.

8 ـ ماددا جەمئىيتىمىزدە بىرقانچە مۇئاۋىن باش كاتىپ تەسىس قىلىنىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىسىملىكىنى مۇدىر ئوتتۇرىغا قويىدۇ ۋە دائىمىي ھەيئەتلەر يىغىنىدا ماقۇللىنىدۇ. جەمئىيتىمىزنىڭ باش كاتىپى ۋە مۇئاۋىن باش كاتىپلىرى مۇدىر ۋە مۇئاۋىن مۇدىرلارنىڭ جەمئىيەت ئىشلىرىنى بىجىرىشىگە ياردەملىشىدۇ.

9 ـ ماددا جەمئىيتىمىزدە جەمئىيەت خىزمىتىنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ مۇناسىپ ئاپپاراتلار تەسىس قىلىنىدۇ.

10 ـ ماددا جەمئىيتىمىزنىڭ خىراجىتىنى دائىمىي ھەيئەت توپلايدۇ. مۇسۇلمانلار ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئىئانە قىلىدۇ ۋە جەمئىيتىمىز ئىلتىماس قىلىپ ھۆكۈمەتتىن ياردەم ئالىدۇ.

11 ـ ماددا جەمئىيتىمىزنىڭ ئورنى بېيجىڭدا بولىدۇ.

12 ـ ماددا بۇ نىزامنامە ئىسلام دىنى مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدا ماقۇللىنىپ يولغا قويۇلىدۇ.

«جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قىسقىچە نىزامنامىسى»گە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا بىرقانچە ئىزاهات

(1987 ـ يىل 3 ـ ئاينىڭ 12 ـ كۈنى)

نۇرمان. ماشيەن

بىسمىللاهىررەهمانىررەهىم

ۋەكىللەر، رەهبەرلەر، يولداشلار:

«جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قىسقىچە نىزامنامىسى» 4 ـ قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدا ماقۇللىنىپ يولغا قويۇلغاندىن. بۇيان، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تۈرلۈك خىزمەتلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىشتا ئاكتىپ رول ئويناندى. مەملىكىتىمىزنىڭ سىرتقا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىش، ئىچكى جەھەتتە ئىگىلىكنى جانلاندۇرۇش توغرىسىدىكى فاكىجىن ۋە سىياسەتلىرىنىڭ يولغا قويۇلۇشى ۋە ئۇمۇمىيۈزلۈك ئىسلاهاتنىڭ پەيدىنپەي چوڭقۇرلىشىشىغا، تۈرلۈك قۇرۇلۇش ئىشلىرىنىڭ ئۈزلۈكسىز مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىغا ئەگىشىپ، بىزنىڭ ئىسلام دىنى ئىشلىرىمىزمۇ يېڭى يۈكسىلىشلەرگە ئېرىشتى. كۈندىن ـ كۈنگە راۋاجلىنىپ بېرىۋاتقان يېڭى ۋەزىيەتكە مۇۋاپىقلىشىپ، ئىسلام دىنى خىزمىتىدە يېڭى ۋەزىيەت يارىتىپ، جەمئىيىتىمىزنىڭ كۆۋرۈكلۈك رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، كەڭ ئىسلام دىنى ساهەسىدىكى زاتلار ۋە هەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ ۋە يېتەكلەپ، سوتسىيالىستىك ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا پائال قاتناشتۇرۇش ئۈچۈن، مۇهاكىمە ۋە مۇزاكىرە ئېلىپ بارغان هەم مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنىڭ پىكرىنى ئالغاندىن كېيىن، جەمئىيىتىمىزنىڭ «قىسقىچە نىزامنامە»سىگە زۆرۈر تۈزىتىشلەرنى كىرگۈزدۇق ۋە ئۇنى تولۇقلىدۇق. هازىر مەن 4 ـ نۆۋەتلىك هەيئەتلەر دائىمىي هەيئىتىنىڭ تاپشۇرۇقى بىلەن، «جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قىسقىچە نىزامنامىسى»گە تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدا ۋەكىللەرگە تۆۋەندىكىچە ئىزاهات بېرىمەن:

1) «جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قىسقىچە نىزامنامىسى» دېگەن نامنى ئۆزگەرتىش توغرىسىدا. جەمئىيىتىمىزنىڭ هازىرقى «قىسقىچە نىزامنامە»سى 1953 ـ يىلى جەمئىيىتىمىز قۇرۇلغان چاغدا تۈزۈلگەن، ئۇزاق يىللار يولغا قويۇش ۋە بىرقانچە قېتىم تۈزىتىش كىرگۈزۈش ئەهۋالىدىن قارىغاندا، ئۇنىڭ مەزمۇنى ئاساسىي جەهەتتىن يولغا قويۇشقا بولىدۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇ جەمئىيىتىمىز خىزمىتىدە ئەمەل قىلىنىدىغان نىزامنامە بولۇپ قالدى. شۇنىڭ ئۈچۈن، «جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قىسقىچە نىزامنامىسى» «جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ نىزامنامىسى» دەپ ئۆزگەرتىلدى.

2) جەمئىيىتىمىزنىڭ خاراكتېرى ۋە مەقسىتى توغرىسىدا. ئىلگىرىكى «قىسقىچە نىزامنامە»دە بۇ ئىككى ماددا بىرلەشتۈرۈپ يېزىلغان، ھازىر ئىككى ماددا قىلىپ يېزىلدى. جەمئىيىتىمىزنىڭ خاراكتېرى توغرىسىدىكى ماددا "جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ــ جۇڭگودىكى ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ مەملىكەت خاراكتېرلىك دىنىي تەشكىلاتى" دەپ ئۆزگەرتىلىپ، مۇھىم نۇقتا ئۇنىڭ جۇڭگودىكى ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ مەملىكەت خاراكتېرلىك دىنىي تەشكىلاتى ئىكەنلىكىنى ئايدىڭلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت بولدى.

جەمئىيىتىمىزنىڭ مەقسىتى توغرىسىدا، ئاساسىي فاكتور ۋە پرىنسىپ جەھەتتە ئىلگىرىكى «قىسقىچە نىزامنامە»دىكى ئاساسىي مەزمۇنلار ساقلاپ قېلىندى. جەمئىيىتىمىزنىڭ خاراكتېرىنى تېخىمۇ تولۇق گەۋدىلەندۈرۈپ، ئۇنىڭ خىزمىتىنى پۈتۈن مەملىكەت ۋەزىيىتىنىڭ تەرەققىياتىغا مۇۋاپىقلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇنىڭ مەقسەت توغرىسىدىكى ماددىسىغا "ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قانۇنىي ھوقۇق-مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ، ئىسلام دىنى ئىشلىرىنى ياخشى يولغا قويىدۇ" دېگەن مەزمۇن قوشۇلدى ھەمدە "ۋەتەننىڭ زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا پائال قاتنىشىدۇ" دېگەن سۆز "سوتسىيالىستىك مادديىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا پائال قاتنىشىدۇ" دەپ ئۆزگەرتىلدى. بۇنىڭ بىلەن، جەمئىيىتىمىزنىڭ ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكتورىنى توغرىسىدىكى قارارىنى قىزغىن ھىمايە قىلىش ئارزۇسى ۋە ئەمەلىي خىزمەتتە ئەستايىدىللىق بىلەن ئىزچىللاشتۇرۇش ئىرادىسى ئېنىق ئىپادىلەندى.

ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈش مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق ۋەزىپىسى. شۇنىڭ ئۈچۈن، بىز «نىزامنامە»نىڭ لايىھىسىگە "ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشنى ئىلگىرى سۈرىدۇ" دېگەن مەزمۇننى قوشتۇق. بۇنىڭدىن كېيىن، بىز شياڭگاڭلىق، ئاۋمېنلىق، تەيۋەنلىك مۇسۇلمان قېرىنداشلار ۋە چەت ئەللەردە مۇھاجىر بولۇپ تۇرۇۋاتقان مۇسۇلمان قېرىنداشلار بىلەن بولغان ئالاقىنى تېرىشىپ راۋاجلاندۇرۇپ ۋە كۆچەيتىپ، بىر دۆلەتتە ئىككى خىل تۈزۈمنى يولغا قويۇش تەسەۋۋۇرىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئارقىلىق ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئورتاق تېرىشىمىز لازىم.

بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، مەملىكىتىمىزنىڭ سىرتقا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىش سىياسىتىنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، بىزنىڭ ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرى بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىشىمىز زور دەرىجىدە كېڭەيدى، جەمئىيىتىمىزنىڭ بەزى خەلقئارا ئىسلام تەشكىلاتلىرى بىلەن بولغان ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىمۇ پەيدىنپەي كۆچەيدى. مۇشۇ ئەھۋالغا ئاساسەن، ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرى بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىشىنى كۆچەيتىش داۋامىدا ھەمكارلىق مۇناسىۋىتىنى راۋاجلاندۇرۇپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش يولىدا ئاكتىپ رول ئويناش ئۈچۈن، ئىلگىرىكى «قىسقىچە نىزامنامە»نىڭ مەقسەت توغرىسىدىكى ماددىسىدا "ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرى بىلەن بولغان دوستانە ئالاقىنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە كۆچەيتىش" دېگەن سۆزلەر "ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرى بىلەن بولغان دوستانە ئالاقە ۋە بېرىش-كېلىشنى راۋاجلاندۇرۇش ۋە كۆچەيتىش" دەپ ئۆزگەرتىلىپ ئەمەلىيەتكە تېخىمۇ ئۈيغۇنلاشتۇرۇلدى.

3) جەمئىيىتىمىز مەسئۇللىرىنىڭ ۋەزىپە نامىنىڭ ئاتىلىشىنى ئۆزگەرتىش توغرىسىدا. مەملىكەت ئىچى ۋە تېشىدىكى خىزمەتلەرگە ئوڭايلىق تۇغدۇرۇش ھەم ۋەزىپە نامىنىڭ ئاتىلىشىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش ئۈچۈن، بىزنىڭچە، جەمئىيىتىمىزنىڭ مەسئۇللىرىنى "خۇيجاڭ" دەپ ئاتاش "جۇرېن" دەپ ئاتاشتىن توغرىراق بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، «نىزامنامە» لايىھىسىدىكى "پەخرىي جۇرېن، جۇرېن، مۇئاۋىن جۇرېنلار" دېگەنلەر "پەخرىي خۇيجاڭ، خۇيجاڭ، مۇئاۋىن خۇيجاڭلار" دەپ ئۆزگەرتىلدى.*

4) «نىزامنامە» لايىھىسىنىڭ مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى توغرىسىدىكى ماددىسىغا "جەمئىيىتىمىزنىڭ ئالىي ئاپپاراتى جۇڭگو ئىسلام دىنى مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى بولىدۇ" دېگەن مەزمۇن قوشۇلدى. بۇنىڭدا جەمئىيىتىمىزنىڭ تەشكىلىي ئاپپاراتى جەھەتتىكى بەلگىلىمىسىنى، مۇكەممەللەشتۈرۈش، جەمئىيەتنىڭ چوڭ-چوڭ ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلىش ۋە قارار قىلىش جەھەتتە ئىشنى دېموكراتىيە ۋە قانۇن-تۈزۈم تەرتىپلىرىگە تېخىمۇ ئۇيغۇنلاشتۇرۇش كۆزدە تۇتۇلدى. بۇنىڭدىن باشقا، بۇ ماددىغا ئەدەبىي جەھەتتىنمۇ ئاز-تولا تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى.

5) «نىزامنامە» لايىھىسىدە "مەسلىھەتچى" تەسىس قىلىش بەلگىلەندى. ئۇزاقتىن بېرى جەمئىيىتىمىزنىڭ خىزمىتىگە رىياسەتچىلىك قىلىپ كەلگەن ئاساسىي مەسئۇل كىشى يۇقىرى ئابرويلۇق، مۇسۇلمانلارنىڭ چوڭقۇر ھۆرمىتىگە ئىگە كىشى ئىدى. لېكىن يېقىنقى بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، كېسەلمەن بولۇپ قېلىپ، خىزمەتكە داۋاملىق رىياسەتچىلىك قىلىشى قىيىن بولۇپ قالغاچقا، جەمئىيەتنىڭ چوڭ-چوڭ ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلىشتا ئۇ كىشىنىڭ يەنىلا يېتەكچىلىك رولىنى ئويناپالايدىغانلىقىنى، خىزمەتنىڭ ئىزچىللىقىغا پايدىلىق بولۇشىنى نەزەرگە ئېلىپ، ئۇ كىشىنى مەسلىھەتچىلىككە تەكلىپ قىلماقچى.

6) ئىلگىرىكى «قىسقىچە نىزامنامە»دىكى 6-ماددا 7-ماددا قىلىپ ئۆزگەرتىلىپ، "مۇدىر، جەمئىيەتتە تۇرۇشلۇق مۇئاۋىن مۇدىرلار مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى يىپىق مەزگىلىدە، دائىمىي ھەيئەتنىڭ تاپشۇرۇقىغا ئاساسەن، جەمئىيەتنىڭ كۈندىلىك خىزمىتىگە رىياسەتچىلىك قىلىدۇ ۋە رەھبەرلىك قىلىدۇ" دېگەن مەزمۇن قوشۇلدى. بۇ ئىلگىرىكى ئەمەلىي ئەھۋالغا ۋە ئەمەلىي تەجرىبىگە ئاساسەن ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

7) جەمئىيەتنىڭ خىراجىتى توغرىسىدىكى ماددىغا «نىزامنامە»نىڭ لايىھىسىگە "دائىمىي ھەيئەت توپلايدۇ" دېگەن مەزمۇن قوشۇلدى. بۇنداق ئۆزگەرتىشتىن مەقسەت خىراجەتنىڭ مەنبەسىنى كېڭەيتىش، خىراجەتنىڭ كېلىش يولىنى كۆپەيتىش. دائىمىي ھەيئەتنىڭ ئەزالىرى ئەمەلىي ئەھۋالغا ۋە ئىمكانىيەتكە قاراپ، مۇناسىۋەتلىك تەرەپلەردىن خىراجەت توپلىسا بولىدۇ. مەسلەن، جەمئىيىتىمىز دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، شەرت-شارائىتقا ۋە مۇناسىۋەتلىك سىياسەت ۋە بەلگىلىمىلەرگە ئاساسەن، ئىشلەپچىقىرىش، مۇلازىمەت-چىلىك ئىشلىرى ۋە ئىجتىمائىي جامائەت پاراۋانلىقى ئىشلىرىنى يولغا قويۇپ، ھەم جەمئىيەت ئۈچۈن بايلىق يارىتىپ، ھەم ئۇنىڭدىن كىرگەن كىرىمنى جەمئىيەتنىڭ خىراجىتىگە ئىشلىتىپ،

---

* بۇ ئۆزگىرىش پەقەتلا خەنزۇچە ئاتاشتىكى ئۆزگىرىش بولۇپ، خەنزو تىلىدا مەيلى "جۇرېن" دېسۇن ياكى "خۇيجاڭ" دېسۇن، ھەر ئىككىلىسى ئۇيغۇرچىدا "مۇدىر" دەپىلىدۇ. ــ تەرجىماندىن.

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ قارارى

(1987-يىل 3-ئاينىڭ 16-كۈنى ماقۇللاندى)

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى 1987-يىل 3-ئاينىڭ 10-كۈنىدىن 16-كۈنىگىچە بېيجىڭدا تەنتەنە بىلەن ئۆتكۈزۈلدى. يىغىنغا پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى ئۆلكە، شەھەر ۋە ئاپتونوم رايونلىرىدىن كەلگەن خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، تاجىك، ئۆزبېك، تاتار، دۇڭشياڭ، سالا ۋە باۋئەندىن ئىبارەت ئون مىللەتتىن بولغان ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلار ۋەكىللىرىدىن 331 كىشى قاتناشتى.

بۇ قېتىمقى يىغىن مەملىكىتىمىز يېڭى تارىخىي دەۋرگە قەدەم قويغان مەزگىلدە ئۆتكۈزۈلگەن ئېلىمىزنىڭ ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى تەنتەنىلىك يىغىن بولدى، شۇنداقلا كەڭ ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىشنى ئىلگىرى سۈرىدىغان مۇھىم بىر يىغىن بولدى.

يىغىندا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 4-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيانقى خىزمەتلىرىدىن بېرىلگەن دوكلات قاراپ چىقىلدى، بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەتلەر مۇھاكىمە قىلىندى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى نىزامنامىسى ماقۇللاندى، تولۇق پىكىرلىشىش ۋە كېڭىشىش ئارقىلىق جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 5-نۆۋەتلىك ھەيئىتى سايلاپ چىقىلدى. يىغىن دېموكراتىيىنى جارى قىلدۇرۇش، ئىتتىپاقلىق ۋە ئىناقلىق كەيپىياتى ئىچىدە ئۆزئىنىڭ تۈرلۈك كۈنتەرتىپلىرىنى ئورۇنلىدى.

مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ رەھبەرلىرى يىغىنغا قاتناشتى ۋە غەمخورلۇق ھەم يېتەكچىلىك قىلدى، گۇۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجى يىغىندا مۇھىم سۆز قىلدى؛ دۆلەت رەھبەرلىرىدىن چياۋ شى، ياڭ جىڭرېن، بۇرھان شەھىدى ۋە مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ مەسئۇللىرى يىغىنغا قاتناشقان بارلىق ۋەكىللەرنى سەمىمىي قوبۇل قىلىپ، بىزگە ئىنتايىن زور

شۇ ئارقىلىق "ئۆزئىنىڭ خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىش"نى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇش جەھەتتە تەجرىبە ھاسىل قىلسا بولىدۇ. بىزنىڭ قارىشىمىزچە، مۇشۇنداق تۈزىتىشى بىرقەدەر مۇۋاپىق.

ۋەكىللەر مەن يۇقىرىدا «قىسقىچە نىزامنامە»گە تۈزىتىش كىرگۈزۈش مەسلىسى توغرىسىدا ئىزاھات بېرىپ ئۆتتۇم. تۈزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى پىكىر ۋە تەكلىپلىرىمىز مۇۋاپىقمۇ، ئەمەسمۇ، قاراپ چىققايسىلەر.

ئىلهام بەردى.

يىغىن شۇنداق هېسابلايدۇكى، نۆۋەتتە ئىلىمىزنىڭ ۋەزىيىتى ناهايىتى ياخشى بولماقتا. ئىسلاهات ئېلىپ بېرىش، ئىشكىنى ئېچىۋېتىش ۋە ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇشتەك بىر قاتار فاكتورلار ۋە سىياسەتلەر يولغا قويۇلۇپ ئىجابىي نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلدى، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىلەن سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىر-بىرىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، جۇش ئۇرۇپ راۋاجلانماقتا، مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلەر ئومۇميۈزلۈك ئەمەلىلەشتۈرۈلۈپ، دىنىي ئېتىقاد تولۇق هۆرمەتلەندى، نورمال دىنىي پائالىيەت دۆلەتنىڭ قوغدىشىغا ئېرىشتى؛ ئىسلام دىنىنىڭ ئىسسل ئەنئەنىلىرى جارى قىلىندى، ئىسلام دىنى ساهەسىدىكى كەڭ زاتلار بىلەن مۇسۇلمانلارنىڭ ۋەتەن سۆيۈش قىزغىنلىقى كۈندىن-كۈنگە ئۆرلىمەكتە.

يىغىن مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشى بەرگەن خىزمەت دوكلاتىغا بىر ئېغىزدىن قوشۇلدى، 4- قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتىدە قولغا كەلتۈرۈلگەن نەتىجىلەرنى تولۇق مۇئەييەنلەشتۈردى ھەمدە بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلىرىنى مۇھاكىمە قىلىپ بېكىتتى، يىغىن بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلىرىمىز ئېغىر، مەسئۇلىيىتىمىز چوڭ، شۇڭا پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىسلام دىنى ساهەسىدىكى زاتلار بىردەك ئىنتىپاقلىشىپ، بىرلىكتە تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، خىزمەتنى ئوبدان ئىشلەشكە توغرا كېلىدۇ دەپ ھېسابلىدى.

1. يىغىن مۇنداق دەپ كۆرسەتتى: پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىسلام دىنى ساهەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلار پارتىيىنىڭ تۈرلۈك فاكتورلىرىنى تىرىشىپ ئۆگىنىپ، ئىسلاهات ئېلىپ بېرىش، ئىشكىنى ئېچىۋېتىش ۋە ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇش قاتارلىقلارنىڭ مۇهىم ئەهمىيىتىگە بولغان تونۇشنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، سىياسەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈشى، قانۇنچىلىق كۆزقارىشىنى كۈچەيتىشى لازىم؛ شۇنىڭ بىلەن بىرگە، مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلەرنى يەنمۇ ئوبدان ئۆگىنىپ هەمدە بۇ سىياسەتلەرنى هۆكۈمەتنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئىزچىللاشتۇرۇشى ۋە ئەملىيلەشتۈرۈشىگە ياردەملىشىپ، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا هەسسە قوشۇشى لازىم. يىغىن يەنە مۇنۇلارنى تەلەپ قىلدى: دىنىي ئىشلارنى نورمال ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپى ۋە تۈرمۇش تەرتىپىگە توسقۇنلۇق قىلماي، دۆلەت سىياسىتى ۋە ئەمر-پەرمانلىرىنىڭ دائىرىسىدە ئوبدان باشقۇرۇش كېرەك؛ دىنىي سىياسەتنى ئەملىيلەشتۈرۈشنى باهانە قىلىپ، ئىلگىرى دىنىي تۈزۈم ئۆستىدە ئېلىپ بېرىلغان ئىسلاهاتنىڭ ئىجابىي نەتىجىلىرىنى ئىنكار قىلىشتىن ساقلىنىش كېرەك.

2. يىغىن بىردەك شۇنداق هېسابلىدىكى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى ۋە دىنىي مەزهەپلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىش نۆۋەتتە ئىسلام دىنى ساهەسىدىكى زاتلارنىڭ كۆكۈل بۆلۈشى زۆرۈر بولغان مۇهىم مەسىلە. ئىتتىپاقلىقنى ياخشىلاش هەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى ۋە ئىسلام دىنى ساهەسىدىكى كەڭ زاتلارنىڭ ئورتاق ئارزۇسى، ئۇ دىنىي ئىشلارنى ئوبدان باشقۇ-

رۇشقا، تىنچ-ئىتتىپاق بولغان سىياسىي ۋەزىيەتكە ۋە سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىلەن سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە پايدىلىق. يېڭىن شۇنى تەلەپ قىلىدۇكى، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى ۋە ھەرقايسى دىنىي مەزھەپلەر بىر-بىرىنى كەمسىتمەي، بىر-بىرىنى ھۆرمەتلەپ، ئىتتىپاقلىققا پايدىسىز بولغان سۆزنى قىلماسلىقى ۋە ئىتتىپاقلىققا پايدىسىز بولغان ئىشنى قىلماسلىقى لازىم. ئومۇميلىقنى نەزەرگە ئالماي، ماجرا پەيدا قىلىپ، ئىتتىپاقلىققا تەسىر يەتكۈزۈپ، سىياسەتكە خىلاپلىق قىلغان ئاز سانلىق كىشىلەرنى تەنقىد قىلىپ، ئۇلارغا تەربىيە بېرىش لازىم؛ ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرى ھۆكۈمەتكە ياردەملىشىپ، قايتا-قايتا تەربىيە بېرىلسىمۇ خاتالىقىدا چىڭ تۇرۇۋېلىپ تۈزەتمىگەن ئىنتايىن ئازسانلىق كىشىلەرگە ئەھۋالىغا قاراپ چارە كۆرۈشى لازىم؛ قانۇنغا خىلاپلىق قىلغانلارنى قانۇن بويىچە جازالاش لازىم. ئىتتىپاقلىقنى ياخشىلىغان ئاساستا، بىرىنچىدىن-بىر مەقسەتتە بولۇپ، ۋەتەن قۇرۇلۇشىنىڭ ئۇلۇغ نىشانىغا يېتىش ئۈچۈن قول تۇتۇشۇپ بىللە ئىلگىرىلەشى كېرەك.

3. يېڭىن مۇنداق دەپ ھېسابلىدى: مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنىڭ رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، مەسچىتلەرنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، تۈرلۈك زۆرۈر بولغان قائىدە-تۈزۈملەرنى ئورنىتىپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، مەسچىتلەرنىڭ ئىچكى ئىشلىرىنى ئوبدان ئورۇنلاشتۇرۇش كېرەك. مەسچىتنى باشقۇرۇش ھەيئەتلىرى نىكاھ قانۇنىغا رىئايە قىلىشى، مەجبۇرىي مائارىپنى قوللىشى لازىم. مەسچىتلەرنىڭ ئىقتىسادىي كىرىمىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مەسچىتلەر ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالى ۋە ئىمكانىيىتىگە قاراپ، ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش مۇلازىمىتى، پىششىقلاپ ئىشلەش ۋە ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانسا بولىدۇ، بۇنداق قىلىش ھەم ئىسلام دىنىنى ساھەسىدىكىلەرنىڭ تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ھەسسە قوشۇشمىزنىڭ بىر تەرىپى، ھەم مەسچىتنىڭ چىقىمىنى ئۆز كىرىمى بىلەن قامداشنى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئاممىنىڭ يۈكىنى يېنىكلىتىشنىڭ مۇھىم بىر يولى.

4. يېڭىن مۇنداق دەپ ھېسابلىدى: دىنىي مائارىپنى ياخشى يولغا قويۇپ، لايىقەتلىك بىر ئەۋلات دىنىي ئىز باسارلارنى يېتىشتۈرۈش دىنىي خىزمەتنى ئوبدان ئىشلەشنىڭ مۇھىم ھالقىسى. جۈملىدىن ئىسلام شۆيۈەنلىرى ئۆزئارا ھەمكارلىشىشنى كۈچەيتىشى، تەجرىبە ئالماشتۇرۇپ تۇرۇشى، ئوقۇتقۇچىلار قوشۇنىنى تولۇقلىشى، دەرسلىكلەرنى تۈزۈپ چىقىشى، ئوقۇتۇش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشى، ئىسلام شۆيۈەنلىرىنى ئەستايىدىل ئوبدان باشقۇرۇپ، ۋەتەننى سۆيىدىغان، يۇقىرىراق دىنىي بىلىمگە ئىگە ئىختىساسلىق خادىملارنى يېتىشتۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن پائال تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى لازىم. يېڭىن يەنە جايلاردىكى مەسچىتلەر مەكتەپ ئېچىپ تالىپ قوبۇل قىلىش مەسلىسىگە ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈپ مۇنداق دەپ ھېسابلىدى: جايلاردىكى مەسچىتلەر ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالى ۋە ئىمام

ئاخۇنۇمنىڭ ئوقۇتۇش ئىقتىدارىغا قاراپ ھەمدە ئۆز جايىدىكى ئىسلام جەمئىيىتى ياكى دىنىي خىزمەت تارماقلىرىنىڭ ماقۇللۇقىنى ئېلىپ، ئۆزىنىڭ ئىسلام دىنى ئىشلىرىغا بېغىشلىغان مەلۇم ساندىكى ياشلارنى قوبۇل قىلىپ، دىنىي كىتابلارنى ئوقۇتۇپ، مەدەنىيەت ۋە ئىلىم-پەن بىلىملىرىنى ئۆگىتىپ، ئۇلارنى ھەقىقىي تۇردە دىنغا، جەمئىيەتكە كېرەكلىك ئىختىساسلىق خادىملاردىن قىلىپ يېتىشتۇرۇپ چىقىشى لازىم.

5. ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ياردىمى بولسۇن ئۈچۈن، داۋاملىق تۇردە زۆرۇر بولغان ئىسلام دىنى كىتابلىرىنى نەشر ۋە تەرجىمە قىلىش، «جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى» ژۇرنىلىنى ياخشى چىقىرىش، مەدەنىي يادكارلىقلار ۋە تارىخىي ماتېرىياللارنى توپلاش، رەتلەش، بولۇپمۇ ئېلىمىز ئىسلام دىنىنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى ۋە يېڭى دەۋردە مەيدانغا كەلگەن يېڭى ئەھۋال ھەم يېڭى مەسىلىلەرنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش، ئېلىمىز ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل مەدەنىيەت ئەنئەنىسى ۋە ئەخلاق ئەنئەنىسىنى چوڭقۇر قېزىش ۋە بۇ ھەقتە ئىزدىنىش كېرەك.

6. يىغىن مۇنداق دەپ ھېسابلىدى: ئېلىمىزنىڭ مۇستەقىل-ئۆزىگە ئۆزى خوجا بولۇش ئاساسىدىكى تىنچ دىپلوماتىيە سىياسىتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، ئىسلام دىنى جەھەتتىكى خەلقارا دوستانە بېرىش-كېلىش ۋە ئىلىم-مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش پائالىيىتىنى داۋاملىق قانات يايدۇرۇپ، ئېلىمىز بىلەن ئىسلام ئەللىرىنىڭ بىر-بىرىنى چۈشىنىشىنى يەنمۇ ئىلگىرى سۈرۈپ، ئېلىمىز مۇسۇلمانلىرى بىلەن ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرى ئوتتۇرىسىدىكى دوستلۇق، ھەمكارلىق ۋە ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىپ، زومىگەرلىككە قارشى تۇرۇپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇش لازىم.

يىغىن يەنە نۆۋەتتىلىق ھالدا مۇنۇلارنى كۆرسەتتى: شياڭگاڭ-ئاۋمېنلىق قېرىنداشلار، تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ۋە چەتئەللەردىكى جۇڭگولۇق مۇھاجىر قېرىنداشلار ئارىسىدىكى مۇسۇلمان قېرىنداشلار بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىش ۋە ئالاقىنى پائال قانات يايدۇرۇپ، بىر دۆلەتتە ئىككى خىل تۈزۈمنى يولغا قويۇش توغرىسىدىكى تەسەۋۋۇر بويىچە، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغۋار ئىشنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىش لازىم.

يىغىن پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى ۋە ئىسلام دىنى ساھاسىدىكى زاتلارنى تېخىمۇ زىچ ئىتتىپاقلىشىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقى بىلەن بىرلىكتە، بىرنىيەتتە ھەمكارلىشىپ، غەيرەتكە كېلىپ، نى-نى ئىشلارنى قىلىپ، جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈپ، مەملىكىتىمىزنى يۈكسەك مەدەنىيەتكە ۋە يۈكسەك دېموكراتىيگە ئىگە زامانىۋىلاشقان، قۇدرەتلىك سوتسىيالىستىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن تىرىشىشقا چاقىردى.

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5- قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنى يېپىش نۇتقى

(1987- يىل 3- ئاينىڭ 16- كۈنى)

ھۈسەيىن ھاجى

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

ۋەكىللەر، ھەيئەت ئەزالار، رەھبەرلەر ۋە يولداشلار:
ئەسسالامۇئەلەيكۇم!

ھەمدۇ- سانا ئاللاتائالاغا خاستۇركى، جۇڭگو ئىسلام دىنى 5- قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ئالاقىدار تارماقلار- نىڭ غەمخورلۇقى ۋە قوللىشى ئاستىدا، ھەممىزنىڭ بىردەك تىرىشچانلىقى بىلەن بۈگۈن ئۆز كۈنتەرتىپلىرىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ھالدا ئورۇنلاپ، كۆزلىگەن مەقسەتكە يېتىپ ئايالاشتى.

يىغىن داۋامىدا ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرى يىغىنىمىزغا قاتناشتى، مەملىكەتلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ پەخرىي مۇدىرى بۇرھان شەھىدى، گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجى يىغىنىدا مۇھىم سۆز قىلدى، خۇسۇسەن دۆلەت رەھبەرلىرىدىن چياۋ شى قاتارلىق يولداشلار بارلىق ۋەكىللەرنى قوبۇل قىلىپ، بىزگە ناھايىتى زور ئىلھام بەردى.

يىغىن داۋامىدا، بارلىق ۋەكىللەر مۇئاۋىن رەئىس بۇرھان شەھىدنىڭ نۇتقىنى ۋە دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ سۆزىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىپ ۋە مۇزاكىرە قىلىپ، مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشى بەرگەن خىزمەت دوكلاتىغا ۋە ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۇرۇپ، پارتىيىنىڭ مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلىرىنى مەملىكەت بويىچە ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۇرۇشتە قولغا كەلتۈرۈلگەن كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەر، شۇنىڭدەك پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى ئېچىۋېتىش ۋە ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇش قاتارلىق فاكتىجىن، سىياسەتلىرىنىڭ توغرىلىقى ئۇستىدە كەڭ- كۆشادە سۆزلىشىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى ئوتتۇرىغا قويغان سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى، تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش ۋە بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش قاتارلىقلارنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتىگە بولغان چۈشەنچىسىنى يەنمۇ چوڭقۇرلاشتۇردى؛ شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئىسلام دىنى خىزمىتى توغرىسىدىكى تەجرىبە ۋە تەسىراتلارنى يەكۈنلەپ، ئالماشتۇرۇپ، تونۇشنى ئۆستۈردى. ۋەكىللەر بىر ئىغىزدىن نۆۋەتتە ئېلىمىزنىڭ ئىسلام دىنى ئوخشاشلا دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى ئەڭ ياخشى تارىخىي دەۋردە

تۇرماقتا، دەپ ھېسابلىدى.

مۇزاكىرە داۋامىدا، ۋەكىللەر جۈملىگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ بىرنەچچە يىلدىن بۇيانقى خىزمىتىدە قولغا كەلتۈرۈلگەن نەتىجىلەرنى تولۇق مۇئەييەنلەشتۈردى، بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇشقا قوشۇلدى ھەمدە نۇرغۇن ياخشى تەكلىپلەرنى بەردى، ئۇنى 5-نۆۋەتلىك كومىتېتنىڭ دائىمىي ھەيئىتى ئەستايىدىل مۇزاكىرە قىلىپ ھەل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. كۆپچىلىك شۇنىڭغا ئىشىنىدۇكى، ھۆكۈمەتنىڭ ياردىمى ۋە قوللىشى ئاستىدا، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمەتلىرى تېخىمۇ زور تەرەققىياتقا ئېرىشىدۇ، شۇنىڭدەك ئۇلىمىز ئىسلام دىنىنى ئۇلىمىزنىڭ سوتسىيالىزم ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا ئۈيغۇنلاشتۇرۇپ ۋە ماسلاشتۇرۇپ، ۋەتىنىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى ئۈچۈن تېخىمۇ ئوبدان خىزمەت قىلدۇرۇشقا تىرىشىش لازىم.

يېغىن تولۇق كېڭىشىش ۋە مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق، جۈملىگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 5-نۆۋەتلىك كومىتېتىنى سايلاپ چىقتى، يېڭى سايلانغان ھەيئەت ئەزالىرى ئىچىدە ياش ۋە ئوتتۇرا ياشلىق ھەم ئايال ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ نىسبىتى روشەن دەرىجىدە ئۆستى، بۇلار بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەتتە ئوبدان رول ئوينايدۇ.

ۋەكىللەر بۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ قارارى پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئارزۇسىنى ئەكس ئەتتۈردى دەپ قارىدى، ئۇنى 5-نۆۋەتلىك كومىتېتنىڭ دائىمىي ھەيئىتى نىزامنامىدىكى بەلگىلىمەلەر بويىچە ئىشقا ئاشۇرۇشنى ئاكتىپ تەشكىللەيدۇ. ئەلۋەتتە، بۇنىڭ ئۈچۈن جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە ھەرساھەدىكىلەرنىڭ زور كۈچ بىلەن ھەمكارلىشىپ بىرلىكتە تىرىشىشىغا توغرا كېلىدۇ. ۋەكىللەر بىردەك مۇنداق ھېسابلىدى: يېڭى تارىخىي دەۋردە، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرى يول ئېچىپ ئىلگىرىلەش ئىدىيىسىنى تۇرغۇزۇپ، يېڭى دەۋرنىڭ تەلىپىگە ئۇيغۇنلىشىپ، ئىسلام دىنىنىڭ پانىي دۇنيا ۋە باقىي دۇنيادىكى بەخت-سائادەتنى ئىزلەشتەك ئىسىل ئەنئەنىسىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىسلام دىنى خىزمىتىدە يېڭى ۋەزىيەت يارىتىشقا تىرىشىشى لازىم.

جۈملىگو ئىسلام جەمئىيىتى جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى، ھەيئەت ئەزالىرى ۋە ۋەكىللەر بىلەن دائىم ئالاقە باغلاپ، ئەھۋاللارنى ئالماشتۇرۇپ، بىر-بىرىگە ماسلىشىپ، پۈتۈن مەملىكەتتىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تېخىمۇ ياخشى ھەمكارلىشىپ، دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئومۇميۈزلۈك ئىزچىللاشتۇرۇپ، دىنىي ئىشلارنى ئوبدان باشقۇرۇشى لازىم، بۇنىڭ بىلەن تىنچ-ئىتتىپاق بولغان ياخشى ۋەزىيەتنى راۋاجلاندۇرۇپ، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ِقۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى، دېموكراتىيە ۋە قانۇنچىلىق قۇرۇلۇشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈش، جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈش ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداشتا ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرۇشى لازىم.

ھەرقايسى ساھەدىكىلەرنىڭ قوللىشىغا ئېرىشىپ، خىزمەتلەرنى بىرلىكتە ياخشى ئىشلەش ئۈچۈن، ۋەكىللەر ۋە ھەيئەت ئەزالار قايتىپ بارغاندىن كېيىن، بۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ مەزمۇنى ۋە روھىنى ئۆز جايىدىكى ئاساسىي باشقۇرغۇچى ئورۇنلارغا دوكلات قىلىشى ھەمدە ئۆز

گوۋۇيۇەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدا قىلغان سۆزى

(1987-يىل 3-ئاينىڭ 11-كۈنى)

ۋەكىللەر، دوستلار:

مەن ئالدى بىلەن گوۋۇيۇەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىغا ۋاكالىتەن جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنى قىزغىن تەبرىكلەيمەن!

4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتكە ياردەملىشىپ، دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش، ئېلىمىزدىكى ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئۇلارنى سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا پائال قاتناشتۇرۇش، ئىسلام دىنى ئىشلىرىنى باشقۇرۇش، ئىسلام مەدەنىيىتى ۋە بۇ جەھەتتىكى ئىلمىي تەتقىقاتىنى قانات يايدۇرۇش، ئىسلام شۆيۇەنلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە ئېچىش، ۋەتەنپەرۋەر ياش دىنىي خادىملارنى يېتىشتۈرۈش، شۇنىڭدەك ھەج-تاۋاپ قىلىش ئىشلىرىنى ئۇيۇشتۇرۇش، چەت ئەللەر بىلەن دوستانە بېرىش-كېلىش ئىشلىرىنى قانات يايدۇرۇش ھەم دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش پائالىيىتىگە قاتنىشىش قاتارلىق جەھەتلەردە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، بىرمۇنچە نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. بۇ نەتىجىلەر پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى دوستلارنىڭ بىرلىكتە تىرىشچانلىق كۆرسەتىشى ئارقىسىدا قولغا كەلدى. بۇ يەردە، پەخرىي مۇدىر بۇرھان شەھىدىگە، مۇدىر جاڭ جېيغا، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ باشقا رەھبەرلىرىگە ۋە بارلىق خادىملارغا چىن قەلبىمدىن رەھمەت ئېيتىمەن ۋە ھۆرمەت-ئېھتىرام بىلدۈرىمەن!

پارتىيە 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، پارتىيىنىڭ توغرا لۇشيەن، فاڭجېن ۋە سىياسەتلىرىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، ئېلىمىز سىياسىي جەھەتتە تىنچ-جايىدىكى ئىسلام جەمئىيىتى ياكى ئالاقىدار زاتلارغا يەتكۈزۈشى لازىم.

مەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 5-نۆۋەتلىك كومىتېتى نامىدىن مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ رەھبەرلىرىگە، ۋەكىللەرگە ۋە بارلىق يىغىن خىزمەتچىلىرىگە، يىغىنغا يازدەم بەرگەن ۋە خىزمەت قىلغان مۇناسىۋەتلىك ساھەلەر ۋە يولداشلارغا چىن قەلبىمدىن رەھمەت ئېيتىمەن! ھازىر، جاكالايمەنكى، جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى غەلىبىلىك يېپىلدى.

ئىنتىپاق بولۇپ، ئىگىلىكىمىز مۇقىم، ئىزچىل راۋاجلىنىپ، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئىشلىرىدا غايەت زور مۇۋەپپەقىيەتلەر قولغا كەلتۈرۈلدى. پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ۋە گوۋۇيۈەن بۇ يىل ئىقتىسادىي ساھەدە توغرا قۇرۇلۇش فاكتورىدا چىك تۇرۇپ، ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇش-ئىقتىساد قىلىش، كىرىمنى ئاشۇرۇش-چىقىمنى تېجەش ھەرىكىتىنى كەڭ قانات يايدۇرۇش، تۈزۈلمە ئىسلاھاتىنى چوڭقۇرلاشتۇرۇش ۋە سىرتقا ئىشىكنى ئېچىۋېتىشنى كېڭەيتىش، پۈتكۈل خەلق ئىگىلىكىنىڭ ئۇدا مۇقىم ھالدا راۋاجلىنىشىنى كاپالەتلەندۈرۈشكە تىرىشىشتىن؛ سىياسىي-ئىدىيىۋى ساھەدە تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش توغرىسىدىكى تەشۋىقات ۋە تەربىيىنى چوڭقۇر ئېلىپ بېرىش، بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قەتئىي قارشى تۇرۇش ۋە سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنى كۈچەيتىش ئارقىلىق تىنچ-ئىنتىپاق بولغان سىياسىي ۋەزىيەتنى، يەنمۇ مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشتىن ئىبارەت ئىككى چوڭ ئىشنى ئوبدان تۇتۇشنى ئوتتۇرىغا قويدى. تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش ۋە بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش ئىنتايىن مۇھىم ئىش. يېقىندا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى يېقىنقى مەزگىلدىن بۇيان بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈش پىكىر ئېقىمىنىڭ يامراپ كېتىشىدەك ئەھۋالنى نەزەردە تۇتۇپ، يەنە بىر قېتىم پۈتۈن پارتىيە ۋە پۈتۈن مەملىكەت خەلقى ئالدىغا تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش ۋە بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش مەسىلىسىنى قويدى. بۇ كۈرەش پارتىيە 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى لۇشىيەن، فاكتور ۋە سىياسەتلىرىنى توغرا ھالدا قەتئىي داۋاملاشتۇرغىلى بولماسلىقتا، ئىشلىرىمىزغا كەلگۈسىدە قانداق بىر ئەۋلاد كىشىلەرنىڭ ۋارىسلىق قىلىشىغا، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ تەقدىرى ھەم سوتسىيالىزم ئىشلىرىنىڭ ئىستىقبالىغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش بولۇپ، ئۇنى ئۇزاققىچە ئېلىپ بېرىش، ئەسلاھات ئېلىپ بېرىش ۋە ئىشىكنى ئېچىۋېتىشنىڭ پۈتكۈل جەريانىغا سىڭدۈرۈش لازىم، بىز بۇ كۆرەشنىڭ مۇھىملىقى ۋە ئۇزاق مۇددەتلىكلىكىنى تولۇق تونۇشىمىز كېرەك. بۇ كۆرەشنىڭ دائىرىسى، مۇھىم نۇقتىسى ۋە سىياسەت چېگرىسىنى پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئېنىق بەلگىلەپ بەردى. بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش كۆرىشى كومۇنىستىك پارتىيە ئەچىلى بىلەن قاتتىق چەكلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاساسلىقى سىياسىي-ئىدىيىۋى ساھەدە ئېلىپ بېرىلىدۇ، بۇ كۆرەشتە تۆپ سىياسىي پرىنسىپ ۋە سىياسىي يۆنىلىش مەسىلىلىرى نۇقتىلىق ھەل قىلىنىدۇ، ئىككىنچى تۈرلۈك قىلىپ ئېيتقاندا، ئاساسلىقى كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدىن ئايرىلىشقا ئۇرۇنۇش ۋە سوتسىيالىزم يولىنى ئىنكار قىلىشتەك خاتا پىكىر ئېقىمىغا قارشى تۇرۇلىدۇ. بۇكۆرەش دىنىي ساھەدىكى زاتلارغا چېتىلمايدۇ. ئېلىمىزنىڭ ئاساسىي قانۇنىدا پۇقرالار دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكىگە ئىگە، دۆلەت نورمال دىنىي پائالىيەتلەرنى قوغدايدۇ دەپ بەلگىلەندى. دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياستى ئۇزاق مۇددەتلىك سىياسەت، ئۇ بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش سەۋەبى بىلەن ئۆزگەرمەيدۇ.

تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەرمىللەت خەلقى ئىنتىپاقلىشىپ ئىلگىرىلەشنىڭ ئورتاق سىياسىي ئاساسى، شۇنداقلا سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشنى غەلبىلىك ھالدا ئېلىپ بېرىشنىڭ تۈپ كاپالىتى. تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش ئېلىمىزنىڭ ئاساسىي قانۇنىغا كىرگۈزۈلگەن. ئەلۋەتتە، خۇددى پارتىيە 11-نۆۋەتلىك

مەركىزىي كومىتېتنىڭ 6-ئومۇمىي يىغىندا ماقۇللانغان «دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلەر توغرىسىدا قارار»دا كۆرسىتىلگەندەك، تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش دىندارلارنىڭ دىنىي ئېتىقادىدىن ۋازكېچىشىنى ئەمەس، ماركسىزم-لېنىنىزم، ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە قارشى تەشۋىقات ئېلىپ بارماسلىقنى، دىنىنىڭ سىياسىيغا ۋە ماۋارىپقا ئارىلاشماسلىقنى تەلەپ قىلىدۇ، خالاس.

پارتىيە 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى قايتا تەكتىلەپ ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، دىنىي خىزمەتتە قالايمىقانچىلىقنى ئۆڭشىدى. سىياسەت ئەمەلىيلەشتۈرۈلگەنلىكى ئۈچۈن، كەڭ دىندارلار دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى جەھەتتىكى دېموكراتىيە ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولۇپ، دىنىي پائالىيەتلەر ئېيدىنىپەي نورمال ئىزغا چۈشۈپ، تىنچ-ئىنتىپاقلىق ئىلگىرى سۈرۈلۈپ، دىندارلارنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىش ئاكتىپلىقى قوزغالدى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، شۇنىمۇ كۆرۈشمىز كېرەككى، دىنىي سىياسەتنىڭ پەيدىنپەيي ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ۋە سىرتقا ئىشىك ئېچىۋېتىلگەن ئەھۋالدا، دىنىي ساھەدىمۇ ئەستايىدىل تەتقىق قىلىشقا ۋە ھەل قىلىشقا تېگىشلىك بەزى يېڭى ئەھۋال ۋە مەسىلەر كېلىپ چىقتى. مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، كۆپچىلىكىنىڭ تەتقىق قىلىشى ئۈچۈن، ھەن ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى خىزمەت ئۇستىدە بىرنەچچە پىكرىنى ئوتتۇرىغا قويماقچى.

1. ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنى ئورتاق غايە بىلەن سەپەرۋەر قىلىپ ۋە ئىنتىپاقلاشتۇرۇپ، سوتسىيالىستىك ماددىي ھەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى ھەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ھەسسە قوشقۇزۇش كېرەك.

جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇپ، مەملىكىتىمىزنى يۇكسەك دېموكراتىيىگە ئىگە زامانىۋىلاشقان قۇدرەتلىك سوتسىيالىستىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ھازىرقى باسقۇچتىكى ئورتاق غايىسى. بۇ ئورتاق غايىدە مەملىكىتىمىزدىكى ئىشچىلار، دېھقانلار، زىيالىيلارنىڭ ۋە باشقا ئەمگەكچىلەر، ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ ئورتاق ئارزۇسى ۋە تۇپ مەنپەئىتى، جۇملىدىن دىنىي ساھەدىكىلەر ۋە كەڭ دىندارلارنىڭ مەنپەئىتى ۋە ئارزۇسى مەركەزلەشكەن ھالدا ۋە ناھايىتى ئېنىق ئىپادىلەنگەن. خۇددى پارتىيە 12-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 6-ئومۇمىي يىغىندا ماقۇللانغان «سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكتورىنى توغرىسىدا قارار»دا كۆرسىتىلگەندەك، بۇ ئورتاق غايىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ئۆتتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنى ئېلىپ بېرىشقا، جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈشكە، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈشكە پايدىلىق بولغانلىكى ئىجابىي پىكىر ۋە روھ، مىللەتلەر ئىنتىپاقلىقىغا، ئىجتىمائىي تەرەققىياتقا، خەلقنىڭ بەخت-سائادىتىگە پايدىلىق بولغانلىكى ئىجابىي پىكىر ۋە روھ ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇشى، قوغدىلىشى ۋە جارى قىلدۇرۇلۇشى كېرەك.

شۇنىڭ ئۈچۈن، دىنىي ساھەدىكىلەر ۋە كەڭ دىندارلار سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا، سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىشى لازىم. يەنە تۇرلۇك شەكىللەرنى قوللىنىپ، كەڭ مۇسۇلمانلار ئارىسىدا ئورتاق غايىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، توغرىسىدا تەشۋىق ۋە تەربىيە ئېلىپ بېرىپ، دىندارلار ۋە دىنسىزلارنى، ئىسلام دىنى ئېچىدىكى ھەرقايسى مەزھەپتىكىلەرنى زىچ ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئورتاق غايىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن، كۈرەش قىلىدىغان قىلىشىمىز لازىم. مەن ئىشىنىمەنكى، بۇ قېتىمقى يىغىن مەملىكىتىمىزدىكى ھەرمىللەتتىن بولغان ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەر ۋە دىندارلارنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەم سوتسىيالىستىك ئېڭىنى ئۆستۈرۈپ، ئۇلارنى ئۆز خىزمەت ئورنىدا سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ھەسسە قوشۇشقا يېتەكلەشتە چوقۇم پائال ۋە تۈرتكىلىك رول ئوينايدۇ.

2. دىنىي پائالىيەتلەرنى نورمال بولۇشقا يەنمۇ يېتەكلەپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىقنى قوغداش لازىم.

پارتىيە11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، ھەر دەرىجىلىك پارتكوم ۋە ھۆكۈمەتلەر دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇردى، ئىسلام دىنىغا دائىر سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش خىزمىتى كۆپ سانلىق رايونلاردا ئاساسىي جەھەتتىن ئورۇنلاندى. بۇنىڭدىن ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەر ۋە دىندارلار رازى. ئۇ خەلقئارا-دىمۇ ياخشى تەسىر قوزغىدى. بىراق. بىر مەزگىلدىن بېرى، بەزى جايلاردا دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغان بەزى مەسىلىلەرمۇ پەيدا بولدى. مەسىلەن: ئازسانلىق دىنىي خادىملار سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشنى باھانە قىلىپ، چاتاق چىقىرىپ، جەمئىيەت تەرتىپىگە تەسىر يەتكۈزدى، بەزى جايلاردا دىنىي مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدا ۋە مەزھەپلەرنىڭ ئىچكى قىسمىدا زىددىيەتلەر بولۇپ تۇردى، بەزى كىشىلەر ئۆزىنىڭ تەسىر دائىرىسىنى كېڭەيتىش ئۈچۈن ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن پۈت تىپىشتى؛ بەزىلەر ئوخشاش بولمىغان شەكىلدە دىنىي ھاكىمىيەت ھۆكۈمرانلىقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش غەرىزىدە بولدى، ئۆلكە ۋە رايون چېگرىسىدىن ئاتلاپ ئېلىپ بېرىلغان دىنىي خاتىرىلەش مۇراسىملىرىنىڭ كۆلىمى ۋە سانى كۆپ بولۇپ كېتىپ، جەمئىيەت تەرتىپىگە ۋە ئاممىنىڭ نورمال تۇرمۇشىغا تەسىر يەتتى؛ دىندىن پايدىلىنىپ نىكاھ ۋە ماتارىپ ئىشلىرىغا ئارىلىشىدىغان ئىشمۇ يۈز بېرىپ تۇردى. بۇنداق قىلىقلار دۆلىتىمىزنىڭ ئاساسىي قانۇنى ۋە قانۇنلىرىغا خىلاپ كېلىدۇ، شۇنداقلا تىنچ-ئىتتىپاقلىققا پايدىسىز. شۇڭا ھەرقايسىكىلارنىڭ مۇنداق بىرنەچچە مەسىلىگە دىققەت قىلىشىغا سورايمەن: بىرىنچى، پارتىيىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئەتراپلىق چۈشىنىش كېرەك، ئېلىمىز پۇقرالىرى دىنغا ئېتىقاد قىلىش ئەركىنلىكىگە ئىگە، دىنغا ئېتىقاد قىلماسلىق ئەركىنلىكىگىمۇ ئىگە، ھەرقانداق ئادەمنىڭ پۇقرالارنى دىنغا ئېتىقاد قىلىشقا ياكى ئېتىقاد قىلماسلىقىغا زورلىشىغا يول قويۇلمايدۇ. بەزى جايلاردا دىنغا ئېتىقاد قىلمايدىغان ياكى دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان پۇقرالارنى كەمسىتىش ئىشلىرىنىڭ يۈز بېرىشى توغرا ئەمەس. دىنىي پائالىيەت ئاساسىي قانۇن، قانۇنلار ۋە

پارتىيە سىياستى دائىرىسىدە ئېلىپ بېرىلىشى شەرت، بۇ دائىرىدىن چىقىپ كەتكەن ھەرقانداق پائالىيەتلەرنىڭ ئېلىپ بېرىلىشىغا يول قويۇلمايدۇ. ئاساسىي قانۇن، قانۇنلار ۋە سىياسەت دائىرىسىدىن چىقىپ كەتكەن دىنىي پائالىيەتلەرنى باشقۇرۇشقا جۇرئەت قىلىش، قانۇنغا خىلاپلىق قىلغانلارنى قانۇن بويىچە بىرتەرەپ قىلىش لازىم. ئىككىنچىسى، ۋەتەنپەرۋەرلىك، سوتسىيالىزم ۋە قانۇنچىلىق توغرىسىدىكى تەربىيىنى بوشاشماي قەتئىي ئېلىپ بېرىپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە دىندارلارنىڭ ئېغىر قانۇنچىلىق كۆزقارىشىنى ئۆزلۇكسىز تۇردە ئۆستۇرۇش لازىم. نىكشىيا قاتارلىق جايلارنىڭ ئىسلام دىنى ساھەسىدە قانۇنچىلىق تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش تەجرىبىلىرىنى ئومۇملاشتۇرۇش لازىم. ھەردەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرىنىڭ داۋاملىق تۇردە پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتكە يارەملىشىپ دىنىي ساھەدىكى زاتلارنى قانۇنلارنى ئۆگىنىش، بىلىش ۋە قانۇنلارغا رىئايە قىلىشقا، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆزلىرىنىڭ قانۇنغا مۇۋاپىق ھوقۇق ۋە مەنپەئەتىنى قوغداشقا پىلانلىق تۇردە ئۇيۇشتۇرۇپ، قانۇن ساۋادىنى ئومۇملاشتۇرۇش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلىشنى ئۈمىد قىلىمەن. ئۈچىنچى، 1958-يىلى ئېلىپ بېرىلغان دىنىي تۈزۈم ئۈستىدىكى دېموكراتىك ئىسلاھات ئېلىمىزنىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەر رايونلىرىدا دېموكراتىك ئىنقىلابنى ئورۇنلاشنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى ھېسابلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئېلىپ بېرىلىشى تامامەن زۆرۈر ئىدى-ئۇنىڭ ئىجابىي نەتىجىلىرىنى مۇستەھكەملەش كېرەك. بىكار قىلىنغان دىنىي-فېئودالىق ئىمتىياز ۋە زۇلۇم-ئېكسپىلاتاتسىيە تۈزۈمىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە ھەرگىز يول قويۇلمايدۇ. ئەينى چاغلاردا "سول"چىل ئىدىيىنىڭ تەسىرىدە چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىلگەن مەسىلىلەر بىرنەچچە يىلدىن بۇيان ئاساسەن ھەل قىلىنىپ بولدى، ئايرىم جايلاردا ھەل بولمىغان بەزى مەسىلىلەرنى مۇۋاپىق بىر تەرەپ قىلىش كېرەك. تۆتىنچى، ئىسلام دىنىنىڭ ھەرقايسى مەزھەپلىكىلەر ۋە مەزھەپلەر-نىڭ ئىچكى قىسمىدىكىلەر بىر-بىرىنى كەمسىتمەي، بىر-بىرىگە ھۆرمەت قىلىپ، ئورتاقلىقلاردا بىرلىككە كېلىپ، ئۇششاق پەرقلەرنى ساقلاپ قېلىپ، ئۆزئارا مۇناسىۋىتىنى ئوبدان ھەل قىلىپ، ھەممە ئىشتا تىنچ-ئىتتىپاقلىقتىن ئىبارەت ئومۇمىيلىقنى كۆزدە تۇتۇشى، مەسىلىلەر يۈز بەرگەندە ئەپۇچان بولۇپ ۋە بىر-بىرىگە يول قويۇپ، بامەسلىھەت ئىش قىلىشى لازىم، پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ جەدەل-ماجىرا پەيدا قىلىشقا ھەرگىز يول قويۇلمايدۇ. ئىتتىپاقلىقتا پايدىسىز سۆزلەرنى قىلماسلىق، ئىتتىپاقلىقتا پايدىسىز ئىشلارنى قىلماسلىق لازىم. سىلەر جايلاردىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىن كەلگەن ۋەكىللەر، سىلەرنىڭ تونۇشۇڭلارنى داۋاملىق ئۆستۇرۇپ، دىنىي مەزھەپلەر جەھەتتىكى مەسىلىلەرنى توغرا ھەل قىلىشىڭلارنى ھەمدە سۆز-ھەرىكىتىڭلاردا نەمۇنىلىك ۋە ئۈلگىلىك رول ئوينىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن.

3. مەسچىتلەرنى ئوبدان باشقۇرۇش لازىم.

ھازىر، جايلاردا ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەن ۋە ئېچىۋېتىلگەن مەسچىتلەر ۋە ئاددىي دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرى 20 مىڭدىن ئارتۇق بولۇپ، تەخمىنەن مەملىكەت بويىچە مەسچىت، بۇتخانا ۋە چېركاۋلار ئومۇمىي سانىنىڭ يېرىمىنى تەشكىل قىلىدۇ. بۇ دىنىي پائالىيەت

سورۇنلىرىنى ئوبدان باشقۇرۇش ئىسلام دىنى ئىشلىرىدىكى نۇقتىلىق خىزمەت ھېسابلىنىدۇ. نۆۋەتتە، خېلى بىر تۈركۈم مەسچىتلەرنىڭ باشقۇرۇش ئىشىدا ھەرخىل مەسىلىلەر ساقلانماقتا، بۇ مەسىلىلەرنى ئوبدان ھەل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. بارلىق دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىنى ھۆكۈمەتـ نىڭ دىنىي تارماقلىرىنىڭ مەمۇرىي رەھبەرلىكىدە، دىنىي ساھەدىكى زاتلار ۋە دىندارلار ۋەكىلـ لىرىدىن باشقۇرۇش ھەيئىتى قۇرۇپ، دېموكراتىك باشقۇرۇش لازىم. تۈرلۈك قائىدە-تۈزۈمنى تۈزۈپ ھەمدە ئۇنى ئۈزلۈكسىز مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئەستايىدىل ئىجرا قىلىش لازىم. مەسچىتلەر شەرت-شارائىتقا قاراپ ئىشلەپچىقىرىش، مۇلازىمەتچىلىك ۋە ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرىنى ئېلىپ بېرىپ، جەمئىيەت ئۈچۈن بايلىق يارىتىش ۋە ئۆزىنىڭ چىقىمىنى ئۆز كىرىمى بىلەن قامـداش ئۈچۈن شەرت-شارائىت يارىتىش كېرەك. ئاممىنىڭ يۇكىنى ئېغىرلاشتۇرۇپ ساقلىنىش ئۈچۈن، مەسچىتلەرنى رېمونت قىلىش ئىشلىرىنى ئاددىي-ساددا ۋە شەرت-شارائىتقا قاراپ، پەيدىنپەي ئېلىپ بېرىش لازىمكى، كاتتا، يېڭىچە بولۇشنى قوغلاشماسلىق كېرەك، كەلسە-كەلمەس يېڭى مەسچىت سېلىشقا تېخمۇ بولمايدۇ.

4. ئىسلام شۆيۈەنلىرىنى ئوبدان باشقۇرۇپ، ياش دىنىي كەسىپىي خادىملارنى يېتىشتۈرۈش لازىم.

ئېلىمىزدە، دىنىي ساھەدە ئىزباسارلارنىڭ كەمچىل بولۇشى ئومۇمىيۈزلۈك بىرئەھۋال، ئىسلام دىنى ساھەسىدىمۇ ئەھۋال شۇنداق. مۇشۇنداق ھالەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ھەمدە يىراقنى كۆزلەپ، ۋەتەننى سۆيىدىغان، پارتىيە رەھبەرلىكى ۋە سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى ھىمايە قىلىدىغان، ئىسلام دىنى بىلىمگە ئىگە ۋە ئامما بىلەن ئالاقە باغلايدىغان بىر تۈركۈم ياشراق ئىسلام دىنى ئېختىساسلىق خادىملىرىنى يېتىشتۈرۈش ئىنتايىن زۆرۈر. بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە بەزى جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرى تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، جۇڭگو ئىسلام شۆيۈەنىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپلا قالماستىن، يەنە بىر نەچچە يەرلىك دىنىي مەكتەپـ لەرنى كەينى-كەينىدىن قۇردى. نۆۋەتتە تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەش ئاساسىدا ھازىرقى دىنىي مەكتەپلەرنى مۇستەھكەملەش ۋە ياخشىلاش لازىم، يېڭى مەكتەپ قۇرۇش موۋاپىق ئەمەس. ئالاقىدار ئۆلكە، شەھەر ۋە ئاپتونوم رايونلاردىكى دىنىي ئىشلار تارماقلىرى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنى قوللاپ ۋە ئۇلارغا ياردەملىشىپ، ھازىرقى دىنىي مەكتەپلەرنى ئەستايىدىل ئوبدان باشقۇرۇشى كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، داۋاملىق تۇردە ئاخۇنلارنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنى ئېچىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، يېزىلاردىكى مەسچىتلەرنى ۋە ئاددىي دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىنى باشقۇرۇشقا لايىق بولغان بىر تۈركۈم دىنىي خادىملارنى تېزدىن يېتىشتۈرۈپ چىقىش لازىم. بۇگۈنكى كۈندە شۇنى تەكىتلەش كېرەككى، سىياسىي جەھەتتە ۋەتەننى سۆيىدىغان، پارتىيە رەھبەرلىكى ۋە سوتسىيالىزم تۈزۈمىنى ھىمايە قىلىدىغان، شۇنىڭدەك خېلى دىنىي بىلىمگە ئىگە، ئىسلام دىنى ياش كەسىپىي خادىملىرى قوشۇننىنى يېتىشتۈرۈپ، ئېلىمىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەرنىڭ ئىدىيە، مەدەنىيەت ۋە ئەخلاق سۇپىتىنى پەيدىنپەي ئۆستۈرۈش ئۈچۈن، ئىسلام دىنى مەكتەپلىرىدىنىڭ تەربىيە

خىزمىتى ۋە ئىسلام دىنى ئىختىساسلىق خادىملىرىنى يېتىشىنۈرۈش جەھەتتە، توغرا مەكتەپ باشقۇرۇش فاڭجېنىدا چىڭ تۇرۇپ، سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشنىڭ تۈپ ۋەزىپىسىگە بىنائەن، غايىلىك، ئەخلاقلىق، مەدەنىيەتلىك، ئىنتىزاملىق بولۇش ۋە ۋەتەننى سۆيۈش، خەلقنى سۆيۈش، ئەمگەكنى سۆيۈش، پەننى سۆيۈش، سوتسىيالىزمنى سۆيۈش تەربىيىسىنى ئېلىپ بېرىش كېرەك.

5. شياڭگاڭ - ئاۋمېنلىق ۋە تەيۋەنلىك قېرىنداشلار، چەتئەلدىكى مۇھاجىرقېرىنداشلار ئىچىدىكى مۇسۇلمانلار بىلەن ئالاقە باغلاش خىزمىتىنى داۋاملىق تۈردە ياخشى ئىشلەپ، چەت بىلەن بولغان دوستانە بېرىش - كېلىش ئىشىنى قانات يايدۇرۇش لازىم.

بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، ئىسلام جەمئىيىتى ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى دوستلار شياڭگاڭ - ئاۋمېنلىق ۋە تەيۋەنلىك قېرىنداشلار ھەم چەتئەللەردىكى مۇھاجىر قېرىنداشلار ئىچىدىكى مۇسۇلمانلار بىلەن ئالاقە باغلاش ۋە ئىسلام دۆلەتلىرى بىلەن بولغان دوستانە بېرىش - كېلىشنى قانات يايدۇرۇش جەھەتلىرىدە بىرمۇنچە خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، خۇشاللىنارلىق نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. بۇنىڭدىن كېيىن بۇ جەھەتتىكى خىزمەتلەرنى داۋاملىق تۈردە ئوبدان ئىشلەش كېرەك. چەت ئەللەر بىلەن بولغان دوستانە بېرىش - كېلىش ئىشلىرىدا ئېلىمىزنىڭ مۇستەقىل، ئۆزىگە ئۆز خوجا بولۇش ئاساسىدىكى تىنچ دىپلوماتىيە سىياسىتىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىپ، تامامەن باراۋەرلىك ۋە دوستلۇق ئاساسىدا كەڭ تۈردە دوست تۇتۇش لازىم.

ۋەكىللەر، دوستلار:

ئىسلام دىنى مەملىكتىمىزگە كىرگىلى بىر مىڭ 300 نەچچە يىل بولۇپ قالدى، ئۇ ئېلىمىزدىكى ئون قېرىنداش مىللەت ئىچىدە چوڭقۇر تەسىرگە ئىگە. شۇ سەۋەبتىن، ئىسلام دىنى خىزمىتىنى پائال ئوبدان ئىشلەش مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىش، جەمئىيەت ئامانلىقىنى قوغداش ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا ھەسسە قوشقۇزۇشتا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. ھەردەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرىنىڭ ھەر دەرىجىلىك پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە، دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئەتراپلىق ۋە توغراچۈشىنىپ ھەم ئىجرا قىلىپ، ئاساسىي قانۇن، قانۇنلار ۋە سىياسەت دائىرىسىدە تەشەببۇسكارلىق بىلەن خىزمەت ئىشلەپ، دىنىي ئىشلارنى ياخشى باشقۇرۇپ، ئۆز مەسىلىسىنى ئوبدان ھەل قىلىپ، يېڭى تارىخىي دەۋردە سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىلەن مەنىۋى مەدەنىيەت .قۇرۇلۇشى ئۈچۈن، ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈش ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش ئۈچۈن تىرىشىپ يېڭى ھەسسە قوشۇشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

يىغىنغا مۇۋەپپەقىيەت، ۋەكىللەرگە سالامەتلىك تىلەيمەن!

سىلەرگە رەھمەت.

خۇتكگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ ۋەكىللىرىنى كۈتۈۋېلىش يۈزىسىدىن بېرىلگەن چايدا قىلىنغان سۆز

(1987-يىل 3-ئايىنىڭ 14-كۈنى)

جيالڭ پىلڭ

ۋەكىللەر، يولداشلار:

مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقى جۇتكگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، سوتسىيالىزم يولىدا چىڭ تۇرۇپ، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، سىرتقا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىش ۋە ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇش فاكتىرىنى چوڭقۇر ئىزچىللاشتۇرۇش تۇرۇۋاتقان ناھايىتى ياخشى ۋەزىيەتتە، جۇتكگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ بېيجىڭدا چاقىرىلغانلىقى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. مەن ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى بىرلىك سەپ بۆلۈمى، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتى ۋە گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسى نامىدىن ۋەكىللەرنى، ھەمدە سىزلەر ئارقىلىق پۈتۈن مەملىكەتتىكى مۇسۇلمانلارنى قىزغىن تەبرىكلەيمەن.

4-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيانقى 7 يىلغا يېقىن ۋاقىت ئۆتىدە، جۇتكگو ئىسلام جەمئىيىتى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتكە يارەملىشىپ دىنىي سىياسەتنى ئىزچىلاشتۇرۇش، ئەمەلىيلەشتۈرۈش، ۋەتەننىڭ بىرلىكى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش، دىنىي ئىشلارنى باشقۇرۇش، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنى سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا پائال قاتنىشىشقا يېتەكلەش، چەت بىلەن بولغان دوستانە بېرىش-كېلىشنى قانات يايدۇرۇش ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش قاتارلىق جەھەتلەردە نۇرغۇن پايدىلىق خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، پەخرىي مۇدىر بۇرھان شەھىدىگە، مۇدىر جاڭ جىيې ۋە جەمئىيەتنىڭ باشقا مەسئۇللىرىغا سەمىمىي ھۆرمەت بىلدۈرىمەن ۋە چىن قەلبىمدىن رەھمەت ئېيتىمەن.

پارتىيە 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، پۈتۈن مەملىكەتلىك ھەر مىللەت خەلقى، پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، سىرتقا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىش ۋە ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇش فاكتىرىنىدا چىڭ تۇرۇپ، ئېلىمىزنىڭ ئەمەلىيىتىنى ئاساس قىلىپ، ئىتتىپاقلىشىپ كۈرەش قىلىپ، جۇتكگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇلۇشقا بىرلىكتە ئاتلىنىپ، ئېلىمىزنىڭ قىياپىتىدە زور ئۆزگىرىشلەرنى بارلىققا كەلتۈردى، ۋەزىيەت يىلدىن-يىلغا ياخشى

جولۇپ كېتىۋاتىدۇ. ئەمەلىيەت پارتىيە 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 3-ئومۇمىي يىغىنىنىڭ ئۇشيەن، فاڭجېن ۋە سىياسەتلىرىنىڭ تامامەن توغرا ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بىلەن گوۋۇيۈەن بۇ يىل مەملىكەت بويىچە ھەرسائە، ھەر كەسپلەر بويىچە ئىشلەپچىقىرىشنى ئاشۇرۇش-ئىقتىساد قىلىش، كىرىمنى ئاشۇرۇش-چىقىمنى تېجەش ھەرىكىتىنى كەڭ تۈردە قانات يايدۇرۇشتىن ۋە سىياسىي-ئىدىيۋى ساھەدە تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى كۈرەشنى قانات يايدۇرۇشتىن ئىبارەت ئىككى ئىشنى ئوبدان تۇتۇش لازىملىقىنى ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ ئىككى ئىش ئوبدان تۇتۇلسا، تىنچ-ئىنتىپاق بولغان سىياسىي ۋەزىيەت تېخىمۇ مۇستەھكەملىنىدۇ ۋە راۋاجلىنىدۇ، ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ ئوڭۇشلۇق راۋاجلىنىشىنى يەنمۇ ئىلگىرى سۈرگىلى ۋە ئۇنىڭغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولىدۇ. ھەممەيلەنگە مەلۇمكى، تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش، بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش كۈرىشى پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ تەقدىرى، سوتسىيالىزم ئىشلىرىنىڭ ئىستىقبالىغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ ئىش. بۇ كۈرەشنىڭ خاراكتېرى، دائىرىسى ۋە سىياسەت چېگرىسى توغرىسىدا پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى ئېنىق بەلگىلىمە چىقاردى. بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى كۈرەش پارتىيە ئىچى بىلەن قاتتىق چەكلىنىدۇ، يەنە كېلىپ ئاساسەن سىياسىي-ئىدىيۋى ساھەدە ئېلىپ بېرىلىدۇ. نۇقتىلىق ھالدا تۈپ سىياسىي پرىنسىپ ۋە سىياسىي يۆنىلىش مەسىلىسى ھەل قىلىنىدۇ، يەنى ئاساسلىقى كوممۇنىستىك پارتىيىنىڭ رەھبەرلىكىدىن ئايرىلىشقا ئۇرۇنۇپ، سوتسىيالىزم يولىنى يوققا چىقىرىدىغان خاتا پىكىر ئېقىمىغا قارشى تۇرۇلىدۇ، ئۇ دىنىي ساھەگە چېتىلمايدۇ، پارتىيىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتى بۇنىڭغا بىلەن ھەرگىز ئۆزگەرمەيدۇ. تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش دىنىي ساھەدىكى دوستلاردىن ئۆز دىنىي ئېتىقادىدىن ۋاز كېچىشنى ئەمەس، ماركسىزم-لېنىنىزم ماۋ زېدۇڭ ئىدىيىسىگە قارشى تەشۋىقات ئېلىپ بارماسلىقنى، دىنىي پائالىيەتلەرنى ئاساسىي قانۇن، قانۇنلاردا ۋە سىياسەتتە بەلگىلەنگەن دائىرىدە ئېلىپ بېرىشنى، دۆلەت مەمۇرىيىتىگە، ئەدلىيە ئىشلىرىغا، مەكتەپ مائارىپى ۋە ئىجتىمائىي جامائەت مائارىپىغا ئارىلاشماسلىقىنى تەلەپ قىلىدۇ، خالاس.

ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى تىنچ-ئىنتىپاق بولغان سىياسىي ۋەزىيەتكە مۇھتاج. سىياسىي ۋەزىيەتنىڭ تۇراقلىق بولۇشى، جەمئىيەتنىڭ تىنچ بولۇشى ۋە پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ بۈيۈك ئىنتىپاقلىقى ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشى ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىنىڭ تۈپ كاپالىتى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ كەڭ مۇسۇلمانلارنى ئىنتىپاقلاشتۇرۇپ، جەمئىيەتنىڭ بىخەتەرلىكى، مىللەتلەر ئىنتىپاقلىقى ۋە مىللەتنىڭ ئىچكى ئىنتىپاقلىقىنى قوغداشنى ئۆزىنىڭ بىر مۇھىم ۋەزىپىسى قىلىشىنى ئۈمىد قىلىمەن. دىنىي مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدا ۋە ھەرقايسى مەزھەپنىڭ ئىچكى قىسمىدا ئومۇمىيلىقنى كۆزدە تۇتۇپ، غۇم-ئىداۋەتنى چىقىرىپ تاشلاپ، بىر-بىرىنى كەمسىتمەي، بىر-بىرىگە ھۆرمەت قىلىشى، ئورتاقلىقلاردا بىرلىككە كېلىپ، ئۇششاق پەرقلەرنى ساقلاپ قېلىشى لازىم. بۇ جەھەتتە دىنىي ساھەدىكى زاتلار ۋە كەسپىي دىنىي خادىملار پائال رول ئوينىيالايدۇ، شۇنداقلا ئۆز ئىستىگە

زور مەسئۇلىيەت ئالغان. ئىسلام جەمئىيەتلىرى دىنىي ساھەدىكى زاتلار ۋە كەسپىي دىنىي خادىملارغا تەربىيە بېرىپ، ئۇلارغا تولىمۇ كۆپ، كەڭ كۆلەملىك ۋە رايونلار ئاتلاپ ئېلىپ بېرىلغان دىنىي پائالىيەتلەرنىڭ خەلققىمۇ، مال-مۈلۈككىمۇ زىيات كەلتۈرىدىغانلىقى، خەلقنىڭ بېيىشىغا پايدىسىز ئىكەنلىكى، نورمال جەمئىيەت تەرتىپى، ئىشلەپچىقىرىش تەرتىپى ۋە خىزمەت تەرتىپىگە تەسىر يەتكۈزىدىغانلىقىنى؛ دىنىي مەزھەپلەر ماجىراسى، ئۇرۇش-جىدەل ۋەقەلىرى، ھەممىدىن ئاۋۋال ئۆز مىللەت خەلقىگە زىيان كەلتۈرىدىغانلىقى، ئۇنىڭ خەلققە ياقمايدىغانلىقى، يەنە كېلىپ قانۇن ئالدىدا جاۋابكارلىققا تارتىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش لازىم. ئۇلار باشلامچىلىق بىلەن دىنىي مەزھەپلەر مۇناسىۋىتىنى ئوبدان ھەل قىلىشى، تىنچ-ئىتتىپاقلىقنى ئاڭلىق ھالدا قوغدىشى لازىم.

پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتكە ياردەملىشىپ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىزچىللاشتۇرۇش، كەڭ دىندارلار ۋە دىنىي ساھەدىكى زاتلارنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك ۋە سوتسىيالىستىك ئېڭىنى ئۈز-لۈكسىز ئۆستۈرۈشكە ياردەم بېرىش، نورمال دىنىي پائالىيەتلەرنى ئۇيۇشتۇرۇش ۋە دىنىي ئىشلارنى ئوبدان باشقۇرۇش ھەر دەرىجىلىك ۋەتەنپەرۋەر دىنىي تەشكىلاتلارنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسىدۇر. ھەر دەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىپ، ئاساسىي قانۇن، قانۇنلار ۋە سىياسەت دائىرىسىدە خىزمەتنى تەشەببۇسكارلىق بىلەن ئىشلەپ، دىنىي پائالىيەتلەرنى ئوبدان ئۇيۇشتۇرۇشى ۋە مەسچىتلەرنى ئوبدان باشقۇرۇشى لازىم. كەسپىي دىنىي خادىملارغا قانۇنچىلىق توغرىسىدىكى تەربىيىنى كۈچەيتىپ، ئۇلارنىڭ قانۇن-ئىنتىزامغا رىئايە قىلىش كۆز قارىشىنى كۈچەيتىشى كېرەك. ئىسلام دىنىنىڭ ئىسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇپ، مادارى يېتىدىغان دائىرە ئىچىدە ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرىنى ئېلىپ بېرىپ، ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئۇلارنى سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىلەن مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا پائال قاتناشتۇرۇپ، ئۆز مىللىتى، ئۆز رايونىنىڭ ئىقتىسادىي تەرەققىياتى ۋە جەمئىيەت تەرەققىياتى ئۈچۈن تۆھپە قوشىدىغان قىلىشى كېرەك.

ئىسلام جەمئىيەتلىرى يېڭى، كەسپىي دىنىي خادىملارنى يېتىشتۈرۈش خىزمىتىنى ياخشى ئىشلەپ، تىرىشىپ ئىسلام شۆيۈەنلىرىنى ئوبدان باشقۇرۇپ، ۋەتەننى سۆيىدىغان، پارتىيە رەھبەرلىكىنى ھىمايە قىلىدىغان، سوتسىيالىزم يولىدا چىڭ تۇرىدىغان، يۇقىرىراق دىنىي بىلىملەرگە ئىگە ياش كەسپىي دىنىي خادىملار قوشۇنىنى يېتىشتۈرۈپ چىقىپ، ئېلىمىزنىڭ ئىسلام دىنىنى سوتسىيالىزمغا تېخىمۇ ئوبدان ئۇيغۇنلاشتۇرۇشى ۋە ماسلاشتۇرۇشى كېرەك.

ئىسلام جەمئىيەتلىرى سىرت بىلەن بولغان دوستانە بىرىش-كېلىشنى راۋاجلاندۇرۇش، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش، "بىر دۆلەتتە ئىككى خىل تۈزۈم"نىڭ ئەمەلگە قويۇلۇشىغا تۈرتكىلىك قىلىش ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش قاتارلىق جەھەتلەردە بىرمۇنچە پايدىلىق شارائىتقا ئىگە بولۇپ، تېخىمۇ زور رولىنى جارى قىلدۇرۇشى مۇمكىن. ئىسلام جەمئىيەتلىرى سىرت بىلەن بولغان بېرىش-كېلىش ئىشلىرىنى پائال ھەم پۇختا ئۇيۇشتۇرۇپ، چەت ئەللەر بىلەن ئالاقە باغلاش خىزمىتىنى تېخىمۇ ياخشى ئىشلىشى لازىم.

ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئىشلىرى ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ ۋەكىللىرىنى كۈتۈۋېلىش يۈزىسىدىن بېرىلگەن چايدا قىلىنغان سۆز

(1987-يىل 3-ئاينىڭ 14-كۈنى)

جاۋابنامە

ۋەكىللەر ۋە يولداشلار:

يولداش جياڭ پىڭ پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى بىرلىك سەپ بۆلۈمى، گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسى ۋە دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتى نامىدىن مۇھىم سۆزقىلدى، مەن ئۇنىڭ سۆزىگە پۈتۈنلەي قوشۇلىمەن. جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ئوڭۇشلۇق ئېچىلىۋاتقان قۇتلۇق پەيتتە، مەن يەنە بىر قېتىم دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتىغا ۋاكالىتەن يىغىنىنىڭ تولۇق مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ چىقىشىنى چىن كۆڭلۈمدىن تەبرىكلەيمەن ھەمدە ھەرقايسى ۋەكىللەرنىڭ بۈگۈنكى چايغا قەدەم تەشرىپ قىلغانلىقىنى قىزغىن قارشى ئالىمەن.

مەملىكىتىمىز كۆپ مىللەتلىك، بىرلىككە كەلگەن سوتسىيالىستىك مەملىكەت. مەملىكەت بويىچە 56 مىللەت ئېچىدە ئاممىۋى خاراكتېرلىك ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان خۇيزۇ، ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاتار، تاجىك، دۇڭشياڭ، سالا ۋە باۋئەندىن ئىبارەت ئون مىللەت بار، ئۇلار 14 مىليوندىن ئارتۇق ئاھالىغا ئىگە بولۇپ، مەملىكەت بويىچە ئازسانلىق مىللەتلەر ئاھالىسىنىڭ 23 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ. بۇ مىللەتلەرنىڭ خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش پۈتكۈل مىللىي خىزمەتنىڭ مۇھىم تەركىبىي قىسمى ھېسابلىنىدۇ، شۇڭا بۇ قېرىنداش مىللەتلەرنىڭ ئەقىل-پاراسىتىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، ئۆزىنى گۈللەندۈرۈش، ھەممە مىللەت بىرلىكتە گۈللىنىش ۋە جۇڭگوچە سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشقان ۋەتەنىنى قۇرۇشتەك ئۇلۇغۋار ئىشتا

بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك ئىش، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىدەك ئۇلۇغۋار ئىش ئون نەچچە مىليون ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقى بىلەن بىرلىكتە ئورتاق تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىگە مۇھتاج. ئىشىنىمىزكى، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، ئىلمىزنىڭ مۇسۇلمانلىرى چوقۇم ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق غايىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ۋە جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇشتا داۋاملىق يېڭى تۆھپە قوشىدۇ.

ئاخىردا، يىغىنغا مۇۋەپپەقىيەت، ۋەكىللەرگە ۋە يولداشلارغا سالامەتلىك تىلەيمەن!

سۆزۈم تۈگىدى، سىلەرگە رەھمەت.

ئۇلارنىڭ زور رولىنى جارى قىلدۇرۇش ئۈچۈن، بۇ خىزمەتكە چوقۇم يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرىشىمىز لازىم.

ھەممەيلەنگە مەلۇمكى، مىللەت بىلەن دىن بىر-بىرىگە ئوخشاش بولمىغان ئىككى خىل ئىجتىمائىي ھادىسە. دىن ئىجتىمائىي فورماتسىيە بولۇپ، ئۇستقۇرۇلمىغا مەنسۇپ. مىللەت بولسا تارىختا تەبىئىي ھالدا شەكىللەنگەن، ئىنسانلارنىڭ مۇقىم بولغان ئورتاق گەۋدىسى، دىن بىلەن مىللەت تەڭ پەيدا بولغان ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئۆزىگە خاس تارىخى بار. شۇ سەۋەبتىن، بۇ ئۇن مىللەت بىرلا ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلسىمۇ، ھەرقايسىسى ئۆزىگە خاس روشەن مىللىي خۇسۇسىيەتكە ئىگە. ئۇلار ئورۇنلاشقان جاي، ئىقتىسادىي تۇرمۇش، مەدەنىيەت ۋە ئۆرپ-ئادەت جەھەتلەردە ئۆزىگە خاس خۇسۇسىيەتكە ئىگە بولغاندىن تاشقىرى، تىل جەھەتتە، ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاتار ۋە سالا تىلى ئالتاي تىلى سىستېمىسىنىڭ تۈرك تىلى ئائىلىسىگە كىرىدۇ؛ دۇڭشياڭ، باۋئەن تىلى ئالتاي تىلى سىستېمىسىنىڭ مۇڭغۇل تىلى ئائىلىسىگە كىرىدۇ؛ تاجىك تىلى ياۋروپا-ھىندى تىلى سىستېمىسىغا كىرىدۇ؛ خۇيزۇ تىلى خەنزۇ تىلى بىلەن بىر بولۇپ، خەنزۇ-زاڭزۇ تىلى سىستېمىسىغا كىرىدۇ. تۈرلۈك خۇسۇسىيەت ۋە پەرقلەر تۈپەيلىدىن، ئۇلار ئۆز ئالدىغا بىر مىللەت بولۇپ، ئۇزاققىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋېرىدۇ.

دىن بىلەن مىللەت ھەم ماھىيەتتە پەرقلىنىدۇ، ھەم بىر-بىرى بىلەن زىچ باغلانغان بولىدۇ. دىن مىللەتنىڭ سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىيەت ھەتتا ئۆرپ-ئادەت قاتارلىق جەھەتلىرىگە كەڭ ۋە چوڭقۇر تەسىر كۆرسىتىدۇ. بىر دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا بىرمۇنچە ئورتاقلىق ياكى ئوخشاشلىق مەۋجۇت. يۇقىرىدا ئېيتىلغان ئون مىللەت بىر دىنغا ئېتىقاد قىلغانلىقى، يەنە كېلىپ كۆپچىلىكى ئۇزاقتىن بېرى ئېلىمىزنىڭ غەربىي شىمال رايونىدا بىرلىكتە ياشاپ كەلگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلار ئىقتىسادىي تۇرمۇش، ئۆرپ-ئادەت، ئىجتىمائىي ئاڭ-پىكىر ۋە رۇھىي ھالەت قاتارلىق جەھەتلەردە نۇرغۇن ئورتاقلىققا ئىگە.

بۇ قېرىنداش مىللەتلەر جۇڭگو زېمىنىدا يېتىشكەن، ئۇلار ۋەتەننى گۈللەندۇرۇش، جۇڭگو بىلەن چەتئەللەر ئوتتۇرىسىدا ئالاقە يولىلىرىنى ئېچىش ۋە ئالاقە ئورنىتىش، جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ پارلاق مەدەنىيىتىنى يارىتىش، ۋەتەننىڭ بىرلىكى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش قاتارلىق جەھەتلەردە زور خىزمەت كۆرسەتكەن. ئۇلار باشقا قېرىنداش مىللەتلەرگە ئوخشاشلا ئۆزلىرىنىڭ شانلىق تارىخىغا ئىگە، تېخىمۇ مۇھىمى بۈگۈنى ۋە كەلگۈسى بار. پارتىيىمىز پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىغە رەھبەرلىك قىلىپ جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرماقتا، بۇ پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ تۈپ مەنپەئىتى، شۇنداقلا مىللەتلەرنىڭ راۋاج تېپىپ، بىرلىكتە گۈللىنىشىنىڭ بىردىنبىر توغرا يولى. بىز بۇ جەھەتتە تېخىمۇ زور تۆھپە قوشۇشىمىز لازىم ۋە پۈتۈنلەي تۆھپە قوشالايمىز. بۇ قېرىنداش مىللەتلەرنىڭ ئىگىلىك تەرەققىياتىنى تېزلىتىش ئۈچۈن، تۆۋەندىكى بىرنەچچە جەھەتتە كۆپرەك تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىمىز لازىم.

1. ئوت-چۆپ ئۆستۈرۈش ۋە چارۋىچىلىق ئىشلىرىنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. غەربىي شىمال رايونىدا كەڭ يايلاقلار بار، قازاق، قىرغىز قاتارلىق مىللەتلەر چارۋىچىلىقنى ئاساس قىلىدۇ، باشقا بەزى مىللەتلەر يېرىم دېھقانچىلىق-يېرىم چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدۇ ياكى چارۋىچىلىق بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغان كەسىپ بىلەن شۇغۇللىنىدۇ،

ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى پادا بېقىش، ۋە كالا-قوي بېقىش ۋە باشقۇرۇشتا مول تەجرىبە ۋە ھۈنەر-سەنئەتكە ئىگە. ئۇلارنىڭ بۇ ئارتۇقچىلىقىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇش لازىم. چارۋا مالنى كۆپ بېقىش ئۈچۈن ئوت-چۆپنى كۆپەيتىشكە توغرا كېلىدۇ؛ چارۋا مالنى ئوبدان بېقىش ئۈچۈن، ياخشى ئوت-چۆپ بولۇشى كېرەك. بىئولوگىيە ساھەسىدە ئۆسۈملۈك — ئىشلەپچىقارغۇچى، ھايۋانلار — ئىستىمال قىلغۇچى، مىكروبىئولوگىيە — ئەسلىگە كەلتۈرگۈچى. شۇ سەۋەبتىن، چارۋىچىلىقنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، ئوت-چۆپ ئىگىلىكىنى رزو كۇچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇش لازىم. ئوت-چۆپ بولسا يەرشارىدا قايتا ئۆسۈپ تۇرىدىغان ئەڭ مول ئېنېرگىيە غەزنىسى ھېسابلىنىدۇ، ئۇ قۇياش ئېنېرگىيىسىنى خىمىيە ئېنېرگىيىسىگە ئايلاندۇرۇپ، ھايۋانات ۋە ئىنسانلارنىڭ ئىشلىتىشىگە يەتكۈزۈپ بېرىدۇ. بىراق، كىشىلەر ئۇزاقتىن بېرى ئوت-چۆپنىڭ مۇھىملىقىغا ئېتىبارسىز قاراپ، ئۇنى خالىغانچە دەپسەندە قىلىپ ۋە بۇزۇپ كەلدى. كىشىلەر مۇشۇنداق قىلىشنىڭ كۆپ دەردىنى تارتتى، ئەلۋەتتە. بەزى مەملىكەتلەردە بىپايان يايلاق بولغان، بۇيايلاق ئىنسانلار تارىخىدا ھەممىدىن بۇرۇن چارۋىچىلىق راۋاجلانغان رايونلارنىڭ بىرى ئىدى، بۇگۈنكى كۈندە بولسا ئۇلارنىڭ تولا يەرلىرى چۆللىشىپ كېتىپ، بۇ جايلاردىكى كىشىلەر ياخشى كۆرىدىغان كالا گۆشى بىلەن قوي گۆشىنى ئىمپورت قىلىدىغان بولۇپ قالدى. بىز بۇنىڭدىن ساۋاق ئېلىپ، ئوتلاقلارنى ئاسراش ۋە پەرۋىش قىلىشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشىمىز، ئاشلىق تېرىغانغا ئوخشاش ئوت-چۆپ تېرىشىمىز ھەمدە ئوت-چۆپنى ھەرتەرەپلىمە كۆپەيتىپ، زامانىۋىلاشقان ئوت-چۆپ ئىگىلىكىنى راۋاجلاندۇرۇشىمىز لازىم.

2. بوستانلىقتىكى دېھقانچىلىقنى ئوبدان يولغا قويۇش كېرەك. ئىسلام دىنىغا مىللەت بويىچە ئېتىقاد قىلىدىغان ئون مىللەتنىڭ تولىسى قۇرغاق رايونلارغا جايلاشقان بولۇپ، بۇ يەرلەردە ئاشلىق، كۆمۈز مۆھ-چۆھ ۋە قوغۇن-تاۋۇز قاتارلىق يېزا ئىگىلىك زىرائەتلىرىنى تېرىشتا ئاساسەن سۇغۇرۇشقا تايىنىلىدۇ. مۇشۇنداق بوستانلىقتىكى يېزا ئىگىلىكى ئادەتتىكى رايونلاردىكى يېزا ئىگىلىكىگە ئوخشىمايدىغان نۇرغۇن خۇسۇسىيەتلەرگە ئىگە، بۇ خۇسۇسىيەتلەرنى تونۇش ۋە ئىگەللەش، خۇسۇسەن سۇ بايلىقىنى ئېچىش ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىش ئىشلىرىنى ئەستايىدىل ئوبدان ئىشلەپ، تۇجۇپىلەپ باشقۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىش كېرەك، شۇنداق قىلغاندا، ئاندىن سېلىنغان تۇرلۇك مەبلەغنىڭ ئۇنۇمىنى ئۆستۈرۈپ، مەھسۇلاتنىڭ رىقابەت كۈچىنى ئاشۇرغىلى بولىدۇ.

3. سانائەتنى پائال راۋاجلاندۇرۇش لازىم. بۇ مىللىي رايونلاردىكى ئاجىز ھالقا ھېسابلىنىدۇ، شۇنداقلا بۇ يوشۇرۇن كۈچ بارتەرەپ. مىللىي رايونلارنىڭ يەر ئۈستى ۋە يەر ئاستى بايلىقى مول بولۇشتەك ئالاھىدىلىكىگە ئاساسەن، يېغىش ۋە كان ئېچىش قاتارلىق خام ئەشيا-ماتېرىيال سانائىتىنى تېرىشىپ راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. سىرتقا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش ۋە توغرا لىنىيىلىك ئىقتىسادىي ئالاقە باغلاش ئارقىلىق پىششىقلاپ ئىشلەش سانائىتىنى راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. يەنە ئامىمغا تايىنىپ يېزا-بازار كارخانىلىرىنى زور كۈچ بىلەن راۋاجلاندۇرۇپ، تېزرەك كەمبەغەللىكتىن قۇتۇلۇپ بېيىش يولىغا مېڭىش لازىم.

4. سودا ۋە مۇلازىمەتچىلىك ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش لازىم. خۇيزۇلار ۋە ئۇيغۇرلار تىجارەت قىلىشقا ماھىرلىقى بىلەن داڭقى بار. خۇيزۇلار ئولتۇراقلاشقان جايلارنىڭ تولىسى

شەھەر-بازار ۋە مۇھىم قاتناش يوللىرىغا جايلاشقان، نىكىشىيا خۇيزۇ ئاپتونوم رايونى، گەنسۇ ئۆلكىسى لىنشيا خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى ۋە شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ سانجى خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستى قاتارلىق خۇيزۇلار توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان رايونلار دېھقانچىلىق رايونلىرى بىلەن چارۋىچىلىق رايونلىرى چېگرىداش بولغان ياكى ئۆتكۈنچى رايونلار ھېسابلىنىدۇ. بەزى جايلار تاغلىق چاي بىلەن ئات ئالماشتۇرۇش سودىسى قىلىش ئەنئەنىسىگە ئىدى ئىگە. ئۇلارنىڭ سودا-تىجارەت قىلىشقا ماھىر بولۇش ئارتۇقچىلىقىنى جارى قىلدۇرۇپ، سودا ئارقىلىق يېزا ئىگىلىكىگە تۈرتكە بولۇپ، سودا ئارقىلىق سانائەتنى ئىلگىرى سۈرۈپ، سوتسىيالىستىك تاۋار ئىگىلىكىنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىش لازىم.

5. مىللىي رايونلارنى ئەرەب ئەللىرىگە، بولۇپمۇ دېڭىز قولتۇقى ئەللىرىگە ئېچىۋېتىش خىزمىتىنى ئىلگىرى سۈرۈش لازىم. ئون ئازسانلىق مىللەتنىڭ ئىسلام ئەللىرى بىلەن ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت جەھەتلەردە ئەنئەنىۋى ئالاقىسى بار ھەم ئورتاق دىنىي ئېتىقادغا ئىگە، شۇنىڭدەك ئوخشاپ كېتىدىغان تۇرمۇش ۋە ئىستېمال ئادىتىگە ئىگە. غەربىي شىمال رايونى، بولۇپمۇ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى ئېلىمىزنىڭ ئەرەب ئەللىرىگە ئەڭ يېقىن رايونى. بۇ رايونلاردىكى مول دېھقانچىلىق-چارۋىچىلىق بايلىقى، كان بايلىقى ۋە ئۆزىگە خاس سەيلە-ساياھەت بايلىقى جەھەتلەردە چەتئەللىك سودىگەرلەر ۋە چەتئەل مەبلىغىنى جەلپ قىلىدىغان يوشۇرۇن كۈچ كۆپ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ پايدىلىق شەرت-شارائىتتىن تولۇق پايدىلىنىپ، كەڭ يول ئېچىپ، ئۇچۇر يوللىرىنى راۋانلاشتۇرۇپ، سودا ۋە ئەمگەك كۈچى چىقىرىش ئىشلىرىنى كېڭەيتىپ، مەبلەغ ۋە مۇۋاپىق كېلىدىغان تېخنىكىنى كىرگۈزۈپ، ئۆز رايونىنىڭ ئىگىلىك تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش لازىم.

يۇقىرىدا ئېيتقانلىرىم شۇنى چۈشەندۈرىدۇكى، ئىسلام دىنىغا مىللەت بويىچە ئېتىقاد قىلىدىغان ئون ئاز سانلىق مىللەتنى مۇمكىن قەدەر بالدۇرراق بېيىتىش ئۈچۈن، ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدەش ۋە ئۆز جايىنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ ئىش قىلىش دېگەن تۈپ پرىنسىپقا ئاساسەن، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ فاكىجېن، سىياسەت ۋە پىلانلىرىنى مىللىي ئالاھىدىلىك، تەبىئىي ئالاھىدىلىك ۋە سانائەت ئالاھىدىلىكى بىلەن زىچ بىرلەشتۈرۈش لازىم. ئىسلام دىنى "پانىي دۇنيادىكى بەخت ۋە باقىي دۇنيادىكى بەخت"نى ئىزلەيدۇ. ھېنىكىچە، مىللىي رايونلارنىڭ ئىگىلىك تەرەققىياتىنى تېزلىتىش مەسلىسى سىلەرمۇ كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان مەسىلە. يېقىنقى بىر-نەچچە يىلدىن بۇيان، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار مىللىي ئىقتىساد ۋە مەدەنىيەتنى راۋاجلاندۇرۇش توغرىسىدا نۇرغۇن ياخشى پىكىرلەرنى بەردى، بىرمۇنچە پايدىلىق خىزمەتلەرنى ئىشلىدى، بۇ خۇشاللىنارلىق ۋە قەدىرلەشكە تېگىشلىك ئۆزگىرىش ۋە ئىلگىرىلەش. مىللەتلەرنىڭ گۈللىنىشى ۋە تەرەققىياتىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان بارلىق كىشىلەر، ۋەتەننى سۆيىدىغان ۋە ۋەتەننىڭ ئىستىقبالىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان بارلىق كىشىلەر مۇشۇنداق ئۆزگىرىش ۋە ئىلگىرىلەشنى قىزغىن قارشى ئالىدۇ ۋە قوللايدۇ. كۆپچىلىكنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ زور مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىشىنى، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتىدە ئۈزلۈكسىز ئىلگىرىلەپ يېڭى تۆھپە يارىتىشىنى چىن قەلبىمدىن تىلەيمەن!

سىلەرگە رەھمەت!

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ۋەكىللىرىنىڭ ئىسىملىكى (330 كىشى)

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە بېيجىڭدا تۇرۇشلۇق ئورۇنلار (30 كىشى):

بۇرھان شەھىدى (ئۇيغۇر) جاڭ جيې بەي شۇيى
شېن شياشى ماسۇكتەك ليۇ پىنيى جاڭ بىڭدو
ما شيەن ئەھمەت ۋاجىدى (ئۇيغۇر) ياڭ رۇنشېن
رەشىدە(ئايال، تاتار) ليۇ لىنروي نا جۇك ماۋ بېيجى
ما جاۋچۇن جىن دىڭمىڭ ياڭ يۇڭچاڭ تەۋەككۇل (ئۇيغۇر)
خوجا ئابدۇللا (ئۇيغۇر) ماجيې ما شۇجۇن (سالا) شا جىڭشيەن
ما يىن گۇك چىڭجى ما جىنچيەن (دۇڭشياڭ) ياڭ ليەنكەي
لى خۇايىڭ داجيې شيەن ۋېيجۇن جاڭ جىخۇا

بېيجىڭ شەھىرى (9 كىشى):

ۋېن شىڭسەن ئەي يىزەي ما ۋەنچېڭ چېن گۇاڭيۇەن
تۇك خۇايىڭ (ئايال) ئەن شۇېي يۇگۇاڭزېڭ جاڭ دىيەنچىڭ
شى كۇنبىن

تيەنجىن شەھىرى (8 كىشى):

جاڭ گۇاڭخۇا جاڭ شۇسېڭ ۋۇ مىڭيۇ بەي لياڭپۇ
تەن خۇيلەن (ئايال) چېن ۋېنبىن ۋاڭ يۇيەن ۋاڭ شىئەن

شاڭخەي شەھىرى (7 كىشى):

ما رېنبىن يۇەن چياڭ گەي ۋېيدې ۋاڭ جيۇن
لى گۇينىڭ (ئايال) ما يۇك بەي سۇندې

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى (80 كىشى):

ھامۇت دامۇللا ھۇسەيىن ھاجى ئابدۇللا دامۇللا خەنسەدىردىن
مۇھەممەت ئىمىن كەنجى مائەنتەي ھاجى ئەكبەر
بارات دامۇللا سالىھ دامۇللا ھاجى داۋۇت ئاخۇن ھۇسەن تۇرسۇن خەلپەت ھاجى
شېرىپجان دامۇللا ماجېڭجۇڭ زوردىخان دامۇللا ئابدۇغىنى دامۇللا ھاجى
مۇقاممەت ئىمام ھاجى ئىراھىم قازى ھاجى رەھىم روزى ھارۇنخان ھاجى
ئاباۋ مۇھەممەت سالىھ ھاجى يەھياجان مۇزەپپەر نۇرىمانخان تەۋەككۇل

سەيدۇللا ئاخۇن
مۇھەممەت قارى
ئەبەي مەخسۇم ھاجى
ئابلامۇھەممەت قارى
ما مىڭجاڭ
تۇرسۇنخان خوجا
جانانخان بەختى ھاجى
ئابدۇكېرىم قارى
جاپپار موللا
موللانىيازخان ھاجى
ھاشىم داموللا
ھەپىزىخان
باۋخۇلىن
تۇردى ھاجى
گۇجىڭشۇ

جاۋ يۇنلۇڭ ھاجى
ئىمىن روزى
ئابدۇۋەلى قاسىم
ئابلىمىت يۇسۇپ
ئەسقەت شاكىر
ساۋۇت داموللا
يۇنۇس داموللا
ئەزىزھاجى
مايۇلىن
ئۆمەرئاخۇن
خالمەت
سەلىمەخان
ئىسمائىل تۇردى
ھاپىز پازىل
سۇ دېچىڭ

مايەنمىڭ
ئابلىمىت داموللا
زەيدىن ئابدىن مەۋلۇي
شايىخان
ئابدۇللا مۇدەررىس ھاجى
ئابلىزخان خوجا
ئابلىمىت خەلپەت ھاجى
تەن زۇفۇ
ئابلىمىتخان خوجا
جارۇللا قارى
ئابدۇرەشىت تېيىپ
مەلىكىنساخان
لى چېڭيۇەن
ئىسمائىل

ياڭ ئۇچىڭ
ھىدايەت داموللا
ئىبراھىم داموللا ھاجى
ئاينىساخان ئىبراھىم
ئابدۇرىشىت ئىسلام
نۇرئالىدىن

ماجنيۇەن
نۇرقارى ھاجى
تۇلياۋ
مۇھەممەت تۇردى
تۇردى بەڭ
ئالىم پولات
ئەخەت

نىڭشيا خۇيزۇ ئاپتونوم رايونى (25 كىشى):

ماتېڭئەي
شېي شېڭلىن
جاڭ يۇسۇي (ئايال)
تيەن يۇشى
ما يۇشياڭ (ئايال)
ياڭ خۇەيجېن
خي جاۋگو

مۇيلەن
مېيەن ۋېيلىن
جاڭ شيۇلىيەن (ئايال)
لى دېگۇي
خۇڭ ۋېيزۇڭ
ما ۋەنگو

ليۇ جىڭلۇڭ
لو مىڭداۋ
خۇاڭ كېچىن
ۋۇ چىڭفاڭ
سۇ جىنمېي
لو خۇڭرۇ

يې جېڭگاڭ
ۋاڭ خۇەيرېن
شيەن پېيلى
جىن جۇڭخۇا
لى تىڭخې
ما بىڭدې

گەنسۇ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى (23 كىشى):

ما جىنچېڭ
بەي يۇفېڭ (ئايال)
لا يۇڭرۇي
جەي ۋېنبىن
جەي چۇەنفۇ
بەي شۇخۇا (ئايال)

ما جۇڭيۇڭ
ما دېلىڭ
ياڭ سېڭ
ما فۇچۇن
ۋۇ يۇڭتەي
ما جۇڭشۇن

ما شۇخەي
ما رۇلىن
ما دېشياڭ
ياڭ شىباۋ
ما شاڭيى
خەن ياڭتيەن

خەن جېنگاڭ
مۇخاممات ئىلى
ما جىشۇەن
ما گوتەي
سەي. چاڭچىڭ

چىڭخەي ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى (14 كىشى):

خەن شېڭگۇي
ما جۇڭدې
شىڭ شېڭخۇي

ما ۋېنكۇي
ما شىرۇڭ
ما فۇشياڭ

خەن مەنسۇر
ما شياڭچېن
ما تيەنچېڭ

ما خەيلىن
ما شياۋرۇڭ (ئايال)
خەن ۋېيلەن (ئايال)

ما كەلسۇ (ئايال)　　خەن خاتىر

ئىشەنشى ئۆلكىسى (7 كىشى):

مالياڭجى　　ما يېڭچۇن　　جاۋ مېڭشىن　　لەن فۇجۇن

ما دۇڭچېن　　ما جۇنجو　　ما جىشىن

سەنشى ئۆلكىسى (4 كىشى):

يېن زېچاڭ　　فى شىجىڭ　　چېڭ جۇڭتيەن　　مەي يېڭجى

ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى (8 كىشى):

جىن دېخەي　　ليۇ فېڭيىڭ (ئايال)　　خەي مىڭ　　خې بېڭجېن

سۇڭ بېڭشيەن　　لى ۋېنشۇەن　　ماۋ مېڭجاڭ　　ۋاڭ كۇيجېن

خېبېي ئۆلكىسى (12 كىشى):

ما جىنپو　　بەي يۇشېڭ　　جاڭ جېنشەن　　شا جىنلىڭ

لى جاۋپۇ　　بەي گۇاڭتيەن　　لى رۇيلىن　　بەي يۇكۇەن

دىڭ چېڭشۇەن　　دەي فۇچاڭ　　گوجۇنچېن　　لياڭ ششەن (ئايال)

شەندۇڭ ئۆلكىسى (12 كىشى):

لى چاۋچى　　ۋاڭ چېڭجۇن　　ياڭ زۇڭلياڭ　　خۇڭ يۇتاڭ

چېن شېڭچى　　جۇ جۇڭرېن　　مى شۇجېن (ئايال)　　مى گۇاڭشۇن

سەي يۇڭچىڭ　　لى چاۋيىڭ　　سۇن ۋېيجۇڭ　　ما دېگۇي

خېنەن ئۆلكىسى (14 كىشى):

گەي شمىڭ　　جاڭ شۆجى　　ما ۋاڭخۇا　　جاۋ جىگۇاڭ

جاۋ جېنيىڭ　　جۇ يەنلىڭ　　فەن خاۋگۇ　　ما فېڭشيەن (ئايال)

شى سۇۋېن (ئايال)　　دىڭ گۇاڭجى　　لى داۋچۇەن　　بو لىسېن

لەن يۇتيەن　　يۇەن جېڭشى

ھۇبەنخۇي ئۆلكىسى (6 كىشى):

مېي جىنجەي　　لى مۇتاڭ　　بەي شۇجۇن (ئايال)　　خۇاڭ شيۇ

لى شاۋچۇ　　فاڭ چۇچىڭ

جياڭسۇ ئۆلكىسى (7 كىشى):

ليۇ شىجېن　　ما گوشيەن　　گېي ۋېيلى　　سەي ۋېيگېڭ

سو گولياڭ　　جاۋ خۇايۇ　　تەن شيۇخۇا (ئايال)

جېجياڭ ئۆلكىسى (3 كىشى):

ما چېڭفا　　جياڭ فۇدى　　جاڭ يۇنشى

خۇنەن ئۆلكىسى (3 كىشى):

خۇاڭ چېكجى ما شاۋچېڭ جيەن ۋەنگۇي

خۇبيي ئۆلكىسى (5 كىشى):

ما گۇڭجىن ما چاۋرېن جيەن تيەنسۇڭ ۋاڭ بىكشيا

ليۇ دۇڭخەن

جياڭشى ئۆلكىسى (2 كىشى):

بو شفاڭ ۋاڭ شياۋجۇ

فۇجيەن ئۆلكىسى (3 كىشى):

شيەن تۇنەن خۇاڭ چيۇرۇڭ رېن جۇشېڭ

گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسى (4 كىشى):

ياڭ خەنگۇاڭ ما فېڭدا ياڭ كەيجى فۇ گۇيسەي

گۇاڭشى جۇاڭزۇ ئاپتونوم رايونى (3 كىشى):

بەي شيەنيو ياڭ پۇشەن (ئايال) دىڭ مىڭدۇڭ

سىچۇەن ئۆلكىسى (5 كىشى):

ما شېنجى يۇ زىيۇن ما ۋەنچۇەن ياڭ خۇا

خۇاڭ مڭجى

گۇيجۇ ئۆلكىسى (4 كىشى):

نا شڭجەي ئەن دىۋېي ما جۇڭرېن ما خۇڭئېن

يۇننەن ئۆلكىسى (14 كىشى):

ما خۇيتىڭ نا گوشياڭ نا گۇاڭيۇڭ نا بېنسى

ما زۇڭلياڭ ما شىنسەن جاڭ زىرېن ما ۋېيجىڭ

ۋاڭ شياۋسەي خۇاڭ شۆلى خۇ يۇڭگاڭ دۇەن مىڭلۇڭ

شىزاڭ زاڭزۇ ئاپتونوم رايونى (3 كىشى):

هەسەن هەبىب خابى

خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىسى (6 كىشى):

ياڭ پېيخۇا خۇڭ جيېچۇەن ما شياۋفەن جېڭ لۇڭخۇي.

ليۇ زىمىڭ ياڭ گويىڭ

جىلىن ئۆلكىسى (4 كىشى):

ما يەنزېڭ مەن جىنخېڭ دىڭ شۆيۇ لى چىڭۋېن

لياۋنىڭ ئۆلكىسى (7 كىشى):

لى خۇڭبىن بەي يۇنشىڭ ياڭ گۇەنيىڭ رېن شاۋمىڭ.

ليۇ ۋېنجېڭ لېى باۋچۇن جىن يۇفېن

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ھەيئەت رىياسىتىنىڭ ئىسىملىكى

(فامىلەخەت سىزىقىنىڭ ئاز-كۆپلۈكى بويىچە تىزىلدى)

ما شيەن	ما رېنبېن	ما شاۋچېڭ	ما گۇڭجىن
ما سۇڭتىڭ	ما جېڭجۇڭ	ما جىنچېڭ	ما جۇڭيۇڭ
ما شۆخەي	ما لياڭجى	ما شىنجى	ما تېڭئېي
يەھياجان مۇزەپپەر	بۇرھان شەھىدى	ئەھمەت ۋاجىدى	ھۇسەيىن ھاجى
بەي شيەنيۇ	بەي شۇيى	مۇھەممەت ئىمىن كەنجى	خەنسەدىردىن
ئەن شۈبي	داۋۇت ئاخۇن ھۇسەن	زورىخان دامولـلا (ئايال)	
جاڭ جيې	جاڭ يۈنشى	جاڭ بىڭدو	ئابدۇللا دامولللا
هامۇت دامولللا	هاجى ئەكبەر	نا گوشياڭ	نا شىڭجەي
لى خۇڭبىن	ياڭ رۇڭشېڭ	شېن شياشى	چېن شىڭچى
جېڭ لۇڭخۇي	رەشىدە(ئايال)	جىن دېخەي	شيەن تۇنەن
هەسەن	بېي شفاڭ	بەي يۈفېڭ (ئايال)	گەي شىمىڭ
مېي جىنجەي	خەن شېڭگۇي	خەن مەنسۇر	خەن جېڭگاڭ
سەي ۋېيگىڭ	مۇ يىلەن		

جاش كاتىپ: ما شيەن (قوشۇمچە)

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى ھەيئەت رىياستى دائىمىي رەئىسلىرىنىڭ ئىسىملىكى

(فامىلە خەت سىزىقىنىڭ ئاز-كۆپلۈكى بويىچە تىزىلدى)

ما شيەن	ما جىنچېڭ	ما شۆخەي	ما سۇڭتىڭ
ما تېڭئېي	ئەھمەت ۋاجىدى	ھۇسەيىن ھاجى	بەي شۇيى
مۇھەممەت ئىمىن كەنجى		ئەن شۈبي	شېن شياشى
جاڭ جيې	جاڭ بىڭدو	هامۇت دامولللا	خەن شېڭگۇي

ھەيئەت رىياستىنىڭ يىغىن چاقىرغۇچىلىرى:

شېن شياشى هامۇت دامولللا ما شيەن

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك كومىتېتى ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ ئىسىملىكى

(211 كىشى)

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە بېيجىڭدا تۇرۇشلۇق ئورۇنلار (29 كىشى):

بۇرھان شەھىدى (ئۇيغۇر) جاڭ جيې به‌ي شۇيى
شېن شياشى ما سۇڭتىڭ ليۇپىنيى جاڭ بىڭدو
ما شيه‌ن ئەھمەت ۋاجىدى(ئۇيغۇر) ياڭ رۇڭشېڭ
رەشىدە(ئايال، تاتار) ليۇ لىنروي ما ۋېيجى ما جاۋچۇن
جىن دىڭمىڭ ياڭ يۇڭچاڭ نا جۇڭ تەۋەككۇل (ئۇيغۇر)
خوجا ئابدۇللا (ئۇيغۇر) ما جيې ما شۇجۇن (سالا)
شا جىڭشيه‌ن ما يىن گۇڭ چىڭجى ما جىنچيه‌ن (دۇڭشياڭ)
ياڭ ليه‌نكه‌ي لى خۇايىڭ دا جيې شيه‌ن ۋېيجۇن

بېيجىڭ شەھىرى (7 كىشى):

ئه‌ن شۇبي تۇڭ خۇايىڭ ما ۋەنچېڭ چېن گۇاڭيۇەن
يۇ گۇاڭزېڭ جاڭ دىيه‌نچىڭ شى كۇنبىن

تيه‌نجىن شەھىرى (5 كىشى):

جاڭ گۇاڭخۇا جاڭ شۇسېڭ ۋۇ مىڭيۇ به‌ي لياڭپۇ
نه‌ن خۇيله‌ن (ئايال)

شاڭخه‌ي شەھىرى (4 كىشى):

ما رېنبىن ۋاڭ جيۇن لى گۇيياڭ (ئايال) ما يۇڭ

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى (52 كىشى):

ھامۇت دامۇللا (ئۇيغۇر) ھۇسەيىن ھاجى (قىرغىز)
مۇھەممەت ئىمىن كەنجى (ئۇيغۇر) ئابدۇللا دامۇللا (ئۇيغۇر)
خەنسەدىردىن (تاجىك) سالىھ دامۇللا ھاجى (ئۇيغۇر)
داۋۇت ئاخۇن ھۇسەن (قازاق) تۇرسۇن خەلپەت ھاجى (ئۇيغۇر)
شېرىپجان دامۇللا (ئۇيغۇر) ما جېڭجۇڭ (خۇيزۇ)
ئابدۇغىنى دامۇللا ھاجى (ئۇيغۇر) ما ئەنتەي (خۇيزۇ)
سەيدۇللا ئاخۇن (ئۇيغۇر) مۇقامەت ئىمام ھاجى (قازاق)
ئىبراھىم قازى ھاجى (ئۇيغۇر) رەھىم روزى (ئۇيغۇر)
جاۋيۇنلۇڭ (خۇيزۇ) ما يەنمىڭ (خۇيزۇ)

بارات داموللا (ئۇيغۇر)
هارۇنخان هاجى (ئۇيغۇر)
ئابلىمىت داموللا (ئۇيغۇر)
يەهياجان مۇزەپپەر (ئۆزبەك)
ئەبەي مەخسۇم هاجى (ئۇيغۇر)
زەيدىن ئابدىن مەۋلۇى (ئۇيغۇر)
ئابلا مۇھەممەت قارى (ئۇيغۇر)
مۇھەممەت سالىھ هاجى (ئۇيغۇر)
ئاينىساخان ئىبراهىم (ئايال، ئۇيغۇر)
نۇرىمانخان تەۋەككۈل (ئايال، ئۇيغۇر)
ئەزىز هاجى (قازاق)
جانانخان بەختى هاجى (ئايال، قىرغىز)
ئەسقەت شاكىر (تاتار)
ياڭ فۇچىڭ (خۇيزۇ)
ئابدۇرىشىت ئىسلام (ئۇيغۇر)
ساۋۇت داموللا (ئۇيغۇر)
ئابلىمىت خەلپەت هاجى (ئۇيغۇر)

مۇھەممەت قارى (ئۇيغۇر)
ئىمىن روزى (ئۇيغۇر)
ئاباۋ (قازاق)
هىدايەت داموللا (ئۇيغۇر)
ئابدۇۋەلى قاسىم (ئۇيغۇر)
ئىبراهىم داموللا هاجى (ئۇيغۇر)
ئابلىمىت يۈسۈپ (ئۇيغۇر)
شايىخان (ئايال، ئۇيغۇر)
ما مىڭجاڭ (خۇيزۇ)
ئابدۇكېرىم قارى (ئۇيغۇر)
نۇرئالىدىن (قازاق)
ئابلىزخان خوجا (تاجىك)
هاجى ئەكبەر (قازاق)
ئابدۇللا مۇدەررىس هاجى (ئۇيغۇر)
تۇرسۇنخان خوجا (ئۇيغۇر)
يۇنۇس داموللا (ئۇيغۇر)

نىڭشىيا خۇيزۇ ئاپتونوم رايونى (13 كىشى)

ما تېڭئەي	مۇ يىلەن	ليۇ جىڭلۇڭ
شيې شېڭلىن	مىەن ۋېيلىن	خې جاۋگو
جاڭ شيۇليەن (ئايال)	لى دېگۇي	ۋۇ چىڭفاڭ
لى تىڭخې		

گەنسۇ ئۆلكىسى (12 كىشى):

ما جىنچېڭ (دۇڭشياڭ)	ما جۇڭيۇڭ	خەن جېنگاڭ (باۋئەن)
بەي يۈفېڭ (ئايال)	ما دېلىڭ	خەن ياڭتيەن (سالا)
مۇخاممات ئىلى (قازاق)	لا يۇڭروي	ما دېشياڭ

چىڭخەي ئۆلكىسى (8 كىشى):

خەن شېڭگۇي	ما ۋېنكۇي	خەن مەنسۇر (سالا)
ما جۇڭدې	ما شىرۇڭ	ما شياڭچېن

شەنشى ئۆلكىسى (3 كىشى)

ما لياڭجى	ما ينڭچۇن

سەنشى ئۆلكىسى (3 كىشى):

يىن زېچاڭ	فى شجىڭ

ما ۋېخەي
ما رۇلىن
ياڭ سېڭ

ما خەيلىن
خەن خاتىر (سالا)

لەن فۇجۇن

چېڭ جۇڭتيەن

ئەچكى موڭغۇل ئاپتونوم رايونى (3 كىشى):

جەن دېخەي　　خەي مىك　　ۋاك كۇيجېن

خېبېي ئۆلكىسى(6 كىشى):

ما جىنپو　　بەي يۇشېك　　جاك جېڭشەن　　شاجىنلىك

لى جاۋپۇ　　بەي گۇاڭتيەن

شەندۇك ئۆلكىسى (7 كىشى):

لى چاۋچى　　چېن شىڭچى　　جۇ جۇڭرېن　　مى شۇجىن(ئايال)

مى گۇڭشۇن　　سەي يۇڭچىك　　ما دېگۇي

خېنەن ئۆلكىسى (8 كىشى):

گەي شىمىك　　جاك شۆجى　　ما ۋاڭخۇا　　جاۋ جىگۇاك

جاۋ جېنيىك　　جۇ يەنلىن　　فەن خاۋگۇ　　ما فېڭشيەن (ئايال)

ئەنخۇي ئۆلكىسى (4 كىشى):

مېي جىنجەي　　لى شاۋچۇ　　خۇاك شيۇ　　لى مۇتاك

جياڭسۇ ئۆلكىسى (3 كىشى):

ليۇ شىجېن　　ماگو شيەن　　گېي ۋېيلى

جېيجياك ئۆلكىسى(2 كىشى):

جاك يۇنشى　　ما چىڭفا

خۇنەن ئۆلكىسى(2 كىشى):

خۇاك چېڭجى　　ما شاۋچېك

خۇبېي ئۆلكىسى(3 كىشى):

ما گۇڭجىن　　ما چاۋرېن　　جيەن تيەنسۇك (ئۇيغۇر)

جياڭشى ئۆلكىسى (2 كىشى):

بو شىفاك　　ۋاك شياۋجۇ

فۇجيەن ئۆلكىسى (2 كىشى):

شيەن تۇنەن　　خۇاك چيۇرۇك

گۇاڭدۇك ئۆلكىسى(4 كىشى):

ياك خەنگۇاك　　ما فېڭدا　　ياك كەيجى　　فۇگۇيسەي

مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى مىللىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ۋۇ شياگىبى (ئوڭدىن 1-)، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇدىرى ئىسمايىل ئەمەت (ئوڭدىن 3-)، گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ۋەن ياۋبىن (ئوڭدىن 5-)لار يىغىن سەھنىسىدە.

(بۇ بەتتىكى سۈرەتلەرنى يۇ كەيپىڭ تارتقان)

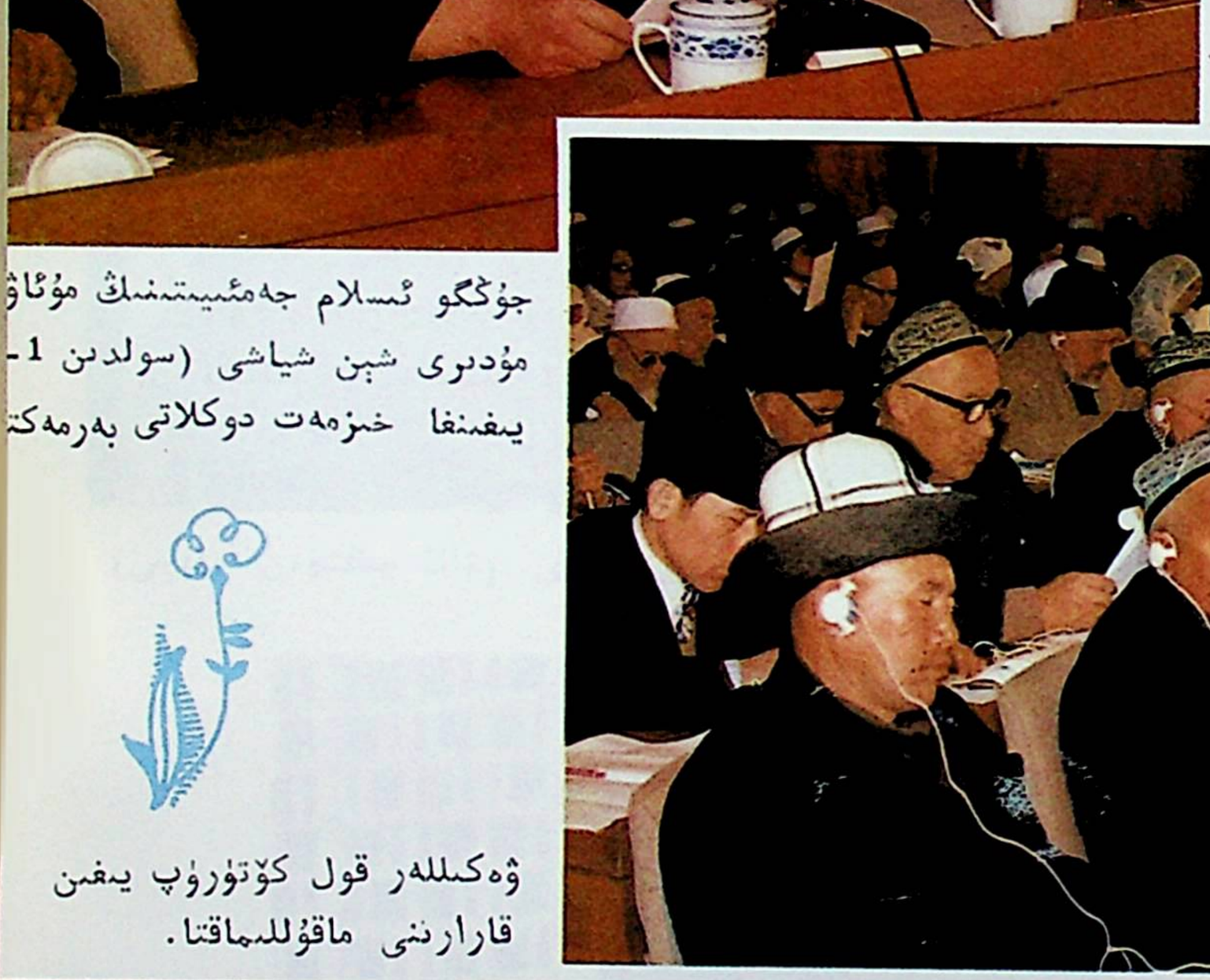

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋ
مۇدىرى شېن شياشى (سولدىن 1-
يىغىنغا خىزمەت دوكلاتى بەرمەكتە

ۋەكىللەر قول كۆتۈرۈپ يىغىن قارارىنى ماقۇللىماقتا.

يىغىن مەيدانىدىن بىر كۆرۈنۈش

(بۇ بەتتىكى سۈرەتلەرنى
يۇ كەيپىڭ تارتقان)

ج ك پ مەركىزىي كومىتېت بىرلىك سەپ بۆلۈمى، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتى ۋە گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسى بىرلىكتە چاي زىياپىتى ئۆتكۈزۈپ ۋەكىللەرنى كۈتۈۋالدى. (يۈ كەيفېڭ فوتوسى)

چياۋ شى، ياك جىڭ

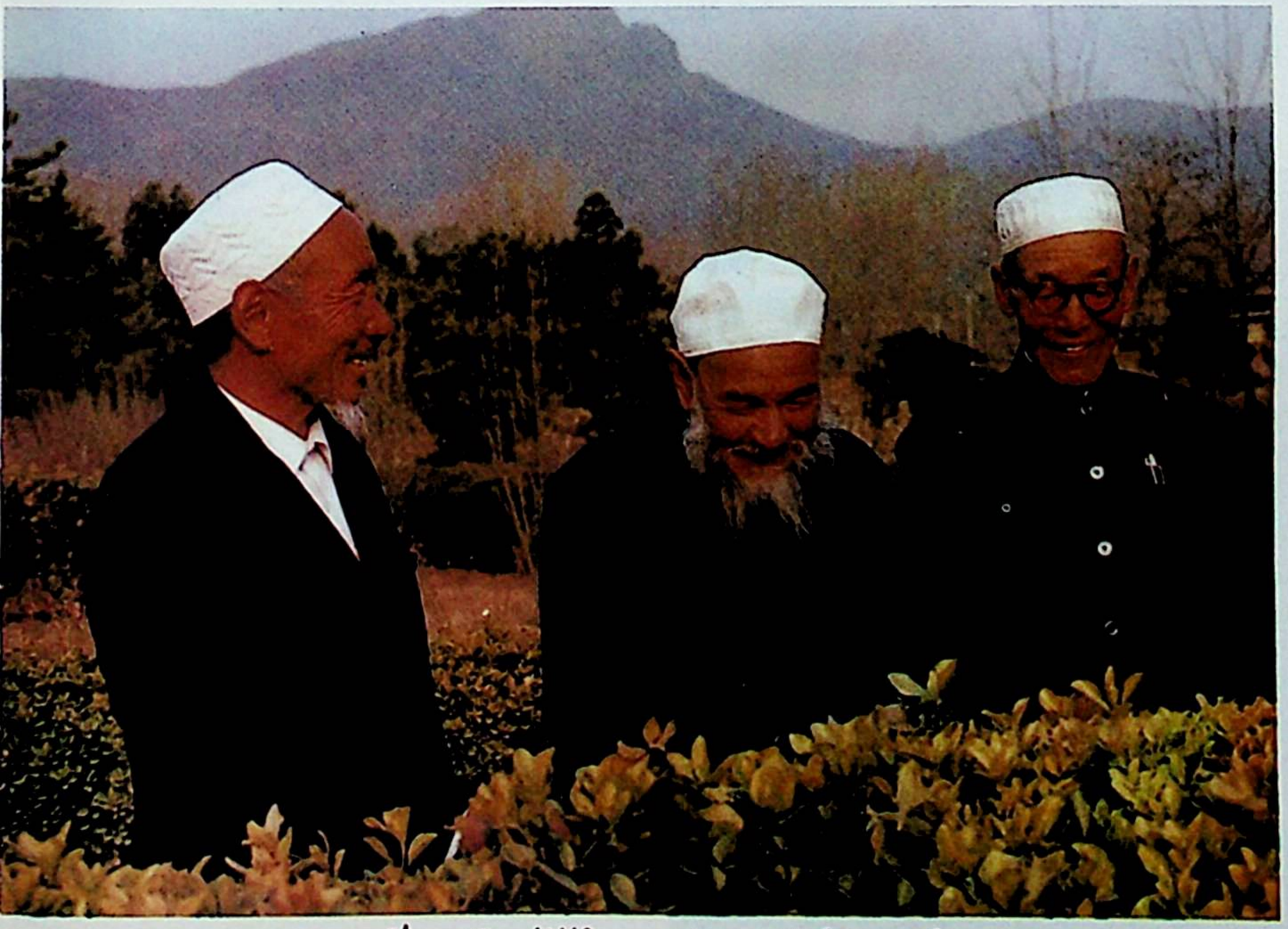

شىزاڭلىق ۋەكىللەر يىغىندىن ئالغان تەسىراتى ئۈستىدە پاراڭلاشماقتا. (يۈ كەيفېڭ فوتوسى)

ترپن، بۇرھان شەھدی قاتارلىق دۆلەت رەھبەرلىرى خەلق ساريىدا ۋەكىللەرنى قوبۇل قىلدى. (ۋاڭ چېڭشۇەن فوتوسى

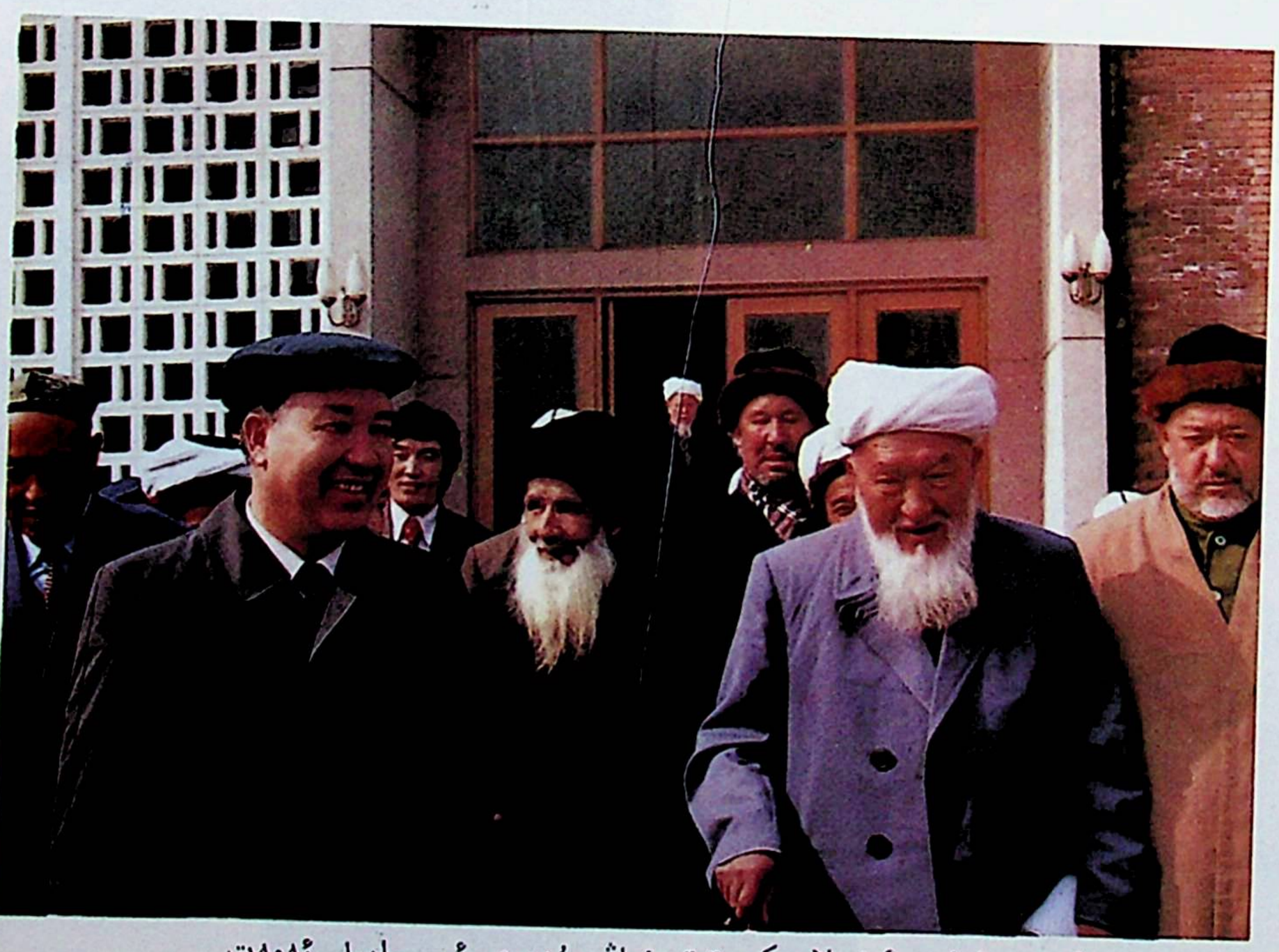

دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇدىرى ئىسمايىل ئەمەت
ۋەكىللەر بىلەن يەغىن ژالىدىن چىقىۋاتىدۇ. (يۈكەيفېڭ فوتوسى)

يېڭىدىن سايلانغان پەخرىي مۇدىر بۇرھان شەھىدى (ئوڭدا) مۇدىر شېن شياشى بىلەن سەممى سۆزلەشمەكتە (ۋاڭ چېڭشۇەن فوتوسى)

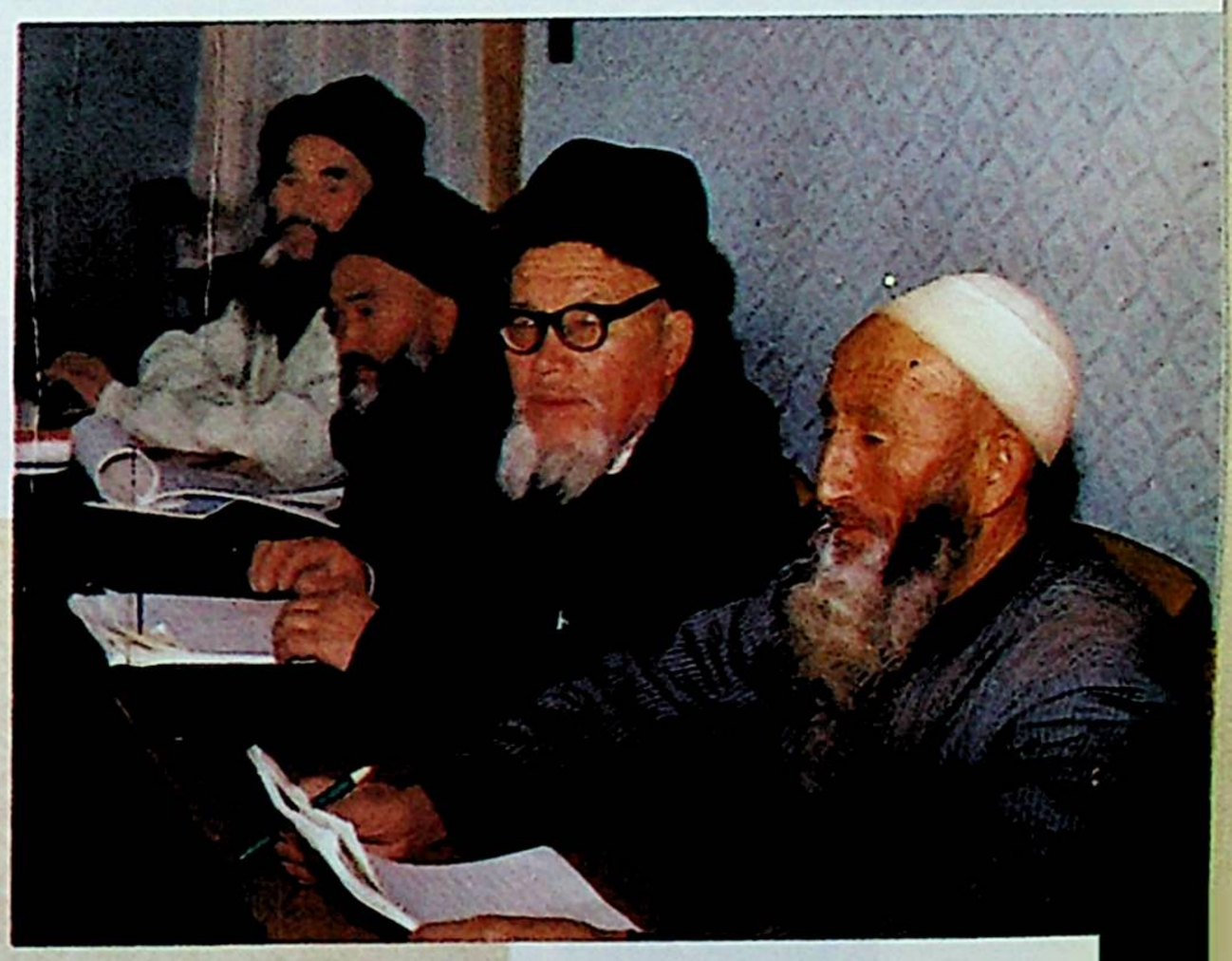

ھەر مىللەت مۇسۇلمان ۋەكىللىرى گۇرۇپپا يىغىندا. (يۇ كەيفېڭ فوتوسى)

گۇڭشى جۇڭزۇ ئاپتونوم رايونى(2 كىشى):

بەي شيەنيۇ ياڭ پۇشەن(ئايال)

سىچۇەن ئۆلكىسى (3 كىشى):

ما شېنجى يۈ زىيۇن ما ۋەنچۇەن

گۇيجۇ ئۆلكىسى (3 كىشى):

نا شىڭجەي ئەن دىۋېي ما جۇڭرېن

يۈننەن ئۆلكىسى (8 كىشى):

ما خۇيتىڭ نا گوشياڭ نا بېنسى ما زۇڭلياڭ

جاڭ زىرېن ما ۋېيجىڭ خۇاڭ شۆلى خۇ يۇڭگاڭ

شىزاڭ زاڭزۇ ئاپتونوم رايونى (2 كىشى):

هە سەن خابى

خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىسى (4 كىشى):

جېڭ لۇڭخۇي ياڭ پېيخۇا لىيۇ زىمىڭ ياڭ گويىڭ

جىلىن ئۆلكىسى (3 كىشى):

ما يەنزېڭ مەن جىنخېڭ لى چىڭۋېن

لياۋنىڭ ئۆلكىسى (4 كىشى):

لى خۇڭبىن بەي يۈنشىڭ ياڭ گۇەنيىڭ لىيۇۋېنجېڭ

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك دائىمي كومىتېتنىڭ دائىمي ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ ئىسىملىكى (80كىشى)

(فامىلە خەت سىرىقىنىڭ ئاز-كۆپلۈكى بويىچە تىزىلدى)

ما شيەن ما جيې ما يىن ما رېنبىڭ

ما شاۋچېڭ ما ۋېنكۇي ما جېنجۇڭ ما گۇڭجىن

ما ئەنتەي ما جىنچېڭ(دۇڭشياڭ) ما جىنپو ماسۇڭتىڭ

ما شۆخەي ماليانجى ما يەنزېڭ ما شېنجى

ما فېڭدا ما جۇڭيۇڭ ما خۇيتىڭ ما دېگۇي

ما خەيلىن ما تېڭنەي يەھياجان مۇزەپپەر(ئۇيغۇر)

مۇقاممەت ئىمام ھاجى (قازاق) يىن زېچاڭ بارات دامواللا (ئۇيغۇر)

بۇرھان شەھىدى (ئۇيغۇر) بەي شيەنيۇ بەي شۇيى
ئەھمەت ۋاجىدى (ئۇيغۇر) ھۈسەيىن ھاجى (قىرغىز)
ليۇ پىنيى ليۇ شىجېن مۇھەممەت ئىمىن كەنجى (ئۇيغۇر)
مۇھەممەت سالىھ ھاجى (ئۇيغۇر) تۇرسۇن خەلپەت ھاجى (ئۇيغۇر)
داۋۇت ئاخۇن ھۇسەن (قازاق) خەنسەدىردىن (تاجىك) ئەن شىۋېي
سالىھ داموللا (ئۇيغۇر) ئىبراھىم قازى ھاجى (ئۇيغۇر) ھامۇت داموللا (ئۇيغۇر)
ئابدۇللا داموللا (ئۇيغۇر) ئابدۇغىنى داموللا (ئۇيغۇر)
ئاباۋ (قازاق) ھارۇنخان ھاجى (ئۇيغۇر) شېن شياشى
لى خۇڭبىن رەشىدە (ئايال، تاتار) شيەن تۇنەن ياڭ رۇڭشېڭ
چېن شىڭچى نا جۇڭ نا گوشياڭ نا شىڭچەي
جېڭ لۇڭخۇي لو مىڭداۋ جىن دېخەي جاڭ جيې
جاڭ يۈنشى جاڭ گۇڭخۇا جاڭ شۆجى جاڭ شيۇليەن (ئايال)
جاڭ بىڭدو بەي يۈفېڭ (ئايال) بو شىفاڭ ھاجى ئەكبەر (قازاق)
ھەسەن گەي شىمىڭ رەھىم روزى (ئۇيغۇر) گۇڭ چىڭجى
مېي جىڭجەي تۇڭ خۇايىڭ (ئايال) شېرىپجان داموللا (ئۇيغۇر)
شېې شېڭلىن خەن شېڭگۇي خەن جېڭگاڭ (باۋئەن) خەن مەنسۇر (سالا)
شيەن ۋېيجۈن مۇيىلەن

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك كومىتېتى رەھبەرلىرىنىڭ ئىسىملىكى

پەخرىي مۇدىر: بۇرھان شەھىدى

مەسلىھەتچى: جاڭ جيې

مۇدىر: شېن شياشى

مۇئاۋىن مۇدىر: بەي شۇيى ھامۇت داموللا ئەن شىۋېي
ما تېڭئەي ما سۇڭتىڭ ليۇ پىنيى
ھۈسەيىن ھاجى ما جىنچېڭ جاڭ بىڭدو
ما شيەن ئەھمەت ۋاجىدى ئابدۇللا داموللا
خەن مەنسۇر ھاجى ئەكبەر

باش كاتىپ: ما شيەن (قوشۇمچە)

ۋەكىللەرنىڭ يىغىندا قىلغان سۆزلىرى

ۋەكىل ھامۇت دامۇللامنىڭ سۆزى

ئەلھەمدۇلىللاھ! جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى جۇڭگو كومپارتىيىسىنىڭ پارتىيىسى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ غەمخورلۇقىدا ۋەتىنىمىزنىڭ پايتەختى بېيجىڭدا ئېچىلدى. مەن مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى نامىدىن پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتكە رەھمەت ئېيتىمەن.

جۇڭگو ئىسلام دىنى 4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنى 1980-يىل 4-ئايدا چاقىرىلغاندىن تارتىپ ھازىرغا قەدەر يەتتە يىل بولدى. بۇ مەزگىلدە، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە ھەر قايسى ئۆلكىلىك، شەھەرلىك، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيەتلىرى ھۆكۈمەتكە ھەمكارلىشىپ دىنىي سىياسەتنى ئىزچىل ئىجرا قىلىش جەھەتتە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، بىرمۇنچە نەتىجىلەرگە ئېرىشتى، بۇ ھەقتە خىزمەت دوكلاتىدا توختىلىپ ئۆتۈلدى. مەن مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى، بۇرھان ئاقساقالنىڭ ۋە گۇۋۇيۈن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ مۇھىم سۆزلىرىنى ھمايە قىلىمەن ھەمدە ئۇلار ئوتتۇرىغا قويغان ۋەزىپىلەرنى ئاكتىپلىق بىلەن تىرىشىپ ئورۇنلايمەن.

بۇ قېتىمقى يىغىن پۈتۈن مەملىكەت خەلقى تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇش يولىدا تىرىشىپ كۈرەش قىلىۋاتقان ئاجايىپ ياخشى ۋەزىيەتتە چاقىرىلدى. شۇڭا، بۇ قېتىمقى يىغىن چوڭقۇر تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە، بۇ ھال مېنى 1987-يىللىق خىزمەت ۋەزىپىلىرىمىزنى ئورۇنلاشتا تولۇپ-تاشقان ئىشەنچكە ئىگە قىلدى.

ھازىر مەن كۈچار ناھىيىمىزنىڭ مىللىي، دىنىي خىزمەتلىرىنى قىسقىچە دوكلات قىلىپ ئۆتىمەن.

11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، پارتىيىنىڭ مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش ئۈچۈن، بىز ئىشنى ھەممىدىن ئاۋۋال دىنىي سورۇنلارنى ئەسلىكە كەلتۈرۈشتىن باشلىدۇق. 1956-يىلى ناھىيىمىزدە جەمئىي 503 مەسچىت بولۇپ، "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" مەزگىلىگە كەلگەندە ئاران 91 مەسچىت قالغان، بۇنىمۇ ھەر قايسى ئورۇنلار ئىگەللىۋالغاندى. 3-ئومۇمىي يىغىندىن كېيىن، بىز كۆپلىگەن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، ئالدى بىلەن 91 مەسچىتنى ئەسلىگە كەلتۈردۇق ۋە ئېچىۋەتتۇق؛ ئۇنىڭدىن كېيىن، ئارقا-ئارقىدىن 405 مەسچىت سالدۇردۇق، ھازىر ناھىيە بويىچە 496 مەسچىت بار، بۇ مەسچىتلەر مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي تۇرمۇش ئېھتىياجىنى ئاساسەن قاندۇرۇپ كەلمەكتە. شەھەر ئىچىدىكى ئىگەللىۋېلىنغان

مەسچىتلەرنىڭ 25 ئېغىزلىق ئۆي ۋە دۇكانلىرىمۇ قايتۇرۇپ بېرىلدى. ناھىيە بويىچە ئىمامدىن يۇقىرى دەرىجىلىك دىنىي زاتتىن 537 كىشى بولۇپ، ھەر قايسى مەسچىتلەردىكى مەزىنلەرنى قوشۇپ ھېسابلىغاندا 1000 كىشىدىن ئاشىدۇ. دىنىي زاتلار ئون گۇرۇپپىغا بۆلۈنگەن بولۇپ، ئۇلار ھەر ھەپتىدە بىرىم كۈن ئۆگىنىشكە ئورۇنلاشتۇرۇلدى ھەم ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇلۇپ كەلمەكتە. بۇنىڭدىن باشقا يەنە دىنىي زاتلارنى ئورۇنلاشتۇرۇش ئىشىغا ئەھمىيەت بېرىلىپ، ناھىيە بويىچە 85 نەپەر ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە بولغان دىنىي زات ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرىنىڭ ۋەكىلى، سىياسىي كېڭەش ۋە ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ ئەزاسى قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

دىنىي زاتلارغا قوشۇمچە تۇرمۇش راسخوتى بېرىش ئىشى "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" مەزگىلىدە ئەمەلدىن قالدۇرۇلغانىدى، ھازىر ئۇلارنىڭ تۇرمۇش راسخوتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپلا قالماي، ئىلگىرىكىدىن كۆپەيتىلدى. "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى"دىن ئىلگىرى 20 نەچچە كىشىگە جەمئىي 5000 يۈەندىن كۆپرەك قوشۇمچە تۇرمۇش راسخوتى بېرىلەتتى، ھازىر 105 كىشىگە جەمئىي 54 مىڭ 515 يۈەن تۇرمۇش راسخوتى بېرىلمەكتە بولدى.

پارتىيە سىياسەتلىرىنىڭ ئىزچىل ئەمەلىيلىشىشىگە ئەگىشىپ، كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا قاتنىشىش ئاكتىپلىقى زور دەرىجىدە ئۆستى. ھازىر ناھىيىمىزدە دىنىي پائالىيەتلەر ناھايىتى نورمال ئېلىپ بېرىلىۋاتىدۇ. ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى كەڭ زاتلارنىڭ ئىدىيىسى تۇراقلىشىپ، كۆڭلى ئازادە بولماقتا، ئۇلار پارتىيىنىڭ دىنىي سىياسىتىنى ئاكتىپ ئىجرا قىلىپ، كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ پىكىر-تەلەپلىرىنى ئىنكاس قىلماقتا.

مۇشۇ بىرنەچچە يىل مابەينىدە، بىز يەنە ساقلىنىۋاتقان مەسىلىلەرنىمۇ ھەل قىلدۇق.

ئاممىنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىنىڭ ئۆسۈشىگە ئەگىشىپ، توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراق ئىشلىرىدا ھەشەمەتچىلىك قىلىپ، ئىسراپچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان ئەھۋال ئېغىرلىشىپ كەتكەنىدى. مەن بۇ ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ، توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراق ئىشلىرىنى ئىختىساتلاشتۇرۇلۇق بىلەن ئۆتكۈزۈش ھەققىدە ناھىيىلىك سىياسىي كېڭەش نامىدا بىر پارچە تەشەببۇسنامە يازدىم ھەمدە ئۇنى دىنىي زاتلارنىڭ بىردەك ماقۇللۇقىدىن ئۆتكۈزدۇم. مەن بۇ تەشەببۇسنامىدا «قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىستىكى توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراق ئىشلىرىنى ئىختىساتلاشتۇرۇلۇق بىلەن ئۆتكۈزۈشكە دائىر سۆزە ۋە ئايەتلەرنى نەقىل كەلتۈرۈپ، توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراق ئىشلىرىنى چوڭ ئۆتكۈزۈپ ئىسراپچىلىق قىلىدىغان خاھىشىنىڭ ئىسلام دىنىنىڭ روھىغا ئۇيغۇن كەلمەيدىغانلىقىنى چۈشەندۈردۈم. تەشەببۇسنامە پۈتۈن ناھىيىدىكى مۇسۇلمانلارغا تارقىتىلغاندىن كېيىن، ئوبدان ئۇنۇم بەردى. توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراق ئىشلىرىدا ھەشەمەتچىلىك قىلىدىغان ناچار كەيپىيات ھازىر ئاساسەن تۈگىدى. بەزىلەر باغاق تارقاتقاندا ئۇستىگە: سوۋغا-سالام ئېلىپ كەلمەك، دەپ يېزىپ قويىدىغان بولدى؛ بەزىلەر مېھمانلار ئېلىپ كەلگەن سوۋغا-سالامنى شۇ يەرنىڭ ئۆزىدىلا قايتۇرۇۋەتتى.

ئىلگىرى، ناھىيىمىزدە بەزى دىنىي زاتلار خۇسۇسىي دىنىي مەكتەپ ئېچىپ، ئوقۇش يېشىغا

تولغان باللارنى يىغۇپلىپ دىنىي دەرس ئۆتۈپ، باشلانغۇچ مائارىپنى ئومۇملاشتۇرۇشقا دەخلى يەتكۈزگەنىدى. شۇڭا، بىز تەشەببۇسنامىدە «قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىسىنىڭ ئالاقىدار مەزمۇنىنى ئۆرنىمۇ بايان قىلىش ئارقىلىق، پەننى ئۆگىنىش، مەدەنىيەت-مائارىپنى ئومۇملاشتۇرۇشنىڭ مۇھىملىقى ۋە زۆرۈرلۈكىنى تولۇق چۈشەندۈرۈپ، باللارنىڭ پەن-مەدەنىيەت ئۆگىنىشىگە تەسىر يەتكۈزگەن زاتلارغىمۇ تەربىيە بەردۇق ۋە ئۇلارنى يېتەكلىدۇق. ئۆتكەن يىللىق تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە ناھىيىمىزنىڭ باشلانغۇچ مائارىپنى ئومۇملاشتۇرۇش ۋە چوڭلار ئۆچىدە ساۋاتسىزلىقنى تۈگىتىش خىزمىتى تامامەن ئۆلچەمگە لايىق بولۇپ چىقتى ۋە بۇ خىزمەتنى ھۆكۈمەت تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋالدى.

ئىلگىرى، ناھىيىمىزدىكى مۇسۇلمانلار ئارىسىدا نىكاھ مەسىلىسىدە ئەرلەر خوتۇنلىرىنى ئۈچ تالاق قىلىۋېتىدىغان ئەھۋال مەۋجۇت ئىدى. بىز تەشەببۇسنامىدە بۇ مەسىلىنىمۇ چۈشەندۈرۈپ ئۆتتۇق. بۇنىڭدىن باشقا يەنە بەزىلەر نىكاھ قانۇنىدىكى بەلگىلىمىلەرگە پىسەنت قىلماي، نىكاھلىنىش خېتى ئالماستىنلا، دىنىي مۇراسىم ئۆتكۈزۈپ ئوغرىلىقچە نىكاھ قىلىدۇرۇۋالاتتى. بىز بۇ ئەھۋاللارغا قارىتا تەنقىد-تەربىيە ئېلىپ بېرىپ، قانۇنغا ئۇيغۇن بولمىغان ئۇسۇللارنى تۈزەتتۇق.

ئەمەلىيەت ئىدىيىۋى تەربىينى ۋە تەشۋىقات خىزمىتىنى ئوبدان تۈتۇشنىڭ ناھايىنى ئۇنۇملۇك ئۇسۇللارنىڭ بىرى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى.

بىز 1987-يىلى نۇقتىلىق ھالدا تۆۋەندىكى خىزمەتلەرنى ئوبدان ئىشلىمەكچى:

1. ناھىيىلىك سىياسىي مەكتەپنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، دىنىي زاتلارنى يېتىشتۈرۈش خىزمىتىنى كۈچەيتىمىز.

2. ناھىيىمىزنىڭ تارىخىي ئۇزاق، مەدەنىي يادىكارلىقلىرى كۆپ، ناھىيە بويىچە 330 مىڭ ئاھالىنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى مۇسۇلمان، شۇڭا ئىسلام دىنى خىزمەتلىرىنى تېخىمۇ ئوبدان ئىشلەشكە قولايلىق بولسۇن ئۈچۈن، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى قۇرماقچى.

3. خىزمەت ئېھتىياجىغا ئاساسەن، مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئىتىنى يەنىمۇ تەكشەپ تولۇقلىماقچى.

يۇقىرىقىلار ناھىيىمىزنىڭ ئىسلام دىنى خىزمىتىنىڭ قىسقىچە ئەھۋالى.

ئاخىردا، مەن يىغىنغا شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ بىرنەچچە پىكرى ۋە تەلىپىنى يەتكۈزمەن، يولىيورۇق بېرىلسە.

1. مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان ئون ئاز سانلىق مىللەت ئاھالىسىنىڭ تەڭدىن تولىسى شىنجاڭدا، شۇڭا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن ھەج-تاۋاپ قىلىش ئۆمىكىنى تەشكىللىگەندە، شىنجاڭغا بېرىلىدىغان سانىنى مۇۋاپىق كۆپەيتىپ بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

2. ھەج-تاۋاپ قىلغۇچىلارنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ھەج-تاۋاپ قىلغۇچىلارنىڭ سۈپىتىگە كاپالەتلىك قىلىش كېرەك.

3. ھەج-تاۋاپ قىلىش ئۆمىكى تەشكىللەشتە، پىنسىيەگە ۋە دەم ئېلىشقا چىققان پېشقەدەم كادىرلار ۋە پېشقەدەم زىيالىيلارنىڭ سانىنىمۇ كۆپەيتىش لازىم.

يۇقىرىدا ئېيتقانلىرىمدىن توغرا بولماي قالغان جايلىرى بولسا، كۆپچىلىكىنىڭ تەنقىد قىلىپ تۈزىتىش بېرىشىنى سورايمەن.

ئاخىردا، كۆپچىلىكىنىڭ تېنىنىڭ سالامەت، ئىشلىرىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇشىنى تىلەيمەن. ھەسسالامۇ ئەلەيكۇم.

ۋەكىل سالىھ. ئەن شۇۋېينىڭ سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر:

ھەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

بىز بېيجىڭ شەھىرىدىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى ۋەكىللەر جۈملىسىدىن 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىغا قاتناشقانلىقىمىز ئۈچۈن ئۆزىمىزنى تولىمۇ بەختلىك ھېسابلايمىز. مەن بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتىگە ۋە بېيجىڭ شەھىرىدىكى كەڭ مۇسۇلمانلارغا ۋەكالەتەن يىغىننى قىزغىن تەبرىكلەيمەن!

بۇ قېتىمقى يىغىن پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەر مىللەت خەلقى پارتىيە 12-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتى 6-ئومۇمىي يىغىنىنىڭ قارارىنى ۋە مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ قانۇنچىلىق تەربىيىسىنى كۈچەيتىپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىقنى قوغداش توغرىسىدىكى قارارىنى چوڭقۇر ئۆگىنىپ ئىزچىللاشتۇرۇۋاتقان، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى يەنمۇ كۈچەيتىلىۋاتقان ئاجايىپ ياخشى ۋەزىيەتتە چاقىرىلدى. يىغىندا بىز مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ۋە گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجەنىڭ مۇھىم سۆزىنى ئاڭلاپ چوڭقۇر ئىلھام ئالدۇق، بىز بۇلارنى تامامەن ھمايە قىلىمىز. ھازىر مەن بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى ۋە يىغىنغا قاتناشقان ۋەكىللەرنىڭ تاپشۇرۇقى بىلەن، يىغىنغا بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئۆتكەن بىر نەچچە يىللىق خىزمەت ئەھۋالىنى دوكلات قىلىپ ئۆتىمەن.

1. ئىسلام جەمئىيىتىمىز ھۆكۈمەتكە ھەمكارلىشىپ مىللىي ۋە دىنىي سىياسەتلەرنى ئەمەلىيلەشتۈردى.

11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، تۈرلۈك سىياسەتلەرنىڭ ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، بېيجىڭ شەھىرىدىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ھەرمۇنچىلىرى ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرىنىڭ ۋەكىلى ۋە سىياسىي كېڭەشلەرنىڭ ھەيئەت ئەزاسى بولۇپ سايلىنىپ، دۆلەتنىڭ چوڭ-چوڭ ئىشلىرىنى مۇزاكىرە قىلىشقا قاتناشتۇرۇلدى. ئۇلار تەكشۈرۈش ۋە كۆزدىن كۆچۈرۈش ئىشلىرى ئارقىلىق، ئالاقىدار تارماقلارنىڭ مىللىي دىنىي سىياسەتلەرنى ئىجرا قىلىش ئەھۋالىنى ئىگەللەپ، سېزىلگەن مەسىلىلەر ھەققىدە ئۆز ۋاقتىدا پىكىر ۋە تەكلىپ بېرىپ تۇردى ھەمدە پائال تۇردە ھۆكۈمەتكە ھەمكارلىشىپ ئالاقىدار سىياسەتلەرنىڭ روھىنى تەشۋىق قىلىپ، ساقلانغان مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ، ئىجابىي رول ئوينىدى.

بېيجىڭ شەھەرلىك ھۆكۈمەت، دىنىي ئىشلار باشقارمىسى ۋە ئالاقىدار تارماقلارنىڭ قوللىشى بىلەن، تۆت يىلدىن بۇيان، شەھەر بويىچە 47 مەسچىت ئېچىۋېتىلىپ، بۇنىڭغا 70 نەچچە ئاخۇن تەيىنلىنىپ ئورۇنلاشتۇرۇلدى، ھازىر يەنە بىر نەچچە مەسچىت ئېچىۋېتىلمەكچى. بۇ مەسچىتلەرنىڭ ئېچىۋېتىلىشى پارتىيەنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنىڭ ئەمەلىيلەشتۈرۈلگەنلىكىنىڭ ئىپادىسى بولۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ قارشى ئېلىشىغا ئېرىشتى، تىنچ-ئىتتىپاقلىقنى ئىلگىرى سۈردى.

2. ۋەتەنىمۇ، دىنىمۇ سۆيۈش روھىنى جارى قىلدۇرۇپ، ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى يولىدا خىزمەت قىلدى.

بىز دىنىي سىياسەتنى داۋاملىق ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ھەر ساھەدىكى مۇسۇلمانلارنى ۋەتەنىمۇ، دىنىمۇ سۆيۈش، ئىككى دۇنيالىقنىڭ بەختىنى ئىزلەش شەرتى ئاستىدا، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا پائال يېتەكلىدۇق.

1) بېيجىڭ مۇسۇلمانلار سودا-سانائەت تەرەققىيات شىركىتى قۇرۇلدى. بۇ شىركەت 1985-يىلى روزا ھېيتتا قۇرۇلدى. ئۇنىڭ ئاساسىي مەقسىتى سىرتقا قارىتا ئەرەب ئەللىرى، ئىسلام ئەللىرى بىلەن بولغان ئىقتىساد-سودا ئالاقىسىنى كۈچەيتىپ، چەت ئەل مەبلىغىنى كىرگۈزۈش؛ ئىچكى جەھەتتە ھەرقايسى قېرىنداش مىللەتلەر بىلەن توغرا لىنىيىلىك ئىقتىسادىي ئالاقىنى راۋاجلاندۇرۇپ، بېيجىڭنىڭ ئىقتىسادىي-سودا ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش. شىركەتنىڭ ئىقتىسادىي كىرىمى ئاساسەن مۇسۇلمانلارنىڭ مەدەنىيەت-ماتاريىپ ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇپ، مىللەتلەرنىڭ ساپاسىنى ئۆستۈرۈش، تۇرلۇك ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش مۇلازىمەتچىلىكى ۋە ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرىنى يولغا قويۇپ، پايتەختتىكى مىللىي، دىنىي ئىشلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىپ، ئۆز چىقىمىنى ئۆزى كىرىمى بىلەن تېخىمۇ ئوبدان قامداشنى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدا سەرپ قىلىنىدۇ.

شىركەتنى قۇرۇشتا مەركەز ۋە بېيجىڭ شەھىرىدىكى ئالاقىدار رەھبەرلەرنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى ۋە غەمخورلۇق قىلىشىغا ئېرىشتۇق.

شىركىتىمىز قۇرۇلغان بىر يىلدىن بۇيان، باردى-كەلدى قىلىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى ئىقتىساد-سودا ساھەسىدىكى زاتلار بىلەن بولغان ئالاقىنى كۈچەيتىپ، دەسلەپكى قەدەمدە ئۇنۇم ھاسىل قىلدى. تاشقى جەھەتتە شىركىتىمىز يەتتە دۆلەتتىكى 16 سودا ئاپپاراتى بىلەن ئالاقە ئورنىتىپ، بەزى كېلىشىملەرنى تۈزدى. بۇنىڭ ئۈرلىرى مۇنۇلار:

(1) 1986-يىلى سەئۇدى ئەرەبىستانىدىكى بىر شىركەت بىلەن 1987-يىلى سەئۇدى ئەرەبىستانىنىڭ جىددە شەھىرىدە بېيجىڭ مالليرىنى يەرمەنكە قىلىپ سېتىش كېلىشىمى تۈزۈلدى. (2) بېيجىڭ تاشقى سودا باش شىركىتىنىڭ ئېكسپورت بۆلۈمى بىلەن كۇۋەيتكە توقۇلتىلغان قوي گۆشى ئېكسپورت قىلىش كېلىشىمى ئىمزالاندى. بىرىنچى تۈركۈمدە 500 تونىنا قوي گۆشى كۇۋەيتكە يەتكۈزۈپ بېرىلدى. (3) سەئۇدى ئەرەبىستانى ئىسلام تەرەققىيات بانكىسى بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام شۆيۈەنىنى سېلىش ئۈچۈن 900 مىڭ دوللار ئىئانە قىلدى. (4) سەئۇدى ئەرەبىستانىدىكى بىر شىركەت بېيجىڭ مۇسۇلمانلار مەكتېپىگە ھېسابلاش ماشىنىسى تېخنىكىسى بويىچە تەربىيەلەش

مەركىزى قۇرۇپ بەردى، ئامبرىكدا ئىشلەنگەن ئوقۇتۇشتا ئىشلىتىلىدىغان كىچىك تېپتىكى ھېسابلاش ماشىنىسىدىن ئوننى بېيجىڭغا ئەكەلدى ھەمدە تەربىيلەش راسخوتىنى ئىئانە قىلدى.

مەملىكەت ئىچىدە، جۇڭگو يىمەكلىكلەر سانائىتى تېخنىكا تەرەققىيات باش شىركىتى بىلەن بىرلىكتە 16 مىليون يۈەن مەبلەغ سېلىپ، ۋاڭفۇجىڭدا ئومۇمىي قۇرۇلۇش كۆلىمى سەككىز مىڭ 700 كۋادرات مېتر كېلىدىغان "بېيجىڭ مۇسۇلمانلار يىمەكلىكلەر سودا سارىيى"نى سېلىشقا تۇتۇش قىلدۇق، بۇ قۇرۇلۇش 1988 ـ يىلى پۈتىدۇ. بۇ ساراي پۈتكەندىن كېيىن، بىرىنچى قەۋىتىدىن ئۈچىنچى قەۋىتىگىچە مۇسۇلمان يىمەكلىكلىرى، ئۇنىچە ـ مەرۋايىت، ھۈنەر ـ سەنئەت بۇيۇملىرى ۋە ئاز سانلىق مىللەتلەرگە ئېھتىياجلىق بۇيۇملار سېتىلىدىغان ماگىزىن؛ تۆتىنچى ۋە بەشىنچى قەۋەتلىرى بېيجىڭ، شىنجاڭ ۋە ئىچكى موڭغۇل قاتارلىق جايلارنىڭ مۇسۇلمان تائام ـ لىرى سېتىلىدىغان مۇسۇلمانلار ئاشخانىسى، زىياپەتخانا قىلىنىدۇ، ئالتىنچى ۋە يەتتىنچى قەۋەتلىرى ئىشخانا قىلىنىپ، دۇنيادىكى مۇسۇلمان دۆلەتلەر ۋە مەملىكەت ئىچىدىكى ئاز سانلىق مىللەت رايونلىرى ئۈچۈن زامانىۋى ئىش بېجىرىش سورۇنى يەتكۈزۈپ بېرىلىدۇ.

2) ئىشلەپچىقىرىش ـ مۇلازىمەتچىلىك قاتارلىق ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرىنى يولغا قويۇپ، مەسچىتلەرنىڭ ئۆز چىقىمىنى ئۆزى ھەل قىلىشى مەسلىسىنى ھەل قىلدۇق. ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىشنى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، شەھىرىمىز ـ دىكى بەزى مەسچىتلەر ئۆز جايىدىكى ئالاقىدار تارماقلارنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قوللاپ قۇۋۋەتـ لىشى بىلەن، مەسچىتلەردىكى بىكار ئۆيلەردىن پايدىلىنىپ مېھمانخانا، ئاشخانا، يىمەكلىكلەر زاۋۇتى قاتارلىق مۇلازىمەت ئىشلىرىنى يولغا قويۇپ ياكى ئۆيلەرنى ئىجارىگە بېرىپ كىرىمىنى كۆپەيتىپ، مەسچىتنىڭ راسخوتى ئۈچۈن ئىشلەتتى. چاۋياڭ رايونىدىكى چاڭيىڭ مەسچىتىنىڭ مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئىتى "ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈش، ئۆز جايىنىڭ ئېھتىياجىنى يارىشا ئىش كۆرۈش، ئۆز چىقىمىنى ئۆزى ھەل قىلىش" روھىغا ئاساسەن، ئۆزى مەبلەغ ۋە ئاشلىق غەملەپ، 50 يۈەن پۇلغا قول بىلەن چۆرۈيدىغان ئاش يېيىش ماشىنىسىدىن بىرنى سېتىۋېلىپ، ئاش يېيىش ئىشىنى يولغا قويدى. ئۇلار 1983 ـ يىلدىن 1986 ـ يىلغىچە 90 مىڭ يۈەن ساپ كىرىم قىلدى. ھازىر ئۇلارنىڭ ئىككى پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتى بولۇپ، ئۇنىڭ كىرىمى ئارقىلىق مەسچىتنىڭ كۈندىلىك چىقىمى ھەل قىلىندى ھەمدە مەسچىت قوروسىمۇ رېمونت قىلىنىپ، بۇ قەدىمىي مەسچىت يېپىيېڭى تۈسكە كىرگۈزۈلدى؛ بۇنىڭدىن باشقا يەنە بۇ مەسچىت ئۆز كەنتىدىكى مىللىي باشلانغۇچ مەكتەپكە ئوقۇتۇش ئۇسكۇنىسى تولۇقلاپ بەردى، ئۆز كەنتـ ىدىكى يوللارنى رېمونت قىلدۇرۇپ، يول چىراقلىرى ئورنىتىپ، ئاممىغا پايدىلىق نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىپ بېرىپ، كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى.

3) ئارمىيە بىلەن خەلق بىرلىكتە سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت بەرپا قىلىپ، ئىككى دۇنيالىقنىڭ بەختىنى ئىزلەش. شەھىرىمىزدىكى بەزى مەسچىتلەرنىڭ مەسچىت باشقۇرۇش ھەيـ ئەتلىرى ۋە ئاخۇنلىرى قانداق قىلىپ ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئېلىمىزنىڭ ئىسلام دىنىنى سوتسىيالىزم تۈزۈمىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇش ۋە ماسلاشتۇرۇش جەھەتتە بەزى ئىزدىنىشلەرنى ئېلىپ باردى. چاڭ پىڭ ناھىيىسى شىگۈەنشى مەسچىتىدىكى ئاخۇنۇملار ۋە

يۇرت ئاقساقاللىرى شۇ يەردە تۇرۇشلۇق ئارمىيە ۋە يېزىلىق ھۆكۈمەتكە ماسلىشىپ، ئارمىيە بىلەن خەلق بىرلىكتە سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت بەرپا قىلىش يولىدا خۇشاللىنارلىق نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى: (1) ئىشلەپچىقىرىش ۋەزىپىسىنى ئورۇنلاشتا ھەمكارلاشتى. ئا خۇنۇملار دائىم ھۆكۈمەتنىڭ تۈرلۈك سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىپ، مۇسۇلمانلارغا ۋەتەنىمۇ، دىنىمۇ سۆيۈش، كوللېكتىپقا كۆيۈنۈش توغرىسىدا تەربىيە بەردى. 1986-يىلى، بۇ كەنت ئاشلىقتىن مول ھوسۇل ئالغان بولۇپ، دۆلەت غەللە-پاراق تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى چۈشۈرگەندىن كېيىن، ئاخۇنۇملار مەسچىتتە ئايەت ئوقۇپ، كەڭ مۇسۇلمانلارغا غەللە-پاراق تاپشۇرۇپ، سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇشقا ياردەم بېرىشنىڭ ئەھمىيىتىنى تەشۋىق قىلدى، نەتىجىدە بۇ كەنت 120 مىڭ جىڭ غەللە-پاراق ئاشلىقى تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى ئىككى كۈندىلا ئورۇنلاپ، ناھىيە بويىچە غەللە-پاراق تاپشۇرۇش ۋەزىپىسىنى ھەممىدىن بۇرۇن ئورۇنلاپ بولۇپ، ناھىيىنىڭ تەغدىرلىشىگە سازاۋەر بولدى. (2) كەنت-ۋەزىپىسىنى ھەممىدىن بۇرۇن ئورۇنلاپ بولۇپ، ناھىيىنىڭ تەغدىرلىشىگە سازاۋەر بولدى. (2) كەنت-تىكى خۇيزۇلار بىلەن خەنزۇلار بىر بىرىنى ھۆرمەتلەپ، بىر بىرىگە ياردەم بېرىپ، بىر ئائىلە كىشىلىرىدەك ئۆتتى. روزا ھېيتتا پىتىرەدىن كىرگەن كىرىمىنىڭ ھەمىسىنى كەنتتىكى بەشتە كاپالەتلەندۇرۇلدىغان ئائىلىلەرگە بەردى (بۇنىڭ ئىچىدە ئىككى خەنزۇ ئائىلىسى بار) ئاخۇنۇملار يۇرت ئاقساقاللىرىغا: بۇنداق خەلقتىن ئېلىپ خەلقە ئىشلىتىش ئۇسۇلى ئىسلام دىنى ئەقىدىسىگە ئۇيغۇن كېلىدۇ، دېدى. خەنزۇ قېرىنداشلارمۇ ئوخشاش ھېسسىياتتا خۇيزۇ قېرىنداشلارغا جاۋابەن ياردەم قىلىپ، ئىككى مىللەت قېرىنداشلىرى ئىناق ئۆتتى. (3) كونا ئۆرپ-ئادەتلەرنى تۈگىتىپ، يېڭى كەيپىيات تىكلەندى. ئاخۇنۇملار بىلەن مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئىتى تەشەببۇسنامە ئوتتۇرىغا قويۇپ، كەنت ئاھالىلەر كومىتېتىنىڭ مۇزاكىرىسىدىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق، "توي-تۆكۈن ئىشلىرىنى ئاددىي ئۆتكۈزۈش كېلىشىمى"نى تۈزۈپ چىقىپ، توي-تۆكۈن ئىشلىرىنى ئاددىي ئۆتكۈزۈش، توي ئىگىلىرى ئۆزئارا سوۋغا-سالام ئالماسلىق، شەكلى ئۆزگەرگەن نىكاھ سودىسى بىلەن شۇغۇللانماسلىق، زىياپەت ئۆتكۈزمەسلىك، توي مۇراسىمىنى مەدەنىيەتلىك، ئاددىي ئۆتكۈزۈش قاتارلىقلارنى تەشەببۇس قىلىپ، كېلىشىمدىكى بەلگىلىمىلەرگە خىلاپلىق قىلغۇچىلارغا كەنتتە تەنقىدىي تەربىيە بېرىش ياكى جەرىمانە قويۇشنى بەلگىلىدى. بۇ كېلىشىم كەنتتىكىلەرنىڭ ئالقىشىغا ۋە قۇۋۋەتلىشىگە ئېرىشتى، ھازىر بۇ كەنتتە توي-تۆكۈن ئىشلىرىدا ھەشەمەتچىلىك قىلىدىغان كونا كەيپىيات ئاساسەن ئۆزگەردى. (4) ئارمىيە بىلەن خەلق بىرلىكتە مەنىۋى مەدەنىيەت بەرپا قىلدى. شگۇەنشى كەنتىدە مۇسۇلمانلار بىلەن شۇ يەردە تۇرۇشلۇق ئارمىيىنىڭ مۇناسىۋىتى بېلىق بىلەن سۇنىڭ مۇناسىۋىتىدەك يېقىن مۇناسىۋەتكە ئايلاندى. كەنتتە تۇرۇشلۇق ئارمىيە مۇسۇلمانلارغا مەسچىت رېمونت قىلىشىپ بەردى ۋە مۇسۇلمانلار يىمەكلىكى زاۋۇتى سېلىپ بەردى ھەمدە مۇسۇلمانچە بولكا ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن 4000 يۈەن قىممەتلىدىكى توك دوخوپكىسىدىن بىرنى سوۋغا قىلدى؛ مەسچىتنىڭ ئاخۇنۇملىرى بەزىدە قىسمىغا بېرىپ مۇسۇلمانلارنىڭ ئۆرپ-ئادەتلىرىنى تونۇشتۇردى، يېڭى ئەسكەرلەر قىسمىغا كەلگەندە، قىسمنىڭ تەكلىپىگە بىنائەن، ئاخۇنۇملار يېڭى ئەسكەرلەرگە مىللىي، دىنىي سىياسەتلەردىن لېكسىيە سۆزلەپ بەردى، جەڭچىلەر كۆكتات تېرىشنى بىلمىسە، مەسچىتتىن كۆكتات تېرىش تېخنىكىسىنى بىلدىغان پېشقەدەملەرنى قىسمىغا بېرىپ كۆكتات تېرىشنى ئۆگىتىشكە ئەۋەتتى ھەمدە كۆكتات ئۇرۇقى سوۋغا قىلدى. ئارمىيە بىلەن خەلق بىر بىرىنى قوللاپ، بىر بىرىگە ياردەم

بەرگەچكە، بۇ كەنت 1984-يىلى پايتەخت مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى بويىچە ئىلغار كوللېكتىپ دېگەن شەرەپلىك نامغا ئېرىشىپ، شەھەرلىك پارتكوم ۋە شەھەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ تەغدىرلىشىگە سازاۋەر بولدى.

4) چۈڭۈبن رايونىدىكى خۇاشى مەسچىتىنىڭ مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئىتى 1985-يىلىدىن ھازىرغا قەدەر، كۆپ قېتىم مۇسۇلمانلار باغچىسىغا ياردەم قىلىش، سوۋغا-سالام تەغدىم قىلىش ۋە ئۇلارغا ئاتاب خالىسانە ئەمگەك ئۇيۇشتۇرۇش قاتارلىق ئۇسۇللار ئارقىلىق يەسلى مائارىپىغا ياردەم بەردى؛ ئەمەلىي ھەرىكىتى ئارقىلىق لاۋشەن ئالدىنقى سېپىدىكى قەھرىمانلاردىن ھال سوراپ، نامرات رايونلارغا 600 دىن ئارتۇق كىيىم-كېچەك ئىئانە قىلىپ ھەمدە ئافرىقىدىكى ئاپەتكە ئۇچرىغان خەلقلەر پۇل ئىئانە قىلىپ، رايونلۇق ھۆكۈمەتنىڭ تەغدىرلىشىگە ئېرىشتى.

مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى داۋامىدا، كەڭ مۇسۇلمانلار پاك دىل بولۇشتەك ئېسىل پەزىلەتتىنى جارى قىلدۇردى. نيۇجيې مەسچىتى بىلەن دۇڭسى مەسچىتىدىكىلەرلا، 1983-يىلىدىن 1986-يىلىغىچە، قول سائىتىدىن 89 نى، خەلق پۇلىدىن ئىككى مىڭ 716 يۈەن، ئامېرىكا دوللىرىدىن 750 دوللار ۋە ئالتۇن ئۇزۈك، ھالقا قاتارلىق قىممەت باھالىق نۇرغۇن زىننەت بۇيۇملىرىنى تېپىۋېلىپ، ئامال قىلىپ، تۇرلۇك يوللار بىلەن ئىگىسىگە تاپشۇرۇپ بەردى، بۇ نەرسىلەرنىڭ ئىگىلىرى يۇتكەن نەرسىلىرى تېپىلغاندىن كېيىن، تېپىۋالغۇچىلارنى ئاغزىغا تەگمەي ماختاشتى.

3. مەسچىتلەر شەھەرلىك، رايونلۇق ۋە ناھىيىلىك دىنىي ئىشلار تارماقلىرىنىڭ مەمۇرىي رەھبەرلىكىدە، دېموكراتىك باشقۇرۇشنى كۈچەيتتى.

11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، بېيجىڭ شەھىرىدە ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ ئېچىۋېتىلگەن مەسچىت ياكى دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىنىڭ كۆپىنچىسىدە دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئىتى ياكى گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. بۇ مەسچىتلەرنىڭ بەزىلىرىدە باشقۇرۇش خېلى ياخشى بولدى، بەزى مەسچىتلەردە باشقۇرۇش تەشكىلاتى قۇرۇلغان بولسىمۇ، تۇزۇم دېگەندەك مۇكەممەل بولمىدى، بەزى مەسچىتلەردە ھەتتا باشقۇرۇش ئاپپاراتى زادىلا قۇرۇلمىدى، باشقۇرۇشتا قالايمىقانچىلىق ساقلاندى، بەزىلىرىدە ھېسابات ئېنىق بولمىدى، چىقىم قىلىشتا ئىسراپچىلىق ئەھۋالى كۆرۈلدى، بەزىلىرىدە ئۆزئارا ئىتتىپاقلىشالماسلىق ئەھۋالى ساقلاندى، تېخىمۇ ئېغىرى شۇكى، ئاز سانلىق كىشىلەر ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ۋە ھۆكۈمەتنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرىنىڭ رەھبەرلىكىگە بويسۇنماي، ئۆزى بىلگەنچە ئىش قىلدى. بۇ مەسىلىلەر مەسچىتلەرگە بولغان باشقۇرۇشنى ھەقىقىي تۇرىدە كۈچەيتىش كېرەكلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ، بۇ ئىش ئەمەل قىلىدىغان قائىدە-مىزانلارنىڭ بولۇشىغا باغلىق. شۇڭلاشقا كۆپچىلىك بىر نىزامنامە تۇزۇپ چىقىشنى تەلەپ قىلغانىدى، قايتا-قايتا مۇزاكىرە قىلىش ئارقىلىق، شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى 2-نۆۋەتلىك ھەيئىتىنىڭ 5-قېتىملىق ھەيئەت ئەزالىرى (كېڭەيتىلگەن) يىغىنىدا «مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئىتىنىڭ نىزامنامىسى» مۇزاكىرە قىلىپ ماقۇللاندى. نىزامنامىدە، مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئىتى مۇسۇلمانلارغا ۋەكىللىك قىلىدىغان، ئۆزى تۇرۇشلۇق رايونلۇق ياكى ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ مىللىي ئىشلار تارماقلىرىنىڭ ۋە ئىسلام

جەمئىيەتنىڭ رەھبەرلىكىدە، مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرىدىغان ئاممىۋى تەشكىلات ئىكەنلىكى؛ ئۇنىڭ ۋەزىپىسى ھۆكۈمەتكە ھەمكارلىشىپ پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىپ ئىزچىللاشتۇرۇش، جەمئىيەت ئامانلىقىنى قوغداش، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى ئىلگىرى سۈرۈش؛ مەسچىتنىڭ ئىچكى ئىشلىرىنى ۋە مالىيە كىرىم-چىقىمىنى باشقۇرۇش، دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇش، مەدەنىي يادىكارلىقلارنى ئاسراش، كۈتۈۋېلىش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش، ۋەھاكازالاردىن ئىبارەت ئىكەنلىكى ئايدىڭلاشتۇرۇلدى، شۇنىڭدەك ۋەتەندە نمۇ، دىنىنمۇ سۆيۈش، ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىنى قوبۇل قىلىش، ئىستىلى دۇرۇس بولۇش ۋە ئىشتا ئادىل بولۇش ھەيئەتلەرنىڭ مۇھىم شەرتى قىلىپ بەلگىلەندى. بۇ «نىزامنامە» بېيجىڭ شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ دىنىي ئىشلار باشقارمىسىنىڭ تەستىقلىشىغا سۇنۇلدى، ھازىر ئىزچىل ئىجرا قىلىنىۋاتىدۇ.

4. ئىسلام شۆيۈەنى قۇرۇلۇپ، ئاخۇنلار ئىز باسارلىرى يېتىشتۇرۇلدى.

سىياسىي جەھەتتە ۋەتەننى قىزغىن سۆيىدىغان، پارتىيىنى ۋە سوتسىيالىزمنى ھىمايە قىلىدىغان، مەلۇم دىنىي بىلىمى بار ياش ئاخۇنۇملارنى يېتىشتۇرۇش ئىسلام دىنىدا قىلىشقا تېگىشلىك بىر چوڭ ئىش بولۇپ، بۇنىڭغا بېيجىڭ شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتى يۈكسەك دەرىجىدە ئېتىبار بەردى. ئىسلام جەمئىيىتىمىز 1982-يىلىدىلا ئىسلام كۇرسى ئېچىپ، 14 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدى؛ 1986-يىلى شەھەرلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقلىشى بىلەن، بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام شۆيۈەنى قۇرۇلدى. ئوقۇغۇچىلار ئوقۇتقۇچىلارنىڭ كۆڭۈل قويۇپ يېتەكلىشى ئارقىسىدا ئەستايىدىل ئوقۇدى، تۆت يىلدىن بۇيان ئۇلار نەتىجە، دىنىي پەرزىلەرنى ئادا قىلىش، پەزىلەت جەھەتلەردە زور دەرىجىدە ئىلگىرىلەپ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. بۇ قارارداكى ئوقۇغۇچىلار پات يېقىندا ئوقۇش پۈتتۈرىدۇ. بىز ئىككىنچى قارارلىق ئوقۇغۇچىلارنى قوبۇل قىلىشتىن بۇرۇن، شەرت-شارائىتى بار مەسچىتلەردىن ئون نەچچە نەپەر تالىپنى قوبۇل قىلىپ، ئۇلارنى دەسلەپكى قەدەمدە تەربىيىلىدۇق ھەمدە ئۇلارنى ئىككىنچى قارارداكى قوبۇل قىلىنىدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەنبەسى قىلماقچى. ئۇلار ئىسلام شۆيۈەنىگە قوبۇل قىلىنمىغان تەقدىردىمۇ، مەسچىتلىرىدە ئوقۇۋېرىدۇ. ئاخۇنۇملارنىڭ ئىز باسارلىرىنى يېتىشتۇرۇش ئىشى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە زور ئىش. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئادەم كۈچى، ماددىي كۈچ جەھەتلەردە داۋاملىق تۇرىدە بىزگە مەدەت ۋە ياردەم بېرىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

5. خەلقئارا دوستانە بېرىش-كېلىش ئىشلىرىنى پائال تۇرىدە قانات يايدۇرۇپ، ئۆزئارا چۈشىنىش ۋە دوستلۇقنى ئىلگىرى سۈردى.

بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، ئىسلامىزنىڭ سىرتقا ئىشىكىنى ئېچىۋېتىش سىياسىتىنىڭ يەنمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا يولغا قويۇلۇشى ۋە خەلقئارا ئالاقىنىڭ كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، شەھىرىمىزدىكى مەسچىتلەرگە كېلىپ ئېكسكۇرسىيە قىلىدىغان چەت ئەللىك مۇسۇلمانلار ۋە ھەرساھەدىكى زاتلار كۈندىن كۈنگە كۆپەيمەكتە. بۇلارنىڭ ئىچىدە دۆلەت زۇڭتۇڭى، باش ۋەزىرى، پارلامىنت باشلىقى، مۇئاۋىن زۇڭلىسى، مىنىستىرى قاتارلىق ئەزىز مېھمانلار بار. 1983-يىلىدىن بۇيان، شەھىرىمىزدىكى مەسچىتلەر كۈتۈۋالغان بەزى دۆلەت ۋە رايونلاردىن كەلگەن مېھمانلارنىڭ سانى

يىلدىن يىلغا كۆپەيمەكتە، سانلىق مەلۇماتلارغا قارىغاندا، شەھىرىمىزدىكى مەسچىتلەر دۇنيادىكى يەتتە قىتئەدىكى 70 نەچچە دۆلەت ۋە رايوندىن كەلگەن مېھمانلار، چەت ئەللەرنىڭ بېيجىڭدا تۇرۇشلۇق خادىملىرى، شياڭگاڭ-ئاۋمىنلىق قېرىنداشلار، تەيۋەنلىك قېرىنداشلار، چەت ئەللەردە تۇرۇشلۇق مۇھاجىر قېرىنداشلار قاتارلىقلاردىن بولۇپ جەمئىي 30 نەچچە مىڭ ئادەم قېتىم كۆتۈۋېلىندى. كۆتۈۋېلىش خىزمىتىدە، بىز ئۆزىمىزنى تەشۋىق قىلىش، قارشى تەرەپنى چۈشىنىش، تەسىرىمىزنى كېڭەيتىش، كەڭ دائىرىدە دوست تۇتۇش روھىغا ۋە ۋەتىنىمىزنىڭ پايتەختىدە تۇرۇشتەك ئەۋزەل شارائىتىمىزغا، باراۋەرلىك ئاساسىدا دوستانە ئۆتۈش روھىغا ئاساسەن، ئېلىمىزنىڭ دىنىي سىياسىتىنى، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋەزىيىتىمىزنى ئەستايىدىل تەشۋىق قىلدۇق؛ چەت ئەللىك مېھمانلار ئېكسكۇرسىيە ۋە زىيارەت قىلىش ئارقىلىق پايتەختتىكى مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي تۇرمۇش ئەھۋالىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆردى، جانلىق پاكىت ئۇلارغا ئېلىمىزدە يولغا قويۇلغان دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنىڭ چىنلىقىنى تونۇتتى، بىزنىڭ كۆتۈۋېلىش خىزمىتىمىز ئوبدان ئۇنۇم ھاسىل قىلدى.

يېقىنقى بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، بىز ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ نېكسىيا، گەنسۇ، شەنشى، ئىچكى موڭغۇل، سىچۈەن، لياۋنىڭ ۋە جياڭسۇ ئۆلكىسىنىڭ ۋۇشى شەھىرى قاتارلىق جايلاردىن كەلگەن ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلاردىن تەشكىل تاپقان ئۆگىنىش، ئېكسكۇرسىيە قىلىش ئۆمىكىنى ھەمدە مىللىي، دىنىي، بىرلىك سەپ قاتارلىق سىستېمىلارغا تەۋە ھەر ساھەدىكى زاتلارنىڭ ۋەكىللەر ئۆمىكىنى كۆتۈۋالدۇق. ئېكسكۇرسىيە، زىيارەت قىلىش، سۆھبەتلىشىش ئارقىلىق ئىككى تەرەپ ئۆز رايونلىرىنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلەرنى ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈش، ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت بەرپا قىلىش ئەھۋالىنى تونۇشتۇرۇپ، تەجرىبە ئالماشتۇرۇپ، مىللىي ۋە دىنىي خىزمەتنىڭ قانات يېيىشنى ئىلگىرى سۈردى.

بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ خەلقئارا تىنچلىق يىلى پائالىيىتى ئېلىپ بېرىش چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇش ئۈچۈن، 1986-يىل 6-ئايىنىڭ 25-كۈنى، جەمئىيىتىمىز بىلەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى بىرلىكتە نيۇجيې مەسچىتىدە "پايتەخت مۇسۇلمانلىرىنىڭ تىنچلىق تىلەش يىغىنى" ئۆتكۈزۈپ، ئاللاتائالانىڭ ئىنسانلارغا تىنچلىق ئاتا قىلىشىنى تىلەپ دۇئا-تىلاۋەت قىلدۇق، ئەينى ۋاقىتتا بېيجىڭدا دۇنيا تىنچلىقى مۇدىرىيىتىنىڭ يىغىنىغا قاتناشقان ۋەكىللەر ئىچىدىكى 11 دۆلەتنىڭ مۇسۇلمانلار ۋەكىلىدىن 15 كىشى بۇ مۇراسىمغا قاتناشتى، دۇئا-تىلاۋەت قىلىش يىغىنىنىڭ ئۆتكۈزۈلۈشى پايتەخت مۇسۇلمانلىرىنىڭ تىنچلىقىنى قىزغىن سۆيىدىغان كۆچلۈك ئاررۇسىنى ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغدايدىغان كۆچلۈك ئىرادىسىنى تولۇق ئىپادىلەپ بەردى.

بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، جەمئىيىتىمىزنىڭ مەسئۇللىرى يەنە مەملىكەتلىك سىياسىي مەسلەھەت كېڭىشى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىللىگەن چەت ئەللەرگە چىقىپ زىيارەت قىلىش پائالىيەتلىرىگە ياكى ئالاقىدار يىغىنلارغا قاتناشتى. 1983-يىلدىن 1986-يىلغىچە، جەمئىيىتىمىزنىڭ مۇدىرى مەملىكەتلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى ۋەكىللەر ئۆمىكى بىلەن ئىوردانىيىنى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سۈپىتىدە جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى ۋەكىللەر ئۆمىكىنى باشلاپ سۇدان، تۇنىس، ئالجىرىيە ۋە ماراكەش قاتارلىق تۆت دۆلەتنى زىيارەت

قىلدى، ۋەكىللەر ئۆمىكىنى باشلاپ لۇبيەدە ئۆتكۈزۈلگەن 3-نۆۋەتلىك دۇنيا ئىسلام دىنى تەشۋىقات يىغىنىغا قاتناشتى؛ جۈملىدىن ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئىككى نەپەر مۇئاۋىن مۇدىرىمىز ئايرىم-ئايرىم ھالدا پاكىستانغا بېرىپ مۇھەممەت ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىش-پائالىيەتلىرىنى خاتىرىلەش يۈزىسىدىن ئۆتكۈزۈلگەن خەلقئارا يىغىنىغا، ئىراندا ئۆتكۈزۈلگەن ئىسلام ئىنقىلابى بايرىمىنى تەبرىكلەش پائالىيىتىگە قاتناشتى. بىر مۇئاۋىن مۇدىرىمىز جۈملىدىن ۋەكىللەر ئۆمىكى بىلەن بىرگە جەنۇبىي چاۋشيەندە ئۆتكۈزۈلگەن ئاسىيا دىندارلار تىنچلىق يىغىنىغا قاتناشتى.

ۋەكىللىرىمىز ھەر قېتىم چەت ئەللەرگە زىيارەت قىلىشقا ياكى باشقا پائالىيەتلەرگە قاتناشقىلى چىققاندا شۇ ئىسلام ئەللىرىدىكى ھۆكۈمەتنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قىزغىن كۈتۈۋېلىشىغا مۇيەسسەر بولدى.

1985-يىلى جەمئىيىتىمىز تۇنجى قېتىم ئون كىشىدىن تەركىپ تاپقان بېيجىڭ شەھەرلىك مۇسۇلمانلار ھەج-تاۋاپ قىلىش ئۆمىكىنى تەشكىللىدى، بۇلار سەئۇدى ئەرەبىستانىغا بېرىپ ھەج-تاۋاپ قىلىش پەرزىنى ئادا قىلدى؛ 1986-يىل 4-ئايدا يەنە بەش كىشىدىن تەركىپ تاپقان بېيجىڭ شەھەرلىك مۇسۇلمانلار ئۆمرە ھەج قىلىش ئۆمىكىنى تەشكىللىدى، ئۇلار سەئۇدى ئەرەبىستانىغا بېرىپ ئۆمرە ھەج پەرزىنى ئادا قىلدى.

بىر نەچچە يىلدىن بۇيان بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى شەھەرلىك ھۆكۈمەت، شەھەرلىك مىللىي ئىشلار كومىتېتى ۋە دىنىي ئىشلار باشقارمىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، گۈۋۈيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ ۋە جۈملىدىن ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ غەمخورلۇقىدا، ھەرقايسى رايون ۋە ناھىيىلەردىكى مىللىي، دىنىي ئىشلار تارماقلىرىنىڭ زور كۈچ بىلەن قوللىشى، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئورتاق تىرىشىشى ئارقىسىدا خىزمەتلەردە بەلگىلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردۇق. ئەمما خىزمەتلىرىمىزدە بەزى مەسىلىلەرمۇ ساقلاندى، ئاساسلىقى ئىتتىپاقلىشىش دائىرىسى دېگەندەك كەڭ بولمىدى، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىش خىزمىتى تېخى چوڭقۇر قانات يايمىدى؛ مەسچىتلەرنى باشقۇرۇش، ئاخۇنۇملار ۋە يۇرت ئاقساقاللىرىنى يېتىشتۈرۈش، تەربىيىلەش خىزمىتىدە بەزى جايلاردا ئۆزىمەيلىگە قويۇۋېتىش خاھىشى ساقلاندى. ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ رولىنى قانداق قىلىپ يەنىمۇ جارى قىلدۇرۇپ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتكە تېخىمۇ ئوبدان ھەمكارلىشىپ مىللىي، دىنىي سىياسەتلەرنى ئومۇمىيۈزلۈك تەشۋىق قىلىش ۋە ئىزچىللاشتۇرۇش مەسلىسىنى يەنىمۇ تەتقىق قىلىپ يەكۈنلەپ، ھەقىقى ئاقىدىغان پىكىر ۋە تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇشقا توغرا كېلىدۇ.

بېيجىڭ — ئۇلۇغ سوتسىيالىستىك ۋەتىنىمىزنىڭ پايتەختى، يۇتۇن مەملىكىتىمىزنىڭ سىياسىي، مەدەنىيەت مەركىزى، مەملىكەتتىكى 55 ئاز سانلىق مىللەتتىن پايتەختىمىزدە ئولتۇراقلاشقان ئادەم بار بولۇپ، ئۇلار، خىزمەت ۋە ئۆگىنىش قىلىدۇ، 320 مىڭدىن ئوشۇق ئاز سانلىق مىللەت ئاھالىسى ئىچىدە ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان ئون ئاز سانلىق مىللەتتىن بولغان 190 مىڭ كىشى بار؛ بېيجىڭدا يەنە ئۇرغۇن ئىسلام ئەللىرىنىڭ كونسولخانىلىرى ۋە سودا ئورگانلىرى بار؛

قهرنداش ئۆلكه، شەهەرلەردىن هەر كۈنى دېگۈدەك مىكلىغان-ئونمىكلىغان مۇسۇلمان خىزمەت، ئېكسكۇرسىيە قىلىش ۋە سودا پائالىيىتى ئۇچۇن بېيجىڭغا كېلىدۇ. بۇنىڭدىن بېيجىڭنىڭ قهرنداش مىللەتلەر، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ دوستانە ئالاقە قىلىش مەركىزى ئىكەنلىكىنمۇ كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ. پايتەختىنىڭ بۇنداق ئورنى بېيجىڭ شەهەرلىك ئىسلام جەمئىيىتىگە تاپشۇرغان خىزمەت ۋەزىپىلىرى شەرەپلىك ھەم مۇشكۈل، بۇ ھال بىزدىن پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرىگە، مەركىزىي كومىتېت شۇجىچۇسىنىڭ بېيجىڭ شەھىرىنىڭ قۇرۇلۇش فاكتورى توغرىسىدىكى تۆت تۈرلۈك يوليورۇقى ۋە پايتەخت قۇرۇلۇشنىڭ ئومۇمىي پىلانى توغرىسىدىكى تەستىقنىڭ روھىغا ئاساسەن ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمەتلىرىنى ئوبدان ئىشلەشنى تەلەپ قىلىدۇ.

بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ روھىغا ئاساسەن، بېيجىڭ شەھىرىنىڭ ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، بۇنىڭدىن كېيىن بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىلىرى مۇنۇلاردىن ئىبارەت بولىدۇ دەپ قارىدۇق.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكتورىنى ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇپ، جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قىتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ روھى بويىچە، ھۆكۈمەتكە ئاكتىپ ھەمكارلىشىپ پارتىيىنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرىنى تەشۋىق قىلىپ ۋە ئىزچىللاشتۇرۇپ، ئاخۇنۇملار ۋە يۇرت ئاقساقاللىرىغا ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى، مىللىي، دىنىي سىياسەتلەر تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش؛ مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىنىڭ قانۇنچىلىق تەربىيىسى كۈچەيتىپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىقنى قوغداش توغرىسىدىكى قارارنى ئەستايىدىل ئۆگىنىش، يولداش دېڭ شياۋپىڭنىڭ تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش توغرىسىدىكى مۇھىم نۇتۇقلىرىنى ۋە «خەلق» گېزىتى، «قىزىل بايراق» ژۇرنىلىدىكى مۇناسىۋەتلىك باش ماقالە ۋە باشقا ماقالىلەرنى ئۆگىنىپ، ۋەزىيەتكە ۋە بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش كۈرىشىنىڭ زور ئەھمىيىتىگە بولغان تونۇشىمىزنى ئۆستۈرۈپ، تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا داۋاملىق چىڭ تۇرۇپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىق ۋەزىيىتىنىڭ قەدىرىگە يېتىپ، مىللەتلەرنىڭ ئىتتىپاقلىشىشى، تەرەققىي قىلىشى ۋە ئۆزئارا ئۆگىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئورتاق بېيىش يولىغا مېڭىش؛ ئاخۇنۇملار ۋە يۇرت ئاقساقاللىرىغا قارىتا قانۇنچىلىق تەربىيىسى ئېلىپ بېرىپ، ئۇلاردا قانۇنچىلىق كۆزقارىشىنى تۇرغۇزۇپ، ئۇلارنى قانۇننى بىلىدىغان، قانۇنغا رىئايە قىلىدىغان ۋە بارلىق قانۇنغا خىلاپ ھەرىكەتلەرگە قارشى كۈرەش قىلىدىغان قىلىش. بېيجىڭ شەھىرىنىڭ مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئىتىنىڭ نىزامنامىسىنى ئىزچىل ئەملىيلەشتۈرۈپ، مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئىتىنى قۇرۇپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، مەسچىت باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىش ئىشىنى ئوبدان يولغا قويۇش، دىنىي ئىشلارنى ئىختىسادچىللىق بىلەن باشقۇرۇشنى زور كۈچ بىلەن تەشەببۇس قىلىپ، بۇزۇپ-چېچىپ ئىسراپ قىلىشقا قارشى تۇرۇش؛ بېيجىڭ شەھەرلىك ئىسلام شۆيۈەنىنى داۋاملىق ئوبدان باشقۇرۇپ، لاياقەتلىك ئىزباسار ئاخۇنۇملارنى يېتىشتۈرۈش، ئىسلام شۆيۈەنى بىناسى قۇرۇلۇشنىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئوبدان ئىشلەش. ئاخۇنۇملارنى، يۇرت ئاقساقاللىرىنى ۋە ھەرساھەدىكى مۇسۇلمانلارنى تېخىمۇ

كەڭ دائىرىدە ئىنتىپاقلاشتۇرۇپ، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى يولىدا ئاكتىپ خىزمەت قىلىش.

يۇقىرىقى سۆزلىرىمنىڭ نامۇۋاپىق جايلىرى بولسا، تەنقىد ۋە تۈزىتىش بېرىشنى سورايمەن.

يىغىنغا تولۇق مۇۋەپپەقىيەت، ۋەكىللەرنىڭ ۋە مېھمانلارنىڭ تېنىگە سالامەتلىك تىلەيمەن.

كۆپچىلىككە رەھمەت.

ۋەكىل ھۇسېين ھاجىنىڭ سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، مېھمانلار:

ئەسسالامۇئەلەيكۇم!

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ چاقىرىلىشى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە. بىر نەچچە كۈندىن بۇيان، بىز بىرنەچچە رەھبىرىي يولداشنىڭ مۇھىم سۆزىنى ۋە مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىدۇق ھەم مۇزاكىرە قىلدۇق، مەن رەھبەرلەرنىڭ سۆزىگە ۋە خىزمەت دوكلاتىغا تامامەن قوشۇلىمەن ۋە ئۇنى ھمايە قىلىمەن. تۆۋەندە مەن ئىككى مەسىلە ئۈستىدە ئۆزەمنىڭ تونۇشى ۋە تەسراتىنى ئوتتۇرىغا قويماقچىمەن.

1. دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش مەسىلىسى توغرىسىدا. ئۆتكەن يىل 3-ئايىنىڭ 21-كۈنى، جاۋزىياڭ زۇڭلى دۇنيا تىنچلىقى مەسىلىسى ئۈستىدە مۇھىم نۇتۇق سۆزلەپ، پۈتۈن دۇنياغا جۇڭگو خەلقىنىڭ مەيدانىنى شەرھىلەپ، چوڭقۇرتەسىر پەيدا قىلدى. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋەكىل ئەۋەتىپ ئاسىيا ۋە دۇنيا دىندارلىرىنىڭ تىنچلىق يىغىنىغا قاتناشتۇردى. ئۆتكەن يىلى مەملىكەتلىك 6-نۆۋەتلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ 4-يىغىنىغا قاتناشقان سىياسىي كېڭەشنىڭ ھەرقايسى دىندىن بولغان ئەزالىرىنىڭ ئورتاق تەشەببۇس قىلىشى بىلەن، دۇنيا تىنچلىقىغا ۋە ئىنسانلارنىڭ ئامانلىقىغا دۇئا-تىلاۋەت قىلدۇق. يىغىندىن كېيىن، بىز ئۆز ئورۇنلىرىمىزغا قايتىپ بېرىپ، كەڭ مۇسۇلمانلارغا ئۇنىڭ روھىنى يەتكۈزدۇق ۋە تەشۋىق قىلدۇق ھەمدە روزا ھېيت مەزگىلىدە دۇنيا تىنچلىقى ئۈچۈن دۇئا-تىلاۋەت قىلدۇق.

دۇنيا تىنچلىقى ئىنسانلارنىڭ ئىستىقبالىغا، ھەرقايسى ئەللەر خەلقىنىڭ گۈللەپ ياشنىشى ۋە پەن-تېخنىكىنىڭ راۋاجلىنىشىغا مۇناسىۋەتلىك. ئېلىمىز خەلقى جۇڭگوچە سوتسىيالىزم قۇرۇشتا تىنچ-ئىنتىپاقلىققا مۇھتاج، تىنچ خەلقئارا مۇھىتقىمۇ مۇھتاج؛ تىنچلىق بولمىسا، دۇنيانىڭ كېلەچىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ بولمايدۇ. مىسرنىڭ يېقىنقى زامان تارىخىدا ئۆتكەن ئاتاغلىق ئىسلام دىنى ئۆلىماسى سەئىدى كۈتۇب: ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى 36 مىليون كىشىنىڭ جېنىغا زامىن بولدى، 14 مىليون كىشىنى مەجروھ قىلدى ۋە مىليونلىغان بالىلارنى يېتىم قالدۇردى. بۇ ئۇرۇشتا بىر ئاتوم بومبىسى 250 مىڭ بىگۇنا ياپونىيە خەلقىنى ھاياتىدىن مەھرۇم قىلدى. ئەگەر ئۇرۇش راسخوتى خەير-ساخاۋەت ئىشلىرىغا ئىشلىتىلگەن بولسا، پۈتۈن دۇنيا خەلقىنىڭ داۋالىنىشىغا يېتىدىغان ئالىي دەرىجىلىك دوختۇرخانىلارنى سالغىلى بولاتتى، دېگەندى. ھازىر ئافغانىستان خەلقى تېخىچە ئۇرۇش ئازابىنى تارتىۋاتىدۇ، ئىران بىلەن ئىراق ئۇرۇشى تېخىچە داۋام

قىلىۋاتىدۇ، پەلەستىن خەلقى ئەل-يۇرتىدىن ئايرىلىپ، سەرسەنلىق تۇرمۇشىنى كەچۈرۈۋاتىدۇ. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى دۇنيا ۋەزىيىتىنىڭ داۋالغۇشى ۋە ئەمىنسىز بولۇشىدىكى ئامىللاردۇر.

ئىسلام دىنىمىزنىڭ نامى "تىنچلىق"دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ، ئىسلام دىنى ئەزەلدىن تىنچلىقنى قۇۋۋەتلەپ كەلدى. ئىسلام جەمئىيىتىمىز بۇنىڭدىن كېيىنمۇ دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداپ، ھەرقايسى ئەللەردىكى مۇسۇلمانلارنىڭ چەتئەللىكلەرنىڭ تاجاۋۇزىغا قارشى تۇرۇش يولىدىكى ھەققانىي كۈرىشىنى قوللىشى كېرەك.

2. سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى توغرىسىدا. حۇكگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمەت دوكلاتىدا بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلىرى ئۈستىدە توختىلىپ: "ئىسلام دىنىنىڭ ئىسسل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنى ۋە مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىپ، ۋەتىنىمىزنىڭ ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا پائال يېتەكلەيدۇ" غانلىقى ھەممىدىن ئاۋۋال تىلغا ئېلىنىپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ بۇ جەھەتتە تۆھپە يارىتىشى تەلەپ قىلىنغان. مەن بۇنى تامامەن ھمايە قىلىمەن ۋە قوللايمەن.

جاۋزىياڭ زۇكلى 6-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىينىڭ 4-يىغىندا بەرگەن «7-بەش يىللىق پىلان توغرىسىدىكى دوكلات» ۋە «حۇكگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكتورى توغرىسىدىكى قارارى» دا ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى توغرىسىدا پۈتۈن مەملىكەت خەلقىغە قارىتا كونكرېت تەلەپلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى. ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىش بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ مەجبۇرىيىتى. ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تۆھپە قوشۇش ھەم ۋەتەنپەرۋەرلىك ھەربىكەت، ھەم دىننى سۆيۈشنىڭ ئىپادىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسى ۋە ئەخلاق-پەزىلىتىنىڭ ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى بىلەن ئورتاقلىقى بار، بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرى ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسىنى جارى قىلدۇرۇپ، ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ قاتنىشىدىغانلا بولساق، ئىسلام دىنىنى سوتسىيالىزمنىڭ تەرەققىياتىغا ماسلاشتۇرالايمىز. مەسىلەن: ئىسلام دىنى سەممىي-ساداقەتلىكنى، كەمتەر-ئۇناقلىقنى، كىشىلەرگە ئەدەپلىك بولۇشنى، ئاتا-ئانىلارنى ۋە چوڭلارنى ھۆرمەتلەش، كىچىكلەرنى ئىززەتلەشنى، تازلىققا رىئايە قىلىشنى، ئىقتىسادچىل بولۇشنى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلارنى تەشەببۇس قىلىدۇ؛ ئوغرىلىق، شەھۋانىيلىق، خىيانەتچىلىك، پاراخورلۇققا، ھاراق ئىچىش ۋە ئايالىلارنى خارلاش قاتارلىقلارغا قارشى تۇرىدۇ، بۇلار ئىسلام دىنىنىڭ ئاكتىپ تەشەببۇسى ۋە ئېسىل ئەنئەنىسىدۇر، بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار كەڭ مۇسۇلمانلارغا ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسى ۋە ئەخلاق-پەزىلىتىنى چۈشەندۈرۈپ، كۆپچىلىكنى مەنىۋى مەدەنىيەت بەرپا قىلىشقا يېتەكلىشىمىز لازىم.

ھازىر بىر قىسىم ياشلىرىمىزدا بەزى ناچار كەيپىياتلار ساقلانماقتا، شۇڭا ياشلارنى غايىلىك، ئەخلاقلىق، مەدەنىيەتلىك، ئىنتىزاملىق ئىزباسارلاردىن قىلىپ يېتىشتۈرۈش بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز. مەن بۇ جەھەتتە ھەممەيلەننىڭ بىرلىكتە پائال تىرىشچانلىق كۆرسىتىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ۋەكىل خەن مەنسۇرنىڭ سۆزى

ۋەكىللەر:

مەن ئاخۇنۇملارنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسى ئاچقانلىقىمىز توغرىسىدىكى بىرنەچچە تەسىراتىمنى سۆزلەپ ئۆتەي. چىڭخەي ئۆلكىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ تەستىقى بىلەن، بىز 1984 ـ يىل10ـ ئايدىن باشلاپ، ئۇدا ئۇچ قارار ئاخۇنۇملارنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنى ئېچىپ، جەمئىي 108 نەپەر ئاخۇن تەربىيىلىدۇق. ھەرقارارلىق كۇرسنىڭ مۇددىتى ئالته ئاي بولدى، دىنىي دەرسنىڭ سالمىقى 80 پىرسەنتنى، مەدەنىيەت دەرسنىڭ سالمىقى 20 پىرسەنتنى تەشكىل قىلدى. دىنىي دەرس ئوقۇتقۇچىلىرىغا ئۆلكىمىزدىكى بىلىمى بار ۋە ئاما ئارىسىدىكى ئەڭ ئابرۇيلۇق ئاخۇنلارنى تەكلىپ قىلدۇق؛ مەدەنىيەت، سىياسەت دەرسلىرىنى بىرلىك سەپ بۆلۈمى ۋە دىنىي تارماقلارىدىكى مەسئۇل يولداشلار سۆزلىدى. تەربىيىلەش نەتىجىسىدە ئاخۇنلارنىڭ دىنىي بىلىمى ئاشتى ھەم بەلگىلىك سىياسەت سەۋىيىسىگە ئىگە بولدى، بۇلار پۈتۈن ئۆلكىدىكى كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئىشەنچىگە ۋە ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. بۇ جەھەتتە بىزنىڭ تەسىراتىمىز مۇنداق:

1. دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياستى دىنىي مەزھەپلەرنىڭ ئىتتىپاقلىقىنى ئىلگىرى سۈرۈشنىڭ ئەنگۈشتەرىدۇر.

بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى ئوخشاش بولمىغان مەزھەپلەرگە تەۋە بولغاچقا، ئۇلارنىڭ نۇقتىئىنەزەرلىرىنىڭ پەرقلىق بولۇشى تۇرغان گەپ ئىدى. ئايرىم كۇرسانتلار دىنىي مەزھەپ ھېسسىياتى بويىچە، ئاڭلىق ياكى ئاڭسىزھالدا چىكىدىن ئاشۇرۇۋېتىلگەن بەزى گەپ-سۆزلەرنى قىلىپ قويۇپ، باشقا بىر مەزھەپتىكى كۇرسانتلارنىڭ كۆڭلىگە ئازار بېرىپ قويغاچقا، ئۆزئارا مۇناسىۋىتى ئانچە ياخشى بولمىدى. بىز بۇ ئەھۋالنى بايقىغاندىن كېيىن، ئۇلارنى ئۆز ۋاقتىدا ئالاقىدار ھۇججەتلەرنى ئۆگىنىشكە تەشكىللەپ، "تۆت ئەركىنلىك"نى نۇقتىلىق ھالدا تەكىتلەپ، كۇرسانتلارنىڭ ئىدىيىۋى ئەمەلىيىتىگە سىلىشتۇرغان ھالدا، تونۇشنى ئايدىڭلاشتۇرۇپ، ئوخشاشلىقلاردا بىرلىككە كېلىپ، پەرقنى ساقلاپ قېلىش، ھەرکىم ئۆز يولىدا مېڭىش، بىر بىرىنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماسلىقنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، زىددىيەتنى پەسەيتتۇق. ئەمەلىيەت بىز دىنىي سىياسەتتىن ئىبارەت بۇ ئەنگۈشتەرنى توغرا تەتبىقلاپ، دىنىي زاتلارنى ئۆز ھەرىكىتىنى قانۇن ۋە سىياسەت ئىزىغا چۈشۈرۈشكە پائال پېتەكلەيدىغانلا بولساق، دىنىي ساھەدىكىلەر تىنچ-ئىتتىپاق ئۆتىدىغان ۋەزىيەتنى قولغا كەلتۈرمەك قىيىن ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلىدى.

2. "سىياسەت ئاخۇنى" دېگەن نامنى ئوڭشاش دىنىي ساھەدىكى زاتلارنىڭ ئابرويىنى ئۆستۈرۈشكە پايدىلىق ئىكەن.

بىز "سىياسەت ئاخۇنى" دېگەن نامنى ئوڭشاشنى بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسى خىزمىتىنىڭ مۇھىم

هالقسى قاتاردا تۇتتۇق. "سياسەت ئاخۇنى" دېگەن سۆز تونۇشى ئايدىڭ بولمىغان بەزى ئادەملەرنىڭ ھۆكۈمەت ئىشلىرىغا ئارىلىشىدىغان ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلارغا قويغان نام بولۇپ، روشەن چۈشۈرۈش مەنىسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغاندى. كۆپ يىللاردىن بېرى ھۆكۈمەتكە ھەمكارلىشىپ كېلىۋاتقان ئاخۇنۇملار بۇنىڭ تەسىرى بىلەن غەم-ئەندىشىگە چۈشۈپ قېلىپ، خەلق قۇرۇلتىيى ۋە مىللىي ئىشلار كومىتېتى قاتارلىق ئاپپاراتلاردا ۋەزىپە ئۆتەشنى خالىمايدىغان بولۇپ قالغاندى، بەزىلىرى ھەتتا ھۆكۈمەت تارماقلىرى چاقىرغان تۇرلۇك يىغىنلارغا قاتنىشىشقا جۈرئەت قىلالمايدىغان بولۇپ قالغانىدى. بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىغا قاتناشقان بەزى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىدىيىسىدىمۇ يۇك شەكىللىنىپ قالغان، ئۇلار ئوقۇش پۈتتۈرۈپ بارساق ئاممىنىڭ ئىشەنچىگە ئىگە بولالمايمىز قالارمىزمۇ دەپ ئەنسىرەشكەن. بىز بۇنداق ئەھۋالنى كۆزدە تۇتۇپ، "سياسەت ئاخۇنى" مەسىلىسى ئۈستىدە مەخسۇس مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىپ، بىرمۇنچە جايلاردا يۈزبەرگەن دىن، نىكاھ ئىشلىرىغا ئارىلاشقان، دىنىي مەزھەپ تۈپەيلىدىن ماجرا تۇغۇلغان، قانۇنلۇق ۋەقە يۈزبەرگەنگە ئوخشاش ئەھۋاللارنى مىسال كەلتۈرۈپ، سياسەتنى بىلمەسلىكنىڭ زىيىنىنى بايان قىلدۇق ھەمدە سياسەتنى ئىگەللەش، سياسەتنى تەشۋىق قىلىشنىڭ پايدىسىنى كۆرسىتىپ، ھۆكۈمەن ئىشىغا قاتناشقان ئاخۇنۇملارنىڭ ئاكتىپ رول ئويناشلىقى، دۆلەتكە ۋە خەلقە پايدىلىق ئىشلارنى قىلغانلىقىدىن ئىبارەت ئەينەك بىلەن يامانلارنى سېلىشتۇرۇپ، كۇرسانتلارنىڭ ئېڭىنى ئۆستۈردۇق. ئۇلار بەس-بەستە: سياسەت چەك-چېگرىسىنى ئوبدان ئىگەللەپ، ئاممىا بىلەن ئالاقە قىلىدىغان، ئاممىا قارشى ئالىدىغان ئاخۇنلاردىن بولىدىغانلىقىنى بىلدۇردى. سياسەتنى بىلىش شەرەپلىك دەيدىغان يېڭى كەيپىيات بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىدا دەسلەپكى قەدەمدە شەكىللەندى.

3. دىنىي ئىسلاھات مەسىلىسىنى توغرا تونۇش ئارازلىقلارنى تۈگىتىپ، ئۇنىڭ ئىجابىي نەتىجىلىرىنى ئاڭلىق تۇردە قوغداشقا پايدىلىق ئىكەن.

1958-يىلىدىكى "دىنىي تۈزۈم ئۈستىدە دېموكراتىك ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش"قا قانداق قاراش مەسىلىسى دىنىي ساھەدىكى زاتلار ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشقا تېگىشلىك بولغان ئەمما ئايدىڭلاشتۇرۇلالمىغان مەسىلە بولۇپ، بۇ ئاممىنىڭ ئىدىيىسىدىمۇ خېلى چوڭقۇر تەسىر قوزغىغانىدى. ھالبۇكى جايلاردا يۈز بەرگەن دىننىڭ مەمۇرىي ئىشلارغا، ئەدلىيە ئىشلىرىغا، نىكاھ، مائارىپ ئىشلىرىغا ۋە باشقا ئىشلارغا ئارىلىشىشى قاتارلىق ئەھۋاللار بۇ مەسىلە ئۈستىدىكى تونۇشنىڭ ئايدىڭ بولمىغانلىقى بىلەنمۇ بىۋاستە مۇناسىۋەتلىك ئىدى، سىردىشىش ۋە سىناش ئارقىلىق خېلى بىر قىسىم كۇرسانتلارنىڭ بۇ مەسىلىگە بولغان تونۇشىنىڭ ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە مۇجمەل ئىكەنلىكىنى سەزدۇق. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى دىنىي ئىسلاھاتتىكى بەزى سەۋەنلىكلەرنى ئاساسىي ئېقىم دەپ قاراپ، ئۇنىڭ ئىجابىي نەتىجىلىرىنى ئىنكار قىلغان؛ بەزىلىرى بىكار قىلىنغان كونا دەۋردىن قالغان فېئودالىق ئىمتىيازنى ۋە ئېزىش، ئېكسپىلاتاتسىيە قىلىش تۈزۈمىنى مۇئەييەنلەشتۈرگەن؛ يەنە بەزىلىرى ھەتتا كۆپ يىللاردىن بۇيانقى "سول"چىل ئىدىيىنىڭ كاشىلىسى تۈپەيلىدىن دىنىي خىزمەتتە كۆرۈلگەن بەزى ئوڭۇشسىزلىقلارنىڭ ھەممىسىنى بۇ ھەرىكەتتىن كۆرگەن ۋەھاكازالار. تونۇش جەھەتتىكى بۇ مۇجمەللىكلەرنى كۆزدە تۇتۇپ، بىز دىنىي ئىسلاھاتنى مەدەنىيەت، سىيا-

سەت دەرسلىكىنىڭ مۇھىم نۇقتىسى قىلىپ، بىرلىك سەپ تارمىقىدىكى يولداشلارنى بۇ مەسىلە ئۈستىدە ئەتراپلىق سۆزلەپ بېرىشكە تەكلىپ قىلىپ، خېلى ئۇبدان ئۇنۇم ھاسىل قىلدۇق.

4. قانۇنچىلىق تەربىيىسى ئېلىپ بېرىپ، قانۇنچىلىق كۆزقارىشىنى كۈچەيتىش تىنچ-ئىتتىپاقلىقتا پايدىلىق ئىكەن.

چىڭخەي ئۆلكىسىدە دىنىي مەزھەپلەرگەن، دىنىي مەزھەپلەرنىڭ ئەھۋالىمۇ مۇرەككەپ بولۇپ، ئۇلار ئۇتتۇرىسىدا دائىم ماجرا بولۇپ تۇرىدۇ، بۇنىڭ سەۋەبلىرى مۇرەككەپ ۋە كۆپ تەرەپلىمە بولسىمۇ، ئەمما دىنىي زاتلار ئارىسىدا "قانۇندىن ساۋاتسىزلار"نىڭ كۆپ بولۇشى بىلەنمۇ بولسىمۇ، ئەمما دىنىي زاتلار ئارىسىدا "قانۇندىن ساۋاتسىزلار"نىڭ كۆپ بولۇشى بىلەنمۇ مۇناسىۋىتى بار. شۇڭا بىز قانۇنچىلىق تەربىيىسى دەرسىنى تەسىس قىلدۇق، بۇ دەرسنى ئۆتكۈچى يولداشلار ئىلگىرى ئۆلكە دائىرىسىدە دىنىي مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدا يۈزبەرگەن كۆپ قېتىملىق ماجرا، قانۇنچىلىق ۋەقە ۋە ئۇلارنى بىز تەرەپ قىلىش ئەھۋالىنى مىسال كەلتۈرۈپ، قانۇننىڭ كەسكىنلىكىنى ۋە دىنىي زاتلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ قانۇنچىلىق كۆزقارىشىنى كۈچەيتىشنىڭ مۇھىملىقىنى سۆزلەپ بەردى. مېنيۇەن، مىنخېي ۋە شۇنىخۇا قاتارلىق جايلارغا ئادەم ئەۋەتىپ تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئوقۇش پۈتتۈرگەن كۇرسانتلارنىڭ بىرەرسىنىڭمۇ دىنىي مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدىكى ماجراغا ئارىلاشمايلا قالماي، بەلكى ئۆز ئەتراپىدىكى زور بىر تۈركۈم ئامما ئىجابىي تەسىر كۆرسىتىپ، شۇ جايىنىڭ تىنچ-ئىتتىپاقلىقنى ساقلاشتا ئوبدان رول ئوينىغانلىقىدىن خەۋەر تاپتۇق.

ئۇچ قارار كۇرس ئېچىش ئارقىلىق، بىز مۇنداق تەسىراتقا ئىگە بولدۇق: پارتىيىنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرىنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، دىنىي زاتلار دىنىي كىتاب بىلىملىرىنى بېرىلىپ ئۆگىنىش بىلەن بىرگە، سىياسەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈپ، قانۇنچىلىق كۆزقارىشىنى كۈچەيتىپ، سىياسەت ۋە قانۇن ئارقىلىق ئۆزىنى چەكلەشنى بىلۈۋىلىشى، شۇنداقلا ئۆز ھەرىكىتى ئارقىلىق ئاممىغا تەسىر كۆرسىتىشى كېرەك ئىكەن، ھالبۇكى، بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنىڭ ئېچىلىشى بولسا، ئۇلارنىڭ شۇنداق قىلىشى ئۈچۈن پايدىلىق شارائىت يارىتىپ بېرىدىكەن.

بۇنىڭدىن كېيىنكى پىلانىمىز مۇنداق: ئاخۇنلارنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنى داۋاملىق تۇرده ئوبدان ئېچىپ، بىر نەچچە يىل ئىچىده ئۆلكىمىزده ھازىر بار ئاخۇنلارنىڭ ھەممىسىنى بىر قېتىمدىن تەربىيىلەپ چىقىشنى قولغا كەلتۈرىمىز. ئىسلام دىنىنى سوتسىيالىزم بىلەن ماسلاشتۇرۇش ۋە ئۇيغۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، بىز تۆتىنچى قارارىدىن باشلاپ، تەتقىقات سىنىپى ئېچىپ، دىنىي بىلىمىمۇ بار، ئىناۋىتىمۇ بار بىر تۈركۈم ئاخۇنلارنى يىغىپ، بىرتەرەپتىن ئۆگىنىشكە، يەنە بىر تەرەپتىن نۆۋەتتە ئىسلام دىنىدىكى بەس-مۇنازىرە بولۇۋاتقان مەسىلىلەر ئۈستىده ۋە مىللەتلەر-نىڭ گۈللەپ ياشنىشىغا، خەلقنىڭ بېيىشىغا ۋە جىسمانىي ساغلاملىقىغا دەخلى يەتكۈزۈۋاتقان مەسىلىلەر، ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا پايدىسىز بولغان كونا ئادەتلەر ئۈستىده دىنىي كىتابلاردىن نەقىل كەلتۈرۈپ ئەستايىدىل مۇھاكىمە ئېلىپ بېرىشقا تەشكىللەشنى دەسلەپكى قەدەمده تەسەۋۋۇر قىلدۇق.

ۋەكىل مۇيىلەننىڭ سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، ئالىملار:

ئەسسالامۇئەلەيكۇم!

بىز نىكىشيالىق ۋەكىللەر جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەمىلكەتلىك ۋەكىللەرىنىڭ بەختلىك ھالدا قاتناشتۇق، يىغىندا خىزمەت دوكلاتى ۋە رەھبەرلەرنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ زور ئىلھام ۋە تەربىيە ئالدۇق. مەن خىزمەت دوكلاتىنى ۋە رەھبەرلەرنىڭ سۆزىنى تامامەن قوللايمەن ۋە ھىمايە قىلىمەن.

نىكىشيا — خويزۇلار نىڭ ئاساسىي گەۋدە قىلغان، مىللىي تەرىتورىيىلىك ئاپتونومىيە يولغا قويۇلغان جاي. ئاپتونوم رايون بويىچە مۇسۇلمانلار ئاھالىسى بىر مىليون 337 مىڭ بولۇپ، ئاپتونوم رايونىدىكى ئومۇمىي ئاھالە سانىنىڭ 32.26 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ. پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئومۇميۈزلۈك، تولۇق ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، ناھەق، يالغان، خاتا ئەنزىلەرنى ئاقلاپ، مەسچىتلەرنى ئېچىۋېتىپ، مۇسۇلمانلارنىڭ نورمال دىنىي پائالىيەتلىرىگە كاپالەتلىك قىلغاچقا، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك قىزغىنلىقى بىلەن سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى يولىدا خىزمەت قىلىش ئاكتىپلىقى ئىنتايىن زوردەرىجىدە قوزغالدى. نىكىشيا ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتىگە كەلسەك، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئالاقىدار تارماقلارنىڭ رەھبەرلىكى ۋە قوللىشى ئارقىسىدا، دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى كەڭ زاتلارنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى يولىدا خىزمەن قىلىشى قاتارلىق جەھەتلەردە يېڭى ۋەزىيەت يارىتىلدى. ئەمدى ئىسلام جەمئىيىتىمىزنىڭ يېقىنقى يىللاردىن بۇيانقى ئاخۇن-لاردىن ئىمتىھان ئېلىش ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ھۆكۈمەتنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، كۆچەت تىكىپ ئورمان بىنا قىلىپ، نىكىشيانىڭ تاغ-ئىدىرلىرىنى كۆكەرتىش ئىشىنى ئىلگىرى سۈرگەنلىكىگە دائىر ئەھۋاللارنى دوكلات قىلىپ ئۆتىمەن.

1. ئاخۇنلاردىن ئىمتىھان ئېلىنىپ، ئاخۇنلارنىڭ دىنىي بىلىمى ۋە سىياسىي ساپاسى ئۆستۈرۈلۈپ، دىنىي ئىشلار ئوبدان يولغا قويۇلدى.

ئاخۇنلاردىن ئىمتىھان ئېلىش ئىشى بىر تۇرلۇك يېڭى خىزمەت ھېسابلىنىدۇ. ئۇزاق مۇددەت داۋام قىلغان ئۇچقان سولچىل لۇشيەننىڭ تەسىرى تۈپەيلىدىن، ئەسلى بار ئاخۇنلار، بولۇپمۇ 1958-يىلىدىن كېيىن ئاخۇن بولغانلارکەينى-كەينىدىن دىنىي ۋەزىپىسىدىن ئايرىلىپ كەتكەچكە، ئۆگەنگەن دىنىي بىلىمنى ئاساسەن دېگۈدەك ئۇنتۇپ كەنكەندى، شۇڭا ئۇلارنىڭ ساپاسىمۇ تۆۋەنلەپ كەتكەندى. ئامما"چالا ئاخۇن" دەپ ئاتايدىغان بەزى كىشىلەر ئاغزىغا كەلگەنچە پەتۋا چىقىرىپ، دىنىي سىياسەتنىڭ توغرا ئىزچىل ئىجرا قىلىنىشىغا ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ نورمال دىنىي پائالىيەت ئېلىپ بېرىشىغا تەسىر يەتكۈزگەنىدى.

مەسچىتلەرنىڭ ئېچىۋېتىلىشىگە ئەگىشىپ، ھەم بىلىمى بولغان، خېلى ئوبدان دىنى تەربىيە كۆرگەن، ھەم سىياسەتنى بىلىدىغان بىر تۈركۈم ئاخۇنلارنىڭ دىنىي ئىشلارنى باشقۇرۇشى جىددى زۆرۈر بولۇپ قالغانىدى. كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، جەمئىيىتىمىز 1982 - يىلىدىن باشلاپ، ئاپتونوم رايون بويىچە 1958 - يىلىدىن كېيىن ئاخۇن بولغانلاردىن ئىمتىھان ئېلىش ئىشىنى ئۈيۇشتۇردى. ئىمتىھاننىڭ مەزمۇنى جەھەتتە «قۇرئان كەرىم» ۋە «شەرھى ۋىقايە»نىڭ ئالدىنقى ئىككى قىسمى ئاساس قىلىندى، دائىم قوللىنىلىدىغان «مىشكات» تىن پايدىلىنىلىدى. بۇنىڭدىن باشقا، ئىسلام دىنىغا دائىر ئاساسىي ساۋات مىللىي، دىنىي سىياسەتلەردىنمۇ ئىمتىھان ئېلىندى.

1982 - يىلىدىن ھازىرغىچە، بىز ھەرقايسى ئالاقىدار كەسىپىي تارماقلارنىڭ قوللىشى بىلەن، مۇسۇلمانلار كۆپرەك بولغان 15 شەھەر ۋە ناھىيىنىڭ 12 سىدە ئىمتىھان ئېلىش خىزمىتىنى تاماملىدۇق. قالغان ئۇچ ناھىيىدە بۇ يىل تاماملىماقچى. ئىمتىھانىغا 781 كىشى قاتناشتى، بۇلاردىن ئىمتىھاندىن ئۆتكەنلەر 684 بولۇپ، لاياقەتلىك بولۇش نىسبىتى 87.6 پىرسەنتكە يەتتى، بۇنىڭغا 1958 - يىلىدىن ئىلگىرى ئاخۇن بولغانلار بىلەن يېقىنقى يىللاردىن بېرى جەمئىيىتىمىز ئاچقان ئاخۇنلارنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىدا ئوقۇش پۈتتۈرگەنلەرنى قوشۇپ ھىسابلىغاندا، ئاپتونوم رايون بويىچە بىر مىڭ 317 ئاخۇنغا لاياقەت گۇۋاھنامىسى تارقىتىپ بېرىلدى. ئەمەلىيەت ئاخۇنلاردىن ئىمتىھان ئېلىش خىزمىتىنىڭ ئۇنۇملۇك بولۇپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ چوڭقۇر ھىمايىسىگە ئېرىشكەنلىكىنى، كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ زور كۇچ بىلەن قوللاپ - قۇۋۋەتلىشىگە سازاۋەر بولغانلىقىنى ئىسپاتلىدى.

ئىمتىھان ئېلىش ئارقىسىدا، ئاخۇنلاردا دىنىي بىلىملەرنى بېرىلىپ ئۆگىنىدىغان، ئېقىم مەسىلىلىرىنى ۋە سىياسەتنى ئۆگىنىدىغان ئوبدان كەيپىيات تىكلىنىپ ، ئۇلارنىڭ بىلىم ۋە سىياسەت سەۋىيىسى كۆرۈنەرلىك ئۆستى. جايلار ئىمتىھان ئېلىش ئىشىنى باشلاشتىن بۇرۇن، ئىمتىھانغا قاتنىشىدىغان ئاخۇنلارنى جەمئىيىتىمىز تارقاتقان تەكرارلاش تىزىسىنى ئەستايىدىل، پىلانلىق ئۆگىنىشكە ئۈيۇشتۇردى. 20چە ئادەم بىر ئۆگىنىش گۇرۇپپىسى قىلىپ تەشكىللەندى ھەمدە ئىمتىھانغا قاتناشمايدىغانلىقى بەلگىلەنگەن پىشقەدەم ئاخۇنۇنلار يېتەكچىلىك قىلىشقا بەلگىلەندى، ئومۇمەن بىر ئايدىن 40 كۈنگىچە بولغان ۋاقىت ئىچىدە دەرس تەكرارلاندى. كۆپچىلىك بۇنداق قىلىشنىڭ ئۇنۇمى ياخشى بولىدىكەن، بىر قارار قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئاچقان بىلەن باراۋەر بولىدىكەن دەپ ئىنكاس قىلىشتى. ھازىرلايقەت گۇۋاھنامىسى بار ئاخۇنلارنىڭ كۆڭلى خاتىرجەم بولۇپ، مۇسۇلمانلار ئۇلارنى تازا ھمايە قىلدى.

ئاخۇنلاردىن ئىمتىھان ئېلىش خىزمىتىنىڭ ئېلىپ بېرىلىشى دىنىي مەزھەپلەرنىڭ ئىتتىپاقىنى ئىلگىرى سۈردى. دەرس تەكرارلاش داۋامىدا، ئوخشاش بولمىغان مەزھەپلەردىكى ئاخۇنلار بىر يەرگە جەم بولۇپ، دىنىي كىتابلارنى بىرلىكتە ئۆگەندى، ئىمتىھاندا بىر بىرىگە ئىلھام بەردى، گۇۋاھنامە تارقىتىپ بېرىلگەندە، بىربىرى بىلەن سالاملاشتى ۋە بىر تۇغقان قېرىنداشلاردەك ئىناق ئۆتتى. بىز پۈتكۈل ئىمتىھان جەريانىدا، يېتەكلىگۈچى، ئىمتىھان ئالغۇچى ۋە ئىمتىھانغا نازارەت قىلغۇچىلارنى تەكلىپ قىلىش جەھەتتە بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، تەڭ ئىتىبار بېرىپ،

ھەرقايسى دىنىي مەزھەپلەردىكى ئاخۇنلارنى قاتناشتۇرۇشقا دىققەت قىلغانلىقىمىز ئۈچۈن، ئومۇمىيۈزلۈك ئېتىبار بېرىش، بىر تۈتاش ئورۇنلاشتۇرۇشنى ئىشقا ئاشۇرىدۇق. ئىمتىھان نەتىجىسى لايىقەتلىك بولغان ئاخۇنلارغا مۇسۇلمانلار قاتناشقان داغدۇغىلىق مۇراسىمدا گۇۋاھنامە تارقىتىپ بېرىدۇق. گۇۋاھنامىنى ئالغان ئاخۇنلارنىڭ چىرايىنى كۆلكە قاپلىدى، كەڭ مۇسۇلمانلارمۇ ئۇلارنى ماختاپ تەبرىكلەشتى.

ئىمتىھان ئېلىش ئارقىلىق، ئىمتىھان ئېلىنغان ۋە ئېمتىھان ئېلىنمايدىغان ئاخۇنلارنىڭ ئەھۋالى بىر قەدەر تەپسىلى تەكشۈرۈپ خاتىرىلەندى. مۇشۇنداق قىلىش ئارقىلىق، يېڭى ۋە كونا ئاخۇنلارنىڭ سانى، يېشى، دىنىي بىلىم سەۋىيىسى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى، ئەخلاقىي تەربىيىلىنىشى قاتارلىق ئەھۋاللارئەتراپلىق ئىگەللىنىپ، بۇنىڭدىن كېيىن ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەرنى ئىنتىپاقلاشتۇرۇش ۋە تەربىيىلەش خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش ئۈچۈن ماتېرىيال توپلاندى.

ئىسلام دىنى خىزمىتىنىڭ قانات يېيىشى ئىلگىرى سۈرۈلۈپ، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن شەھەرلىك، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ ئالاقىسى كۈچەيتىلىپ، ھەر دەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ كۆڭۈلۈك ۋە ۋاستىلىك رولى جارى قىلىنىپ، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتى بىلەن سوتسىيالىستىك تۈزۈمنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ماس ھالدا راۋاجلاندۇرۇلدى.

2. ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ تۈزۈمنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا پائال قاتنىشىشى ئىلگىرى سۈرۈلدى.

ئىنكىشيا خۇاڭخې دەريا سىنىڭ ئوتتۇرا ئېقىمى ۋە يۇقىرى ئېقىمىغا جايلاشقان بولۇپ، يەرتۈزۈلۈشى مۇرەككەپ، تاغلىرى قاتمۇقات، بولۇپمۇ مەملىكەت بويىچە بىر قەدەر نامرات بولغان ئۇچ رايونىڭ بىرى بولغان گۇيۇەن رايونى تىپىك سېرىق توپلىق ئىگىزلىكتىكى ئىدىرلىققا جايلاشقان بولۇپ، چوڭقۇر جىلغىلىرى گىرەلىشىپ تۇرىدۇ، ئورمان بىلەن قاپلىنىش نىسبىتى ناھايىتى تۆۋەن، يىل بويى يۆل-يىغىن مىقدارى ئاز، قۇرغاقچىلىق كۆپ بولىدۇ، توپىنىڭ كۆچۈپ كېتىشى ئېغىر، بۇ ھال ئېقتىسادنىڭ تەرەققىي قىلىشى ۋە خەلق تۇرمۇشىنىڭ ياخشىلىنىشىغا بىۋاستە تەسىر يەتكۈزۈپ كەلگەنىدى. 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئىگىشيادا، بولۇپمۇ جەنۇبتىكى تاغلىق رايونلاردا زوركۈچ بىلەن ئوت-چۆپ تېرىش، كۆچەت تىكىش ئىشىنى ئىلىپ بېرىپ، دېھقانچىلىق، ئورمانچىلىق، چارۋىچىلىقنى بىرلەشتۈرۈپ، يېزا ئىگىلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىنى ۋە يېزا ئىگىلىك ئېقتىسادنىڭ قۇرۇلمىسىنى يەنمۇ تەڭشەپ، چارۋىچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتىنى تېزلىتىپ، ئورمان قۇرۇلۇشى ۋە يايلاق قۇرۇلۇشىنى ستراتېگىيىلىك تەدبىر قاتارىدا تۇتۇپ، ئېكولوگىيىلىك تەڭپۇڭلۇقنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، يامان سۈپەتلىك ئايلىنىشنى ياخشى سۈپەتلىك ئايلىنىشقا ئايلاندۇرۇپ، جەنۇبتىكى تاغلىق رايونلارنى چارۋىچىلىق بازىسىغا ئايلاندۇرۇپ، ئېقتىسادىي تەرەققىياتنى ئىلگىرى سۈرۈپ، خەلق تۇرمۇشنى ياخشىلاشنى ئوتتۇرىغا قويدى.

بۇ ئۇلۇغۋار نىشاننى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن، جەمئىيىتىمىز بىرنەچچە يىلدىن بۇيان تۈرلۈك يۆرىسەتتىن پايدىلىنىپ، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى كەڭ زاتلارغا ۋە مۇسۇلمانلارغا ئوت-چۆپ

ئۆستۇروش-كۆچەت تىكىشىنىڭ مۇھىم ئەھمىيىتىنى تەشۋىق قىلىدى، ئاپتونوم رايون بويىچە ئېچىۋېتىلگەن 2000 دىن ئارتۇق مەسچىت ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۇرۇپ پىلان تۈزۈپ، ئوت-چۆپ ئۆستۇروش، كۆچەت تىكىش ئىشىنى كونا ئۆرپ-ئادەتنى ئۆزگەرتىش، تەبىئەتنى ئۆزگەرتىش بىلەن، جەمئىيەتكە بايلىق يارىتىش، كېيىنكى ئەۋلادلارغا بەخت-سائادەت يارىتىش ۋە خەلقنىڭ تۇرمۇشىنى ياخشىلاش بىلەن بىرلەشتۇردى. بەزى ئاخۇنلار ياشىنىپ قالغانلىقى، تەن-سالامەتلىكى ئاجىزلىشىپ قالغانلىقتىن قارىماي، مەسچىتنىڭ ئالدى-كەينىدىكى بوش يەرلەرگە گۈل-گىيا تېرىپ، كۆچەت تىكتى، بەزى ئاخۇنلار ئاممىنى يېتەكلەپ سايلاردا ۋە قاقاس تاغلاردا بىنام ئېچىپ كۆچەت ئۆستۇردى. گۈيۈەن رايونىدىكى 140 مەسچىتتىن ئېلىنغان سانلىق مەلۇماتقا قارىغاندا، جەمئىي بىرمىليون 900 مىڭ تۈپ كۆچەت (قەلەمچىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ) تىكىلگەن. شىجى ناھىيىسىنىڭ شەھەر ئەتراپى رايونىدىكى داگېنزى مەسچىتىنىڭ ئاخۇنلىرى ۋە مەسچىتنى باشقۇرۇش ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرى 1982-يىلىدىن باشلاپ ئۆدا تۆت يىل ئىچىدە، مەسچىت ئەتراپىدىكى دۆڭ ۋە قاقاس يەرلەرنى تۈزلەپ 30 نەچچە مىڭ تۈپ كۆچەت تىكىپ، ئىككى مو يەردە قەلەمچە(30 مىڭ تۈپتىن ئارتۇق) ئۆستۇرگەن، ناھىيىدىن بىر تۇتاش تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈ-ۋالغاندا، بۇنىڭ 33 مىڭ 600 تۈپتىن كۆپرەكى ئۆلچەمگە توشقان، كۆچەت تىكىش ھەقىقى ئۈچۈن 3 مىڭ 300 يۈەن بېرىلگەن بولۇپ، بۇنى مەسچىتكە كىرىم قىلغان. بۇ ناھىيىدىكى ئۈجياخې مەسچىتى مەسچىتنىڭ كەينى تەرىپىدىكى 80 مو قاقاس تاغدا ئورمان بىنا قىلىش ئەزىپىسىنى ئۈستىگە ئېلىپ، بىرنەچچە يىلدىن بۇيان جەمئىي 20 نەچچە مىڭ تۈپ غازاكلىق قارىغاي، ئون مىڭ تۈپ قارىياغاچ، 5 مىڭ تۈپ تېرەك تىكىكەن، بۇلارنىڭ ئەي بولۇش نىسبىتى 80 پىرسەنتتىن يۇقىرى بولغان. خەيۋۇن ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى لى دېگۈي ئاخۇنۇم 1983-يىلىدىن بۇيان، ئاممىنى يېتەكلەپ جيۇسەيپىك گۈمبىزىنىڭ شىمالىدىكى تاغلىققا 40 مىڭ تۈپ تېرەك، يەتتە مىڭ تۈپ قارىغاي، 10 مىڭ تۈپتىن ئارتۇق قارىياغاچ تىكىپ، ئالتە مو يەردە قەلەمچە ئۆستۇرۇپ، جەمئىي 480 نەچچە مو يەرنى كۆكەرتكەن، باشقۇرۇش ۋە ئاسراشنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئۇ ئاممىنى ھەربىر تەندۇرۇپ، بېرىپ-كېلىش ئارىلىقى 20 نەچچە چاقىرىم كېلىدىغان يەردىن سۇ ئەكىلىپ كۆچەتلەرنى سۇغۇرۇپ، كۆچەتلەرنىڭ ئەي بولۇش نىسبىتىگە كاپالەتلىك قىلغان. گۈيۈەن ناھىيىسىدىكى ۋاتىڭ مەسچىتىنىڭ ئاخۇنلىرى سايدىن پايدىلىنىپ 16 مىڭ 800 نەچچە تۈپ كۆچەت تىككەن. جىگىيۈەن ناھىيىسىدىكى ئاخۇنلار 1986-يىلى ئەتىيازدا ئۈچ مىڭ 300 تۈپ كۆچەت تىككەن، 2.4 مويەردە قەلەمچە ئۆستۇرگەن. تۈزلەڭلىك رايونىدىكى مەسچىتلەردىكى ئاخۇنلارمۇ يەر ئاز، يەر ئاستى سۇيىنىڭ ئورنى تېرەن، يەرلەر شورلۇق بولۇشتەك قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ، كۆچەت تىكىش جەھەتتە نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن. لىڭۈ ناھىيىسىنىڭ سانلىق مەلۇماتىغا قارىغاندا، بىرنەچچە يىلدىن بۇيان ئاخۇنلار 70 مىڭ تۈپتىن كۆپرەك كۆچەت تىككەن، بۇنىڭ ئىچىدە يۈمۇچياۋ مەسچىتىدىكى ۋاڭ باۋگۈي ئاخۇنۇم 70 ياشتىن ئاشقان بولسىمۇ، يەنىلا تالىپلارنى يېتەكلەپ مەسچىت ئەتراپىغا ئىككى مىڭ تۈپتىن ئارتۇق كۆچەت تىككەن. بۇنىڭدىن باشقا يەنە يۇڭنىڭ ناھىيىسىدىكى دۇڭخې مەسچىتى، پىڭلو ناھىيىسىدىكى گاۋجۇاڭسى مەسچىتى، خېلەن ناھىيىسىدىكى جىنگۈي غەربىي مەسچىتى، جامەدىكى ئاخۇنلار 3000-5000 تۈپ كۆچەت تىككەن. باشقۇرۇش-ئاسراش ئىشى كۈچەيتىلگەچكە، بۇ كۆچەتلەرنىڭ

80-90 پىرسەنتتىن كۆپرەكى ئەي بولغان. بۇ مەسچىتلەردىكى ئاخۇنلار ئاممىنىڭ ئوبدان باھا-سىغا ئېرىشكەن.

ئاخۇنلاردىن ئىمتىھان ئېلىش ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەرنى كۆچەت تىكىپ، ئورمان بىنا قىلىشقا ئۇيۇشتۇرۇش جەھەتلەردە بىز ئاز-تولا خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، مەلۇم نەتىجىلەرگە ئېرىشكەن بولساقمۇ، ئەمما خىزمىتىمىزنى قېرىنداش ئۆلكە ۋە شەھەرلەرنىڭكىگە سېلىشتۇرغاندا يەنە ناھايىتى زور پەرق بار. بىزنىڭ ئۆگىنىشنى كۈچەيتىپ، خىزمىتىمىزنى ئۈزلۈكسىز ياخشىلاپ، ھەرمىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق گۈللىنىشى، سوتسىيالىستىك تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تۆھپە قوشۇشقا ئىرادىمىز چىڭ.

ۋەكىل خەن شېڭگۇينىڭ سۆزى

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، يولداشلار:

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

ئەلھەمدۇلىللاھ! بىز بۈگۈن بۇنداق مۇھىم يىغىنغا قاتنىشىپ، ئىسلام دىنىغا دائىر ئىشلار ئۈستىدە ئورتاق مۇزاكىرە ئېلىپ بارغانلىقىمىز ئۈچۈن ئۆزۈمىزنى تولىمۇ بەختلىك ھېس قىلىمىز. ھازىر مەن چىڭخەي ئۆلكىسىدىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارغا ۋاكالىتەن بۇ قېتىمقى يىغىنىڭ ئېچىلغانلىقىنى قىزغىن تەبرىكلەيمەن. بۇ قېتىمقى يىغىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېچىلىشى ئۈچۈن جۈڭگو ئىسلام جەمئىيىتىدىكى رەھبەرلەر ۋە بارلىق خادىملار كۆپلىگەن تەييارلىق خىزمەتلىرىنى ئىشلەپ، جاپالىق ئەمگەك سىڭدۈردى، مەن بۇ قېتىمقى يىغىنغا قاتناشقان چىڭخەيلىك ۋەكىللەرگە ۋاكالىتەن ئۆلارغا چىن كۆڭلۈمدىن تەشەككۈر ئېيتىمەن ۋە ئالىي ئېھتىرام بىلدۈرىمەن.

يىغىن مەزگىلىدە، بىز پەخرىي مۇدىر بۇرھان شەھىدى، گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجى ۋە مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشىلارنىڭ سۆزىنى ۋە دوكلاتىنى ئاڭلاپ، ئەستايىدىل مۇزاكىرە قىلىپ، ھەممەيلەن بىردەك قەتئىي ھىمايە قىلىدىغانلىقىمىزنى ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەتلەردە ئىزچىل ئىجرا قىلىدىغانلىقىمىزنى بىلدۈردۇق.

چىڭخەي ئۆلكىسى كۆپ مىللەتلىك ۋە دىن كۆپ ئۆلكە بولۇپ، پۈتۈن ئۆلكىنىڭ ئاھالىسى تەخمىنەن تۆت مىليوندىن ئاشىدۇ، خۇيزۇ، سالا ۋە دۇڭشياڭ قاتارلىق مىللەتلەرنىڭ ئاھالىسى 600 مىڭدىن كۆپرەك بولۇپ، پۈتۈن ئۆلكە ئاھالىسىنىڭ تەخمىنەن 15 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ.

11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، قالايمىقانچىلىقلارنى ئوڭشاش ئارقىسىدا، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى

ۋە ئىزچىللاشتۇرۇلدى، ھازىرغا قەدەر، ئۆلكىمىزدە ئېچىۋېتىلگەن مەسچىت بىر مىڭ 44 كە، دىنىي ئىشلارنى باشقۇرۇۋاتقان ئاخۇنلار بىر مىڭ 300 نەچچىگە يېتىپ، ئاممىنىڭ ئەلپى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى.

تۆۋەندە مەن چىڭخەي ئۆلكىسىنىڭ مەسچىت چىقىمىنى ئۆزى ھەل قىلىشى جەھەتتىكى ئەھۋالىنى دوكلات قىلىپ ئۆتىمەن.

ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىمىزنىڭ 2-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدا مۇنداق دەپ قارالدى: مەسچىتلەردە ئۆز چىقىمىنى ئۆزى ھەل قىلىش ھەرقايسى مەسچىتلەرنىڭ تىرىشىش يۆنىلىشى. ھەرقايسى مەسچىتلەر ئۆز جايىنىڭ شارائىتىغا يارىشا ئىش كۆرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ ئۇستۇنلۇكىنى جارى قىلدۇرۇپ، پائال تۇردە شارائىت يارىتىپ، راسخوت چىقىمى ئۇچۇن كىرىم مەنبەسىنى ئېچىپ، ئاممىنىڭ ئىقتىسادىي جەھەتتىكى سىلىقىنى يەڭگىللىتىشى لازىم. ھازىر مەسچىتلەردە ئىقتىسادىي كىرىم قىلىش جەھەتتە ئاساسەن مۇنداق ئۇچ خىل ئەھۋال بار: بىرىنچىسى، ئاممانىڭ ئۆزلۇكىدىن بەرگەن سەدىقە، ئىككىنچىسى، مەسچىتكە تەۋە ئۆيلەر توغرىسىدىكى سىياسەتنىڭ ئەمەلىيلىشى بىلەن قايتۇرۇپ بېرىلگەندىن كېيىن ئۇنى ئىجارىگە بېرىشتىن قىلىنغان كىرىم. ئۆلكىلىك، شەھەرلىك دىنىي ئىشلار تارماقلىرى بۇ ئىشنى خېلى ئۇبدان تۇتقاچقا، ھازىر شىنىڭ شەھىرىدە توققۇز مەسچىتنىڭ 936 ئىغزلىق ئۆيى قايتۇرۇپ بېرىلدى ۋە ئىقتىسادىي جەھەتتە ھەق تۆلەپ بېرىلدى. ئۇچىنچىسى، مەسچىتتىكى دىنىي خادىملار ئەمگەككە ۋە ئىجتىمائىي مۇلازىمەتچىلىك ئىشلىرىنى ئېلىپ بېرىشقا تەشكىللەندى.

1. ئوت-چۆپ ئۆستۇرۇش-كۆچەت تىكىش پائالىيىتىنى ئاكتىپ قانات يايدۇرۇش. ئۆلكىمىزنىڭ ئوبلاست ۋە ناھىيىلىرىدىكى مەسچىتلەرنىڭ كۆپىنچىسى مۇسۇلمانلار توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان جايدا بولۇپ، ئۇلارنىڭ جامائەت قەبرىستانلىقى ئومۇمەن ئەتراپتىكى قاقاس تاغلارغا جايلاشقان، بۇ جامائەت قەبرىستانلىقى ۋە زەراتكارلىقلارنىڭ ئەتراپىدىكى قاقاس يەرلەرنىڭ ھەممىسگە ئوت. چۆت تېرىپ، كۆچەت تىككىلى بولىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا، مەسچىت قوروسى ئەتراپىدىكى بىكار يەرلەرگە كۆچەت تىكىپ، ئورمان بىنا قىلىش ئىشى ئۆلكە بويىچە ئومۇملىشىپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلدى. ئۆتكەن يىل 3-ئايدا، ئۆلكىلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى، بىرلىك سەپ بۆلۈمى، دىنىي ئىشلار ئىدارىسى ۋە ئۆلكىلىك كۆكەرتىش كومىتېتى بىرلىشىپ ئۆلكە بويىچە دىنىي ساھەدىكىلەرنىڭ ئوت-چۆپ ئۆستۇرۇش، كۆچەت تىكىش ئىشى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئاچتى، خۇاڭجۇڭ ناھىيىسىنىڭ لۇسار جامەسى، شۇنىخۇا ناھىيىسىنىڭ خېبېي مەسچىتى، مىنخې ناھىيىسىدىن ماجەنلىن ئاخۇنۇم، داتۇڭ ناھىيىسىدىن ماشېڭمىن ئاخۇنۇم، مېنيۈەن ناھىيىسىدىن جاڭ ۋېنشيۇ ئاخۇنۇم قاتارلىقلار ئېلىغار كوللېكتىپ ۋە ئىلغار شەخس قاتارىدا يىغىنغا قاتنىشىپ، ئۆزلىرىنىڭ ئوت-چۆپ ئۆستۇرۇش، كۆچەت تىكىشكە دائىر تەجرىبىلىرىنى تونۇشتۇرۇپ تەغدىرلەندى. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى تۆتىنى زامانۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش يولىدا يېڭى قەدەملەرنى تاشلىدى، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ ئاكتىپلىقىنى ئىقتىسادىي قۇرۇلۇش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش تەرىپىگە قارىتىشتا، ئۇلارنى تاقىر تاغلارنى، قاقاسلىقلارنى ۋە مەسچىت قوروللىرىنى كۆكەرتىش، چىڭخەي

زىمىننى كۆكەرتىشكە يېتەكلەشتە تۆھپە قوشتى.

2. شەھەر-بازارلاردىن ۋە مەشھۇر سەيلە-سايا‌ھەت رايونلىرىدىن تولۇق پايدىلىنىپ، ئىجتىمائىي مۇلازىمەتچىلىك ئىشلىرى يولغا قويۇلدى. ئۆلكىمىزدىكى خۇاڭجۇڭ ناھىيىسىنىڭ لۇسار مەسچىتى مەملىكەت بويىچە مەشھۇر بۇددا دىنىنىڭ مۇقەددەس جايىغا جايلاشقان بولۇپ، بۇ يەرگە ھەر يىلى جۇڭگو ۋە چەت ئەللىك سەيلە-سايا‌ھەتچىلەر كۆپ كېلىدۇ، بۇ مەسچىت بۇ ئۇستۇنلۇكتىن پايدىلىنىپ، مەسچىتنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئۇنۇبرسال ماگىزىندىن ئىككىنى قۇرۇپ، يىلىغا بەش مىڭ يۈەنچە ساپ كىرىم قىلدى. خەيرىن ئۇبلاستىدىكى چابۇچا مەسچىتى چىڭخەي كۆلى ئەتراپىغا جايلاشقان بولۇپ، بۇ يەرگىمۇ ھەر يىلى جۇڭگو ۋە چەت ئەللىك سەيلە-سايا‌ھەتچىلەر كۆپلەپ كېلىدۇ. بۇ مەسچىت ئۆزى مەبلەغ توپلاپ، ساراي، ئاشخانا سېلىپ، ھەم ئۆتكەن-كەچكەنلەرگە قولايلىق يارىتىپ بەردى، ھەم مەسچىتنىڭ كىرىمىنى ئاشۇرۇپ، بەش مىڭ يۈەنچە ساپ كىرىم قىلىپ، ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىشىنى تولۇق ئىشقا ئاشۇردى. ساراي، ئاشخانا، مۇسۇلمان يىمەكلىكلىرى ماگىزىنى، دۇكان، ئاچچىقسۇخانا قاتارلىقلارنى ئاچقان مەسچىتلەر شىنىڭ قاتارلىق جايلادا خېلى كۆپ.

3. شىنىڭ شەھىرىدىكى مەسچىتلەر ۋە ئۇبلاست، ناھىيىلەرنىڭ شەھەر-بازارلىرى ئەتراپىدىكى مەسچىتلەردە ئومۇمىيۈزلۈك ھالدا ئەر-ئاياللار سەررا‌پى قۇرۇلدى، شىنىڭدىكى دۇڭگۇەن جامەسىدە يېڭىدىن ئەر-ئاياللار دەپنىخانىسى قۇرۇلدى، بۇنىڭ بىلەن، ھەم مەسچىتلەرنىڭ كىرىمى كۆپەيتىلدى، ھەم ئاممىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىپ، ئاممىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشتى. 1985-يىل 11-ئايدا، پاكىستان مۇسۇلمان ئۆلىمالار ۋەكىللەر ئۆمىكى شىنىڭنى ئېكسكۇرسىيە قىلغاندا، ئۇلار بىز ئاچقان دەپنىخانىغا يۇقىرى باھا بەردى.

4. دىنىي ساھەدىكى زاتلار بىۋاستە ھەرىكەتكە كېلىپ، ساسلىقلارنى ئوڭشاپ، يەرلەرنى تۈزلەپ، تېرىقچىلىقنى راۋاجلاندۇردى. خۇاڭجۇڭ ناھىيىسىنىڭ دوباتۇڭخەي مەسچىتىدىكى ماجىخۇ ئاخۇنۇم ئۆزمەسچىتنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا ئاساسەن، ئاممىنىڭ سېلىقىنى تېرىشىپ يەڭگىللەتتى، ئۇنىڭ تەشكىللىشى ۋە باشلامچىلىق قىلىشى ئارقىسىدا، كۆپچىلىك ھەرىكەتكە كېلىپ تۆت مويەرنى تۈزلىدى، ھازىر بۇ يەردىن بىرمىڭ جىڭ ئەتراپىدا قېچا، ئۇچ مىڭ جىڭدىن كۆپرەك ياڭيۇ، ئىككى مىڭ جىڭ بۇغداي ئالىدىغان بولدى، بۇلاردىن قىلىنغان كىرىم بىلەن مەسچىتنىڭ چىقىمىنى قامدىغىلى بولدى. يەنە مەسىلەن: شۇنخۇا ناھىيىسى خېبېي يېڭى مەھەللە مەسچىتىدىكى خەن مىر ئاخۇنۇم ئۆزى باشلامچىلىق قىلىپ بىر پارچە قاقاس يەرنى تۈزلەپ، يەرلىك ئاممىنىڭ يارىدىمى بىلەن 850 ئىش كۈنى، 820 يۈەن سەرپ قىلىپ، جەمئىي يەتتە مو يەرنى تۈزلىدى، بۇ يەرگە 163 تۈپ ئالما كۆچىتى، 100 تۈپتىن ئارتۇق تېرەك كۆچىتى تىكتى. ئۇ يەنە مۇنلىق دەرەخ ئارىسىغا ئاشلىقنى كىرىشتۇرۇپ تېرىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، 1985-يىللا ئاشلىق ۋە ياغلىق دان قاتارلىقلاردىن بولۇپ ئۇچ مىڭ جىڭدىن ئوشۇق ھوسۇل ئېلىپ، ئۆز ئۆزىنى تەمىنلەشنى ئاساسىي جەھەتتىن ئىشقا ئاشۇردى. داتۇڭ ناھىيىسى شېيگۇ خېتەنجۇاڭ مەسچىتىدىكى ماشېڭمىڭ ئاخۇنۇم مەسچىتتىكى تالىپلارنى تەشكىللەپ قەبرىستانلىقتىكى 16 مو بوش يەرنى ھۆددىگە ئېلىپ، ئۇنىڭ يېرىمىغا بۇغداي، يېرىمىغا پۇرچاقنى نۆۋەتلەشتۇرۇپ تېرىپ، 1982-يىلدىن 1985-يىلغىچە

جەمئىي 20 مىڭ جىڭدىن ئوشۇق هوسۇل ئالدى. بۇ ئاشلىقنى مەسچىت حادىملىرى ئىستېمال قىلغاندىن باشقا، بىرنەچچە يىلدىن بۇيان سېتىپ ئىككى مىڭ يۈەن كىرىم قىلدى.

مەسچىت ئۆزخىراجىتىنى ئۆز هەل قىلىش جەهەتتە، بىزنىڭ تەسىراتىمىز مۇنداق:

1. مەسچىت ئۆز خراجىتىنى ئۆزى هەل قىلىش يۆنىلىشىدە چىڭ تۇرۇش ئۇچۇن، دىنىي زاتلار خىزمىتىنىلا ئوبدان ئىشلەپ قالماي، ئاممىغا قارىتىلىدىغان خىزمەتلەرنىمۇ ئوبدان ئىشلەش كېرەك ئىكەن. بەزىلەر: "ئاخۇنۇملار دىنىي ئىشلارنى تۇتماي، تالىپلارنى تەربىيىلىمەي، بۇ دۇنيالىققا بەك بېرىلىپ كېتىۋاتىدۇ" دېيىشتى. مىنخىي ناھىيىسى ياخىي مەسچىتىدىكى ماجەنلىن ئاخۇنۇم 1984-يىلى بىر پارچە بوز يەرنى هۆددىگە ئالغان ۋە بۇ يەردە كۆچەت تىكىپ ئورمان بىنا قىلماقچى بولغانىدى، كەنتتىكى بەزى كىشىلەر بۇنى كۆرۈپ بېشىنى چايقاپ: "ئاخۇنۇم دېگەن پوشكال يېيىشنىلا بىلسە بولىدى، بوز يەرگە كۆچەت تىكىپ كۆكەرتسەن دەپ نېمە قويۇپتۇ، بۇ ئوڭاي ئىش بولمىسا، بۇ ئىشقا ئاشماي قالارمىكىن" دېيىشتى. ئۇ بۇ ئىشنى ئاممىغا چۈشەندۈرۈپ، ئاممىنى قايىل قىلغاچقا ۋە كۆچەت تىكىش بىلەن دىنىي ئىشلارنى يولغا قويۇشنىڭ مۇناسىۋىتىنىتوغرا هەل قىلغاچقا، كۆچەت تىكىپ ئورمان بىنا قىلىش ئىشىنى ئۇزاققىچە داۋاملاشتۇرالىدى.

2. مەسچىتنى ئۆز كىرىمى بىلەن قامداشتا، ئەمەلىيەتنى ئاساس قىلىپ، مەسچىتنىڭ ئۆز جايىنىڭ ئەمەلىي ئەهۋالىغا يارىشا ئىش كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ ئۇستۇنلۇكىنى تولۇق جارى قىلدۇرىدىغان قىلىش كېرەك ئىكەن. مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرۇش هەيئىتى مەسچىتنى ئۆزىنىڭ كىرىمى بىلەن قامداشنى مۇهىم خىزمەتلەر قاتارىدا چىڭ تۇتۇشى هەمدە دىنىي زاتلار ۋە ئاممىا بىلەن بىرلىكتە ئامال ۋە چارە-تەدبىر تېپىپ، كىرىم مەنبەلىرىنى كۆپلەپ قىزىشى لازىم ئىكەن. ئەمەلىيەتتە كۆپچىلىك بىر نىيەتتە هەمكارلىشىدىغانلا بولسا، هەرقانداق قىيىنچىلىقنى يەڭگىلى بولىدىغانلىقىنى، مەسچىتنىڭ ئۆز خراجىتىنى ئۆزى هەل قىلىش ئىشىنى جەزمەن ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى.

3. مەسچىتنىڭ ئۆز خراجىتىنى ئۆزى هەل قىلىشتا يەنە بەلگىلىك شەرت-شارائىتمۇ بولۇشى كېرەك ئىكەن. مەسچىت ئۆيلىرىنى قايتۇرۇپ بېرىش سىياسىتىنىڭ ئەمەلىيلىشىشى شۇبھىسىزكى بەزى مەسچىتلەرگە بۇ جەهەتتە شەرت-شارائىت هازىرلاپ بەردى. بۇنىڭدىن باشقا، يەنە بەزى مەسچىتلەردە بىرمۇنچە قىيىنچىلىقلارمۇ بار ئىدى. ئۆلكىمىزدە بىرلىك سەپ بۆلۈمى ۋە دىنىي ئىشلار تارماقلىرىدىكى رەهبەرلەر ئېتىبار بېرىپ، تۇرلۇك يىغىنلاردا بۇ هەقتە كۆپ قېتىم سۆز-لىگەچكە هەمدە ئالاقىدار تارماقلارغا هەققەتەن قىيىنچىلىقى بار مەسچىتلەرگە ئاز مىقداردا يەر، چۆپلۈك تاغ هەل قىلىپ بېرىش ياكى مۇڭاپىق يار-يۆلەكتە بولۇش هەققىدە تەكلىپ بەرگەچكە، مەسچىتنىڭ ئۆز كىرىمى بىلەن ئۆزىنى قامداش ئىشىنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا كۈچلۈك كاپالەتلىك قىلىندى.

4. ئاخۇنۇملار جەزمەن ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكىگە كۈچىنىڭ يېتىشىچە باشلامچىلىق بىلەن ئاكتىپ قاتنىشىشى لازىم ئىكەن. ئۆلكىمىزدىكى مەسچىتنىڭ ئۆز خراجىتىنى ئۆزى هەل قىلىش ئىشىنى ئوبدان يولغا قويغان بىرقانچە ئىلغار كوللېكتىپ ۋە ئىلغار شەخسلەرنىڭ ئىش-پائالىيەتـ

ملىرددىن قاردىغاندا، ئۇلارنىڭ نەتىجىسى ئاخۇنۇملارنىڭ بىۋاسىتە ھەربىكەتكە كېلىشى، باشلامچىلىق
بىلەن ئەمگەك قىلىشى ئارقىسىدا قولغا كەلگەن، بۇنداق قىلغانلار كۆرۈنەرلىك ئۈنۈمگە ئېرىشىپلا
قالماي، ئاممىنىڭ قىزغىن ئالقىشىغىمۇ ئېرىشكەن. مەسىلەن: كۆپچىلىك شۇنىخۇا ناھىيىسى خېبەي
يېڭى مەھەللىدىكى خەن مىر ئاخۇنۇمنى ماختاپ: "بۇنداق ئاخۇنۇم كۆپ تېپىلمايدۇ، ئۇ ھەقە-
قەتەنمۇ ئاممىنىڭ ئىشلىرى ئۈچۈن كۈچ چىقىرىپ، تەر ئاقىۋزدى، ئۇ بىز ياخشى كۆرىدىغان
ئاخۇنۇم" دېيىشتى. ئامما خۇاڭجۇڭ ناھىيىسى لۇسار مەسچىتىدىكى تەن گوتەي ئاخۇنۇمغا باھا
بېرىپ: "بىرى پارتىيىنىڭ سىياسىتى ياخشى، يەنە بىرى بىزنىڭ ئاخۇنۇمىمىز ئۆز ئەمەلىيىتى
ئارقىلىق ئۆلگە كۆرسىتىپ، ئوبدان باشلامچى بولۇپ بەردى" دېيىشتى.

يۇقىرىدا سۆزلىگەنلىرىم ئۆلكىمىزنىڭ يېقىنقى يىللاردىن بۇيان مەسچىتنىڭ ئۆز خىراجىتىنى
ئۆزى ھەل قىلىش جەھەتتە قولغا كەلتۈرگەن دەسلەپكى نەتىجىلىرى، ئەمما ئومۇمىي جەھەتتىن
ئېرىشىلگەن، تەرەققىيات تولىمۇ تەكشى ئەمەس، بۇ ئىشنى بەزى جايلار ئوبدان ئىشلىگەن بولسا،
بەزى جايلار ئوبدان ئىشلىيەلمىدى، بەزى جايلار بولسا تېخى ئىشلىمىدى. بۇنىڭدىن كېيىن بىز
يەنە ھەرقايسى مەسچىتلەردىكى ئاخۇنۇملارنى يەنىمۇ قوزغاپ، پائال ھەربىكەتكە كەلتۈرۈپ،
ئامال-چارە تېپىپ، يوشۇرۇن كۈچلەرنى قېزىپ، پۈتۈن ئۆلكە دائىرىسىدە مەسچىتنى ئۆز كىرىمى
بىلەن قامداشنى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرىمىز.

ۋەكىل جېڭ لۇڭخۇينىڭ سۆزى

ۋەئىس، ۋەكىللەر، يولداشلار:
ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

مەن مۇئاۋىن موددر شېن شياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىغا ۋە گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسى-
نىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ سۆزىگە تامامەن قوشۇلىمەن ۋە ئۇنى بۇنىڭدىن كېيىن خىزمەتلەردە
چوقۇم ئەستايىدىل ئىجرا قىلىمەن.

11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، خېيلۇڭجياڭ ئۆلكىلىك
ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئەھۋالى ئاساسەن پۈتۈن مەملىكەتنىڭكىگە ئوخشاش بولدى، سىياسەت
ئەمەلىيلەشكەچكە، دىنىي ئىشلار ئوبدان قانات يايدۇرۇلدى، كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ كۆڭلى راسا
يايرىدى. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ھۆكۈمەتكە ھەمكارلىشىپ مىللىي، دىنىي سىياسەتلەرنى
ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈش، مۇسۇلمانلارنى ئىنتىپاقلاشتۇرۇپ، تۆتتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇ-
شىغا پائال قاتناشتۇرۇش، دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، مەسچىتلەرنىڭ
ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىش، تارىخىي ماتېرىياللارنى رەتلەپ يېزىش، خەلقئارا دوستلارنى
كۈتۈۋېلىش ۋە دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش قاتارلىق جەھەتلەردە بەزى خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، مەلۇم
ئەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى ھەمدە ئازدۇر-كۆپتۇر تەجرىبىلەرنىمۇ توپلىدى. كونكرېت قىلىپ
ئېيتقاندا، بۇلار تۆۋەندىكى بىر نەچچە نۇقتىدىن ئىبارەت:

1. سیاسەت ئەمەلیەلەشتۇرۇلۇپ، مەسچىتلەر رېمونت قىلىنىپ، مۇسۇلمانلارغا قولايلىق يارىتىلدى ۋە ئاخۇنۇملارنىڭ ئورنى ئۆستۇرۇلدى.

11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، ئۆلكىمىزدە دىنىي سىياسەتنى ئوبدان ئەمەلىيلەشتۇرۇش ئۈچۈن نۇرغۇن خىزمەتلەر ئىشلەندى. مالىيىدە خېلى قېينىچىلىق ساقلىنىۋاتقان ئەھۋالدىمۇ، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەت بىزنىڭ دىنىي سورۇنلارنى رېمونت قىلىپ ئەسلىگە كەلتۈرۈشىمىزگە پۇل ئاجرىتىپ ياردەم بەردى. ھازىرغا قەدەر، چوڭ ـ كىچىك مەسچىتلەردىن 82 سى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، قالغانلىرىمۇ ئەھۋالغا قاراپ ئىمكان قەدەر تېز ئەسلىگە كەلتۈرۈلمەكچى. مۇتلەق كۆپ سانلىق مۇسۇلمانلارغا ناماز ئۆتەيدىغان سورۇن ھازىرلاپ بېرىلگەچكە ۋە ئۇلارنىڭ يۇيۇنۇپ تۇرۇشى ئۈچۈن قولايلىق يارىتىپ بېرىلگەچكە، ئۇلارنىڭ تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تۆھپە قوشۇش ئاكتىپلىقى راسا قوزغالدى، ئۇلارنىڭ يىلدا بىر كېلىدىغان روزا ھېيتىنىڭ پائالىيەت مەزمۇنىمۇ بېيىدى. مەسىلەن: خاربىن شەھىرىدە 1986 ـ يىللىق روزا ھېيتىتا، شەھەرلىك مىللىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ زور كۈچ بىلەن قوللاپ ـ قۇۋۋەتلىشى ئارقىسىدا، كەڭ مۇسۇلمانلار جامائەت بولۇپ ناماز ئوقۇغاندىن باشقا، 30 نەچچە مىڭ كىشىلىك باغ سەيلىسى پائالىيىتى ئۆتكۈزدى، كىشىلەر ھېيتلىق كىيىملىرىنى كىيىشىپ، شات ـ خۇراملىققا تولغان ھالدا كۆڭۈل ئاچتى. ئۆلكە ۋە شەھەرلىرىمۇ تەكلىپكە بىنائەن بۇ پائالىيەتكە قاتنىشىپ ھېيتنى تەبرىكلىدى، ھۆكۈمەتنىڭ مۇسۇلمانلارغا بۇنداق غەمخورلۇق قىلىشى ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان ئىش ئىدى. كىشىلەرنىڭ ھەممىسى تەڭلا: دىنىي سىياسەت ياخشى بولغاچقا، خەلقنىڭ كۆڭلىگە ياقتى، دېيىشتى. ھۆكۈمەتنىڭ ئالاقىدار تارماقلىرىنىڭ غەمخورلۇقى ئاستىدا، شەھەر ۋە ناھىيىلەردىكى مەسچىتلەرنىڭ ئۆيلىرى ئاساسىي جەھەتتىن قايتۇرۇپ بېرىلدى. بۇ ھال دىنىي پائالىيەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، مەسچىتلەرنىڭ ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى ماددىي شارائىت بىلەن تەمىن ئەتتى، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئاخۇنۇملارنىڭ ئورنىمۇ زور دەرىجىدە ئۆستى، تۇرمۇشىمۇ ياخشىلاندى. ئۆلكە بويىچە خىزمەتتىكى 80دىن ئارتۇق ئاخۇنۇمنىڭ سىياسىي جەھەتتە ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى مۇنداق بولدى: بىرى مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى بولدى، سەككىزى ئۆلكىلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى ۋە سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ئەزاسى بولدى، 17 سى شەھەرلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى ۋە سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ئەزاسى بولدى، 19 سى ناھىيىلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ ئەزاسى بولدى.

ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ غەمخورلۇقى بىلەن، جايلاردىكى ئاخۇنۇملارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسىمۇ ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ئۆستى. تۇرمۇشتا ھەققەتەن قىينىچىلىقى بارلارغا لايىقىدا قوشۇمچە ياردەم پۇلى بېرىلدى؛ ياشانغانلار، ئاجىزلار ۋە كېسەللەر پات ـ پات يوقلاپ تۇرۇلدى ۋە ئۇلارغا نۇقتىلىق ئېتىبار بېرىلدى، ھېيت ـ ئايەملەردە، ئۆلكە، شەھەر ۋە ناھىيىنىڭ رەھبەرلىرى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا ئاخۇنۇملارنىڭ ئۆيلىرىگە بېرىپ ھال سوراپ، ئۇلارنى زور دەرىجىدە ئىلھاملاندۇردى ھەمدە ئۇلارنىڭ تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تۆھپە قوشۇش ئاكتىپلىقىنى كۈچلۈك تۇردە قوزغىدى.

2. جايلارغا هەمكارلىشىپ ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىلاتلىرىنى ۋە مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرۇش هەيئەتلىرىنى قۇرۇپ، ئۆز ئارا ئالاقىنى كۈچەيتىپ، تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىنىڭ تەرەققىياتىغا تۈرتكە بولدى.

چىچىخار شەھىرى ئۆلكىمىزدە مۇسۇلمانلار بىر قەدەر كۆپ هەم بىر قەدەر توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان شەهەر. بۇ شەهەردە 1985-يىلى ئىسلام جەمئىيىتى تەشكىلاتى قۇرۇلدى. ئۆلكىمىزنىڭ مەركىزىي بولغان خاربىن شەهىرىدىمۇ ئىسلام جەمئىيىتىنى قۇرۇش خىزمىتىنىڭ تەييارلىقى ئىشلىنىپ بولدى، ئىسلام جەمئىيىتى پات يېقىندا قۇرۇلماقچى. ئۆلكە بويىچە مەسچىتلەردە ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ياردىمى بىلەن، يەرلىك مۇسۇلمانلار ئارىسىدا سايلام ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق، ئومۇمىيۈزلۈك هالدا مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرۇش هەيئەتلىرى قۇرۇلدى.

جايلاردا ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مەسچىتنى باشقۇرۇش هەيئەتلىرىنىڭ قۇرۇلۇشىغا ئەگىشىپ، خىزمەتتىكى ئاخۇنۇملارنىڭ كۆپىنچىسى ئايرىم-ئايرىم هالدا هەر دەرىجىلىك هۆكۈمەتلەرنىڭ ۋە سىياسىي كېڭەش تەشكىلاتلىرىنىڭ ئۆگىنىش پائالىيىتىگە قاتناشتى، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى هۆكۈمەتنىڭ تۈرلۈك هۇججەتلىرىنىڭ يەتكۈزۈلمىسىنى بىۋاستە ئاڭلاپ، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدا بولۇۋاتقان چوڭ-چوڭ ئىشلاردىن ۋە پارتىيىنىڭ فاكىجىن، سىياسەتلىرىدىن ۋاقتى-ۋاقتىدا خەۋەردار بولۇپ، سوتسىيالىستىك ۋە ۋەتەنپەرۋەرلىك ئېڭىنى ئۆستۈرۈپ، ۋەتەننى سۆيۈش-قانۇنغا رىئايە قىلىش كۆزقارىشى ۋە تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش ئاڭلىقلىقىنى كۈچەيتتى.

بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمەتلىرى قانات يايدۇرۇلغاچقا، كەڭ مۇسۇلمانلار ئارىسىدا تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن تۆھپە قوشقان بىرمۇنچە ئىلغارلار مەيدانغا كەلدى. مەسىلەن: ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى لىيۇ زىمىڭ، هەيئەت ئەزاسى ۋاڭ جۇڭيۇ ۋە ۋاڭ تاۋ قاتارلىقلار هەمدە چىچىخار مەسچىتىنىڭ باشقۇرۇش هەيئىتى ئۆلكە بويىچە دىنىي ساهەدىكىلەرنىڭ تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى يولىدا تۆھپە قوشۇش يېغىندا تەقدىرلەندى ۋە مۇكاپاتلاندى. خاربىن شەهىرىدىمۇ مۇسۇلمانلارنىڭ تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى يولىدا تۆھپە قوشۇشى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يېغىنى چاقىرىلىپ ئوبدان ئۇنۇم هاسىل قىلىندى.

3. ئۆز كۈچىگە تايىنىپ ئىش كۆرۈپ، مەسچىتنىڭ ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى هەل قىلىش يولىدا مېڭىشتا چىڭ تۇرۇپ، مەسچىتنى ئۆز كىرىمى بىلەن قامداشنى تولۇق ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئاساس يارىتىلدى.

ئۆلكىمىزدە ۋەتەنپەرۋەر دىنىي تەشكىلاتتىن تۆتى بولۇپ، ئىسلام جەمئىيىتى ئۇلارنىڭ بىرىدۇر. هەرقايسى دىنىي تەشكىلاتلار 1984-يىلى مەبلەغ توپلاپ، خاربىندا ئۇچ تارماق ماگىزىندىن تەشكىل تاپقان دوستلۇق سودا شىركىتىنى قۇردى، بۇ شىركەتتە 60 تىن ئارتۇق ئىشچى-خىزمەتچى بولۇپ، ئاساسەن ئائىلە توك سايمانلىرى سېتىلىدۇ، ئۆتكەن يىلىنىڭ ئاخىرى شىركەتتە پايدا تەقسىم قىلىنىپ، هەممە تەشكىلاتقا نەپ تەگدى. هازىر ئالاقىدار هۇججەتلەرنىڭ روهىغا ئاساسەن ئۆزگەرتىپ قۇرۇلۇۋاتىدۇ.

بىز مەسچىتنىڭ ئۆزخىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىشنى يولغا قويغاندا، مەسچىتلەرنى راسخود بىلەن تەمىن ئەتكىلى، يەرلىك خۇيزۇلار ئاممىسىنىڭ تۇرمۇشىغا قولايلىق ياراتقىلى بولۇپلا قالماي، بەلكى بىر قىسىم خۇيزۇ ياشلىرىنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرغىلىمۇ بولىدىغانلىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلدۇق. بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، چىچىخار، شۇاڭيىاشەن، خېگاڭ، جامۇس، خۇجىن قاتارلىق شەھەر ۋە ناھىيىلەردىكى مەسچىتلەردە كارخانا ئېچىش ئارقىلىق، مەسچىتنىڭ ئۆز خىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىشنىڭ دۆلەتكىمۇ، خەلقىمۇ پايدىلىق بولغان كاتتا ئىش ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ چۈشەندۇردۇق.

4. شەرت ـ شارائىت يارىتىپ، ئىزباسارلارنى يېتىشتۇرۇش.

دىنىي سىياسەت ئەمەلىيلەشكەندىن بۇيان، كەڭ مۇسۇلمانلار بۇنىڭدىن كېيىن دىنىي كىتاپ ئوقۇيدىغان، دىنىي ئىشلارنى داۋاملاشتۇرىدىغان ئادەم بولماي قالارمۇ، دەپ ئەنسىرەپ، دىنىي ئىشلار ئىزباسارلىرى مەسلىسىگە ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلىدىغان بولدى. بەختكە يارىشا جۇڭگو ئىسلام شۆيۈەنىنىڭ ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، شەرقىي شىمالدىكى ئۇچ ئۆلكە بىرلىشىپ ئاچقان شېنياڭ ئىسلام شۆيۈەنى 1983 ـ يىلىدىن باشلاپ ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىپ دەرس باشلىدى. بۇ شەرقىي شىمالدىكى مۇسۇلمانلارغا نىسبەتەن بىر زور خۇشاللىنارلىق ئىش. ئۆلكىمىزدىن 15 ئوقۇغۇچى تەربىيىلەندى، ئۇلار تۆت يىل ئوقۇپ، 1986 ـ يىلىنىڭ ئاخىرى ئوقۇش پۈتتۈرۈپ، جايلارغا ئاخۇنۇملۇق ۋەزىپىسىنى ئۆتەش ئۈچۈن تەقسىم قىلىندى، بۇنىڭ بىلەن، كۆپچىلىك كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان ئىزباسارلار بولماسلىق مەسلىسى دەسلەپكى قەدەمدە ھەل بولۇپ، ئۆلكىمىزنىڭ دىنىي خىزمەتلىرىنى يەنىمۇ قانات يايدۇرۇشقا ئىمكانىيەت يارىتىلدى. يەنە بىر جەھەتتىن، يوشۇرۇن كۈچلەرنى ئىشقا سېلىپ، ئاخۇنۇملارنى شۇ جايىنىڭ ئۆزىدىنلا تېپىشمۇ بىر چارە ئىكەن. ھازىرقى ئاخۇنۇملارنىڭ ئەھۋالىدىن قارىغاندا، بۇلارنىڭ بىرمۇنچىلىرى ئىلگىرى زاۋۇت ۋە كارخانىلارغا كەسىپ ئالماشتۇرۇپ كەتكەن دىنىي خادىملار ئىدى. ئەمەلىيەت، بۇ كىشىلەرنى قايتۇرۇپ كېلىپ، بىر مەزگىل ئوقۇتقاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئاخۇنۇملۇق ۋەزىپىسىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقىپ، ئىسلام دىنى ئۈچۈن خىزمەت قىلالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى.

بۇنىڭدىن باشقا، دىنىي ئىشلارنى يولغا قويۇشقا ئوڭايلىق بولسۇن ئۈچۈن، خاربىن شەھىرىدە مۇسۇلمانلارنىڭ ئىشتىن سىرتقى ئۆگىنىش گۇرۇپپىسى تەشكىللىنىپ، ئىختىيار قاتناشقۇچىلارغا «قۇرئان كەرىم»، دۇئا قىلىش، نامازئوقۇشنىڭ تەرتىپلىرى ھەققىدە دەرس ئۆتۈلدى، بۇنىڭدىن باشقا يەنە ئەرەب يېزىقىنىڭ ئېلىببەسىمۇ ئۆگىتىلدى.

5. نامراتلارنى يۆلەپ، قىينىچىلىقى بارلارغا قۇتقۇزۇش بېرىپ، ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرى پائال تۈردە يولغا قويۇلدى.

كەمبەغەللەرنىڭ ھالىغا يېتىپ، ئۇلارغا ياردەم بېرىشنى خۇشاللىق ھېسابلاش ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسى، بۇ ئەنئەنىنى ھەرقانداق ۋاقىتتا ئەستىن چىقىرىپ قويۇشقا بولمايدۇ، بولۇپمۇ پارتىيە 11 ـ نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3 ـ ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، بۇ خىزمەتنى ئوبدان ئىشلەشكە تېخىمۇ پايدىلىق شارائىت يارىتىلدى. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ چاقىرىقىغا ئاكتىپ ئاۋاز قوشۇپ، مەجرۇھلارغا قۇتقۇزۇش بېرىش يولىدا، ئىقتە-

سادىي جەھەتتە ئەڭ زور تىرىشچانلىق كۆرسەتتى. خارىبىن شەھىرىدىكى مەسچىتلەرمۇ نامراتلارغا قۇتقۇزۇش بېرىش يولىدا قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلاردىن باش تارتمىدى. مەسىلەن: ئۆتكەن-كەچكەن مۇسۇلمانلار ئىچىدىكى يول راسخوتى ئۇزۇلۈپ قالغانلارغا ياردەم بېرىش، ھېيىت-بايراملاردا كەمبەغەل مۇسۇلمانلارنىڭ تۇرمۇشىغا ئېتىبار بېرىش قاتارلىق جەھەتلەردە نۇرغۇن ئىشلارنى قىلدى.

6. تارىخىي ماتېرىياللارنى توپلاپ، تۈرلەرگە ئايرىش، ھۆكۈمەتكە ھەمكارلىشىپ تارىخىي تەزكىرىنى ئوبدان يېزىش خىزمىتىنى ئىشلىدى.

ھازىر، ئۆلكىمىزنىڭ ئىسلام دىنى تارىخىي تەزكىرىسىنى تۈزۈش ئىشىغا ماتېرىيال يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈچۈن، ئۆلكىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە مەسچىتلەر كەڭ مۇسۇلمانلارنى جايلاردىكى مەسچىتلەرنىڭ سېلىنغان ۋاقتى، تارىخىي ئۆزگىرىشى، ئۇنىڭ ئاخۇنلىرى ۋە ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك چوڭ-چوڭ ۋەقەلەر قاتارلىقلارغا دائىر تارىخىي ماتېرىياللارنى پائال تۈردە توپلاش، ئوقۇشۇشقا سەپەرۋەر قىلدى.

خارىبىن، چىچىخار، ئاچىڭ ۋە ئىگىن قاتارلىق مەسچىتلەرنىڭ تارىخىي تەزكىرىسىنى يېزىش خىزمىتى ئالدىدا مېڭىۋاتىدۇ، باشقا جايلارمۇ ماتېرىيال توپلاش ۋە يېزىش ئىشىنى باشلىۋەتتى. كۆپچىلىك ماتېرىياللار چىن، نۇقتىئىينەزىرى توغرا بولغان تارىخىي تەزكىرىنى يېزىپ چىقىپ، يەرلىك تەزكىرە يېزىش، كېيىنكى ئەۋلادلارنى تەربىيەلەشتە ئۆز مەسئۇلىيىتىنى تولۇق ئادا قىلىشقا ئىشەنچ باغلىدى ۋە شۇنداق قىلىشقا بەل باغلىدى.

7. خەلقئارا دوستانە باردى-كەلدى ئىشلىرىنى كۈچەيتىپ، چەت ئەللىك دوستلارنى؛ شىاڭگاڭ-ئاۋمېنلىق ۋە تەيۋەنلىك قېرىنداشلارنى كۈتۈۋېلىش خىزمىتىنى ئىشلىدى.

خارىبىن شەھىرى جۇڭگو ۋە چەت ئەللەرگە مەشھۇر گۈزەل شەھەر بولۇپ، پۈتۈن دۇنيادىكى سەيلە-ساياھەتچىلەرنى ئۆزىگە جەلپ قىلماقتا. ئېلىمىزدە سىرتقا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش سىياسىتى يولغا قويۇلغاندىن بۇيان، خارىبىنغا زىيارەت ۋە سودا ئىشلىرى بىلەن كېلىدىغان چەت ئەللىك مېھمانلار كۈندىن-كۈنگە كۆپەيدى. بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، بىز خارىبىن شەھىرىدىكى مۇناسىۋەتلىك تارماقلارغا ھەمكارلىشىپ ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ مىسىر، پاكىستان، ئىران، ياپونىيە، ئامېرىكا، لىۋان، بېنگال، سۇرىيە، ھىندىستان ۋە تۈركىيە قاتارلىق 20 نەچچە دۆلەتتىن كەلگەن مۇسۇلمان قېرىنداشلار ۋە غەيرىي مۇسۇلمان دوستلاردىن بولۇپ 800دىن ئارتۇق كىشىنى كۈتۈۋالدۇق؛ شۇنىڭ بىلەن بىرگە يەنە شىاڭگاڭ-ئاۋمېنلىق قېرىنداشلار ۋە تەيۋەنلىك قېرىنداشلاردىن 230دىن ئارتۇق كىشىنى كۈتۈۋالدۇق. كۈتۈۋېلىش داۋامىدا، چەت ئەللىك دوستلار جۇڭگو مۇسۇلمانلىرىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى ھوقۇقىدىن ھەقىقىي تۈردە بەھرىمەن بولۇۋاتقانلىقىنى بىردەك ماختىدى. ئۇلار: "دۆلىتىمىزنىڭ سىياسىتى ئەمەلدە كۆرسىتىپتۇ، دېگىنى دېگەن ئىكەن" دېدى. كۈتۈۋېلىش خىزمىتى ئارقىلىق ئۆزىمىزنى تەشۋىق قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى چۈشىنىپ، دوستلۇقنى كۈچەيتىتۇق، بۇنداق قىلىش دوستانە بېرىش-كېلىش ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداشقا پايدىلىق.

قىسقىسى، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىمىز پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ فاكجېن، سىياسەتلىرىنىڭ

يېتەكچىلىكىدە، ئىلمىزنىڭ ئىسلاھات ئىلىپ بېرىلىۋاتقان، سىرتقا ئىشىك ئېچىۋېتىلگەن ئاجايىپ ياخشى ۋەزىيەتنىڭ ئىلھامى ئاستىدا، ئازدۇر-كۆپتۇر خىزمەتلەرنى ئىشلىدى ھەمدە ئاز-تولا نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. ئەمما، 7-بەش يىللىق پىلاننىڭ، ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ، شۇنىڭدەك تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇش توغرىسىدىكى تەربىيىنى چوڭقۇر قانات يايدۇرۇشنىڭ تەلىپىدىن قارىغاندا، بىزنىڭ ئىشلىگەن بۇ خىزمەتلىرىمىز تولىمۇ ئازلىق قىلىدۇ. شۇڭا، بىز جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 5-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنى روھىنىڭ ئىلھامى ئاستىدا، چوقۇم غەيرەت ئۇستىگە غەيرەت قوشۇپ، دەۋرنىڭ قەدىمىگە يېتىشۋېلىش ئۈچۈن تىرىشىپ، ئالدىنقىلارنىڭ ئىشىنى داۋاملاشتۇرۇپ، كېيىنكىلەرگە يول ئېچىپ، خىزمەتلەرنى ئىشلەپ ئوبدان ئىشلەپ كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئۈمىدىنى ئاقلايمىز.

ۋەكىل لى خۇڭبىنىڭ سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر:

ئەسسالامۇئەلەيكۇم!

مەن مۇئاۋىن مۇدىر شېن شىياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىغا تامامەن قوشۇلىمەن، مەن جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ بىرنەچچە يىلدىن بۇيان پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرگە ئېرىشكەنلىكىنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشاللاندىم. بىز چوقۇم يىغىندا بەلگىلەنگەن بۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەزىپىلەر بويىچە خىزمەتلەرنى ئوبدان ئىشلەيمىز. تۆۋەندە مەن لياۋنىڭ ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمەت ئەھۋالىنى دوكلات قىلىپ ئۆتىمەن.

1. لياۋنىڭ ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى 1963-يىل 9-ئايدا قۇرۇلغان. ئۇ ۋاقىتتا ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ قۇرۇلۇشىغا دائىر بەزى خىزمەتلەرلا ئىشلەنگەن، مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە پالەچ ھالغا چۈشۈپ قالغانىدى، 1979-يىلى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبىرىي تارماقلارنىڭ غەمخورلۇقى ۋە ئۆلكىلىك دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ بۇۋاستە رەھبەرلىكى ئاستىدا، ئۆلكىمىزدە شەھەر ۋە ناھىيىلەردىكى مەسچىتلەرنىڭ 50 مىڭ 568 كۋادرات مېتر ئۆيى قايتۇرۇپ بېرىلدى، بۇ قايتۇرۇپ بېرىشكە تېگىشلىك ئۆينىڭ 92 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ، بۇ ئۆيلەرنىڭ قايتۇرۇپ بېرىلىشى دىنىي پائالىيەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ۋە كارخانا ئېچىپ، مەسچىتنى ئۆزكىرىمى بىلەن قامداشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن مالىدىي شارائىت يارىتىپ بەردى. 1979-يىلى ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 1-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنى چاقىرىلغاندىن بۇيان، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەت تەستىقلىغان 118 مەسچىتتىن ھازىرغا قەدەر 116 سى ئېچىۋېتىلدى، بۇ ئېچىۋېتىشكە تېگىشلىك مەسچىتلەرنىڭ 98 پىرسەنتىنى كۆپرەكنى تەشكىل قىلىدۇ. قالغان ئىككىسىنى تېزدىن ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن پائال تۈردە خىزمەت

ئىشلەنمەكتە. 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيان، دۆلىتىمىزنىڭ مالىيە قىينچىلىقى بار ئەھۋالدا، ھەر دەرىجىلىك ھۆكۈمەت جەمئىي 650 مىڭ يۇەندىن ئارتۇق پۇل ئاجرىتىپ مەسچىت سېلىش ئىشلىرىغا ياردەم بەردى. كەڭ مۇسۇلمانلار بىر قەدەر قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ئۆلكە بويىچە يۈزدىن ئارتۇق مەسچىتنىڭ رېمونت قىلىنغانلىقى، قايتا سېلىنغانلىقى ۋە بۇ مەسچىتلەردە دىنىي پائالىيەتلەر ئەسلىگە كەلتۈرۈلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئىتتايىن خوشاللاندى ۋە دىنىي سىياسەت ياخشىكەن دەپ بىردەك ماختىدى.

2. ئۆلكە بويىچە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلاردىن 36 كىشى "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" مەزگىلىدە ۋە ئىلگىرىكى سىياسىي ھەرىكەتلەردە زىيانكەشلىككە ئۇچرىغان بولۇپ، ھازىر ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئاقلاندى، تارىختىن قېپقالغان مەسىلەر پۈتۈنلەي ھەل قىلىنىپ، ئۆي ئاقتۇرۇشتا ئېلىپ كېتىلگەن نەرسىلىرى قايتۇرۇپ بېرىلدى، ئۇلارنىڭ خىزمىتى ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى، سىياسىي جەھەتتىمۇ لايىقىدا ئورۇنلاشتۇرۇلدى، تۇرمۇشتا ئېتىبار بېرىلدى. بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، ئۆلكىمىزنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىكى ئاخۇنۇملارنىڭ تۇرمۇش سەۋىيىسى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ئۆستى. ئالەمدىن ئۆتكەن دىنىي زاتلارنىڭ ئائىلە تەۋەلىرىمۇ مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرۇلدى.

ھازىر ئۆلكە بويىچە 120 نەپەر ئاخۇنىنىڭ (دىنىي ۋەزىپىدە بولمىغان ئاخۇنلار بۇنىڭغا كىرمەيدۇ) 62 نەپىرى ئۆلكىلىك، شەھەرلىك، ناھىيىلىك (رايونلۇق) خەلق قۇرۇلتايلىرىنىڭ ۋەكىلى بولۇپ سايلاندى ۋە ھەردەرىجىلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ ھەيئەت ئەزالىقىغا ئورۇنلاشتۇرۇلدى، بۇلار ئاخۇنلار ئومۇمىي سانىنىڭ 51.7 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئۆلكىلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، سىياسىي كېڭەشنىڭ ھەيئەت ئەزاسى بولغانلار ئۇچ نەپەر؛ شەھەرلىك خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، سىياسىي كېڭەشنىڭ ھەيئەت ئەزاسى بولغانلار 22 نەپەر؛ ناھىيىلىك (رايونلۇق) خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ ۋەكىلى، سىياسىي كېڭەشنىڭ ھەيئەت ئەزاسى بولغانلار 37 نەپەر.

3. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 3-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان، ئۆلكە بويىچە ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ 13 شەھەرنىڭ ئوندا ئىسلام جەمئىيىتى قۇرۇلدى، قالغان ئىككى شەھەردە ئىسلام جەمئىيىتىگە تەييارلىق قىلىش گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى. شەھەرلەردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن، يەرلىك مۇسۇلمانلارنىڭ كېڭىشىپ سايلىشى ئارقىسىدا، ئۆلكە بويىچە مەسچىتلەرنىڭ ھەممىسىدە مەسچىتنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئىتى قۇرۇلدى.

ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئۆلكىمىزنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىغا ئاساسەن، دىنىي تەشۋىقات بۇيۇملىرىنى قالايمىقان بېسىش ۋە تارقىتىش ئەھۋالىنى كۆزدە تۇتۇپ، دىنىي تەشۋىقات بۇيۇملىرىنى قالايمىقان بېسىش ۋە تارقىتىشنى مەنئى قىلىش توغرىسىدا 1982-يىلى ۋە 1986-يىلى ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ ئىككى قېتىم ئۇقتۇرۇش تارقاتتى، بۇنىڭ ئۇنۇمى ناھايىتى ئوبدان بولدى. ئۆلكىمىزدىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار كېرەكلىك بولغان كىتاب، گېزىت-ژۇرنال ۋە كالېندار قاتارلىقلارنى ئېلىشتا جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى باستۇرغان نۇسخىلىرىنى ئالدى ھەمدە قانۇنسىز بېسىلغان دىنىي كىتاب-ژۇرناللار ۋە دىنىي بۇيۇملارنى چەكلىدى.

4. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئۆلكىلىك دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىكىدە، 1984-يىل 5-ئايدا شېنياڭدا ئۆلكە بويىچە مۇسۇلمانلارنىڭ تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا تۆھپە قوشۇشى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش يىغىنى ئاچتى، يىغىنغا ھەركەسىپ-ھەرساھەدىن كەلگەن 42 نەپەر ۋەكىل قاتناشتى، 15 كىشى يىغىندا تەجرىبە تونۇشتۇردى. يىغىنغا قاتناشقانلار بۇنىڭدىن چوڭقۇر ئىلھام ئالدى. بۇ قېتىمقى يىغىن پۈتۈن ئۆلكىدىكى مۇسۇلمانلار ئارىسىدا ناھايىتى زور تەسىر قوزغىدى، ئۇلار بىز دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغانلارنى كىچىككىنە نەتىجە يارىتىپ قويساقمۇ پارتىيە ۋە ھۆكۈمەت مۇكاپاتلىدى دېيىشتى. ۋەكىل جاڭ جىڭبو ياپونىيەدىكى ئىسلام دىنى ۋەكىللىرى مۇدىرىيىتىنىڭ باشلىقى بولۇپ ئىشلەۋاتقان تاغىسى جاڭ گۇڭۋاڭغا خەت يېزىپ، يىغىننىڭ ئەھۋالىنى تونۇشتۇرۇپ، ئۇنىمۇ مەملىكىتىمىزدە دىنىي سىياسەتنىڭ ئەمەلىيەشتۇرۇلۇشى ئەھۋالىنى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالىنى بىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدى.

5. پارتىيىنىڭ دىنىي سىياسىتى ئەمەلىيەشتۇرۇلۇپ، دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرى ئەسلىگە كەلتۇرۇلگەندىن كېيىن، مۇسۇلمانلار داۋاملىق تۇردە ئۆزگۇچىگە تايىنىپ ماگىزىن، زاۋۇت قۇرۇشقا سەپەرۋەر قىلىنىپ، مەسچىتلەرنىڭ ئۆزخىراجىتىنى ئۆزى ھەل قىلىشى ئىشقا ئاشۇرۇلدى، بۇنىڭدا مۇسۇلمانلارغىمۇ سىلىق سىلىنمىدى، پۈتۈنلەي ھۆكۈمەتكىمۇ تايىنۇبلىنمىدى. ئەمەلىيەت بۇنداق قىلغاندا مەسچىتلەرگە راسخوت ھازىرلىغىلى بولۇپلا قالماي، يەرلىك خۇيزۇلار ئاممىسىنىڭ تۇرمۇشىغىمۇ قولايلىق ياراتقىلى بولىدىغانلىقىنى ھەمدە بەزى ئىش كۈتۈپ تۇرغان خۇيزۇ ياشلىرىنىمۇ ئىشقا ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى. بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، داشچىياۋ، تىبىلىڭ، خېيشەن، دالىيەن، فۇشۇن، شېنياڭ ۋە يېڭكۇ قاتارلىق جايلاردىكى مەسچىتلەردە ئۆز چىقىمىنى ئۆز كىرىمى بىلەن قامداش مەقسىتىدە كارخانىلار قۇرۇلدى ھەمدە ئەمەلىيەت داۋامدا بىرمۇنچە تەجرىبە ھاسىل قىلىندى.

6. بىرنەچچە يىلدىن بۇيان، ئۆلكىلىك، شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ خىزمىتى خېلى جانلىنىپ، خىزمەتلەرنىڭ مەزمۇنىمۇ بارغانسېرى بېيىپ، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ كەڭ مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرىدىغان ۋە تەربىيىلەيدىغان كۆۋرۈكى بولۇش رولىنى ئويناندى.

شېنياڭ ۋە جىنجۇ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى يەرلىك جامائەت خەۋپسىزلىكى تارماقلىرى بىلەن ئالاقىلىشىپ، ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ ئەمگەك بىلەن تەربىيىلەش ئورنىغا بېرىپ ئازغان خۇيزۇ ياشلىرىنى يوقلاپ، ئۇلارغا كىتاب، سوپۇن، لۇڭگە قاتارلىقلارنى سوۋغا قىلىپ، ھېيتلىق پوشكال ئاپىرىپ بېرىپ، ئۇلارغا ھازىرقى ئاجايىپ ياخشى ۋەزىيەتنى تونۇشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ئىستىقبال ۋە ئۇمىد كۆرسىتىپ بەردى، ئازغان ياشلار چوقۇم ئىلگىرىكى خاتالىقلىرىنى تۈزىتىپ، يېڭىباشتىن ئادەم بولىدىغانلىقىنى ئارقا-ئارقىدىن بىلدۈرۈشتى، بەزىلىرى ھاياجانلىنىپ كۆزلىرىگە ياش ئالدى. ئۇلارنىڭ ئاتا-ئانىلىرىمۇ قاتتىق تەسىرلىنىپ، ئۆز پەرزەنتلىرىنى چوقۇم قۇتقۇزۇۋېلىش بىلەنلا قالماي، ئۆز خىزمىتىنىمۇ تىرىشىپ ياخشى ئىشلەيدىغانلىقىنى بىلدۈرۈشتى.

7. بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، جەمئىيىتىمىز ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ مىسىر، لىۋىيە، پاكىستان،

ئىران، ياپونىيە، ئەرەب بىرلەشمە خەلىپىلىكى، ئامېرىكا، لۇۋان، بېنگال، سۇرىيە، ھىندىستان، سەئۇدى ئەرەبىستانى قاتارلىق 20 نەچچە دۆلەتتىن كەلگەن مېھمانلاردىن 500 دىن ئارتۇق ئادەم قېتىم كۈتۈۋالدى، شۇنىڭ بىلەن بىرۋاقىتتا يەنە شياڭگاڭ-ئاۋمېنلىق قېرىنداشلارنى ۋە تەيۋەنلىك قېرىنداشلارنى كۈتۈۋالدى. بولۇپمۇ مىسىر قىرائەت قىلىش ئۆمىكى، لۇۋىيە دىنىي تەشۋىقات جەمئىيىتىنىڭ قىرائەت قىلىش ئۆمىكىنىڭ ئەزالىرى، «جىھاد» ژۇرنىلىنىڭ مۇخبىرى ۋە مىسىر «جۇمھۇرىيەت» گېزىتىنىڭ مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى بولغان ئەر-ئايال ئىككەيلەننى كۈتۈۋېلىشنىڭ ئۈنۈمى ئوبدان بولدى، تەسىرىمۇ خېلى زور بولدى. ئۇلار، دۆلىتىڭلاردا سىياسەتنىڭ ياخشى بولۇشىدا ھەممىدىن ئاۋۋال جۇڭگو كومپارتىيىسىگە رەھمەت ئېيتىڭلار دېدى. ئۆتكەن يىلى پاكىستانلىق ئۈچ نەپەر ھەربىي روزا ھېيتنى شېنياڭدا ئۆتكۈزدى، ئۇلار ھېيتتىن كېيىن خۇشال ھالدا، روزا ھېيتنى جۇڭگودىمۇ ئۆز يۇرتىمىزدىكىدەكلا ئۆتكۈزۈشىمىزنى ئويلاپمۇ باقماپتىكەنمىز، بۇ يەردىكى مۇسۇلمانلار قىزغىن، مېھماندوست ئىكەن، كىشىدە ئۇنتۇلغۇسىز تەسىرات قالدۇردى، دېدى. كۈتۈۋېلىش خىزمىتى ئارقىلىق ئۆزئارا چۈشىنىشنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، دوستلۇقنى كۈچەيتتۇق.

8. ئىزباسارلارنى يېتىشتۇرۇش ئۈچۈن، 1983-يىلى لياۋنىڭ، خېيلۇڭجياڭ، جىلىن ئۆلكىلىرى بىرلىشىپ شېنياڭ ئىسلام شۆيۈەنىنى قۇردى، 1986-يىل 11-ئايدا، تۇنجى قارارلىق 47 نەپەر ئوقۇغۇچى، جۈملىدىن لياۋنىڭلىق 20 ئوقۇغۇچى تولۇق ئوقۇش پۈتتۈردى، ھازىر ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ خىزمەت ئورنىدا ئۆز ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا يەنە ئۆلكىمىزدىن يەتتە كىشى ئىمتىھاندىن ئۆتۈپ جۇڭگو ئىسلام شۆيۈەنىگە ئوقۇشقا كەلدى.

ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ ئىككى قارار ئاخۇنۇملار كۇرسى ئېچىپ، جەمئىي 46 نەپەر ئاخۇنۇمنى ئوقۇتۇپ، ئۇلارنىڭ دىنىي بىلىمىنى ۋە سىياسەت سەۋىيىسىنى ئاشۇردى.

ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ تۇنجى قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيان خىزمەتلىرىمىزدە يەنە بەزى مەسىلىلەرمۇ ساقلاندى، مەسىلەن: ئۆلكىلىك، شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ رەھبەرلىرى ئوتتۇرىسىدا خىزمەتلەر دېگەندەك ئۇلىشىپ ماڭمىدى، بەزى مەسىلىلەر ۋاقتى-ۋاقتىدا ھەل قىلىنىپ تۇرمىدى، ئەھۋاللار دېگەندەك تەپسىلى ئىگەللەنمىدى، ۋاقتى ۋاقتىدا ئەھۋال ئالماشتۇرۇپ تۇرۇلمىدى، پۈتۈن ئۆلكىدىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنى ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، سوتسىيالىستىك ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى يولىدا تۆھپە قوشۇشقا ئاتلاندۇرۇش ئۈچۈن، بۇ قېتىمقى يىغىندىن كېيىن، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 3-نۆۋەتلىك كومىتېتىنىڭ 3-قېتىملىق دائىمىي ھەيئەتلەر يىغىنىنى چاقىرىپ، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ روھىنى ئەستايىدىل يەتكۈزۈپ، خىزمەتلەر ئۈستىدە تېخىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا مۇھاكىمە ئېلىپ بېرىپ، بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەتلەرنى ئورۇنلاشتۇرىمىز.

ۋەكىل ئەزىزنىڭ سۆزى

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

رەھبەرلەر، دوستلار، يولداشلار!
ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى پارتىيە 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنى تۇزۇپ بەرگەن لۇشيەن، فاڭجېن ۋە سىياسەتلەرنىڭ يېتەكچىلىكىدە، قالايمىقانچىلىقنى ئوڭشاش، مىللىي، دىنىي سىياسەتلەرنى ئومۇمىيۈزلۈك ئەمەلىيلەشتۇرۇش ئارقىسىدا، ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان پۈتۈن مەملىكەت خەلقى تىنچ-ئىتتىپاق بولغان قالتىس ياخشى ۋەزىيەتتە ئېچىلدى. مەن بۇ قېتىمقى يىغىنغا قاتناشقان قازاق ۋەكىللەرگە ۋاكالىتەن، يىغىننى قىزغىن تەبرىكلەيمەن!

بىز مەملىكەتلىك سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ پەخرىي مۇدىرى بۇرھان شەھىدىنىڭ سۆزىنى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى شېن شياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ۋە گوۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ مۇھىم سۆزىنى ئاڭلاپ ۋە مۇزاكىرە قىلىپ قاتتىق تەسىرلەندۇق. مۇزاكىرە داۋامىدا، ھەممىمىز بىرەك 1980-يىلى چاقىرىلغان 4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن بۇيانقى يەتتە يىل ئىچىدە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى پارتىيە سىياسىتىنىڭ يېتەكچىلىكىدە، نۇرغۇن خىزمەتلەرنى ئىشلەپ ناھايىتى زور نەتىجە يارىتىپتۇ، دەپ ھېسابلىدۇق.

بىر نەچچە يىلدىن بېرى، پارتىيىنىڭ دىنىي سىياسىتى ئەمەلىيلەشتۇرۇلۇپ، مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي ئېتىقادى ھۆرمەتكە سازاۋەر بولدى، بەلگىلەنگەن بۇ سىياسەتنىڭ ئۆزگەرمەيدىغانلىقنى ئەمەلىيەت ئىسپاتلىدى، ھازىر ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرى غەم، ئەندىشىدىن خالاس بولدى. ئېلىمىزنىڭ ئىسلام ئەللىرى بىلەن بولغان دوستانە باردى-كەلدىسى بارغانسېرى كۆپەيدى، ئېلىمىزنىڭ خەلقئارا ئورنى بارغانسېرى ئۆسۈۋاتىدۇ، ھەممە ئىش ياخشى تەرەپكە قاراپ كېتىۋاتىدۇ. بۇلارنىڭ ھەممىسى پارتىيە سىياسىتىنىڭ ياخشىلىقىدىن بولدى، شۇڭا پارتىيىگە، ھۆكۈمەتكە تەشەككۈر ئېيتىمىز.

خىزمەت دوكلاتىدا بەش تۈرلۈك ۋەزىيەنى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنى ۋە مۇسۇلمانلارنى ۋەتىنىمىزنىڭ ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا پائال يېتەكلەش، پارتىيىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى داۋاملىق تۈرده ئەستايىدىل ئىزچىللاشتۇرۇش ۋە ئىجرا قىلىش، ئىسلام مائارىپىنى ئوبدان يولغا قويۇپ، ئىسلام ئىلمىي تەتقىقاتىنى ئېلىپ بېرىش، ھەج-تاۋاپ قىلىش ۋە ھاجىلار ئۈچۈن خىزمەت قىلىش ئىشلىرىنى ئوبدان ئۇيۇشتۇرۇش، شياڭگاڭلىق، ئاۋمېنلىق قېرىنداشلار، تەيۋەندىكى قېرىنداشلار ۋە چەت ئەللەردە تۇرۇشلۇق مۇھاجىر قېرىنداشلار ئىچىدىكى مۇسۇلمانلار ۋە دىنىي ساھەدىكى زاتلار بىلەن بولغان

بېرىش - كېلىش ۋە ئۇلار بىلەن بولغان ئالاقىنى قانات يايدۇرۇش، "بىر دۆلەتتە ئىككى خىل تۈزۈمنى يولغا قويۇش" تەسەۋۋۇرىغا ئاساسەن، ۋەتىنىمىزنى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىن ئىبارەت ئۇلۇغ ئىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىش، پەلەستىن، ئافغانىستان خەلقىنىڭ ھەققانى كۈرەشلىرىنى قوللاپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. بۇ ۋەزىپىلەرگە بىز تامامەن قوشۇلىمىز ھەمدە ئۆز ئەمەلىيىتىمىز بىلەن ئۈلگە كۆرسىتىپ، بۇنى تىرىشىپ ئالغا سۈرىمىز.

مەن يەنە تۆۋەندىكىلەر ئۈستىدە توختىلىپ ئۆتىمەن: يېقىندا ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، بۇرۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش كېرەك دەپ كۆرسەتتى، يەنە بۇ ھەقتىكى تەربىيىنىڭ پارتىيە ئىچىدىلا چەكلىنىدىغانلىقى، دىنىي ساھەدىكى زاتلارغا چېتىلمايدىغانلىقىنى كۆرسەتتى، بۇنىڭغا بىز ئىشىنىمىز. بىز شۇنى ئەستە مەھكەم تۇتۇشىمىز كېرەككى، پارتىيىنىڭ دىنىي سىياسىتىنىڭ چېكى بار، بىز ئاشۇ چەكتىن چىقىپ كەتسەك بولمايدۇ، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇپ، دىنىي پائالىيەتلەرنى سىياسەت، قانۇن دائىرىسىدە ئېلىپ بېرىشىمىز كېرەك، شۇڭا بىز سىياسەت قارىشىمىزنى كۈچەيتىپ، ۋەتەننى سۆيۈپ، قانۇنغا رىئايە قىلىشىمىز، دىنىي ئىشلارنى يولغا قويۇشتا نىكاھ، مەدەنىيەت، مائارىپ ۋە ئەدلىيە ئىشلىرىغا ئارىلاشماسلىقىمىز، نورمال ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش ۋە جەمئىيەت تەرتىپلىرىنى قوغدىشىمىز لازىم، نورمال بولمىغان دىنىي پائالىيەتلەر قانۇن ئارقىلىق چەكلىنىدۇ، بۇنىڭغا ئالاھىدە دىققەت قىلىشىمىز لازىم. يەنە مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى، دىنغا ئېتىقاد قىلىدىغان ئامما بىلەن دىنغا ئېتىقاد قىلمايدىغان ئامما ئوتتۇرىسىدىكى ئىتتىپاقلىققا دىققەت قىلىش كېرەك؛ ئىسلام دىنىنىڭ ھەرقايسى مەزھەپلىرىگە تەۋە ئاممىنىڭ ئۆزىگە خاس دىنىي ھېسسىياتى بولۇپ، ئۇلارمۇ ئوخشاشلا دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلار ئۆزئارا ئىتتىپاقلىشىپ، ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى ئىلگىرى سۈرۈشى لازىم.

ئاخىردا بىرقانچە تەلەپنى قويىمەن:

1. شىنجاڭدا بىرمىليون قازاق بار، ئۇلار ئاساسەن چارۋىچىلىقنى ئاساس قىلىدۇ، مەدەنىيەت ۋە پەن-تېخنىكا جەھەتلىرىدە باشقا ئاز سانلىق مىللەتلەردىن قېلىشمايدۇ، ئۇلارمۇ ئوخشاشلا دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولۇۋاتىدۇ، لېكىن دىنىي ساۋادى يوق، ھازىر بار ئىمام، موللىلار ياشىنىپ، ئاجىزلىشىپ قالدى، يېتىشتۈرۈلگەن ئىزباسارلارمۇ ناھايىتى ئاز، ھازىر ئىزباسارلارنىڭ بولماي قېلىشىدىن ئەنسىرەۋاتىمىز. شۇڭا، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ بىزنىڭ تەلىپىمىزنى نەزەرگە ئېلىپ، بۇنىڭدىن كېيىن، جۇڭگو ئىسلام شۆيۈەنىنىڭ ۋە ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام شۆيۈەنىنىڭ يېڭى ئوقۇغۇچى ئالغانىدا ۋە چەت ئەللەرگە ئوقۇغۇچى ئەۋەتكەندە، ئالدى بىلەن قازاق ئوقۇغۇچىلارغا ئېتىبار بېرىشىنى ھەمدە قىسقا مۇددەتلىك كۇرس ئېچىشقا يار-دەملىشىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

2. ھازىر «قۇرئان كەرىم»، «ھەدىس» لەرنىڭ ۋە باشقا دىنىي كىتابلارنىڭ خەنزۇچە، ئۇيغۇرچە نۇسخىلىرى ئارقا-ئارقىدىن تەرجىمە ۋە نەشىر قىلىندى، قازاقچىغا تەرجىمە قىلىنغىنىدىن بىرسىمۇ يوق، قازاقلار ئىچىدىمۇ دىنىي ساۋادى بار، دىنىي كىتابلارنى تەرجىمە قىلالايدىغان ئىختىساسلىق خادىملار بار

(مەن 405 ھەدىسنى تەرجىمە قىلدىم)، شۇڭا دىنىي كىتابلارنىڭ قازاقچە نۇسخىلىرىنى نەشىر قىلىشقا، بولۇپمۇ «قۇرئان كەرىم»نى تەرجىمە قىلىپ نەشىر قىلىشقا ئەھمىيەت بېرىشنى تەلەپ قىلىمەن. بۇ، مېنىڭلا تەلىپىم ئەمەس، بەلكى قازاق ۋەكىللەرنىڭ تەلىپى، شۇنداقلا قازاق مۇسۇلمانلارنىڭ ئارزۇسى. ۋاقىت ئېتىبارى بىلەن سۆزۈمنى توختىتىمەن، مۇۋاپىق بولمىغان يېرى بولسا كۆپچىلىكنىڭ تۈزىتىپ قويۇشىنى سورايمەن. ئاخىردا يىغىنىغا مۇۋەپپەقىيەت، كۆپچىلىككە سالامەتلىك تىلەيمەن!

رەھمەت!

ۋەكىل يەھياجان مۇزەپپەرنىڭ سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر!

ئەسسالامۇئەلەيكۇم!

ئاھالە سانى ھەممىدىن ئاز مىللەتلەرنىڭ بىرى بولغان ئۆزبەك مىللىتىنىڭ ۋەكىلى سۈپىتىدە جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىغا قاتناشقانلىقىم ئۈچۈن چەكسىز خۇشاللىق ھېس قىلماقتىمەن. بۇ پارتىيىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنىڭ يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا ئەمەلىيلەشتۈرۈلگەنلىكىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدۇ. ئون يىللىق ئىچكى مالىمانچىلىق داۋامىدا، ئۆزبەك مىللىتى (جۈملىدىن مەن)، شىنجاڭدىكى باشقا قېرىنداش مىللەتلەرگە ئوخشاشلا، "چەت ئەلگە باغلانغان" "شيۇجېڭجۇيىچى ئۇنسۇر" دېگەن قالپاق ئاستىدا، بىرمۇنچە بالايىئاپەتلەرگە ئۇچرىدۇق.

ئاشۇ جاپالىق كۈنلەردە، ۋەتىنىمىزدىن ئۈمىدسىزلەنمىدۇق، بەلكى كەلگۈسىگە ئۈمىدۋارلىق بىلەن قاراپ، جاپالىق كۈنلەرنىمۇ ئۆتكۈزۈۋەتتۇق. 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنى بىزنى ئازاپ-ئوقۇبەتتىن قۇتۇلدۇردى. ھازىر بىز ھەرقايسى سەپلەردە، مەملىكىتىمىزنى زامانىۋىلاشقان سوتسىيالىستىك قۇدرەتلىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش يولىدا تىرىشىپ ئىشلەۋاتىمىز.

پارتىيىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنىڭ ئىزچىللاشتۇرۇلۇشى، ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشى ئارقىسىدا، بىز ئۆزبەك مۇسۇلمانلىرى دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى ۋە نورمال دىنىي پائالىيەت ئېلىپ بېرىش جەھەتتە قانۇنىي ھوقۇققا ئېرىشتۇق. بۇ — 3-ئومۇمىي يىغىنىنىڭ غەلىبىسى، شۇنداقلا دىنىي سىياسەتنىڭ غەلىبىسى.

يىغىندىن كېيىن، خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە، مەن ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا ئاكتىپ ئاتلىنىپ، ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش توغرىسىدىكى ھەل قىلغۇچ تەدبىرىنى ھىمايە قىلىپ، بۇ قېتىمقى ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ روھىنى ئۆگىنىپ ۋە ئاممىغا ئوبدان يەتكۈزۈپ، بۇ قېتىمقى يىغىنىنىڭ روھىنى ئىزچىللاشتۇرۇش ئۈچۈن تىرىشىمەن، ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى ئوبدان ئېلىپ بېرىپ، ھۆكۈمەتنىڭ بىزدىن — ئۆزبەك خەلقىدىن كۈتكەن ئۈمىدىنى ھەرگىز يەردە قويمايمەن.

ھەرقايسىڭلارغا سالامەتلىك تىلەيمەن.

ۋەكىل خەن ۋېيلەنىڭ سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، يولداشلار!
ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

مەن سالا مىللىتىدىن كېلىپ چىققان بىر قىز، بۇگۈن جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەمليكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىغا قاتنىشىپ، ھەر-قايسى ۋەكىللەر بىلەن بىر سورۇندا ئولتۇرغاندىن لىقىم ئۈچۈن ئىنتايىن پەخىرلەنمەكتىمەن. ئۆتمۈشتە، بىز ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ ئورنىمىز تۆۋەن ئىدى، ھەتتا ئەرلەرمۇ مەمليكەتلىك يىغىنلارغا ناھايىتى ئاز قاتنىشاتتى، ئاياللارنىڭ قاتنىشالمايدىغانلىقىنى ئېيتمايلا قويايلى. كوممۇنىستىك پارتىيە ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدىلا، بىز ئاياللارنىڭ سىياسىي ئورنى ئۆستى، مەن چىن قەلبىمدىن پارتىيىگە ۋە ھۆكۈمەتكە رەھمەت ئېيتىمەن.

بىزنىڭ شۇنخۇا سالا ئاپتونوم ناھىيىسىدە، 88 مىڭ 532 ئادەم بار، بۇنىڭ ئىچىدە 51 مىڭ 536 سالا بار، ناھىيىمىز مەدەنىيەت ئاساسى بەك ئاجىز ناھىيە. پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەت ئەلەيھىسسالام: "ئىلىم تەلەپ قىلىش ھەر بىر ئەر-ئايال مۇسۇلمان ئۈچۈن پەرزدۇر" دېگەن. بىراق بىزنىڭ ناھىيىدە كىمنىڭ قىزى مەكتەپكە كىرىپ ئوقۇسا، ھەممەيلەن بۇنداق ئائىلىنى دىنسىز ئائىلە دەپ قارىلاتتى، ئوقۇشنىڭ ئەھمىيىتى يوق، ئوقۇغان بىلەنمۇ بەربىر دېھقان بولىدىغان ئىش، ئوقۇغاندىن كۆرە، ئۆيدە تاماق ئەتكەن تۇزۇك، دەپ ھېسابلىناتتى، بۇنىڭدىن بىرنەچچە يىل بۇرۇن، ناھىيىلىك ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تۇلۇقسىز ئوتتۇرا سىنىپىدىكى سالا قىز ئوقۇغۇچىلار ئەڭ كۆپ بولغانىدىمۇ ئون نەچچىگە يېتەتتى، تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپكە چىقىدىغان سالا قىز ئوقۇغۇچىلار بارماق بىلەن سانىغۇدەكلا قالاتتى. سالا قىزلىرى يەنىلا ئۆيدىن تالاغا چىقماي، كۈن بويى قازان-قومۇش بىلەن ھەپىلىشەتتى. ھازىرغىچە سالا ئاياللىرىنىڭ 80 پىرسەنتى تېخنىچە ساۋاتسىز. بۇ، ئاساسەن، قىزلار ۋە ئاتا-ئانىلار جەمئىيەتنىڭ بېسىمىغا ۋە سۆز-چۆچەكلەرگە بەرداشلىق بېرەلمىگەنلىكىدىن بولغان. ئۆرپ-ئادەت ۋە تەسكىرىي قاراش تۈپەيلىدىن، قىزلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن يېشىنىڭ چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ ئەرگەچىقماس قىزغا ئايلىنىپ قالاتتى. مۇشۇنداق ئەھۋالدا، مەن 1983-يىلى چىڭخەي مىللەتلەر شۆيۈەننىي پۈتتۈرۈپ، شۇنخۇا سالا قىزلار ئوتتۇرا مەكتىپىگە تەقسىم قىلىنىپ، ئوقۇتقۇچى بولدۇم. خىزمەتكە قاتناشقاندىن كېيىن، تولۇقسىز ئوتتۇرىنىڭ 2-يىللىق سىنىپىغا سىنىپ مۇدىرى بولدۇم، يۇقىرىقىدەك ئەھۋاللارنى ئۇقۇپ ۋە كۆرۈپ روھىي جەھەتتىن ئازاپلاندىم، ھازىرقى زامان پەنلىرى تەرەققىي قىلىپ ئالەم بوشلۇقىغا چىقىپ، ئۇنىڭ سىرىنى يېشىدىغان دەرىجىگە يەتتى، بىزنىڭ مىللىتىمىزنىڭ ئاياللىرى بولسا تېخى ساۋاتسىزلىقتىن قۇتۇلالمايۋاتىدۇ. بۇنى سېلىشتۇرغاندا ئادەم ئازابلىنىدۇ. **مەن سالا مىللىتىدىن** چىققان مائارىپ خادىمى بولۇش سۈپىتىم بىلەن يەلكەمدىكى يۈكنىڭ يەڭگىل ئەمەسلىكىنى ھېس قىلدىم، مەسئۇلىيىتىم نېمە دېگەن ئېغىر-ھە! مەن كۆڭلۈمدە قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ، بۇنداق ئەھۋالنى ئۆزگەرتىشكە بەل باغلىدىم.

مەن ئۆز تەسراتلىرىم ئارقىلىق دەرسخانىدا، ئائىلە باشلىقلىرى بىلەن بولغان سۆھبەتتە، مەدەنىيەت بىلىملىرىنى ئۆگىنىشنىڭ مۇھىملىقىنى ۋە نادانلىقنىڭ خەۋپلىك ئىكەنلىكىنى، شۇنىڭدەك جەمئىيەت تەرەققىياتىنىڭ پەن، تېخنىكىغا بولغان تەلىپىنى تەشۋىق قىلىپ سۆزلىدىم. مەن كىچىك ئىشلاردىن تۇتۇش قىلىپ، ئوقۇغۇچىلارغا تۇرمۇش جەھەتتە، ماددىي جەھەتتە ياردەم بەردىم، ئۆگىنىش جەھەتتە قاتتىق تەلەپ قويدۇم، تۈرلۈك ئۇسۇللارنى قوللىنىپ ئۇلارنىڭ ئوقۇشىغا يېتەكچىلىك قىلدىم، ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلغاندا، رايونلار بويىچە ياخشىلىرىنى قوبۇل قىلدىم. شۇنداق قىلىپ، چەت-ياقا، تاغلىق رايونلارىدىكى قىزلارغا ئېتىبار بېرىپ، ئۇلارنى ئوقۇش پۇرسىتىگە ئىگە قىلدىم. مەكتەپ كەچلىك ئۆگىنىشتە ئۇچنى بېكىتىش (ۋاقتىنى، دەرسلىكنى، ئوقۇتقۇچىنى بېكىتىش) ئۇسۇلىنى قوللاندى، بۇنىڭدا، دەرستىن سىرتقى يېتەكچىلىك ئارقىلىق دەرسخانا ئوقۇتۇشىنىڭ يېتەرسىزلىكىنى تولدۇرۇپ، ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئۆگىنىش قىزغىنلىقىنى قوزغاپ، ئوقۇتۇش سۈپىتىنى ئۆستۈرۈش مەقسەت قىلىندى. ئۇنىڭدىن سىرت، ناھىيىلىك ھۆكۈمەت، ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ناھىيە مىقياسىدا، ئىمامىلارنى ۋەز ئېيتىش پۇرستىدىن پايدىلىنىپ دىنىي كىتابلارنى دىن نەقىل كەلتۈرۈش يولى بىلەن، مەدەنىيەت، پەن ئۆگىنىش، مەدەنىيەت سۈپىتىنى ئۆستۈرۈشنىڭ ئۆز مىللىتىگە بولغان تەسىرى ۋە مۇھىملىقىنى تازا سۆزلەشكە چاقىردى. ماۋارىپ تارماقلىرىمىز كۆپلىگەن خىزمەتلەرنى ئىشلىگەنلىكى ئۈچۈن، ناھىيىمىزدە يېقىنقى بىرقانچە يىلدىن بۇيان ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەكتەپكە كىرىش نىسبىتى، مۇستەھكەملىنىش نىسبىتى ۋە مەكتەپ ئاتلاش نىسبىتى (يۇقىرى مەكتەپكە چىقىش نىسبىتى) مەلۇم دەرىجىدە ئۆستى.

كىشىنى خۇشال قىلىدىغىنى شۇكى، بىر-نەچچە يىلدىن بېرى بىزنىڭ قىلغان ئەجرىمىز بىكارغا كەتمىدى، مەكتەپىمىز جەمئىيەتكە ئوقۇش پۇتتۈرگەن ئوقۇغۇچىلاردىن ئۈچ تۆر-كۈمنى يولغا سالدى، بۇلاردىن 15 ئوقۇغۇچى ئوتتۇرا دەرىجىلىك مەكتەپلەرگە چىقتى، 11 ئوقۇغۇچى خىزمەتكە قاتناشتى، قالغان ئوقۇغۇ-چىلارنىڭ كۆپچىلىكى مەكتىپىمىزنىڭ تولۇق ئوتتۇرا سىنىپىغا كىردى. ناھىيىمىزدە ئۆتكۈ-زۈلگەن مەدەنىيەت مۇسابىقىسىدە مەكتىپىمىز كۆپ قېتىم مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

مەكتىپىمىز ئوقۇتۇشنى كۈچەيتىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، يەنە ئەھمىيەتلىك بولغان بەزى مەدە-نىيەت پائالىيەتلىرىنىمۇ ئېلىپ باردى. ئىلگىرى ئۆيدىن تالاغا چىقمايدىغان سالاقىزلىرى ئۆگ-نىش ئارقىلىق، ھازىر مەدەنىيەت بىلىملىرىنىلا ئۆگىنىپ قالماستىن، سەھنىلەرگە چىقىپ سەن-ئەت نومۇرلىرىنىمۇ ئورۇنلايدىغان، ئۆلكىدە ئۆتكۈزۈلگەن تەن ھەرىكەت مەرىكىلىرىگە قاتنىشىدىغان بولدى ۋە كۆپ قېتىم تاللانغان نومۇر مۇكاپاتىغا ۋە تەنتەربىيە مۇسابىقىسىنىڭ ئەلاچىلار مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

يۇقىرىقىلار بىز ئىشلىگەن بەزى ئىشلار بولۇپ، بۇنى يېغىنغا قىسقىچە دوكلات قىلدىم، بىز قولغا كەلتۈرگەن نەتىجىلەر ئەرزىمەس نەتى-جىلەر، ئۇنىڭ ئۈستىگە خىزمىتىمىزدە نۇرغۇن مەسىلىلەر مەۋجۇت، بۇلارنى بىز مۇسۇلمان ياشلىرىنىڭ يەنىمۇ تېرىشىپ ھەل قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

ۋەكىل ماجىنچېڭنىڭ سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر:

ئالدى بىلەن سىلەرگە سالام يوللايمەن ھەمدە جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ چاقىرىلغانلىقىنى چەكسىز ھاياجانلىق ئىلكىدە تەبرىكلەيمەن.

1980-يىلى 4-ئايدا، مەن جۇڭگو ئىسلام دىنى 4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىغا قاتىنىشىپ، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بولۇپ سايلانغانىدىم. مېنىڭ ئۆيۈم غەربىي شىمالنىڭ يېزىسىدا بولۇپ، بېيجىڭغا بەك يىراق بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەدەنىيەت سەۋىيەم تۆۋەن بولغانلىقى ئۈچۈن، ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن ئالاقىلىشىپ ۋە خىرمەتلەرنى دوكلات قىلىپ تۇرۇشۇم بەك ئاز بولدى، مەن بۇنىڭ ئۈچۈن ئەپۇ سورايمەن.

بىزنىڭ دۇڭشياڭ ئاپتونوم ناھىيىسى گەنسۇ ئۆلكىسى لىنشيا خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىغا جايلاشقان، ناھىيىمىزدە، پۈتۈن مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا ئوخشاشلا، يۇقىرى دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ رەھبەرلىكىدە پارتىيىنىڭ 11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى لۇشيەن، فاڭجېن ۋە سىياسەتلىرى قەتئىي ئېغىشماي ئەتراپلىق ئىجرا قىلىندى، پارتىيىنىڭ يېزىلارغا قاراتقان تۈرلۈك سىياسەتلىرى، بولۇپمۇ مىللىي سىياستى، دىنىي سىياستى ئەتراپلىق ئەمەلىيلەشتۈرۈلدى، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، سىرتقا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش، ئىگىلىكنى جانلاندۇرۇش قاتارلىق فاڭجېن، سىياسەتلەرنىڭ يېتەكچىلىكىدە، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا تۆھپە قوشۇش ئاكتىپلىقى ئىشقا سېلىندى، 3-ئومۇمىي يىغىندىن ھازىرغىچە، سىياسىي جەھەتتە تىنچ-ئىتتىپاق بولۇش ئىشقا ئاشۇرۇلدى، ئىگىلىك داۋاملىق تۈردە مۇقىم تەرەققىياتقا ئېرىشتى، بولۇپمۇ يېزا ئىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشىنىڭ تەرەققىياتى بەك گەۋدىلىك بولدى، بازار ئاۋاتلىشىپ جانلىنىپ كەتتى، خەلقنىڭ تۇرمۇشى روشەن دەرىجىدە ياخشىلاندى.

بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلار ھەرمىللەت خەلقلىرىگە ئوخشاشلا ۋەتەننى، يۇرتنى سۆيىمىز، سۆز-ھەرىكەتتە تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، سوتسىيالىزم يولىغا ماڭىمىز. مەن دائىم ئۆلكىدە، ئوبلاستتا، ناھىيىدە ئېچىلغان سىياسىي كېڭەش، ئىسلام جەمئىيىتى يىغىنلىرىغا ۋە دىنىي ساھەدىكىلەرنىڭ يىغىنلىرىغا قاتنىشىپ، ھۈججەتلەرنى ئۆگىنىمەن، رەھبەرلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، تۆۋەندىكىلەرنىڭ تەلەپ ۋە پىكىرلىرىنى يەتكۈزۈپ تۇرىمەن، خىزمەت ئۈستىدىكى مۇزاكىرىلەرگە قاتنىشىمەن، مۇشۇ يوللار بىلەن، قانۇنچىلىق قارىشىمنى كۈچەيتىپ، ئىسلاھاتنى ۋە ئىجتىمائىي كەيپىياتنىڭ ياخشىلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئۈچۈن ئىشلەپ، تۆتنى زامانىۋىلاشتۇرۇش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇۋاتىمەن.

تۆۋەندە ئەمەلىي خىزمەتتىكى بىرقانچە ئەھۋالنى قىسقىچە دوكلات قىلىپ ئۆتىمەن:

1. زىددىيەتلەر ۋاقتىدا ھەل قىلىنغاچقا، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى مۇستەھكەملەندى. لىنشيا

ئاپتونوم ئوبلاستى مۇسۇلمانلار مەركەزلەشكەن، دىنىي مەزھەپلەر بىرقەدەر كۆپ جاي. دۇكشياك ئاپتونوم ناھىيىسى دۇكشياك، خۇيزۇ مۇسۇلمانلىرىنى ئاساس قىلغان، دىنىي مەزھەپلەر بىرقەدەر كۆپ ناھىيە. دىنىي سىياسەتنىك ئەتراپلىق ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈشگە ئەگىشىپ، ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ، چوڭ-كىچىك دىنىي ماجىرالار كېلىپ چىقىپ، تىنچ-ئىتتىپاق بولۇشقا، ئۆگىنىش، خىزمەت ۋە تۇرمۇشقا تەسىر يەتكۈزگەنىدى. مەن رەھبەرلىكىنىك تەلىپى بويىچە، ئەمەلىي ئەھۋالغا بىرلەشتۈرگەن ھالدا، ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ لىنشيا ئوبلاستىنىك لىنشيا شەھىرى، گۇاڭخې، كاڭلې، خېجېڭ ناھىيىلىرىگە، دۇكشياك ناھىيىسىنىك تاڭۋاك، دايۇەن، پىڭجۇاك قاتارلىق جايلىرىغا بېرىپ، مەركەزنىك ئالاقىدار ھۆججەتلىرىنىك روھىغا ئاساسەن سەۋرچانلىق ۋە ئىنچىكىلىك بىلەن ئىدىيە جەھەتتە يېتەكلەش خىزمىتىنى ئىشلەپ، مۇلايىم پوزىتسىيە بىلەن كىشىلەرنى قائىدە، سىياسەت ئارقىلىق قايىل قىلىپ، تۇرلۇك دىنىي ماجىرالارنى ئۆز لايىقىدا ھەل قىلىپ، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى، مىللەتلەرنىك ئىچكى قىسمىدىكى ۋە مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئىتتىپاقلىقنى ئىلگىرى سۈرۈپ، تىنچ، ئىتتىپاقلىق ئاساسىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى مۇستەھكەملىدىم ۋە راۋاجلاندۇردۇم، تۇرلۇك ئىشلەپچىقىرىشنىك ئۆزلۈكسىز راۋاجلىنىشىنى ئىلگىرى سۈردۇم. شۇنىك بىلەن بىر ۋاقىتتا، گەنسەن ئوبلاستىنىك لىنتەن ناھىيىسىدىكى مەزھەبلەر ماجىراسىنى ھەل قىلىشىپ بەردىم.

2. مائارىپ ئىشلىرى يولغا قويۇلۇپ، مىللەتلەرنىك سۈپىتى ئۆستۈرۈلدى. دۇكشياك ئاپتونوم ناھىيىسى تەبىئىي شەرت-شارائىتى ناچار، ئىقتىسادىي ئاساسى ئاجىز، مەدەنىيەتتە تېخىمۇ ئارقىدا قالغان ناھىيە. مەن شۇنى چوڭقۇر تونۇپ يەتتىمكى، مەدەنىيەتسىز مىللەت قالاق مىللەت ھېسابلىنىدىكەن. مىللىي ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن مەدەنىيەتنى راۋاجلاندۇرۇش كېرەك. مەدەنىيەت بولمىسا، مىللىي ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇرۇش قۇرۇق گەپ بولۇپ قالىدۇ. دۇكشياك مىللىتى مەدەنىيەتسىزلىكنىك دەردىنى كۆپ تارتتى، مۇشۇنداق قىيابەتنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن، دۆلەتنىك ئىقتىسادىدا قىينچىلىق بولۇپ تۇرغان، ئومۇمىيۈزلۈك مەكتەپ قۇرۇش ھازىرچە مۇمكىن بولمىغان ئەھۋالدا، ئوبلاستلىق دىنىي ئىشلار ئىدارىسى بىلەن ناھىيىلىك مەدەنىيەت-ئامارتىپ ئىدارىسىنىك قوللىشى ئارقىسىدا، مەن بەش مىڭ يۈەن ئىئانە قىلىپ، ئۆزەم كۆتۈرە ئالغان يەرنى مەكتەب ئورنى قىلىپ، ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ، ئالتە ئېغىز دەرسخانا، ئالتە ئېغىز ياتاق سېلىپ، بېيجۇاك باشلانغۇچ مەكتىپىنى قۇردۇم. مائارىپ ئورۇنلىرى دەرھال ئۈچ نەپەر ئوقۇتقۇچى ئەۋەتتى ھەمدە كېرەكلىك ئۇستەل، بەنىكلەرنى ئېپكېلىپ بەردى، شۇنىك بىلەن لۇكپۇ، بېيجۇاك، جۇجيا كەنتلىرىدىكى ئوقۇش يېشىغا توشقان بالىلارنىك ئوقۇشسىز قېلىش قىينچىلىقى ھەل بولدى. مەن ھەمىشە ئاممىنى 18 ياشتىن تۆۋەن ياش-ئۆسمۈرلەرنى ئالدى بىلەن ئوقۇتۇشقا دالالەت قىلدىم، بېيجۇاك مەكتىپىدە ھازىر ئوقۇۋاتقان بالىلار 24 نەپەر بولۇپ، ئۇلار ئوقۇش يېشىدىكى بالىلارنىك 60 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ. ئوقۇتقۇچى ۋەئوقۇغۇچىلارنىك مەدەنىي تۇرمۇشنى جانلاندۇرۇش ئۈچۈن، بۇ يىل يەنە 600 يۈەن ئىئانە قىلىپ، تېلېۋىزور، ۋاسكىتبول، سەكرەپ ئويناىدىغان تانا، تىكتاك توپ قاتارلىق مەدەنىيەت، تەنتەربىيە بۇيۇملىرىنى ئېلىپ

بەردىم.

3. پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، ئوت-چۆپ تېرىپ، كۆچەت تىكىپ، يۇرتۇمنىڭ تاغلىرىنى كۆكەرتتىم. يۇرتۇم بېيجۇاڭ كەنتىدە يىل بويى قۇرغاق-چىلىق بولىدىغان بولغاچقا تاغلاردا دەرەخ، تاغ باغرىدا ئوت-چۆپ يوق ئىدى، ئاممىدا ئۇچ نەرسە (ئوغۇت، ئاشلىق، ئوتۇن) قىس ئىدى. 1983-يىلىدىن بېرى، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ "ئوت-چۆپ تېرىپ، كۆچەت تىكىپ ۋەتەننى كۆكەرتىش" چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشۇپ، ئۇچ يىل ئىچىدە، مەن مەسچىت ھويلىسى ۋە سىرتى، تاشيول بويلىرى، كەنت ئەتراپى، جىلغا، يانتولۇقلاردىكى 61 موكېلىدىغان يەرگە 14 مىڭ تۇپتىن ئارتۇق كۆچەت تىكتىم. قاقاس تاغ، قاقاس يانتۇلۇقلاردا ئۇچ مو يەرگە ئورمان بىنا قىلىپ، 700 تۇپ تېرەك، سۇغەت تىكتىم، ئىككى مىڭ تۇپ قەلەمچە قويدۇم، مىڭ تۇپ جىغان تىكتىم، ئۆزەم بىرمو بەش پۇڭلۇق كۆچەتزارلىقىنى كۆتۈرە ئالدىم. 1986-يىلى ئەتىيازدا، مەكتەپ، تاشيول بويلىرىغا مىڭ تۇپ سۆگەت تىكتىم. مەن ھەر يىلى ئاز-تولا كۆچەت تىكىپ، بىرنەچچە يىلدا ئۇنىڭ دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، يۇرتۇمنى ۋە ۋەتەننى كۆكەرتىشنى ئالغا ھۆرۈشكە بەل باغلىدىم.

4. يۇرتۇمنى گۈللەندۈرۈش يولىدا كۈچ چىقىرىپ، ئاممىنىڭ قىينىچىلىقىنى ھەل قىلىدىم. بېيجۇاڭ كەنتى چۈنتەي يېزىسىنىڭ شىمالىدىكى قۇرغاق تاغلىق رايونغا جايلاشقان بولۇپ، ئىلگىرى ئاممىنىڭ ئىستېمال قىلىدىغان سۇيى بەك قىس ئىدى، توك بولمىغاچقا، چىراق يېقىش، ئۇن تارتىش ئىشلىرى قىيىن ئىدى. بۇ قىينىچىلىقلارنى ھەل قىلىش ئۈچۈن، ناھىيىلىك ھۆكۈمىتىنىڭ زورىغىچ بىلەن قوللىشى ۋە ياردەم قىلىشى ئارقىسىدا، مەن ئاممىنى ئەمەلگەك كۈچى چىقىرىشقا سەپەرۋەر قىلىدىم، شۇنداق قىلىپ، 20 چاقىرىم يەردىن توك سىمى تارتىپ، 20 چاقىرىم يىراقلىقتىكى گاۋمياۋ بۇلىقىدىن تۇرۇبا بىلەن سۇ ئېلىپ كېلىپ، ئاممىنىڭ سۇغا بولغان ئېھتىياجى، چىراق يېقىش، ئۇن تارتىش، ماي تارتىش جەھەتتىكى قىينىچىلىقى ھەل قىلىندى، بۇ ئىشلار خالىس ئەمەلگەك بىلەن ئورۇنلاندى، دۆلەتتىن بىر تىينمۇ ئالمىدۇق.

1985-يىل 7-ئايدا، بۇ جايدا ئېغىرمۆلدۈر ۋە كەلكۈن ئاپىتى يۈزبەردى، ئامما كەلكۈننىڭ زەربىسىگە ئۇچراپ، ئېتىزلاردىن بىرتال دانمۇ يىغۋالالمىدى، سەككىز نوپۇسلۇق بىر ئائىلە تاغنىڭ كۆچۈشى تۈپەيلىدىن پۈتۈنلەي قازا تاپتى، مەن دەرھال ئاممىنى ئاپەتكە ئۇچرىغانلارنى تىرىشىپ قۇتقۇزۇشقا قوزغىدىم، ئالتە جەسەتنى تاپتۇق، شۇنىڭ بىلەن بىللە، ھۆكۈمەتنىڭ ئاممىنىڭ كۆڭلىنى تىنجىتىشىغا ئىشلەپچىقىرىش ئارقىلىق ئۆزۈز-ئۆزۈنى قۇتقۇزۇش، يازلىق زىرائەتتە بولغان زىيانىنى كۈزلۈك زىرائەتتىن تولدۇرۇۋېلىش، ئىشلەپچىقىرىشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئىشلىرىغا ياردەملەشتىم.

مەن 1981-يىلىدىن 1986-يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا، يۇقىرقى تۆت جەھەتتە ئاز-تولا خىزمەت قىلدىم، بۇنى مۇشۇنىڭچىلىك دوكلات قىلىمەن. تۆۋەندە، ئاممىنىڭ ئىنكاسى، تەلىپىگە ئاساسەن، ئىككى تەكلىپنى ئوتتۇرىغا قويىمەن، ئىسلام جەمئىيىتى رەھبەرلىكى ئويلىنىپ كۆرسە.

1) گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ لىنشيا ئوبلاستى مۇسۇلمانلار مەركەزلەشكەن رايون، ھەرىيىلى ھەج-تاۋاپ قىلىشنى ۋە تۇغقان يوقلىغاچ ھەج-تاۋاپ قىلىشنى ئەلەپ قىلىۋاتقانلار بىر

قەدەر كۆپ. مۇسۇلمان قېرىنداشلارنىڭ ئارزۇسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن، ئىسلام جەمئىيىتى ھەربىلى گەنسۇغا بېرىدىغان ھەج-تاۋاپ قىلىدىغانلارنىڭ سانىنى سەل كۆپەيتىپ بەرسە.

2) دۇنياڭ ئاپتونوم ناھىيىسى ماۋارىپ، سەھىيە جەھەتلەردە بىر قەدەر ئارقىدا. ھازىر مەبلەغ، ئوقۇتقۇچى، دوختۇر كەم بولۇش

ئەھۋالىدىن قارىغاندا، قىسقا ۋاقىت ئىچىدە بۇلارنى ھەل قىلىپ كېتىش مۇمكىن ئەمەستەك تۇرىدۇ. ئىسلام جەمئىيىتى رەھبەرلىرىنىڭ مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا ئىنكاس قىلىپ، مالىيەكۈچى، ماددىي كۈچ جەھەتتە قوللىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ۋەكىل ناشىڭجەڭنىڭ (يازما)سۆزى

ۋەكىللەر، رەھبەرلەر، يولداشلار:

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

مەن ئالدى بىلەن جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىنىڭ غەلىبىلىك ئېچىلغانلىقىنى قىزغىن تەبرىكلەيمەن ھەم يىغىنغا تولۇق مۇۋەپپەقىيەت تىلەيمەن. بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ تەييارلىقىنى ئىشلىگەن ۋە بۇ قېتىمقى يىغىن ئۈچۈن خىزمەت قىلىۋاتقان بارلىق يولداشلارغا چىن كۆڭلۈمدىن رەھمەت ئېيتىمەن.

مەن مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىغا ۋە ئۇنىڭدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان بۇنىڭدىن كېيىنكى خىزمەت ۋەزىپىلىرىگە تامامەن قۇشۇلىمەن. دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ سۆزىنى پۈتۈنلەي ھمايە قىلىمەن.

ھەردەم جىلىك پارتىيەكومىتېتلىرى ۋە ھۆكۈمەتلەرنىڭ پارتىيىنىڭ دىنىي سىياسىتى ۋە مىللىي سىياسىتىنى ئۇزلۇكسىز ئەمەلىيلەشتۇرۇشى ئارقىسىدا، ئىسلام دىنىمىزنىڭ ۋەزىيىتى يىلدىن يىلغا ياخشىلانماقتا. ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتىمۇ ئۇزلۇكسىز تەرەققىي قىلىۋاتىدۇ.

مەن ھازىر گۇيجۇ ئولكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئاساسلىق خىزمەتلىرىنى دوكلات قىلىپ ئۆتىمەن.

گۇيجۇ ئۆلكىسى ۋەتىنىمىزنىڭ غەربىي جەنۇبىدا چەتكىرەك جايلاشقان ئۆلكە بولۇپ، ئۆلكە بويىچە 101 مىڭدىن كۆپرەك خۇيزۇ بار، بۇلارنىڭ 80 نەچچە پىرسەنتى يېزىلارغا جايلاشقان بولۇپ، يېزائىگىلىك ئىشلەپچىقىرىشى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. خۇيزۇلار گۇيجۇنىڭ غەربىي شىمالىدىكى ۋېينىڭ يىزۇ-خۇيزۇ-مياۋزۇ ئاپتونوم ناھىيىسىگە ۋە غەربىي جەنۇبىي گۇيجۇ ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ بىرنەچچە ناھىيىسىگە مەركەزلەشكەن. ئۆلكە مەركىزى گۇيياڭ شەھىرى، ئەنشۇن قاتارلىق بىر-قانچە جايدىكى ناھىيىلەرنىڭ كۆپىنچىسىدە تارقاق ئولتۇراقلاشقان خۇيزۇ خەلقى بار. ئۆلكە بويىچە چوڭ-كىچىك بولۇپ 79 مەسچىت بولۇپ، بۇنىڭ تۇققۇزى شەھەر ئىچىدە.

مەركەزنىڭ غەمخورلۇقىدا، ئۆلكە رەھبەرلىرىنىڭ ئەھمىيەت بېرىشى ئارقىسىدا، ئۆلكىمىزنىڭ مىللىي، دىنىي خىزمەتلىرىدە يېڭى ئۆزگىرىشلەر بولدى. 1983-يىلى 4-ئايدا گۇيجۇ ئۆلكىلىك

ئىسلام جەمئىيىتى فۇرۇلدى. ئىسلام جەمئىيىتى 1-نۆۋەتلىك كومىتېتنىڭ 1-سانلىق ۋەكىللەر يىغىندا 39 ھەيئەت، 17 نەپەر دائىمىي ھەيئەت، سەككىز نەپەر مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىر (بۇنىڭ تۆت نەپىرى مەخسۇس ئىشلەيدۇ) سايلاپ چىقىلدى. بەش نەپەر مەخسۇس خادىم قويۇلدى. ئىسلام جەمئىيىتى نىزامنامىسىدىكى بەلگىلەمە بويىچە، بىز ھۆكۈمەتنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئىجرا قىلىشىغا ياردەملىشىش، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى قىلدۇرۇش، كەڭ مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ ئىسلاھاتقا ئاتلاندۇرۇش، تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش ئۇچۇن خىزمەت قىلىش جەھەتلىرىدە بەزى خىزمەتلەرنى ئىشلەپ بىر قەدەر ياخشى ئۇنۇم ھاسىل قىلدۇق.

1. بىز يېتەكچى ئىدىيە جەھەتتە، شۇنى بىر قەدەر ئېنىق تونۇپ يەتتۇقكى، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتىدىمۇ، باشقا خىزمەتلەرگە ئوخشاشلا، سىياسىي، ئىدىيەۋى تەربىيە خىزمىتىنى بىرىنچى ئورۇنغا قويۇپ تۇتۇش كېرەك، بىز دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ يىغىنىنى، ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ يىغىنىنى، ئۇچ چوڭ ھېيتتا تەبرىكلەش يىغىنلىرىنى شۇنىڭدەك ئىمام-مەزىنلەرنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسلىرى يىغىنىنى ئاچقان چاغلاردا ئالاقىدار تارماقلارىدىكى رەھبىرىي يولداشلارنى دوكلات بېرىشكە، مەركەزنىڭ ھەرقايسى مەزگىللەردىكى دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرىغا دائىر ھۆججەتلىرىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈشكە تەكلىپ قىلىپ، ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنى دوكلات ۋە ھۆججەتنىڭ روھىي ماھىيىتىنى ئۆگىنىپ ئۆزلەشتۈرۈپ، سىياسىي، ئىدىيەۋى ئېڭىنى ئۆستۈرۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئاكتىپلىقىنى قوزغاپ، مەركىزىي خىزمەتلەر ئۇچۇن خىزمەت قىلدۇردۇق. ئۇنىڭدىن قالسا، بىز يەنە پارتىيىنىڭ مىللەتلەر باراۋەرلىكى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى توغرىسىدىكى تەربىيە خىزمىتىنى، ۋەتەننى سۆيۈپ، قانۇنغا رىئايە قىلىش، ۋەتەننى، دىننى سۆيۈش توغرىسىدىكى خىزمىتىنى ئىنتايىن مۇھىم خىزمەتلەر قاتارىدا تۇتتۇق. بىزشۇنى تونۇپ يەتتۇقكى، ئىسلام دىنى مەملىكىتىمىزدىكى ئون قېرىنداش مىللەت ئورتاق ئېتىقاد قىلىدىغان دىن بولۇپ، ئۇ مىللىيلىككە ئىگە، بىز دىنىي مەسىلىلەرنى بىرتەرەپ قىلغاندا، ئۇنى دىنىي مەسىلە دەپلا بىرتەرەپ قىلساق بولمايدۇ، مىللەت دېگەن بۇ تۈپ مەسىلىگە سەل قارىساق، مىللەتلەر باراۋەرلىكى، ئىتتىپاقلىقى توغرىسىدىكى تەربىيە خىزمىتىگە سەل قارىساق، بۇلارنى دىنىي مەسىلە دەپلا بىرتەرەپ قىلساق، نۇرغۇن مەسىلىلەرنى ئوبدان ھەل قىلالمايمىز. دىنىي مەزھەپلەرئارىسىدىكى تالاش-تارتىش مەسىلىسىنى تونۇشتا ۋە ئۇنىڭغا قاراشتا، مىللەتلەر باراۋەرلىكى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى توغرىسىدىكى تەربىيىنى ئالدىنقى شەرت قىلىش كېرەك، ھالبۇكى، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنىڭ ئۆزى دىنىنىڭ ئىچكى ئىتتىپاقىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولىدۇ، شۇ سەۋەبتىن، بىزئەمەلىي خىزمەت داۋامىدا شۇنى ھېس قىلدۇقكى، يېتەكچى ئىدىيە جەھەتتە، خىزمەت ئۇسۇلى جەھەتتە مىللەتلەر باراۋەرلىكى ۋە ئىتتىپاقلىقى توغرىسىدىكى تەربىيىنى چىڭ تۇتۇش ئىنتايىن مۇھىم ئىكەن، ھەرقانداق يىغىن، ھەرقانداق سورۇندا بۇ خىزمەت كەم بولسا بولمايدىكەن. 1985-يىلى قىشتا، بىز ۋېينىڭ ئاپتونوم ناھىيىسىدە ئىمام-مەزىنلەربىلىم ئاشۇرۇش كۇرسى ئاچقاندا، بۇ ناھىيىدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ تارقاق ئولتۇراقلاشقانلىقى، كۆپ يىللاردىن بېرى ھەرقايسى مەسچىتلەرنىڭ ئىمام-مەزىنلىرىنىڭ يېزىدا ئۆگىنىش پۇرسىتىگە ئىگە بولالمىغانلىقى، دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرىدىن خەۋەرسىز قالغانلىقى، مىللىي، دىنىي سىياسەتلەرنى چۈشەنمەسلىكىدەك ئەمەلىي ئەھۋالنى ئاساس قىلىپ، ناھىيىنىڭ

مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلىرىدىكى رەھبىرلىرى يولداشلارنى دوكلات بېرىشكە تەكلىپ قىلىپ، ئۇلارنى پارتىيەنىڭ تۈرلۈك سىياسەتلىرىنى بىرقەدەر چوڭقۇر، ئىنچىكە ئۆگىنىشكە، سىياسىي، ئىدىيەۋى دەرسنى ئاساس قىلغان ھالدا ئۇنى دىنىي ئەقىدىلەرگە بىرلەشتۈرۈپ مۇزاكىرە قىلىشقا ئۇيۇشتۇرۇپ، بىر قەدەر ياخشى ئۇنۇم ئالدۇق. ئىمام-مەزىنلەر مۇنداق دېيىشتى: "ئۆگىنىش ئارقىلىق رۇپ، بىر قەدەر ياخشى ئۇنۇم ئالدۇق. ئىمام-مەزىنلەر مۇنداق دېيىشتى: "ئۆگىنىش ئارقىلىق دىلىمىز يورىدى، خىزمەتتە يۆنىلىشىنى تېپىۋالدۇق." سىياسىي ئىدىيەۋى تەربىيە خىزمىتىگە ئەھمىيەت بېرىپ، مىللەتلەر باراۋەرلىكى، ئىتتىپاقلىقى ۋە دىنىنىڭ ئىچكى ئىتتىپاقلىقى خىزمىتىنىڭ مۇھىملىقىنى تەكىتلىگەنلىكىمىز ئۈچۈن، خۇيزۇ خەلقى بىلەن باشقا قېرىنداش مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا، دىنىي مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدا چوڭراق ئىتتىپاقسىزلىق ئەھۋاللىرى كۆرۈلمىدى، مەزھەپلەر ئوتتۇرىسىدا ئۆز ئاراچۈشىنىش، ئۆزئارا ھۆرمەت قىلىش كەيپىياتى كۆنسېرى قويۇقلىشىپ، ئۆلارتېخىمۇ ئوبدان ئىتتىپاقلاشتى. خۇددى ئىمام-مەزىنلەر ئۆگىنىش ۋە مۇزاكىرە قىلىش داۋامىدا ئېيتقاندەك، "بىزتارىخىي ساۋاقلاردىن تەجرىبە، ساۋاقلارنى ئەستايىدىل يەكۈنلەپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى قوغداش، ئاسراشنىڭ مۇھىملىقىغا بولغان تونۇشنى كۈچەيتىشىمىز كېرەك". شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، پارتىيەنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياسىتىنى ئۆگىنىش ئارقىلىق شۇنى تونۇپ يەتتۇقكى، دىنىي ئېتىقات ئەركىنلىكى سىياسىتى ئۇلۇغ بولغاچقا، ئۇ سىياسەت مەملىكىتىمىزنىڭ تارىخىدىكى دىنىي مەزھەپلەر ماجىراسى تۈپەيلىدىن كېلىپ چىققان مىللىي بۆلۈنۈش مەسىلىسىنى ھەتتا قان تۆكۈلۈش، قۇربان بولۇش ئارقىسىدا كېلىپ چىققان يامان ئاقىۋەتلەرنىلا ھەل قىلىپ قالماستىن، يەنە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىپ، ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ۋەتىنىمىزنىڭ تۈرلۈك قۇرۇلۇش ئىشلىرى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان سوتسىيالىستىك ئاكتىپلىقىنىمۇ قوزغىدى. شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈنلا، بىز دىنىي ئىشلىرىمىزنى ئوبدان يولغا قويۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولدۇق.

2. ھۆكۈمەتكە ياردەملىشىپ، سىياسەتلەرنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشتىكى كونكرېت خىزمەتلەرنى ئوبدان ئىشلىدۇق. گۇيجۇ ئۆلكىسىدىكى 79 مەسچىتنىڭ ھەممىسى "مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى" مەزگىلىدە، ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە نابۇت قىلىندى ۋە بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىدى، بىز ھۆكۈمەتكە ياردەملىشىپ، تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىپ، تەكلىپ بېرىپ، مەسچىتلەرنى بارا-بارا ئېچىۋېتىپ، نورمال دىنىي پائالىيەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈردۇق، شۇنىڭدەك چوڭ يول بويلىرىغا جايلاشقان شەھەرلەردىكى مەسچىتلەر ۋە ئاپتونومىيىلىك جايلار ھەم يېزىلاردا تەسىرى بار مەسچىتلەرنى رېمونت قىلىشتا، ئۆلكىمىزدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ئىقتىسادىي قىيىنچىلىقى ئاستا بولۇۋاتقان، ئۆزلىرى مەبلەغ جۇغلاش قىيىن بولغان ئەھۋالدا، ھۆكۈمەتنىڭ پۇل ئاجرىتىپ رېمونت قىلدۇرۇپ بېرىشىنى تەلەپ قىلدۇق، شەھەرلەردە ئەسلى بار مەسچىتلەردىن جېنىنىڭ ئاپتونوم ناھىيىسىنىڭ بازىرىدىكى مەسچىتنىڭ رېمونت قىلىنمىغانلىقىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئالتە مەسچىت رېمونت قىلىندى، بۇنىڭ ئىچىدە رېمونت قىلىنىۋاتقان تارىخىي مەشھۇر شەھەر — زۇنيى شەھىرىدىكى مەسچىتمۇ بار، بۇنىڭدىن باشقا، ھۆكۈمەت ياردەم پۇل بېرىپ 20 نەچچە مەسچىتنى رېمونت قىلدۇرۇپ بەردى. پۈتۈن ئۆلكىدىكى ئىمام-مەزىنلەرگە دائىر ناھەق، يالغان، خاتا ئەنزىلەرنىڭ ھەممىسى ئاقلاندى. مەسچىت ۋە ئادەملەرگە قارىتىلغان سىياسەتلەرنى

ئەمەلىيەشتۇرۇش خىزمەتلىرىدىن خۇيزۇ ئامما ئىنتايىن مەمنۇن بولدى، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ غەمخورلۇقىغا رەھمەت ئېيتتى. گۇيجۇ ئۆلكىسىنىڭ گۇييانڭ، زۇنيى، ئەنشۇن شەھەرلىرى A دەرىجىلىك ئېچىۋېتىلگەن شەھەرلەر، ھەم سەيلە-ساياھەت رايونى بولۇپ، بۇيەرگە كېلىپ كېتىدىغان، سەيلە-ساياھەت قىلغىلى كېلىدىغان جۇڭگولۇق ۋە چەتئەللىك مۇسۇلمانلار بارغانسېرى كۆپىيىۋاتىدۇ، پارتىيىنىڭ مىللىي سىياسىتىنى توغرا، ئىزچىل ئىجرا قىلىش ئۈچۈن، بىز ھۆكۈمەتكە تەكلىپ بېرىپ، بەزى شەھەرلەردە، ھەرخىل تېپتكى مۇسۇلمانلار ئاشخانىلىرىنى سېلىشقا يارەملەشتۇق، ئۆتكەن-كەچكەن مۇسۇلمانلار بۇنىڭدىن خېلى رازى بولدى. لېكىن ئاشخانا سېلىشقا تېگىشلىك جايلارنىڭ مەبلىغى بولمىغاچقا، ئاممىنىڭ تەلىپى تېخى قاندۇرۇلمىدى، بۇنى پەيدىنپەي ھەل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

3. باشقا كەسپىي خىزمەتلەرنى ئىشلىدۇق. مەسىلەن: شەھەرلەردىكى مەسچىتلەرگە يارەملىشىپ، مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنى قۇردۇق ۋە مۇكەممەللەشتۇردۇق؛ كەلگەن خەت-چەكلەرنى بىر تەرەپ قىلدۇق ۋە ھال-ئەھۋال ئېيتىپ كەلگەنلەرنى كۆتۈۋالدۇق؛ مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا يارەملىشىپ مىللىي، دىنىي مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلىشىپ ۋە ھەل قىلىشىپ بەردۇق؛ ئىسلام جەمئىيىتىنى قۇرۇشقا تەييارلىق كۆرۈش خىزمەتلىرىگە يارەملەشتۇق؛ تەكشۈرۈش-تەتقىق قىلىش خىزمىتىنى قانات يايدۇرۇش قاتارلىق جەھەتلەردە مۇناسىپ ھالدا بەزى خىزمەتلەرنى ئىشلەپ، مەلۇم ئۇنۇم ھاسىل قىلدۇق. لېكىن ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مەخسۇس ئىشلەيدىغانلار شتاتى ئاز، كەسپىي راسخوتى كەم بولغانلىقى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىشخانا ئورنىمىز نەچچەيىلدىن بېرى مۇۋاپىق ھەل قىلىنمىغانلىقدەك ئوبېيكتىپ سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، خىزمەتلىرىمىزدە بىرمۇنچە يېتەرسىزلىكلەر ساقلىنىۋاتىدۇ، مۇسۇلمانلارنىڭ ئارزۇسىنى قاندۇرۇشتىن يىراق تۇرۇپتۇق. بىز مەركەزنىڭ تۈرلۈك فاكتورى، سىياسەتلىرىنى ئەستايىدىل ئوبدان ئۆگىنىش ئاساسىدا، ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلار ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارغا قارىتا ئېنىق سىياسىي ئىدىيىۋى تەربىيە خىزمىتىنى داۋاملىق كۈچەيتىپ، پارتىيىنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرىنى ئەستايىدىل ئىجرا قىلىپ ۋە ئەمەلىيەشتۇرۇپ، كەڭ مۇسۇلمانلارنىڭ ئاكتىپلىقىنى قوزغاپ، تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش، ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، سىرتقا ئېشىكنى ئېچىۋېتىش، ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت بەرپا قىلىش ئۈچۈن خىزمەت قىلىمىز.

ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 1987-يىللىق ئاساسىي خىزمەتلىرى توغرىسىدىكى دەسلەپكى پىلانىمىز مۇنداق:

1) جۇڭگوئىسلام جەمئىيىتى 5-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن كېيىن، بىز ھەيئەت ئەزالار (كېڭەيتىلگەن) يىغىنىنى ئېچىپ، گۇيجۇنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا بىرلەشتۇرۇپ، بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ روھىنى ئوبدان ئىزچىللاشتۇرىمىز.

2) ئۆلكىمىزدىكى ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلار ۋەكەڭ مۇسۇلمانلارغا قارىتا مۇناسىۋەتلىك فاكتورى، سىياسەتلەر توغرىسىدىكى تەشۋىق، تەربىيە خىزمىتىنى داۋاملىق ئېلىپ بارىمىز ۋە سىياسەتنى ئەمەلىيەشتۇرۇش خىزمىتىنى داۋاملىق ئوبدان تۇتىمىز.

3) خىزمەتلەرنىڭ ئېھتىياجىغا مۇۋاپىقلىشىش ئۈچۈن، يۇقىرىغا تەستىقلىتىپ، 1986-يىلى

قۇرماقچى بولغان ئالته يەرلىك ئىسلام جەمئىيتىنى بۇ يىل قۇرىمىز.

4) يۇقىرىغا تەستىقلىتىپ، راسخوت يار بەرگەن ئەھۋالدا، ئىككى دىنىي بىلىم ئېلىش سىنىپى ئېچىپ، ئىمام-مەزىنلەرنىڭ ئىزباسارلىرى مەسلىسىنى ھەل قىلىشقا تەييارلىق قىلىمىز.

5) تەكشۈرۈش-تەتقىق قىلىشنى قانات يايدۇرۇپ، مەسچىتلەرنىڭ "ئۆز چىقىمىنى ئۆزى ھەل قىلىش" خىزمىتىنى ۋە باشقا كۈندىلىك كەسپىي خىزمەتلەرنى ئىلگىرى سۈرىمىز.

يۇقىرقى دوكلاتىمىزدا خاتالىق بولسا تەنقىد بېرىلىشىنى سورايمەن.

ۋەكىل مارۇلىشىنىڭ (يازما) سۆزى

گەنسۇ ئۆلكىسى مۇسۇلمانلار كۆپرەك ئۆلكىلەرنىڭ بىرى. بۇ ئۆلكىدە بىر مىليون 250 مىڭ مۇسۇلمان بولۇپ، پۈتۈن ئۆلكە ئومۇمىي ئاھالىسىنىڭ ئالته پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە دىنىي مەزھەپلەر كۆپ، تارىختا مىللىي زىددىيەت گەۋدىلىك بولغان. شۇڭا، ئىسلام دىنى خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەش مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي تۇرمۇش تەلىپىنى قاندۇرۇشتىلا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە بولۇپ قالماستىن، تېنچ-ئىتتىپاقلىق ۋەزىيىتىنى قوغداپ، ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشنى ئىلگىرى سۈرۈشتىمۇ مۇھىم رول ئويناىدۇ. ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار ۋە ھۆكۈمەتلەر ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيتىنىڭ خىزمىتىگە ئىنتايىن ئەھمىيەت بەردى. يېقىنقى يىللاردىن بېرى، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئۆلكىلىك پارتكوم ۋە ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ غەمخورلۇقىدا، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ كونكرېت يېتەكچىلىكى ۋە مۇناسىۋەتلىك تارماقلارنىڭ زور كۈچ بىلەن قوللىشى ئارقىسىدا، بىر قەدەر ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى، بۇ ئاساسەن مۇنۇلار:

1. ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلارنى پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ فاكىجىن، سىياسەتلىرىنى ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىك ۋە سوتسىيالىستىك ئېڭىنى ئۆزلۈكسىز ئۆستۈرۈدۇق. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ لەنجۇدىكى دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرىنى ۋە تەسىرى بار دىنىي زاتلارنى قەرەللىك ياكى قەرەلسىز تۇردە ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇرۇپ، ھەر-قايسى مەزگىللەردىكى ۋەزىپىلەرگە بىرلەشتۇرۇپ، مۇناسىۋەتلىك ھۇججەتلەرنى ئۆگىنىپ، ئۇلارنى ۋاقتى-ۋاقتىدا ئىدىيىۋى ئەندىشىلەردىن خالاس قىلىپ، خىزمەتلەرنى ئىلگىرى سۈردى؛ ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ئىقتىسادىي تۈزۈلمە ئىسلاھاتى توغرىسىدىكى قارارى، 6-نۆۋەتلىك مەملىكەت خەلق قۇرۇلتىيىنىڭ 4-يىغىنى ۋە 6-نۆۋەتلىك مەملىكەتلىك سىياسىي كېڭەشنىڭ 4-يىغىنى، مەملىكەتلىك دىنىي ئىشلار ئىدارە (باشقارما) باشلىقلىرى يىغىنى، ئۆلكىلىك بىرلىك سەپ خىزمىتى يىغىنى، ئۆلكىلىك دىنىي ئىشلار خىزمىتى يىغىنىنىڭ مۇھىم ھۇججەتلىرىنى ئۆگەنىدۇق ۋە مۇھاكىمە قىلدۇق، بولۇپمۇ «جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سوتسىيالىستىك مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىنىڭ يېتەكچى فاكىجىنى توغرىسىدىكى قارارى» ئېلان قىلىنغاندىن كېيىن، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى لەنجۇدىكى مۇدىر، مۇئاۋىن مۇدىرلار، دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرى ۋە ھەيئەت ئەزالىرىنى 40 نەچچە كۈن ئۆگىنىش قىلىشقا ئۇيۇشتۇردى، ئۇلار قانداق قىلىپ تۆت ئاساسىي پرىنسىپنا چىڭ تۇرۇپ، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىلىرىنى جارى

قىلدۇرۇپ، ماددىي مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىش كېرەك دېگەن مەسىلىلەر ئۈستىدە بىر قەدەر چوڭقۇر مۇھاكىمە ئېلىپ باردى ۋە مۇھاكىمە جەريانىدا بىرمۇنچە ياخشى پىكىرلەرنى بەردى. قانۇن جەھەتتىكى ساۋاتسىزلىقنى تۈگىتىش ئۈچۈن، يەنە قانۇن بىلىملىرىدىن لېكسىيە ئۇيۇشتۇردى. ئۆگىنىش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ ئۆلكىلىك بەزى مۇھىم يىغىنلارنىڭ روھىنى يەتكۈزۈپ ۋە ئىزچىللاشتۇرۇپ، بىر قەدەر ئوبدان ئۈنۈم ھاسىل قىلدۇق. ۋىلايەتلىك، ناھىيىلىك، شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىمۇ يەرلىك ھۆكۈمەتلەرنىڭ رەھبەرلىكىدە، ۋەزىپىلەرگە بىرلەشتۈرۈپ، ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلارنى ئەستايىدىل ئۆگىنىشكە ئۇيۇشتۇردى، بۇنداق قىلىش پارتىيىنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلىرىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈپ، مۇسۇلمانلارنى ماددىي مەدەنىيەت ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا قاتناشتۇرۇش جەھەتتە ئىجابىي تەسىر كۆرسەتتى.

2. ھۆكۈمەتكە ياردەملىشىپ دىنىي سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش جەريانىدا ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئاكتىپ رولىنى جارى قىلدۇردۇق. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئادەم ئاجرىتىپ مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا ماسلىشىپ، ئىلگىرى-ئاخىر بولۇپ، لەنجۇ، لىنشيا، دىڭشى، تيەنشۇي، پىڭلياڭ، گەننەن قاتارلىق جايلارغا بېرىپ تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىپ، ئاممىنىڭ پىكرىنى ئاڭلاپ، ھۆكۈمەتكە ئىنكاس قىلىپ، ھۆكۈمەتنىڭ ئەمەلىيلەشتۈرۈپ ھەل قىلىشىغا ياردەملەشتى. سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشكە دائىر چوڭ-چوڭ مەسىلىلەرنى ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى كوللېكتىپ مۇزاكىرە قىلىپ، پىكىر قويۇپ، قارار چىقىرىپ، قىيىن مەسىلىلەرنى ھەل قىلدى. مەسىلەن: لەنجۇنىڭ شەرقىدىكى گۈمبەزنى سېلىش ۋە جاڭجياچۇەننىڭ شۇەنخۇاگاڭ دېگەن يېرىدىكى گۈمبەزنى سېلىش مەسىلىسىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈشتە ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئاساسىي مەسئۇلى ئۆزى ئۈلگە كۆرسىتىپ، پارتىيىنىڭ دىنىي سىياسىتى بويىچە ئىش قىلىپ، مەسىلىنى بىر قەدەر ئوبدان ھەل قىلغاچقا، ھەرقايسى تەرەپنىڭ تەقدىرلىشىگە ۋە ئوبدان باھاسىغا ئېرىشتى. لەنجۇ شىگۇەن مەسچىتىنىڭ قۇرۇلۇشىدا ئۈچ يىل ئىش باشلانمىدى، شەنشى مەسچىتىنىڭ ئورنى ئۇزاقىچە ئەمەلىيلەشمىدى، بۇنىڭدا ئىش قىيىن، ۋەزىپە مۇشكۈل ئىدى. ئۆلكىدىكى، شەھەردىكى مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلەرنىڭ زور كۈچ بىلەن قوللىشى ئارقىسىدا، ئۆلكىلىك، شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ، دائىمىي ھەيئەت ئەزالىرىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنلىرىنى ئېچىپ، تولۇق كېڭىشىپ مۇزاكىرە قىلىش، ئىدىيىنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، تونۇشنى ئۆستۈرۈش ئاساسىدا قارار چىقاردى، بۇنىڭ بىلەن شىگۇەن مەسچىتىنىڭ قۇرۇلۇشى ئوڭۇشلۇق باشلىنىپ كەتتى، شەنشى مەسچىتىنىڭ ئورنىمۇ تېزلا ھەل قىلىندى. 1985-يىلى «ماقالىلاردىن ئۈزۈندە» ژۇرنىلىنىڭ خىزمەتتىكى ئېھتىياتسىزلىقتىن ئېلان قىلغان ماقالىسى مۇسۇلمانلارنىڭ دىنىي ھېسسىياتىغا قاتتىق تەگكەچكە، لەنجۇ، لىنشيا قاتارلىق جايلاردىكى بەزى مۇسۇلمانلار قاتتىق نارازى بولدى، ئازساندىكى كىشىلەر سەل ئېشىپ كەتكەن ھەرىكەتلەردىمۇ بولدى. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى، لەنجۇ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى، لىنشيا خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستلىق (شەھەرلىك) ئىسلام جەمئىيەتلىرى كەينى-كەينىدىن يىغىن ئېچىپ، تونۇشنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ئۆلكىلىك پارتكومىنىڭ يوليورۇقىنى قەتئىي ھىمايە قىلىپ ۋە قوللاپ، دىنىي ساھەدىكى زاتلار ۋە كەڭ مۇسۇلمانلارغا ئىدىيىۋى خىزمەت ئىشلەپ، بۇ ۋەقەنى تېزلا تېنجىتىپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىق ۋەزىيىتىنى

قوغداپ قالدی؛ شۇنداقلا مەزكۇر ژۇرنالدىكى ئالاقىدار كىشىلەرنى مىللىي، دىنىي سىياسەت تەربىيىسىگە ئىگە قىلدى.

ھەر دەرىجىلىك پارتكومىلار ۋە ھۆكۈمەتلەرنىڭ توغرا رەھبەرلىكىدە، ئۇنىڭ ئۇستىگە ھەر دەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ئارقىسىدا، دىنىي سىياسەتنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش جەھەتتە كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەر قولغا كەلتۈرۈلدى، دىنىي ساھەدىكى زاتلار ئۇستىدە سىياسەت ئاساسەن ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈپ بولدى، 800 دىن ئارتۇق كىشى ھەر دەرىجىلىك خەلق قۇرۇلتايلىرى، سىياسىي مەسلىھەت كېڭەشلىرى ۋە ئىسلام جەمئىيەتلىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇلدى. ئىككى مىڭ 743 مەسچىت ئېچىۋېتىلىپ، ئاممىنىڭ تەلىپى ئاساسىي جەھەتتىن قاندۇرۇلدى، ۋەخپە ئۆي-مۈلۈكىنىڭ كۆپ قىسمى قايتۇرۇپ بېرىلدى. كەڭ ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلار كۆڭۈل ئازادىلىكىگە ئېرىشىپ، تۆتتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش ئىشلىرىنى ئېلىپ بېرىش ئاكتىپلىقىنى جارى قىلدۇردى. كۆپچىلىك: "بىز چوقۇم پارتىيىنىڭ ئىسلاھ سىياسىتىنى، ئىككىنچى ئالتۇن دەۋرنى قەدىرلىشىمىز، تىنچ-ئىتتىپاقلىق ئاساسىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى قوغدىشىمىز كېرەك" دېيىشتى.

3. لەنجۇ ئىسلام شۆيۈەنى ۋە ئىمام-مەزىنلەرنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنى ئېچىپ، ۋەتەننى، دىننى سۆيىدىغان ئىمام-مەزىنلەرنى يېتىشتۈرۈشنىڭ يېڭى يولىنى ئاچتۇق. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 3-نۆۋەتلىك ۋەكىللەر يىغىندىن كېيىن، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ تەستىقى بىلەن، ئىسلام شۆيۈەننى ئېچىپ، رەھبەرلىك بەنزىسىنى سەپلەپ، راسخوتىنى كۆپەيتىپ، ۋاقتىلىق مەكتەب ئورنىنى ھەل قىلدۇق. ئۆلكىلىك بىرلىك سەپ بۆلۈمى ۋە دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ زور كۈچ بىلەن قوللىشى، مەكتەب خادىملىرىنىڭ جاپاغا چىداپ تىرىشىشى ئارقىسىدا، 1984-يىلى ئوقۇش باشلاندى؛ ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلىشتا جايلار تونۇشتۇرۇش، بىر تۇتاش ئىمتىھان ئېلىش، ياخشىلىرىنى ئېلىش بىلەن مۇۋاپىق ئېتىبار بېرىش ئۇسولىنى قوللىنىپ، ئىككى قارار ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدۇق، ھازىر مەكتەپتە 50 ئوقۇغۇچى بار.

ئىسلام شۆيۈەنى لاياقەتلىك يېڭى ئوقۇغۇچىلارنى يېتىشتۇرۇش ئۇچۇن، شۇنىڭدەك مۇسۇلمان ياشلىرىنىڭ مەدەنىيەت سەۋىيىسىنى ئۆستۈرۈش ئۇچۇن، 1985-يىلى لەنجۇ خۇيزۇ ئوتتۇرا مەكتىپىگە ھاۋالە قىلىپ مۇسۇلمان ياشلىرىنىڭ مەدەنىيەت ئۆگىنىش كۇرسى ئېچىپ، 34 ياشنى ئوقۇتتى. ھازىر بار ئىمام-مەزىنلەرنىڭ سەۋىيىسىنى ئۆستۇرۇش ئۇچۇن، 1986-يىل 8-ئايدىن 10-ئايغىچە سەككىز ۋىلايەتتىن 47 ئىمام-مەزىن قاتناشقان ئىمام-مەزىنلەرنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنى ئاچتى، ئۇلار دىنىي بىلىملەرنى، شۇنىڭدەك سىياسەت ۋە قانۇن بىلىملىرىنى ئۆگەندى، بۇنىڭ ئۇنۇمى ياخشى بولدى؛ جاڭجىياچۇەن قاتارلىق جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش كېتىدىغان بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسلىرى ۋە ئۆگىنىش كۇرسلىرىنى ئاچتى.

4. سىرتقا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش روھىغا ئاساسەن، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى دوستانە بېرىش-كېلىشنى كۈچەيتىپ، ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرىغا بولغان چۈشەنچىنى ئاشۇرۇپ، ئېلىمىزنىڭ قالتىس ياخشى ۋەزىيىتى ۋەدىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياستىنى تەشۋىق قىلىپ، زومىگەرلىككە قارشى تۇرۇش، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش ۋە ۋەتەننى بىرلىككە كەلتۈرۈش جەھەتلىرىدە ئاكتىپ تەسىر پەيدا قىلدۇق. بىرنەچچە يىلدىن بېرى، ھۆكۈمەتنىڭ

ئالاقەدارتارماقلىرىنىڭ رەھبەرلىكى ۋە قوللىشى بىلەن، بىز جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىگە ماسلىشىپ، ئىلگىرى-ئاخىر ئىسلام دۇنياسى ئىتتىپاقى ۋەكىللەر ئۆمىكى، مىسىر دىنىي ساھەدىكىلەرنىڭ جۇڭگونى زىيارەت قىلىش ئۆمىكى، ئىسلام دۇنياسى ئىتتىپاقى ئاسىيا كېلىشتۇرۇش كومىتېتىنىڭ باش كاتىبى گىما ئەپدى، تۇنىسنىڭ جۇڭگونى زىيارەت قىلىش ئۆمىكى، پاكىستان ئۆلىمالىرىنىڭ جۇڭگونى زىيارەت قىلىش ئۆمىكى، يەمەن جۇمھۇرىيىتىنىڭ باش مۇپتىسى شەيخ زەبەراھ، خەلقئارا ئىسلام داشۋىسى جۇڭگونى زىيارەت قىلىش ئۇمىكى قاتارلىق مۇسۇلمان قېرىنداشلارنى كۈتۈۋالدۇق؛ نيۇيورك سودا گېزىتىنىڭ بېيجىڭدا تۇرۇشلۇق مۇخبىرىمۇ جەمئىيىتىمىزنى زىيارەت قىلدى، بۇ خەلقئارا دوستلار ئۆلكىمىزدە بولغان چاغلاردا، بىز سۆھبەت، مۇھاكىمە .ئۆتكۈزۈش، ئېكسكۇرسىيە ۋە زىيارەت قىلىش، دىنىي مۇراسىملارغا قاتنىشىش، ئىلىم ئالماشتۇرۇش قاتارلىق ئۇسۇللارنى قوللىنىپ، تەسىرنى كېڭەيتتۇق، دوستلوقنى ئىلگىرى سۈردۇق، مەسىلەن: پاكىستان ئۆلىما ۋەكىللىرى ئۆمىكىنىڭ باشلىقى: "گەنسۇغا كېلىپ ئىسلام دىنىغا دائىر ئەھۋاللارنى كۆرمەي گەن بولساق، ئۆمۈر بويى ئارماندا قالىدىكەنمىز" دېدى. 1985-يىلى ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن، مەن ۋە (ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى)، ئىسلام شۆيۈەنى ئوقۇتقۇچىسى ماشۇچىنىڭ ئالجىرىيەدە ئۆتكۈزۈلگەن دۇنيا ئىسلام ئىدىيىسى مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتنىشىپ، ئېلىمىزنىڭ، ئۆلكىمىزنىڭ قالتىس ياخشى ۋەزىيىتى ۋە مىللىي، دىنىي ئەھۋالىنى تونۇشتۇرۇپ، ئېلىمىز مۇسۇلمانلىرىنىڭ تېنچلىقنى سۆيىدىغان كۈچلۈك ئارزۇسىنى بىلدۇردۇق. جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى ۋە ئۆلكىلىك دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، دىنىي ساھەدىكى زاتلاردىن يۇزگە يېقىن كىشىنى ھەج-تاۋاپ قىلىشقا دەل ۋاقتىدا ئۇيۇشتۇردۇق، ئۇلار دىنىي پەرزىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئورۇنلىدى، شۇنىڭدەك ھەرقايسى ئەل مۇسۇلمانلىرى بىلەن بولغان دوستلۇقنى كۈچەيتتى.

شۇنىڭ بىلەن بىرۋاقتتا، جەمئىيىتىمىز مەملىكەت ئىچىدىكى ئۆلكىلەر ئارا دوستانە بېرىش-كېلىشنى كۈچەيتتى. ئىككى يىلدىن بېرى، ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ ئۆلكىمىزگە زىيارەت ۋە ئېكسكۇرسىيىگە كەلگەن شياڭگاڭ ئىسلام جەمئىيىتى ئېكسكۇرسىيە ئۆمىكى شۇنىڭدەك نىڭشيا، شەنشى، چىڭخەي، ئەنخۇي، سىچۇەن، گۇاڭشى، لياۋنىڭ، شاڭخەي قاتارلىق جايلاردىن كەلگەن دىنىي ۋەكىللەر ئۆمەكلىرى ۋە دىنىي خىزمەتچىلەرنى قىزغىن كۈتۈۋالدۇق، ئۇلار بىلەن سۆھبەت، مۇھاكىمە ئېلىپ بېرىپ، ئەھۋال ئالماشتۇردۇق، ئۇلارنى لەنجۇ، لىنشيا، جاڭجياچۇەن، گەننەن قاتارلىق جايلارغا ئېلىپ بېرىپ ئېكسكۇرسىيە قىلدۇردۇق. ئۆلكىلىك دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ قوللىشى بىلەن، 1985-يىلى ماجىخي ئۆمەك باشلىقى، ما فۇچۇن مۇئاۋىن ئۆمەك باشلىقى بولغان ئېكسكۇرسىيە ئۆمىكىنى ئۇيۇشتۇرۇپ، بېيجىڭ، تيەنجىن قاتارلىق جايلارغا ئېكسكۇرسىيە قىلىش ۋە ئۆگىنىشكە ئەۋەتتۇق. كۆپچىلىك ئۆز ئارا زىيارەت قىلىش، ئۆگىنىش ئارقىلىق نەزەر دائىرىسىنى كېڭەيتتى، تەجرىبە ئالماشتۇردى، خىزمەتلەرنى ئىلگىرى سۈردى.

5. ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنى ۋە مۇسۇلمانلارنى سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا سەپەرۋەر قىلدۇق ۋە ئۇيۇشتۇردۇق. ئىككى يىلدىن بېرى، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ۋە جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى دىنىي ساھەدىكى زاتلارنى سەپەرۋەر قىلىپ ۋە ئۇيۇشتۇرۇپ، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى چىڭىتىش، ئوت-چۆپ تېرىش، كۆچەت

تىكىش، مىللىي مائارىپىنى راۋاجلاندۇرۇش، جامائەت پاراۋانلىقى ئىشلىرىنى يولغا قويۇش قاتارلىق جەھەتلەردە بىرمۇنچە خىزمەتلەرنى ئىشلىدى. لىنشيا خۇيزۇ ئاپتونوم ئوبلاستىدىكى ھەردەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى دىنىي ساھەدىكى زاتلارنى سەپەرۋەر قىلىپ، ئوت-چۆپ تېرىپ، كۆچەت تىكىپ، ۋەتەننى كۆكەرتىش پائالىيەتلىرىگە ئومۇميۈزلۈك قاتناشتۇردى. 1984-يىلى، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، گۇاڭخې ناھىيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى ياڭ شىباۋ ئاخۇنۇم دىنىي زاتلارنى ۋە ئامما ئىشلاپ بىر قېتىمدىلا 100 مىڭ تۇپ ياغلىق قارىغاي تىكىپ، ئوبلاست، ناھىيە رەھبەرلىرىنىڭ ۋە ئالاقىدار تەرەپلەرنىڭ تەقدىرلىشىگە ئېرىشتى. 1986-يىلى بىر مىڭ 700 نەچچە مەسچىت ۋە 11 مىڭدىن ئارتۇق دىنىي زات مۇسۇلمانلارنى باشلاپ بىر ئەتىيازدىلا 11 مىليون 90 نەچچە مىڭ تۇپ كۆچەت تىكىپ، 31 مىڭ مو قاقاسلىقنى كۆكەرتتى. كاڭلې ناھىيىسىدىكى دىنىي زاتلار تۆت مىليون 700 نەچچە مىڭ تۇپ كۆچەت تىكىپ، 24 مىڭ 100 نەچچە مو قاقاسلىقنى كۆكەرتتى. لەنجۇ شەھىرىدىكى مەسچىتلەر ئۆلكىلىك، شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ ئۇيۇشتۇرۇشى بىلەن، مۇسۇلمانلاردىن ئىككى مىڭدىن ئارتۇق كىشىنى كۆچەت تىكىشكە ئۇيۇشتۇرۇپ، بىر قېتىمدا بەش مىڭ تۇپتىن ئارتۇق كۆچەت تىكتى. لەنجۇ، لىنشيا قاتارلىق جايلاردىكى نۇرغۇن مەسچىتلەر كۆچەت تىكىش، ئوت-چۆپ تېرىش، تاشتەكتە گۈل ئۆستۈرۈپ، مۇھىتنى كۆكەرتىش، گۈزەللەشتۈرۈشكە ئەھمىيەت بەردى.

ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ۋە جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى جامائەت پاراۋانلىقىغا دائىر ئىشلەپچىقىرىشقا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۆزىنىڭ راسخوت جەھەتتىكى ئېھتىياجىنى ئۆزى قامداش يولغا ماڭدى. جەمئىيىتىمىز 1985-يىلى مۇسۇلمانلار مۇلازىمەتچىلىك شىركىتى قۇرۇپ، ئىش كۈتۈپ تۇرغان ياشتىن 15نى ئىشقا ئورۇنلاشتۇردى، 200 مىڭ پارچىدىن كۆپ دىنىي كىتاب تارقىتىپ، راسخوت جەھەتتىكى بەزى قىينىچىلىقلارنى دەسلەپكى قەدەمدە ھەل قىلدى. 1984-يىلى قىشتا، جەمئىيىتىمىز لەنجۇ شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن بىرلىشىپ، ئىشلەپچىقىرىش ئارقىلىق ئۆز ئېھتىياجىنى قامداش يىغىنىنى ئېچىپ، ئۆز ئېھتىياجىنى ئۆزى قامدىغان ئىلغار ئورۇنلارنى تەقدىرلەپ، مەسچىتلەرنىڭ ئۆز ئېھتىياجىنى ئۆزى قامداش ئىشلىرىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈردى. ئون مەسچىتنى تەكشۈرۈش ئەھۋالىدىن قارىغاندا، بۇلاردىن تۆتى مۇلازىمەت ئىشلىرىنى يولغا قويۇپ، مەسچىت كىرىمى بىلەن ئۆز ئېھتىياجىنى قامداپ ئېشىندىغان بولغان؛ تۆتى ئۆز ئېھتىياجىنى قامداش ئىشلىرىنى يولغا قويغان، لېكىن ئىشنى كېيىنرەك باشلىغاچقا كىرىمى تېخى ئۆز ئېھتىياجىنى قامدىيالمىغان؛ قالغان ئىككىسى ئۆز ئېھتىياجىنى قامداش ئىشلىرىنى تېخى باشلىمىغان.

جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار مىللىي مائارىپ ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇشقا ئەھمىيەت بېرىشكە باشلىدى. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، لىنشيا ئوبلاستلىق ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى ماجنچېڭ ئۆزى كۆتۈرە ئالغان يەرنى ئاجرىتىپ ھەم مەبلەغ ياردەم قىلىپ بىر باشلانغۇچ مەكتەپ قۇرۇپ، 70 نەچچە دۇكىشياڭ بالىلىرىنىڭ يېقىن ئەتراپتا ئوقۇشى ئۈچۈن ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ، كەڭ ئامما ۋە ھەرقايسى تەرەپلەرنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى. ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى،

كاڭلي ناهيىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى بەي يۈفېڭ مائارىپ ئورۇنلىرىغا ماسلىشىپ، ناهيە بويىچە 90 نەچچە باشلانغۇچ مەكتەپنى تەكشۈرۈپ، سېزىلگەن مەسىلەرنى شۇ جايدىلا ھەل قىلىپ، مىللىي مائارىپنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ تەقدىر-لىشىگە ئېرىشتى. لىنتەن ناهيىسىدىكى شىدا مەسچىتى تۆت مىڭ يۈەن توپلاپ مائارىپ فوندى قىلىپ، مىللىي مائارىپقا مەدەت بەرگەن.

بۇنىڭدىن باشقا، جۈڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ ئۇقتۇرۇشىغا ئاساسەن، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ۋە ھەردەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ تەشەببۇسىغا ئاۋاز قوشۇپ، دۇنيا تىنچلىقىنى قوغداش پائالىيىتىنى قانات يايدۇردى، ئۆلكە بويىچە ئىككى مىڭ 700 نەچچە مەسچىتتە نەچچە يۈز مىڭ مۇسۇلمان تىنچلىق تىلەپ دۇئا-تىلاۋەت قىلىپ، ئۆلكەمىزدىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ئۇرۇشقا قارشى تۇرىدىغان، تىنچلىقنى قوغدايدىغان كۈچلۈك ئارزۇسىنى ئىپادىلىدى. 1985-يىلى خەلقئارا قىزىل كىرىست جەمئىيىتىنىڭ تەشەببۇسىغا ئاۋاز قوشۇپ، مەشھۇر خەتتات ۋە رەسساملارنىڭ ئەسەرلىرىنى توپلاپ دۇنيا مىيىپلىرىغا يارداەم قىلىش يۈزىسىدىن، بىز ئۆلكە بويىچە مۇسۇلمان خەتتاتلار، رەسساملاردىن 90 نەچچە كىشىنىڭ ئەسىرىنى توپلاپ، بېيجىڭغا ئەۋەتىپ كۆرگەزمىگە قويۇپ، ياخشى باھاغا ئېرىشتۇق. 1986-يىلى، مەملىكەت بويىچە ئىسلام دىنى ساھەسىدىن 59 پارچە ھۆسنىخەت ۋە رەسىم تاللاندى، بۇنىڭ ئىچىدە ئۆلكىمىزدىكى ما جۇڭيۇڭ قاتارلىق خەتتات-رەسساملارنىڭ ئەسەرلىرىدىن 10 پارچە بار.

6. ئاممىدىن كەلگەن كۆپلىگەن خەت-چەكلەرنى بىر تەرەپ قىلىپ ۋە ھال ئېيتىپ كەلگەن ئاممىنى كۈتۈۋېلىپ، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى بىلەن ئاممىنىڭ مۇناسىۋىتىنى قويۇقلاشتۇردۇق، ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ كۆۋرۈكلۈك رولىنى جارى قىلدۇردۇق. 3-نۆۋەتلىك ۋەكىلەر يىغىنىدىن كېيىن، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتى قانات يېيىپ كەتتى، مۇسۇلمانلار ئارىسىدىكى تەسىرىمۇ بارغانسېرى كېڭىيىپ باردى. كەڭ مۇسۇلمانلار دىنىي سىياسەتنى ئەمەلىيەشتۈرۈش، ئۆرپ-ئادەتكە ھۆرمەت قىلىش، ناھەق، يالغان، خاتا ئەنزىلەرنى ئاقلاش، ئىشقا ئورۇنلىشىش، مىللىي ئىگىلىكنى راۋاجلاندۇرۇش، مىللىي مائارىپنى يۈكسەلدۈرۈش، دىنىي مەزھەپلەر ماجىراسى شۇنىڭدەك نىكاھ، ئۆلۈم-يېتىم مەسىلىرىگە ئوخشاش مەسىلەرنى ھەل قىلىش جەھەتتە تەلەپلىرى بولسا ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىگە ئىنكاس قىلىدىغان بولدى. ئىككى يىلدىن بېرى، خەلقتىن كەلگەن 120 پارچە خەتنى بىرتەرەپ قىلدۇق، ھال-ئەھۋال ئېيتىپ كەلگەن 600 دىن ئارتۇق ئادەمنى كۈتۈۋالدۇق، بۇ جەريانىدا ئۇچرىغان سىياسەت ۋە مىللىي مۇناسىۋەتكە دائىر نۇرغۇن مۇھىم مەسىلەرنى ئالاقىدار ئورۇنلارغا ۋاقتىدا ئىنكاس قىلىپ، ۋاقتىدا ھەل قىلدۇق. لەنجۇ، جيا يۈيگۇەن قاتارلىق جايلاردىكى مۇسۇلمانلارنىڭ بەزى پىششىق يىمەكلىكلەرنىڭ پاك بولماسلىقى ئۈستىدە پىكرى كۆپ ئىدى، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ئاممىنىڭ پىكرىگە ئاساسەن، ئالاقىدار ئورۇنلارغا مەخسۇس مەسىلە قاتارىدا دوكلات قىلغاندىن كېيىن، مۇناسىۋەتلىك رەھبەرلەر دىققىتىنى قوزغىدى، بۇ مەسىلە پەيدىنپەي ھەل قىلىنىۋاتىدۇ. 1985-يىلى، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ بەزى جايلاردىكى مەسچىتلەرنى ئېچىۋېتىش توغرىسىدىكى پىكرى

ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ قوللىشىغا ئېرىشتى.

ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتى دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇش بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئۆزئىنىڭ قۇرۇلۇشىنىمۇ كۈچەيتتى، ئىشخانا ئورنى، قاتناش قورالىرى، ئىش بېجىرگۈچى خادىملار دەسلەپكى قەدەمدە ئورۇنلاشتۇرۇلدى، خادىملارنىڭ سۈپىتى پەيدىنپەي ئۆستى، خىزمەت تۈزۈمىمۇ بارا-بارا مۇكەممەللەشمەكتە. لىنشيا، لەنجۇ شۇنىڭدەك پىكلىياڭ، جاڭ جياچۇەن قاتارلىق 28 ئوبلاست (شەھەر)، ناھىيدە ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ ئىسلام جەمئىيەتلىرى قۇرۇلۇپ، ئىسلام دىنى خىزمىتىنى يەنىمۇ ئوبدان ئىشلەشكە پۇختا ئاساس سېلىندى.

يۇقىرقى نەتىجىلەرنىڭ قولغا كېلىشى پارتىيىنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسىتىنىڭ ئىزچىل تۈردە ئەستايىدىل ئىجرا قىلىنغانلىقى، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىنىڭ توغرا رەھبەرلىك قىلغانلىقىنىڭ شۇنداقلا ھەر دەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى ۋە ھەرمىللەت مۇسۇلمان زاتلىرىنىڭ ئورتاق تىرىشقانلىقىنىڭ نەتىجىسىدۇر، شۇنداقتىمۇ ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتىدە تېخى بەزى مەسىلىلەر ساقلىنىۋاتىدۇ.

بىرىنچى، دىنىي سىياسەت ئاساسىي جەھەتتىن ئەمەلىيلەشتۈرۈلگەن، دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرى ئاممىنىڭ دىنىي پائالىيەت ئېلىپ بېرىش تەلىپىنى ئاساسەن قاندۇرغان ۋەزىيەتتە، قانداق قىلىپ دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىغا بولغان مەمۇرىي رەھبەرلىك ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش جەھەتتە تەكشۈرۈش-تەتقىق قىلىش يېتەرلىك بولمىدى، ھۆكۈمەتكە تەكلىپ بېرىپ تۇرۇش يېتەرلىك بولمىدى. شۇڭا دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىنى باشقۇرۇشتا بەزى مەسىلىلەر ساقلىنىپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىق ئاساسىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتكە مەلۇم دەرىجىدە تەسىر يەتكۈزۈۋاتىدۇ. ئىككىنچى، قانداق قىلىپ دىنىي ساھەدىكى زاتلارنى سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈچۈن خىزمەت قىلىشقا سەپەرۋەر قىلىش ۋە ئۇيۇشتۇرۇش، قانداق قىلىپ دىنىي سوتسىيالىزم تۈزۈمىگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇش، ماسلاشتۇرۇش جەھەتلىرىدىكى تەتقىقات يېتەرلىك بولمىدى، سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى داۋامىدا بارلىققا كەلگەن ياخشى ئادەم، ياخشى ئىشلارنى تەشۋىق قىلىش يېتەرلىك بولمىدى ۋە ئىلغار تەجرىبىلەر ۋاقتىدا يەكۈنلىنىپ ئومۇملاشتۇرۇلمىدى، دىنىي پائالىيەتلەردىكى ئىشلەپچىقىرىش ۋە تۇرمۇش تەرتىپلىرىگە تەسىر قىلىۋاتقان بەزى ئەھۋاللارنىڭ تۈزىتىلىشى ئانچە كۈچلۈك بولمىدى، ئازسانلىق جايلاردا دىنىي پائالىيەتلەرنىڭ كۆلىمى بەك چوڭ بولۇپ، ئاممىنىڭ سېلىقىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋېتىدىغان مەسىلىلەر ساقلانماقتا. ئۈچىنچى، ئۆلكىلىك ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خىزمىتى يېڭى ۋەزىيەتنىڭ تەلىپىگە يېتىشەلمەيۋاتىدۇ، ھەر دەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرى بىلەن بولغان ئالاقىمىز ئانچە قويۇق ئەمەس، خىزمىتىمىز دېگەندەك چوڭقۇر ئىشلەنمەي، ئادەتتىكىچە ھالەتتە تۇرۇپ قېلىۋاتىدۇ.

بۇ يىل 7-بەش يىللىق پىلانىنىڭ ئىككىنچى يىلى. جەمئىيىتىمىز ۋە پۈتۈن ئۆلكىدىكى مۇسۇلمانلار جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بىيۇروسىنىڭ كېڭەيتىلگەن يىغىنىنىڭ تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا چىڭ تۇرۇپ، بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈشكە قارشى تۇرۇش توغرىسىدىكى قارارىنى چىن قەلبىدىن ھمايە قىلىپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىق ئاساسىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى قوغدايدۇ. مۇشۇ ئالدىنقى شەرت ئاستىدا، ئىسلام دىنىمىزنىڭ ۋەتەنىنى، دىنىنى سۆيۈش، ئىناقلىق-مېھرىبانلىق، نامراتلارنى يۆلەش، باشقىلارغا ياردەم قىلىشنى خۇشاللىق دەپ

بىلىش، قېرىلارنى ھۈرمەتلەپ، بالىلارنى ئاسراش، ئۆگىنىشكە ئىلھام بېرىش، تىرىشچان-ئىقتىساتچىل بولۇش قاتارلىق ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىغا پايدىلىق بولغان ئاكتىپ ئىدىيە ۋە ئەخلاق-پەزىلىتىنى جارى قىلدۇرۇپ، ئىككى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئاكتىپ خىزمەت قىلىشىمىز كېرەك. نۆۋەتتە، تىنچ-ئىتتىپاق بولۇشقا، مىللىي مائارىپقا، ئاممىنىڭ ئىشلەپچىقىرىشى ۋە تۇرمۇشىغا تەسىر يەتكۈزىدىغان خاھىشلارنىڭ يۈز بېرىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىپ، دىنىي پائالىيەتنى قانۇن ۋە سىياسەت دائىرىسىدە ئېلىپ بارىدىغان قىلىش لازىم.

ئۆلكىمىز گەنسۇنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىدىن قارىغاندا، دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىنى باشقۇرۇشنى كۈچەيتىپ، ھەر دەرىجىلىك ئىسلام جەمئىيىتى ۋە مەسچىتلەردە دېموكراتىك باشقۇرۇش تۈزۈمىنى ئورنىتىپ، پارتىيىنى، سوتسىيالىزمنى ھىمايە قىلىدىغان، ئىتتىپاقلىقتا چىڭ تۇرىدىغان، شۇنىڭدەك خېلى دىنىي بىلىمى بولغان، ۋەتەننى، دىننى سۆيىدىغان مۇسۇلمانلارنى مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇشقا قاتناشتۇرۇش لازىم. لەنجۇ ئىسلام شۆيۈەننى داۋاملىق تۈردە ئوبدان باشقۇرۇپ، ئىمام-مەزىنلەرنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسىنى ئوبدان باشقۇرۇپ، ۋەتەننى، دىننى سۆيىدىغان ياش ئىمام-مەزىنلەرنى يېتىشتۈرۈپ، دىنىي زاتلارنىڭ قېرىلىق مەسىلىسىنى پەيدىنپەي ھەل قىلىش كېرەك. ھەرقايسى مەسچىتلەرنى ئۆز شارائىتىغا ئاساسەن، ئىشلەپچىقىرىش، مۇلازىمەت ۋە جامائەت پاراۋانلىقى ئىشلىرىنى راۋاجلاندۇرۇش يولى بىلەن پەيدىنپەي ئۆز ئېھتىياجىنى ئۆزى قامداشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئاممىنىڭ سېلىقىنى يەڭگىللىتىشكە سەپەرۋەر قىلىش لازىم. دىنىي مەزھەپلەر ئارىسىدىكى ئىتتىپاقلىقنى داۋاملىق كۈچەيتىپ، تىنچ-ئىتتىپاقلىق ئاساسىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى قوغداش كېرەك. پۈتۈن ئۆلكىدىكى ئىسلام دىنى زاتلىرى ۋە مۇسۇلمانلارنى ئېلىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك زامانىۋىلاشتۇرۇشىغا تۆھپە قوشۇشقا سەپەرۋەر قىلىش كېرەك.

ئىبراھىم قازى ھاجىنىڭ (يازما) سۆزى

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

مەن جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنىغا قاتناشقانلىقىم ئۈچۈن ئۆزەمنى ئىنتايىن بەختلىك ھېس قىلىۋاتىمەن. يىغىن مەزگىلىدە، پەخرىي مۇدىر بۇرھان شەھىدىنىڭ مۇھىم سۆزىنى، ھامۇت داموللامنىڭ ئېچىش نۇتقىنى ۋە مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشىنىڭ خىزمەت دوكلاتىنى ئاڭلىدۇق، شۇنىڭدەك گوۋۇيۇەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجىنىڭ مۇھىم سۆزىنى ئاڭلىدۇق. يۇقىرقى سۆزلەر ۋە دوكلاتنى تامامەن ھىمايە قىلىمەن ھەمدە يىغىننىڭ قارارى ۋە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ نىزامنامىسىنى ئىزچىل ئىجرا قىلىمەن. مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى گۇۋۇيۇەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ غەمخورلۇقى ۋە قوللىشى ئاستىدا ئىشلىگەن خىزمەتلەر ئۈنۈملۈك بولغان، ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن كېلىدۇ.

11-نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېتنىڭ 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن بېرى، قالايمىقانچىلىقنى ئوڭشاش ئارقىلىق، پارتىيە ۋە ھۆكۈمەتنىڭ تۈرلۈك

توغرا سياسەتلىرى جۇملىدىن مىللىي، دىنىي سياسەتلىرى ئەسلىگە كەلتۈرۈلۈپ ۋە ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈلۈپ، دىنىي ساھەدىكى ناھەق، يالغان، خاتا ئەنزىلەر ئاقلاندى ۋە تۈزىتىلدى، مەسچىتلەر رېمونت قىلىنىپ ئېچىۋېتىلدى، دىنىي پائالىيەتلەر نورمالاشتى، ھەج-تاۋاپ قىلىش ئارزۇسى ئىشقا ئاشتى، ئىسلام شۆيۈەنلىرى ئەسلىكە كەلتۈرۈلدى ۋە قۇرۇلدى، دىنىي ئىزباسارلار مەسىلىسى ھەل بولدى، ئىسلام دىنىنىڭ قىممەتلىك كىتابلىرى يېڭىباش-تىن نەشر قىلىنىپ تارقىتىلدى، بۇلار ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنى غەمدىن قوتۇلدۇرۇپ، خۇشاللىقا چۆمدۈردى، ھەممەيلەن چەكسىز شادلاندى. بۇ نەتىجىلەر-نىڭ قولغا كېلىشىنى گۇۋاھلىيەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ رەھبەرلىكى ۋە غەمخورلۇقىدىن، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ خەلق ھۆكۈمىتىگە دىنىي سياسەتنى ئەتراپلىق، ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۈرۈشىگە يارەملىشىش يولىدا كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقىدىن ئايرىپ قارىغىلى بولمايدۇ.

بىز قايتقاندىن كېيىن، تۆۋەندىكى خىزمەتلەرنى ئوبدان ئىشلەشكە بەل باغلىدۇق:

1. دۆلەتنىڭ ئالاقىدار فاكۇلتېت، سياسەت ۋە ھۇججەتلىرىنى ئەستايىدىل ئۆگىنىپ ھەم ئۆزلەشتۈرۈپ، تۆت ئاساسىي پرىنسىپتا داۋاملىق چىڭ تۇرۇپ، تېنچ، ئىتتىپاقلىق ئاساسىدىكى سىياسىي ۋەزىيەتنى ۋە نۆۋەتتىكى چوڭ ياخشى ۋەزىيەتنى قەدىرلەپ ھەم ھمايە قىلىپ، ئىشلەپچىقىرىشنى راۋاجلاندۇرۇش، ئىقتىساتىچىللىقنى قاتتىق يولغا قويۇپ، دۆلەتنىڭ ئىقتىسادىي قۇرۇلۇشىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن تىرىشىمىز ھەمدە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلارنىڭ مۇشۇ يولدا تۆھپە قوشۇشىغا تۈرتكە بولىمىز. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلار ئارىسىدا قانۇنچىلىق توغرىسىدا تەربىيە، تەشۋىقات ئېلىپ بېرىپ، قانۇن ئۆگىنىش، قانۇننى بىلىش، قانۇنغا رىئايە قىلىشنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، قانۇنچىلىق قارىشى ۋە سوتسىيالىستىك ئەخلاق-پەزىلەتنى تۇرغۇزىمىز.

2. داۋاملىق تۇردە خەلق ھۆكۈمىتىگە يارەملىشىپ مىللىي سياسەت، دىنىي سياسەتلەرنى تەشۋىق قىلىپ ۋە ئىزچىللاشتۇرۇپ، دىنىي پائالىيەتلەرنى يەنمۇ نورمالاشتۇرىمىز. بۇيەنىلا بىز ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەر ئىشلەشكە تېگىشلىك ئىش. بىرىنچىدىن، بىز ھۆكۈمەتنىڭ سىياسەتىنى ئەمەلىيلەشتۈرۈش داۋامىدا قېيىقالغان بەزى مەسىلەرنى، ھەر قايسى تەرەپلەرنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئوبدان ھەل قىلىشقا يارەملىشىپ، ھەممىمىز تۆتىنى زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشىغا ۋە خەلق تۇرمۇشىنىڭ ياخشىلىنىشىغا بىۋاسىتە تەسىر يېتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بىز تەشۋىقات خىزمىتىنى ئوبدان ئىشلەپ، كەڭ ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەرگە ۋە مۇسۇلمانلارغا ئىتتىپاقلىقنى ياخشىلاشنىڭ مۇھىملىقىنى بىلدۈرۈشىمىز كېرەك. ئۇچىنچىدىن، دىنىي ئىشلارنى ئەستايىدىل ئوبدان يولغا قويۇپ، دىنىي پائالىيەتلىرىمىزنى يەنمۇ نورمالاشتۇرۇشىمىز كېرەك. بۇ جەھەتتە قىلىشقا تېگىشلىك ئىككى ئىش بار: بىرى ئايرىم ئادەملەرنىڭ دىنىي نام بىلەن ئاممىنىڭ مال-مۇلكىنى ئالدىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش. بۇنداق

قىلغۇچىلارغا بولغان تەربىيە ۋە باشقۇرۇشنى كۈچەيتىش كېرەك؛ دىنىي مۇراسىملاردىكى ئوخشاش بولمىغان ئۇسۇللار ئۈستىدە، چوڭ جەھەتتە بىرلىككە كېلىش، كىچىك جەھەتتىكى ئوخشاشماسلىقلارنى ساقلاپ قېلىش پرىنسىپىغا ئاساسەن، بىر-بىرىمىزگە ھۆرمەت قىلىشىمىز، ھەرقايسىمىز ئۆزىمىزنىڭ ئۇسۇلى بويىچە ئىش قىلىشىمىز، ئۆزئارا ھۇجۇم قىلىشىپ، ئىتتىپاقلىقتا تەسىر يەتكۈزمەسلىكىمىز كېرەك. يەنە بىرى مەسچىتلەرنى دېموكراتىك باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنى قۇرۇپ ۋە مۇكەممەللەشتۈرۈپ، قائىدە-تۈزۈملەرنى ياخشىلاش. قۇرۇلغان مەسچىت باشقۇرۇش ھەيئەتلىرىنىڭ كۈچىنى تولۇقلاپ، قۇرۇلمىغان ئورۇنلاردا ئىمكان قەدەر تېز قۇرۇپ، ئۇلارنىڭ باشقۇرۇش رولىنى جارى قىلدۇرۇشىمىز ھەمدە ئۆزىمىزنىڭ شەرت-شارائىتىغا ئاساسەن، تۈرلۈك ئىشلەپچىقىرىش، تۇرمۇش ۋە ئىجتىمائىي پاراۋانلىق ئىشلىرىنى يولغا قويۇپ، مەسچىتلەرنىڭ ئۆزئىچىدىن پەيدىنپەي ئېھتىياجىنى ئۆزى قامداشنى پەيدىنپەي ئىشقا ئاشۇرۇپ، ئاممىنىڭ سىلىقىنى يەڭگىلىتىشىمىز كېرەك.

تۈزىتىش

ژۇرنىلىمىزنىڭ 1987-يىللىق 1-سانىنىڭ 58-بەت 7-قۇرىدىكى "ھەقتە ئالىلانىڭ"نى "ھەقتە ئالانىڭ" دەپ، 14-قۇرىدىكى "سەيئى-سەۋەبسىز"نى "سەئىي-سەۋەبسىز" دەپ، 17-قۇرىدىكى "نۇقسات"نى "نۇقسان" دەپ؛ 59-بەت 2-قۇرىدىكى "قۇيۇلدى"نى "قويۇلدى" دەپ، 7-قۇرىدىكى "تەككەچ-لەر"نى "تەككەچكە" دەپ تۈزىتىپ ئوقۇشۇڭلارنى سورايمىز.

تەھرىرىدىن

ئاخىرقى سۆز

جۇڭگو ئىسلام دىنى 5-قېتىملىق مەملىكەتلىك ۋەكىللەر يىغىنى بىر قېتىملىق مۇھىم يىغىن. ژۇرنىلىمىز يىغىن ھۆججەتلىرىنى، جۈملىدىن ئالاقىدار ئورۇنلارنىڭ مەسئۇلىرىنىڭ مۇھىم سۆزلىرىنى، ۋەكىللەرنىڭ سۆزلىرىنى ۋە سۈرەتلەرنى توپلاپ، خاتىرە قىلىش ئۈچۈن مەخسۇس سان قىلىپ كىتابخانىلارغا تەقدىم قىلدۇق.

بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ دۆلىتىمىزدە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىلىۋاتقان، ئىشىك ئېچىۋېتىلگەن قالىتىس ياخشى ۋەزىيەتتە ئېچىلىشى مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە، بۇ جۇڭگو ئىسلام دىنىنىڭ يېڭى تارىخىي دەۋرگە قەدەم قويغانلىقىدىن دېرەك بېرىدۇ. يىغىندا، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ 4-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن كېيىن ئىشلەنگەن خىزمەتلەر ۋە بۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەزىپىلەر توغرىسىدا بەرگەن دوكلات، نىرامانىمگە تۇزىتىش كىرگۈزۈش توغرىسىدىكى ئىزاھات ۋە جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ يېڭى نىزامىنىڭ مەسىلىسى، شۇنىڭدەك يىغىنىڭ قارارى مۇزاكىرە قىلىنىدى ۋە ماقۇللاندى ھەمدە دېموكراتىك ئاساستا كېڭىشىش ئارقىلىق جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك ھەيئىتى مەم ئۇنىڭ دائىمىي ھەيئىتى، پەخرىي مۇدىرى، مەسلىھەتچىسى، مۇدىر ۋە مۇئاۋىن مۇدىرلىرى، باش كاتىپ سايلاپ چىقىلدى.

سىياسىي كېڭەش مەملىكەتلىك كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ پەخرىي مۇدىرى بۇرھان شەھىدى يىغىنغا قاتناشتى ھەم يىغىننىڭ ئېچىلىش مۇراسىمىدا مۇھىم سۆز قىلدى. يىغىنغا يەنە مەملىكەتلىك خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتى مىللەتلەر كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇدىرى ئىسمايىل ئەھمەت، گۇۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجى، مۇئاۋىن باشلىقى ۋەن ياۋبىن، جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ مايۇي خۇەي، دەن تۇڭ، لى شۇ قاتارلىق پېشقەدەم رەھبەرلىرى، شۇنىڭدەك بېيجىڭ شەھىرىدىكى مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرى قاتناشتى.

يىغىن مەزگىلىدە، گۇۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجى مۇھىم سۆز قىلدى، مەركىزىي كومىتېت بىرلىك سەپ بۆلۈمى، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتى، گۇۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسى يىغىنىنىڭ چاقىرىلىشىنى تەبرىكلەش يۈزىسىدىن بىرلەشمە چاي بەردى، چايدا مەركىزىي كومىتېت بىرلىك سەپ بۆلۈمىنىڭ مەسلىھەتچىسى جياڭ پىڭ، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى جاۋ يەنيەن ئايرىم-ئايرىم ھالدا مۇھىم سۆز قىلدى، بەزى ۋەكىللەرمۇ سۆز قىلدى. دۆلەت رەھبەرلىرىدىن چياۋشى، ياڭ جىڭرىن، بۇرھان شەھىدى ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ مەسئۇللىرى خەلق سارىيىدا بارلىق ۋەكىللەرنى سەمىمىي قوبۇل قىلدى ھەمدە خاتىرە ئۈچۈن بىرلىكتە سۈرەتكە چۈشتى. مەركىزىي كومىتېت بىرلىك سەپ بۆلۈمى، دۆلەت مىللىي ئىشلار كومىتېتى، گۇۋۇيۈەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسى يېڭىدىن سايلانغان ئىسلام جەمئىيىتى 5-نۆۋەتلىك ھەيئىتىنىڭ دائىمى ھەيئەت ئەزالىرىغا زىياپەت بەردى، بىرلىك سەپ بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى زىياپەتكە رىياسەتچىلىك قىلدى ھەم

سۆز قىلدى، يېڭى سايلانغان پەخرىي مۇدىر بۇرھان شەھدى، مۇدىر شېن شياشى بارلىق دائىمي ھەيئەت ئەزالىرى ناممدىن سەمىمي رەھمەت ئېيتتى. يىغىن تىنچ-ئىتتىپاقلىق ئاساسىدىكى سىياسىي ۋەزىيەت ئاستىدا، مەركەزنىڭ ئىسلاھات ئىلىپ بېرىش، سىرتقا ئىشىكنى ئېچىۋېتىش، ئىگىلىكىنى جانلاندۇرۇش قاتارلىق فاكىجېن، سىياسەتلىرى غايەت زور نەتىجىگە ئېرىشكەن قالتىس ۋەزىيەتتە، مەملىكىتىمىزدىكى ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ جاسارەت بىلەن نى-نى ئىشلارنى قىلدىغان روھىنى نامايان قىلدى. ۋەكىللەر مۇئاۋىن مۇدىر شېن شياشى بەرگەن خىزمەت دوكلاتىغا بىرلەشتۇرۇپ، رەھبىرىي يولداشلارنىڭ سۆزلىرىنى ئۆگەندى، جايلارنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا بىرلەشتۇرۇپ، قالتىس ياخشى ۋەزىيەت ۋە ئۆز تەسىراتلىرى ئۇستىدە كەڭ-كۇشادە سۆزلىدى، بىرنەچچە يىلدىن بېرى خەلق مۆكۈمىتىنىڭ دىنىي ئېتىقاد ئەركىنلىكى سىياستىنى ئىزچىل ئەمەلىيلەشتۇرۇشىگە ياردەملىشىش جەھەتلىرىدە قولغا كەلتۈرۈلگەن كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى يەكۈنلەپ، يېقىنقى يىللاردىن بېرى ئىسلام دىنى جەھەتتە بارلىققا كەلگەن يېڭى ئەھۋال، يېڭى مەسىلەرنى ۋە ئۆزلىرىنىڭ كۆۋرۈكلۈك رولىنى قانداق قىلىپ تېخىمۇ ئوبدان جارى قىلدۇرۇش، ئىسلام دىنىنىڭ ئېسىل ئەنئەنىسىنى يەنىمۇ جارى قىلدۇرۇپ، دىنىي ئىشلارنى ئوبدان يولغا قويۇش مەسىلىلىرىنى، داۋاملىق تۇرده ھۆكۈمەتنىڭ مىللىي، دىنىي سىياسەتلەرنى تولۇق ئىزچىللاشتۇرۇشى، ئەمەلىيلەشتۈرۈشىگە ياردەملىشىپ، ئىسلام دىنىي ساھەسىدىكى زاتلار ۋە مۇسۇلمانلارنى ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، سوتسىيالىستىك ئىكىكى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى يولىدا تىرىشىپ ئىشلەپ، ئېلىمىز ئىسلام دىنىنى سوتسىيالىستىك تۈزۈمىمىزگە ئۇيغۇنلاشتۇرۇپ ۋە ماسلاشتۇرۇپ، ئېلىمىزنىڭ ئىسلام دىنى ئىشلىرىنى دەۋرىنىڭ قەدىمىگە يېتىشۈېلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش مەسىلىلىرىنى ئەستايىدىل مۇھاكىمە قىلدى.

يىغىن ئۆز قارارىدا پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەرمىللەت مۇسۇلمانلىرى ۋە ئىسلام دىنى ساھەسىدىكىلەرنى تېخىمۇ زىچ ئىتتىپاقلىشىپ، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبەرلىكىدە، پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ھەرمىللەت خەلقى بىلەن بىرلىكتە، بىرنىيەت، بىر مەقسەتتە بولۇپ، جاسارەت بىلەن كاتتا ئىشلارنى قىلىپ، جۇڭخۇا ئېلىنى گۈللەندۈرۈپ، مەملىكىتىمىزنى يۈكسەك مەدەنىيەتكە، يۈكسەك دېموكراتىيىگە ئىگە قۇدرەتلىك سوتسىيالىستىك مەملىكەت قىلىپ قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن تىرىشىشقا چاقىردى. بىزئىشىنىمىزكى، يىغىنىنىڭ روھى بارلىق ۋەكىللەر، بارلىق ھەيئەت ئەزالىرى جايلاردىكى ئىسلام جەمئىيەتلىرى ئارقىلىق، خەلق مۆكۈمىتىنىڭ ئالاقىدار ئورۇنلىرىنىڭ رەھبەرلىكى ۋە قوللىشى ئاستىدا، پۈتۈن مەملىكىتىمىزدىكى ئىسلام دىنى ساھەسىدىكى زاتلار ۋە ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئەمەلىي ھەرىكىتىگە ئايلىنىدۇ.

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، «خەلق» گېزىتى، مەركىزىي تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى، خەلقئارا رادىئو ئىستانسىسى قاتارلىق ئاخبارات ئورۇنلىرى يىغىنغا ئىنتايىن ئەھمىيەت بېرىپ، يىغىن ئەھۋالىنى مەملىكەت ئىچىگە ۋە خەلقئاراغا ۋاقتىدا ئاڭلىتىپ تۇردى.

يىغىن بىر قىسىم ئۆلكىلىك، شەھەرلىك ئىسلام جەمئىيەتلىرىنىڭ تەبرىك لەۋھەلىرى، تەبرىك خېتى ۋە تەبرىك تېلېگرامملىرىنى تاپشۇرۇۋالدى.

پەخرىي مۇدىر بۇرھان شەھىدى شىنجاڭلىق ۋەكىللەر بىلەن كۆرۈشمەكتە.
(ۋاڭ چېڭشۇەن فوتوسى)

جۇڭگو ئىسلام جەمئىيىتىنىڭ دۇئاۋىن مۇدىرى ما سۇڭتىڭ ئاخۇنۇم قەدىناس دوستى بىلەن كۆرۈش- مەكتە. (ۋاڭ چېڭشۇەن فوتوسى)

گوۋۇيۇەن دىنىي ئىشلار ئىدارىسىنىڭ باشلىقى رېن ۋۇجى ۋەكىللەر بىلەن سەممى پاراڭلاشماقتا. (يۈكەيفېڭ فوتوسى)

شىنجاڭلىق بىر قىسىم ئايال ۋەكىللەر. (يۈكەيفېڭ فوتوسى)

مۇقاۋىدا: ج ك پ مەركىزىي كومىتېتى سىياسىي بيۇروسىنىڭ ئەزاسى،گوۋۇيۈەننىڭ مۇئاۋىن زۇڭلىسى چياۋشى ۋەكىللەر ىىلەن سەمىمىي كۆرۈشمەكتە (ۋاڭ چېڭشۈن فوتوسى)

جۇڭگو ئىسلام دىنى مەملىكەتلىك 5-قېتىملىق ۋەكىللەر يىغىنىدىن كۆرۈنۈش (ۋاڭ چېڭشۈن فوتوسى)

中国穆斯林(维吾尔文版)1987年第3-4期(总28-29期) جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى 1987 - يىل 3-4 - سان

出版：中国穆斯林编辑部
地址：北京宣武区南横西街103号
印刷：民族印刷厂
制版：北京市制版厂
订购发行：北京伊斯兰教经书流通处
地址：北京宣武区南横西街103号

نەشىر قىلغۇچى: جۇڭگو مۇسۇلمانلىرى تەھرىر بۆلۈمى
(بېيجىڭ شۇەنۋۇ رايونى غەربىي نەنخېڭجيې كوچىسى 103 - قورا)
باسقۇچى: مىللەتلەر باسما زاۋۇدى
تارقاتقۇچى ۋە مۇشتىرى قوبۇل قىلغۇچى: بېيجىڭ ئىسلام دىنى كىتابلىرىنى سېتىش ئورنى
(بېيجىڭ شۇەنۋۇ رايونى غەربىي نەنخېڭجيې كوچىسى 103 - قورا)

北京市期刊登记证第837号 · 公开发行 · 每册定价：0.80元